

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**

—— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 ——

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Β' ΚΥΚΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ-ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Σκανδιναβική θρησκεία και Χριστιανισμός στο έργο του J.R.R. Tolkien.
Μια θρησκευολογική προσέγγιση**

ΜΑΡΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΜΒΟΥΚΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2023

Αφιερώνω την ανά χείρας εκπόνηση στην οικογένεια μου...

B.M.Γ

*«I have found that it is small everyday deed of ordinary folks that keep the darkness at bay.
Small acts of kindness and love».*

(Gandalf the Grey)

(John Ronald Reuel Tolkien 1892-1973)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από νεαρή ηλικία είχα δείξει έντονο ενδιαφέρον για ό,τι έχει σχέση με τη μυθολογία και τα αρχαία θρησκευόμενα. Ένα κομμάτι που μου τράβηξε την προσοχή είναι οι επιδράσεις που δέχονται οι συγγραφείς από τις θρησκείες, όπως ο μυθιστοριογράφος J.R.R. Tolkien. Όμως, κατά τη γνώμη μου αυτό είναι ένα θέμα που απαιτεί περισσότερη έρευνα. Ο Tolkien κατά τη διάρκεια της συγγραφής των βιβλίων του *Hobbit* και του *Lord of the Rings*, επηρεάστηκε από αρκετές θρησκείες, όπως π.χ. την αρχαιοελληνική, την κέλτικη, τη σλαβική κ.α. Όμως, στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε μονάχα με τη σκανδιναβική μυθολογία (Norse mythology) και τον Χριστιανισμό. Από τις δυο παραπάνω θρησκείες, ο Tolkien δανείστηκε πολλά στοιχεία, αλλά τα «έθαψε βαθιά» για να μην εντοπίζονται από τον μέσο αναγνώστη.

Επιπλέον, ο συγγραφέας δεν επέλεξε τυχαία αυτές τις δύο θρησκείες για να τις προσθέσει στα βιβλία του. Ο ίδιος γοητεύτηκε από το μυθολογικό πλούτο που η σκανδιναβική θρησκεία διαθέτει και η οποία ξεπερνάει σε ενδιαφέρον και ωραιότητα την αγγλική μυθολογία. Γι' αυτό πολλά πλάσματα όπως οι Νάνοι, τα Ξωτικά, τα Trolls, αλλά και αντικείμενα, όπως το Δαχτυλίδι της Ισχύος (One Ring), προέρχονται από αυτή την αρχαία μυθολογία. Από την άλλη έχουμε τη χριστιανική πίστη από την οποία επηρεάστηκε ο μυθιστοριογράφος, καθώς ο ίδιος ήταν αφοσιωμένος πιστός της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Επίσης, είχε χαρακτηρίσει την τριλογία του *Lord of the Rings* ως ένα θεμελιώδες και με την ομολογιακή έννοια καθολικό έργο, όμως επέμενε σθεναρά ότι δεν ήταν αλληγορία. Βέβαια, υπάρχουν πολυάριθμα χριστιανικά στοιχεία και αναλογίες, όπως π.χ. η μετάνοια, η ανάσταση, ο οίκτος, η ελπίδα κ.α. Δεν επιδεικνύονται τα θεολογικά στοιχεία σε έντονο βαθμό, αλλά αρκετοί χαρακτήρες διαθέτουν τα προφητικά και τα ιερατικά χαρακτηριστικά του Ιησού Χριστού.

Μέχρι και σήμερα, τα βιβλία του Tolkien έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες και θεωρούνται κορυφαία συγγράμματα. Επιπλέον, τα έργα που είναι περισσότερο γνωστά στον μέσο αναγνώστη είναι το *Lord of the Rings* και το *Hobbit* (που είναι προγενέστερο του πρώτου). Επιπροσθέτως, κατά τη δική μου εκτίμηση, η αναγνωσιμότητα των παραπάνω έργων, αυξήθηκε από τη μεταφορά τους στον κινηματογράφο. Βέβαια, οι επιτυχημένες και συναρπαστικές ταινίες του σκηνοθέτη Peter Jackson δε διαθέτουν όλες τις λεπτομέρειες των παραπάνω βιβλίων, δεδομένου ότι αυτό δεν θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί. Ο λόγος είναι ότι η κάθε ταινία θα διαρκούσε πάμπολλες ώρες, γι' αυτό η μεταφορά των έργων στη μεγάλη οθόνη είναι η καλύτερη που θα μπορούσε να γίνει.

Ευελπιστώ ότι η συγκεκριμένη εργασία θα είναι σημαντική, ιδιαίτερα για εκείνους που εκτιμούν τη βαριά κληρονομιά του Tolkien. Παρακάτω, θα αναφερθούμε στην προσωπικότητα του και τα νεανικά του χρόνια. Στη συνέχεια, θα γίνει αναφορά για τη σχέση που είχε με τον φημισμένο μυθιστοριογράφο C.S. Lewis και τις διαφωνίες που είχαν. Κλείνοντας, θα ερευνήσουμε, τις επιδράσεις που δέχτηκε ο Tolkien από τη σκανδιναβική μυθολογία και τη χριστιανική θρησκεία στο *Hobbit*, στο *Lord of the Rings* και σε άλλα έργα που θα δούμε παρακάτω.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	12
Η ΖΩΗ ΤΟΥ J.R.R. TOLKIEN ΣΤΗΝ ΟΞΦΟΡΔΗ ΚΑΙ Η ΑΡΧΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΙΑΣ	12
1.1. Η ζωή του Tolkien με τον Lewis στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης	12
1.2. Οι θεολογικές επιδράσεις που άσκησε ο Tolkien στον Lewis	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	26
Η ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ J.R.R. TOLKIEN	26
2.1 Φανταστικές φυλές και πλάσματα της Middle Earth	26
2.1.1. Εισαγωγή στη σκανδιναβική μυθολογία και στα βιβλία του Tolkien	26
2.1.2. Οι Νάνοι στον κόσμο της λογοτεχνίας και της μυθολογίας	30
2.1.3. Τα Ξωτικά στη Middle Earth και στη θρησκευτική ζωή του πιστού	36
2.2 Ζώα και χαρακτήρες από τον κόσμο του J.R.R. Tolkien	49
2.2.1 Οι βάνουσοι λύκοι και η προέλευση τους	49
2.2.2. Ο αρχοντικός Shadowfax και ο συμβολισμός των αλόγων	52
2.2.3. Η ιερότητα των κορακιών και ο ρόλος τους	54
2.2.4 Ο σφετεριστής Smaug και οι Δράκοι του Βορρά	56
2.2.5. Ο δύσπιστος Beorn και η προσφορά του στον πόλεμο των Νάνων	60
2.2.6. Ο μοχθηρός Balrog του Morgoth και το σκοτεινό έργο του	61
2.2.7. Ο μάγος Gandalf και η σύνδεση του με τον θεό Odin	64
ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ.....	70
Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ MIDDLE EARTH	70
3.1 Η έντονη φύση του καλού και του κακού	70
3.1.1 Οι σκοτεινοί άρχοντες της Middle Earth	71
3.1.2. Η άνοδος και η πτώση του μάγου Saruman	75
3.1.3. Η διαφθορά του Sméagol από το One Ring	80
3.2 Ιερά μυστήρια στο κόσμο του Tolkien	84
3.2.1. Το ψωμί των Ξωτικών και η Θεία Ευχαριστία	84
3.2.2 Η δοκιμασία του Boromir και το μυστήριο της εξομολόγησης	86
3.3 Οι χριστιανικές αρετές στον κόσμο του φανταστικού	89
3.3.1. Η παρουσία της ταπεινοφροσύνης στη Middle Earth	90
3.3.2. Η ελπίδα ως ύστατο όπλο ενάντια στο κακό	95
3.4 Τα τρία αξιώματα του Ιησού Χριστού	101

3.4.1. Ο προφητικός ρόλος του μάγου Gandalf	101
3.4.2. Τα πάθη του Frodo και η θυσία του για τη Middle Earth.....	104
3.4.3. Ο διάδοχος Aragorn και η επιστροφή του βασιλιά	107
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	110
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	116
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ	116
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ	116
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	116
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	117
ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	118
ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΛΗΜΜΑΤΑ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	118
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	124

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το φαινόμενο Tolkien ξεκίνησε τη δεκαετία του 1960 και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια μεγάλη λατρεία για ότι έχει σχέση με το κόσμο του φανταστικού. Γενικότερα, το εξωπραγματικό έχει την ικανότητα να αιχμαλωτίζει τις καρδιές των αναγνωστών και με τα χρόνια μυθιστοριογράφοι, όπως ο C.S. Lewis¹ τράβηξαν τα βλέμματα πολλών ανθρώπων. Όμως, τα θέματα που μας αφορούν την παρούσα στιγμή είναι τα εξής: α) Ποιος ήταν ο Tolkien και πως έγινε πατέρας του φανταστικού; β) Ποια είναι η προέλευση των ιστοριών της Middle Earth² και από που δέχτηκε επιδράσεις; Αυτά τα βασικά ερωτήματα θα μας απασχολήσουν ως επί το πλείστον στην παρούσα διπλωματική εργασία.

Για τον Tolkien δεν ήταν όλα ευνοϊκά στην αρχή, καθώς όταν επιδίωξε να εκδώσει το *Lord of the Rings*, όπου του πήρε συνολικά δώδεκα έτη συγγραφής, δυσκολεύτηκε να βρει έναν εκδοτικό οίκο. Όταν βρήκε εκδότη, αν και, αρχικά του έδειξε θετική στάση, αντιμετώπισε το έργο με δυσπιστία, δίχως να περιμένει το πλούτο που θα έφερνε στο μέλλον. Γενικότερα, αντιμετώπιζε θέματα οικονομικής φύσεως από νεαρή ηλικία. Όταν αναγνωρίστηκε το ταλέντο του, βρέθηκε ανάμεσα στις συμφορές που έφερε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, όπου έπαθε νευρική διαταραχή στη μάχη του Σομ³.

Επίσης, η οικογένειά του (όπως και ο ίδιος) πίστευε ότι το επίθετο Tolkien είναι γερμανικής προελεύσεως και σημαίνει «ανόητα έξυπνος» ή «ανόητα γενναίος». Η έκφραση αυτή αποτελεί ουσιαστικά «αργκό» με την οποία περιγράφεται ένα άτομο που είναι τόσο έξυπνο που είναι ανόητο. Αυτή η φράση δεν ορίζει απλώς ένα άτομο που σκέφτεται έξω από τα καθιερωμένα, αλλά καθορίζει κάποιον που πηγαίνει ένα επίπεδο πέρα από αυτό που σπάει το συμβατικό μοτίβο σκέψης της ανθρώπινης σοφίας. Ο προπάππους του John Benjamin Tolkien μαζί με τον αδελφό του Daniel πήγαν στην Αγγλία και από τότε εγκαταστάθηκαν εκεί. Βέβαια, ο Tolkien δε γεννήθηκε στην Αγγλία, καθώς ο πατέρας του Arthur Reuel Tolkien πήγε στη Νότια Αφρική για καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές. Εκεί, γνώρισε τη Mabel Suffield,

¹ Ο Clive Staples Lewis (1898-1963) ήταν Ιρλανδός συγγραφέας, ακαδημαϊκός, θεολόγος και ποιητής, γνωστός για αρκετά έργα όπως τα βιβλία της *Narnia* και διάφορα κείμενα υπέρ του Χριστιανισμού.

² Φανταστικός κόσμος, που ζουν όλες οι φυλές όπως π.χ. Νάνοι, Ξωτικά, Trolls, Orcs κ.α. Υπάρχει συσχετισμός της Middle Earth (Μέσης-Γης) με τον κόσμο των θνητών στη σκανδιναβική μυθολογία (Midgard).

³ Colin Duriez, *TZ. P. P. Τόλκιν, Η Γέννηση ενός Θρύλου*, μτφρ. Θωμάς Μαστακούρης, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2013, σσ. 10-11.

η οποία ήταν κόρη τυπικής αγγλικής οικογένειας από το West Midlands και παντρεύτηκαν⁴.

Ο πατέρας του A.R. Tolkien απεβίωσε στις 15 Φεβρουαρίου 1896 και έτσι μετακόμισε με τη μητέρα του και τον μικρότερο αδελφό του στην Αγγλία (West Midlands). Όμως, τα πράγματα δεν πήγαν προς το καλύτερο, αφού η μητέρα του Mabel Suffield έφυγε από τη ζωή το 1904, καθώς έπασχε από διαβήτη⁵. Η μητέρα του είχε ορίσει στη διαθήκη της τον αιδεσιμότατο Francis Morgan ως κηδεμόνα των δύο αγοριών, καθώς η ίδια επιθυμούσε τα παιδιά της να παραμείνουν στους κόλπους της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Δυστυχώς, ο ίδιος αν και ήθελε να αναλάβει την ευθύνη δεν μπορούσε να φιλοξενήσει τα παιδιά, αφού το παρεκκλήσιο του Ετζμπάστον δεν είχε χώρο για τα δύο αγόρια. Έτσι, ο π. Morgan θεώρησε ότι η μοναδική λύση είναι να μείνουν με τη γυναίκα του εκλιπόντος αδελφού της Mabel, την Beatrice Suffield⁶.

Αργότερα, ο Tolkien τον Οκτώβριο του 1911 ξεκινάει τις σπουδές του στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και μετέπειτα άρχισε να μαθαίνει φινλανδικά. Ήταν ένας αξιέπαινος φοιτητής και έδειχνε υπερβολικό ζήλο για την εκμάθηση και μελέτη των ξένων γλωσσών. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργήσει δικές του φανταστικές γλώσσες στα έργα του όπως π.χ. τη γλώσσα των Νάνων⁷ (Khuzdul) και αυτό ήταν ένα αξιοσημείωτο επίτευγμα που σίγουρα αποδεικνύει το ξεχωριστό ταλέντο που διέθετε⁸.

Στη συνέχεια, όταν έγινε καθηγητής αγγλοσαξονικής στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, γνώρισε τον συνάδελφο και φίλο του C.S. Lewis. Παρακάτω, θα αναλύσουμε με προσοχή τη σχέση που είχαν οι δύο σπουδαίοι άντρες και τις επιδράσεις που άσκησε ο ίδιος ο Tolkien σε εκείνον. Ο Lewis ήταν άθεος, αλλά με τον καιρό οδηγήθηκε στους κόλπους της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας με τη συμβολή του φίλου του, αν και στο μέλλον προέκυψαν κάποιες διαφωνίες θεολογικού περιεχομένου μεταξύ τους. Αυτό, όμως δεν επηρέασε τη φιλία τους σε αρνητικό βαθμό, όπως θα δούμε παρακάτω. Η αναφορά του Lewis είναι περισσότερο

⁴ David Doughan, J.R.R. Tolkien: A Biographical Sketch διαθέσιμο στο: <https://www.tolkiensociety.org/author/biography/>

⁵ <https://www.tolkiensociety.org/author/biography/>

⁶ Colin Duriez, ό.π., σσ. 33-35.

⁷ Είναι μια από τις γλώσσες των Νάνων της Middle Earth που δημιούργησε ο Tolkien. Την εν λόγω γλώσσα τη στήριξε σε σημιτικές γλώσσες, κυρίως στην εβραϊκή.

⁸ <https://www.tolkiensociety.org/author/timeline/#oxford>

σημαντική από όσο φαίνεται, καθώς δεν επηρεάστηκε μονάχα αυτός από τον Tolkien, αλλά και το αντίστροφο.

Επιπλέον, ο Lewis αναφέρει ότι ο Tolkien επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη Βόρεια σκανδιναβική θρησκεία και τον Χριστιανισμό. Στα έργα των δύο μυθιστοριογράφων υπάρχουν ομοιότητες και αυτό δεν είναι τυχαίο, καθώς μοιράζονταν κοινές πηγές. Ήταν μεγαλωμένοι με τη σκανδιναβική μυθολογία, τον Όμηρο, τον Beowulf και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ήταν και οι δύο χριστιανοί στο θρήσκευμα. Το θέμα που θίγει ο Lewis είναι ότι ο Tolkien επηρεάστηκε από τις ιστορίες του Βορρά και από την πίστη του στον Χριστιανισμό. Αυτό, όπως θα δούμε παρακάτω, είναι διακριτό στα έργα του⁹.

Από μικρό παιδί απορροφήθηκε από τα παραμύθια και έτσι με τον καιρό ένιωσε ένα ενδιαφέρον για τη σκανδιναβική μυθολογία. Η μητέρα του έδωσε αρκετά βιβλία και εκείνος χωρίς να χάνει χρόνο άρχισε να τα μελετά. Όσο διάβαζε τις εξωπραγματικές ιστορίες του Βορρά, τόσο γοητεύονταν από αυτές¹⁰. Έτσι, σε νεαρή ηλικία ασχολήθηκε με τη μελέτη αρκετών έργων όπως π.χ. το Beowulf, το έπος Völsunga saga¹¹ και το Elder Edda¹². Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα να κάνει το επόμενο βήμα και να μάθει την αρχαία νορβηγική γλώσσα για να μπορεί να διαβάσει τα παραπάνω έπη. Μέχρι και σήμερα αυτές οι ιστορίες παραμένουν ιδιαίτερα σημαντικές για το σκανδιναβικό πολιτισμό. Είναι γεγονός, ότι η Βόρεια θρησκεία έχει πολύ όμορφες ιστορίες και αυτό σίγουρα εξηγεί την προτίμηση που έδειξε ο Tolkien.

Έτσι, στο δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του, ξεκίνησε τη λεγόμενη αναδιαμόρφωση της σκανδιναβικής μυθολογίας μέσα στα βιβλία του. Το πρώτο κομμάτι που δανείστηκε είναι η δημιουργία της ανθρώπινης φυλής στη βόρεια θρησκεία που μοιάζει σε μεγάλο βαθμό με αυτή στο έργο του *Silmarillion*¹³. Ένα άλλο μέρος που αξίζει να αναφέρουμε είναι οι ιστορίες των Νάνων, οι οποίες έχουν

⁹ Harry Lee Poe, *C. S. Lewis's Role in The Lord of the Rings*, (2021), Ανακτήθηκε στις 10/4/2023 από: <https://www.crossway.org/articles/c-s-lewiss-role-in-the-lord-of-the-rings/>

¹⁰ Humphrey Carpenter, *Tolkien: A Biography*, New York, 2000, σ. 24.

¹¹ Είναι ένα θρυλικό έπος, χρονολογείται τον 13^ο αιώνα και είναι νορβηγικής προελεύσεως. Το εν λόγω έπος, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο Elder Edda και εκπροσωπεί τον λεγόμενο γερμανικό μύθο.

¹² Το Edda (πληθυντικός Eddur) είναι ένας παλαιός σκανδιναβικός όρος που αναφέρεται στη συλλογή δύο ισλανδικών λογοτεχνικών έργων που είναι τα εξής: α) prose edda, β) poetic edda. Γράφτηκαν, τον 13^ο αιώνα και αποτελούν βασική πηγή της σκανδιναβικής μυθολογίας.

¹³ RB. Anderson, *Norse Mythology: The Religion of Our Fatherathers*, Scott, Foresman & Co, Chicago 2021, σ. 183.

αρκετές ομοιότητες με τους νάνους της σκανδιναβικής θρησκείας. Παρακάτω, θα γίνουν αναλυτικές αναφορές για τα κομμάτια του σκανδιναβικού μύθου, που βρίσκονται διασκευασμένα μέσα στα έργα του συγγραφέα.

Όσον αφορά τον Χριστιανισμό, οι επιδράσεις που δέχτηκε, ο Tolkien είναι πολύ ισχυρές, αφού ήταν ένας αφοσιωμένος πιστός της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Στα έργα του υπάρχουν διάσπαρτα στοιχεία και αναλογίες, αλλά είναι «κρυμμένα» για να μην μπορεί κάποιος να τα παρατηρήσει με την πρώτη ματιά. Επίσης, μια μεγάλη μερίδα θεολόγων και συγγραφέων έχουν παρατηρήσει αρκετές ομοιότητες μεταξύ του Χριστιανισμού και του έργου *Silmarillion*, που έχει βιβλικό ύφος. Κλείνοντας, η χριστιανική θρησκεία και η σκανδιναβική μυθολογία άμεσα και έμμεσα αποτελούν τις πιο σημαντικές πηγές στα έργα του και μέσω αυτών δημιούργησε ένα φανταστικό κόσμο που όμοιος του δεν υπάρχει άλλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ J.R.R. TOLKIEN ΣΤΗΝ ΟΞΦΟΡΔΗ ΚΑΙ Η ΑΡΧΗ ΜΙΑΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΙΑΣ

1.1. Η ζωή του Tolkien με τον Lewis στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης

Στις 11 Μαΐου 1926 πραγματοποιήθηκε μια συνάντηση που οδήγησε στη γέννηση δύο φανταστικών κόσμων, αυτών της Middle Earth (Μέση-Γη) και της Narnia (Νάρνια). Ο Tolkien και ο Lewis βρέθηκαν πρόσωπο με πρόσωπο, αλλά δε θα χαρακτήριζα εκείνη τη συνάντηση ιδιαίτερα ευχάριστη. Πιο αναλυτικά, ο Lewis ήταν προγυμναστής στο κολέγιο Μάγκνταλεν την ίδια περίοδο που ο Tolkien ήταν καθηγητής αγγλοσαξονικής γλώσσας. Η συζήτηση αφορούσε την αγγλική φιλολογία και ο Lewis ενδιαφέρονταν να ακούσει τις θέσεις του συγγραφέα πάνω στη λογοτεχνία. Ο ίδιος ο Tolkien ανέφερε πως θεωρούσε τη μελέτη της γλώσσας σημαντικότερη από τη λογοτεχνία. Επίσης, ήταν ευθύς, διότι δήλωσε ότι δεν έδειχνε ενδιαφέρον για τον Edmund Spenser (αγαπημένος συγγραφέας του Lewis) και ότι η ενασχόληση με τη λογοτεχνία αφορά τους άντρες ηλικίας μεταξύ τριάντα και σαράντα ετών.

Βέβαια, αυτό δεν έπληξε τη σχέση των δύο αντρών, καθώς με τον καιρό ανακάλυψαν τα κοινά ενδιαφέροντα που είχαν για τις γλώσσες, την ποίηση και τον μύθο. Δεν εκτιμούσαν τη σύγχρονη κουλτούρα, δεν οδηγούσαν αυτοκίνητο και δεν ασχολούνταν με την πολιτική. Επίσης, για αρκετό χρονικό διάστημα, ο ένας ήταν ο αναγνώστης του άλλου και σίγουρα χωρίς την ενθάρρυνση του Lewis, ο Tolkien δε θα ολοκλήρωνε το *Lord of the Rings*¹⁴. Έτσι, με τον καιρό άνθιζε μια μοναδική φιλία με αρκετές διαφωνίες και αναταραχές εντός της.

Ας αναφέρουμε, όμως, ποιος ήταν ο Lewis, ο οποίος κατέχει βασική θέση σε τούτη την εργασία. Ο Lewis (1898-1963), ήταν Βρετανός μυθιστοριογράφος, μελετητής μεσαιωνικής λογοτεχνίας στην Οξφόρδη και θεολόγος. Γεννήθηκε στο Μπέλφαστ της Ιρλανδίας και σίγουρα δεν ξέχασε την πρώτη φορά που έφτασε στην Αγγλία. Ο ίδιος αναφέρει ότι «κανένας Άγγλος δεν μπορεί να καταλάβει τις πρώτες του εντυπώσεις για την Αγγλία». Στην ουσία δυσκολεύτηκε να προσαρμοστεί, εξαιτίας της τοπικής διαλέκτου και του τοπίου της χώρας. Με βάση τα λεγόμενα του

¹⁴ Colin Duriez, ό.π., σσ. 192-194.

χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να θεραπευτεί από το μίσος που αισθάνονταν για τη συγκεκριμένη χώρα¹⁵. Βέβαια, είχε μια μεγάλη αδυναμία για τη σκανδιναβική μυθολογία και αυτό σίγουρα έπαιξε θετικό ρόλο στη σχέση που είχε με τον Tolkien.

Επιπλέον, παρόλο που ο Lewis υποστήριζε και εκτιμούσε το *Lord of the Rings*, ο Tolkien δεν έβλεπε με καλό μάτι τον κόσμο της *Narnia*. Ο λόγος θα λέγαμε ότι είναι θρησκευτικός και αφορά τον Χριστιανισμό. Πιο αναλυτικά, το κεντρικό θέμα του έργου αφορά τέσσερα παιδιά τον Peter, τη Susan, τον Edmund και την Lucy Pevensie που έχουν σταλεί στην εξοχή κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Στην οικία του καθηγητή Digory Kirke, ανακαλύπτουν μια ντουλάπα που οδηγεί σε έναν φανταστικό κόσμο με το όνομα Narnia. Εκεί, βρίσκουν ένα λιοντάρι με επιβλητική και βασιλική μορφή, τον Aslan. Σε μια μεγάλη μάχη που ακολουθεί τον βοηθούν να νικήσει τη Λευκή Μάγισσα, που έφερε τον χειμώνα των εκατό χρόνων και την κατάργηση των Χριστουγέννων.

Ο Tolkien, διέθετε χριστιανικά στοιχεία στα έργα του, αλλά τα έκρυβε τόσο βαθιά έτσι ώστε να απαιτείται έρευνα για να τα εντοπίσει ο κάθε αναγνώστης. Από την άλλη οι συμβολισμοί του Lewis στη *Narnia* ήταν ξεκάθαροι και ο Tolkien το έβλεπε ως μια «αλληγορία». Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον καθηγητή Alan Jacobs, όταν ο Lewis διηγήθηκε στην ομάδα Inklings¹⁶ το έργο της *Narnia*, ο Tolkien τρομοκρατήθηκε. Ο λόγος ήταν ότι έμπλεκε αρκετές μυθολογίες μεταξύ τους π.χ. από τη μια υπήρχαν οι κένταυροι και από την άλλη ο Πατέρας των Χριστουγέννων κ.α. Συνεπώς, τα χρονικά της *Narnia* έδιναν την αίσθηση ότι είναι ένα είδος χριστιανικής μυθολογίας και αυτό ήταν κάτι που δεν εκτιμούσε ο Tolkien¹⁷.

Επίσης, κάθε Τρίτη βράδυ τα μέλη της λέσχης Inklings, συνήθιζαν να πηγαίνουν στην παμπ (pub) Eagle and Child¹⁸. Επειδή, οι δύο συγγραφείς ήταν φίλοι, συνεχώς έκρινε ο ένας το έργο του άλλου. Ο Lewis θεωρούσε ότι τα έργα του Tolkien είναι περίπλοκα, ενώ ο Tolkien πίστευε ότι το ύφος του Lewis είναι απλοϊκό. Το σημαντικότερο είναι ότι ο πατέρας του φανταστικού πίστευε ότι τα χριστιανικά μηνύματα στο έργο της *Narnia* είναι πολύ «έντονα» για τα μάτια του αναγνώστη.

¹⁵ C. S. Lewis, *Surprised by Joy: The shape of my early life*, London 2015, σ. 24.

¹⁶ Οι Inklings ήταν μια λογοτεχνική ομάδα συζήτησης στην Οξφόρδη που έδινε βαρύτητα στο φανταστικό και στη μυθολογία. Ο J. R. R. Tolkien και ο C. S. Lewis ήταν μέλη όπως και άλλοι λόγιοι.

¹⁷ Alex Chadwick, *Lewis and Tolkien, 'Narnia' and 'Lord of the Rings'*, (2005), Ανακτήθηκε στις 12/2/2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5048867>.

¹⁸ Η συγκεκριμένη παμπ, βρίσκεται στην οδό St. Giles, Oxford. Ανήκει στο University College από τον 17^ο αιώνα και εκεί σύχναζαν ο Tolkien, ο Lewis και όλα τα μέλη της Inklings κάθε Τρίτη.

Ένα σημαντικό παράδειγμα είναι η προφανής συσχέτιση του Ιησού Χριστού με το λιοντάρι Aslan.

Για να μπούμε στο νόημα, ο Aslan¹⁹ θυσιάζεται οικειοθελώς στον εχθρό για να σώσει τον λαό του και ύστερα αναστήθηκε για να πολεμήσει το κακό, δηλαδή τη Λευκή Μάγισσα. Αυτή είναι μια βασική διαφορά μεταξύ των έργων του Tolkien και του Lewis. Ο πρώτος «έθαβε» βαθιά τα ισχυρά θρησκευτικά στοιχεία, ενώ ο δεύτερος δεν το έκανε²⁰. Όμως, μονάχα για αυτό τον λόγο δεν εκτιμούσε το έργο της *Narnia* και δεν το αποδέχονταν; Η απάντηση είναι αρνητική, καθώς τη δεκαετία του 1950, ο Lewis δημοσίευσε τα αριστουργήματά του και ήταν ένας διάσημος συγγραφέας. Ο Tolkien από την άλλη είχε μόλις δημοσιεύσει το έργο *Hobbit*, μετά από πολύ κόπο.

Ένωθε ότι ο Lewis «δανείζονταν» ιδέες και τις τοποθετούσε στα έργα του με κάποιες μετατροπές. Ο συγγραφέας δεν ικανοποιούνταν στη σκέψη ότι ο συνάδελφός του τελείωνε σχετικά γρήγορα τα έργα του, ενώ εκείνος κόπιαζε για να τα ολοκληρώσει. Επίσης, μπορούμε να πούμε ότι οι δύο συγγραφείς διαφωνούσαν σε μεγάλο βαθμό στο κομμάτι της αλληγορίας. Ο Tolkien κατηγορούσε συνεχώς τον Lewis ότι έχει μετατρέψει το έργο του σε μια χριστιανική μυθολογία, αλλά ο δεύτερος το αρνούνταν.

Όπως, έχει γίνει αντιληπτό το συγγραφικό ύφος των δύο καθηγητών διαφέρει, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι δεν έχουν κοινά στοιχεία. Με τον καιρό τα χαρακτηριστικά που τους ένωναν αποτέλεσαν αφορμή για μια εξαιρετική φιλία. Μια ημέρα ο Tolkien είχε προσκαλέσει τον Lewis να ενταχθεί στην ομάδα Kolbitar²¹ για να διαβάσουν ισλανδικά έπη. Τότε, ο συγγραφέας αντελήφθη ότι ο Lewis είναι σπάνιος άνθρωπος από αυτούς που τους αρέσουν οι παράξενες ιστορίες. Έτσι, ο πρώτος αποφάσισε να δώσει στον δεύτερο ένα ημιτελές έργο με την ονομασία *The Gest of Beren and Luthien*. Ο Lewis πήρε το θάρρος να στείλει ένα γράμμα στον φίλο του όπου ανέφερε ότι ήταν ενθουσιασμένος με το παραπάνω έργο. Η αξία του μύθου σε συνδυασμό με την εντύπωση της πραγματικότητας ήταν χαρακτηριστική στο ύφος του συγγραφέα²².

¹⁹ Βασικός χαρακτήρας των έργων του Lewis (γίνεται παραλληλισμός με τον Ιησού Χριστό). Επίσης, η λέξη Aslan στα τούρκικα σημαίνει λιοντάρι και προέρχεται από το βιβλίο *Tales from Arabian Nights* που διάβαζε ο Lewis όταν ήταν παιδί.

²⁰ Polly J. Friess, *C.S. Lewis and J.R. Tolkien Friendship*, (2016), Ανακτήθηκε στις 2/1/2023, Διαθέσιμο στο <https://www.jacksonholeclassicalacademy.org/news-detail?pk=1054326>

²¹ Η ομάδα Kolbitar ή Coalbiters σχηματίστηκε για έναν βασικό σκοπό, τη μελέτη και τη συζήτηση παλαιών ισλανδικών μύθων και της γλώσσας.

²² Humphrey Carpenter, ό.π., σσ. 148-149.

Επίσης, όσον αφορά την ισλανδική γλώσσα, ο Tolkien τη χειρίζονταν καλύτερα από όλους και κατά περιστάσεις διάβαζε με τα υπόλοιπα μέλη κομμάτια από περίφημα ισλανδικά έπη. Κάποτε ξεκίνησαν να μελετούν ένα σκανδιναβικό έπος με το όνομα *Laxdaela Saga*, αλλά όλα τα μέλη συμπεριλαμβανομένου και του Lewis είχαν μια αργή και σταθερή πρόοδο. Ο Tolkien στην ουσία βρίσκονταν στο στοιχείο του με το παγερό κλίμα του Βορρά, τα αρχαία πλάσματα και τους τρωτούς θεούς.

Κάθε Δευτέρα πρωί είχε γίνει συνήθεια για τον συγγραφέα να περνάει από το Κολέγιο Μάγκνταλεν, όπου ο Lewis δεν είχε παραδόσεις. Έτσι, πήγαιναν σε μια κοντινή παμπ να πιούνε κάτι και να τα πούνε. Τους άρεσε να συζητούν για τους σκανδιναβικούς θεούς και το βασίλειο του Asgard (Άσγκαρντ)²³, καθώς και για την κατάσταση που επικρατεί στην Αγγλία. Πιο σπάνια, διασκεδάζαν με αστεία, ανέκδοτα και λογοπαίγνια²⁴. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι η σκανδιναβική μυθολογία ήταν μια μεγαλοπρεπής γέφυρα με την οποία οι δύο συγγραφείς επικοινωνούσαν.

Στη *Narnia* του Lewis και στο *Lord of the Rings* του Tolkien, όπως έχουμε τονίσει, υπάρχει έντονα το θρησκευτικό στοιχείο. Σε κάθε έργο υπάρχει ένας χαρακτήρας που προσφέρει στήριξη, συμβουλές και απεριόριστη σοφία. Στον κόσμο της *Narnia*, έχουμε το λιοντάρι Aslan και στο *Lord of the Rings*, έχουμε τον μάγο Gandalf. Όποιος παρατηρήσει μπορεί να δει κάτι κοινό μεταξύ των δύο εμβληματικών προσωπικοτήτων. Ότι και οι δύο θυσιάζονται για να σώσουν τους δικούς τους και ύστερα επιστρέφουν στη ζωή πιο ισχυροί.

Εδώ ρέουν άφθονα τα χριστιανικά στοιχεία και τονίζεται ο παραλληλισμός με τον Ιησού Χριστό, που θυσιάζεται στο Σταυρό και ύστερα ανασταίνεται. Αφού, οι δύο μυθιστοριογράφοι μοιράζονται αυτό το κοινό στοιχείο, γιατί ο Tolkien δε γοητεύτηκε από τη *Narnia*; Η απάντηση είναι ότι ο Tolkien σε αντίθεση με τον συνάδελφο του «έθαβε βαθιά» τις επιδράσεις που δέχονταν από τον Χριστιανισμό και από τη σκανδιναβική μυθολογία. Με λίγα λόγια, τα βιβλία *Hobbit* και *Lord of the Rings* δε σου δίνουν την εντύπωση ότι διαθέτουν χριστιανικούς συμβολισμούς και όμως αν βγουν στο φως τότε γίνονται ορατοί.

Επίσης, ένα άλλο θέμα είναι ότι παρόλο που οι δύο καθηγητές δίδασκαν αγγλική φιλολογία, είχαν διαφορετικές προτιμήσεις. Ο Tolkien είχε μια μεγάλη αγάπη για την εκμάθηση των ξένων γλωσσών, ενώ ο Lewis προτιμούσε τη λογοτεχνία. Βέβαια, αντί

²³ Το Asgard (Ásgarðr) είναι το βασίλειο των θεών στη σκανδιναβική μυθολογία.

²⁴ Colin Duriez, ό.π., σσ. 208-209.

να διασταυρώσουν τα ξίφη τους, συνεργάστηκαν άψογα και δημιούργησαν μια γέφυρα μεταξύ τους. Ο Tolkien με την απίστευτη νοημοσύνη που διέθετε, αποφάσισε να ενσωματώσει στα έργα του μια σειρά από φανταστικές γλώσσες για να προσελκύσει το αναγνωστικό κοινό. Δηλαδή, συμπεριέλαβε γλώσσες των Ξωτικών, των Νάνων και των Orcs²⁵. Συνεπώς, μπορούμε να διαπιστώσουμε την αξιοθαύμαστη συνεργασία και σύνθεση της λογοτεχνίας με τη γλωσσολογία²⁶.

Η λογοτεχνική ομάδα Inklings σε πολλές περιπτώσεις δεν ήταν ιδιαίτερα υποστηρικτική σε σχέση με τον Lewis. Ο Tolkien, ήταν ένας άνθρωπος που πολλές φορές αναζητούσε ενθάρρυνση για να ολοκληρώσει το *Lord of the Rings* και ο φίλος του την πρόσφερε, αφού θαύμαζε τη δουλειά που έχει κάνει. Όμως, τα άλλα μέλη δε τηρούσαν παρόμοια στάση, όπως για παράδειγμα ο Hugo Dyson²⁷ στον οποίο ο Tolkien δε διάβαζε τίποτα, γιατί ήξερε ότι δεν εκτιμούσε το έργο του²⁸. Επιπλέον, η μετάφραση που έκανε ο Tolkien στο *Sir Gawain and the Green Knight* και το δοκίμιο για το *Beowulf* ισχυροποίησε το ακαδημαϊκό του κύρος, αλλά δεν μπορούμε να πούμε το ίδιο για τα υπόλοιπα έργα του.

Το *Hobbit* που εκδόθηκε το 1937 και το *Lord of the Rings* (τρεις τόμοι) που δημοσιεύτηκε το 1954-55 δεν έτυχαν αποδοχής από το πανεπιστημιακό περιβάλλον. Ο λόγος είναι ότι περιλάμβανε μια σειρά από φανταστικά πλάσματα, όπως δράκους, μάγους, Ξωτικά και συνήθως οι συνάδελφοι του τον κορόιδευαν, λέγοντας «Πώς είναι το χόμπιτ σου»; Ο Lewis, βρίσκονταν στον αντίποδα, καθώς τα ενδιαφέροντα του ήταν αιτία θαυμασμού και όχι χλευασμού. Συγκεκριμένα, την περίοδο του 1940 το *Screwtape Letters*²⁹ έγινε bestseller και μέσω του BBC, ο Lewis απέκτησε μεγάλη φήμη.

Τη δεκαετία του 1950 όταν δημοσιεύτηκε η σειρά βιβλίων *Chronicles of Narnia*, *The Lion, the Witch and the Wardrobe*, η φήμη του Lewis «απέκρυνε» με μεγάλη

²⁵ Τα Orcs (Ορκ) είναι κακόβουλα και κτηνώδη πλάσματα τα οποία έρχονται σε αντίθεση με τα Ξωτικά. Ο Tolkien, χρησιμοποίησε τον συγκεκριμένο όρο αρκετές φορές στα βιβλία του. Η λέξη orc μπορεί να ανιχνευθεί στο παλαιό αγγλικό ποίημα *Beowulf*.

²⁶ ENGRID BARNETT, *THE C.S. LEWIS AND J.R.R. TOLKIEN RELATIONSHIP EXPLAINED* (2023), Ανακτήθηκε στις 5 Μαρτίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.grunge.com/596312/the-c-s-lewis-and-j-r-r-tolkien-relationship-explained/>

²⁷ Ο Hugo Dyson (1896-1975), ήταν Άγγλος ακαδημαϊκός και λογοτέχνης με αδυναμία στον Σαίξπηρ. Επίσης, ήταν μέλος της ομάδας Inklings και αποδοκίμαζε το έργο του Tolkien.

²⁸ Ethan Gilsdorf, *J.R.R. Tolkien and C. S. Lewis: A Literary Friendship and Rivalry* (2006), Ανακτήθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο:

https://www.literarytraveler.com/articles/tolkien_lewis_england/

²⁹ Είναι ένα χριστιανικό απολογητικό μυθιστόρημα του C.S. Lewis αφιερωμένο στον J.R.R. Tolkien. Έχει σατυρικό ύφος και έχει να κάνει με την αντιμετώπιση θεολογικών ζητημάτων π.χ. πειρασμός.

επιτυχία τη δημοσιότητα του Tolkien. Αυτό το γεγονός υπήρξε αίτιο προστριβών και για τους δυο συναδέλφους³⁰. Βέβαια, το ότι διαφωνούσαν μεταξύ τους δε σημαίνει ότι έληξε άδοξα η φιλία μεταξύ τους, αλλά είναι γεγονός ότι με τον καιρό προέκυψαν διάφορα γεγονότα που ήταν κατά κάποιο τρόπο το «μήλο της Έριδος».

Ένα κομμάτι που έχει αναλυθεί, αλλά το θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό είναι, ότι η εκτίμηση που είχαν οι μυθιστοριογράφοι ο ένας για τα έργα του άλλου δεν ήταν αμφίδρομη. Είναι γνωστό ότι ο Lewis ήταν ανέκαθεν θαυμαστής του *Hobbit* και του *Lord of the Rings* και ας τα έκρινε αρκετές φορές με σαρκασμό. Το καλοκαίρι του 1925 ο Tolkien έγραψε μια ποιητική παραλλαγή της ιστορίας του *Beren and Lúthien*, όπου αργότερα έγινε μια από τις σημαντικότερες ιστορίες του *Silmarillion*³¹. Η παραπάνω ιστορία διαδραματίζεται στην Πρώτη Εποχή της Middle Earth. Ο Beren, γιος του Barahir, ήταν ένας θνητός Άνθρωπος. Η Lúthien (ο Beren, τη φώναζε Tinúviel που στη γλώσσα των Ξωτικών σημαίνει αηδόνι) ήταν κόρη του Ξωτικού βασιλιά Thingol. Στο τέλος, η Lúthien ως αθάνατη είχε την επιλογή να ζήσει ως το τέλος του κόσμου στο Valimar³², αλλά δεν μπορούσε να τη συνοδεύσει ο Beren, διότι ήταν θνητός. Τότε, αποφάσισε να εγκαταλείψει την αθανασία της για να ζήσει μαζί του. Έτσι, η Lúthien αφήνει πίσω το Ευλογημένο βασίλειο και η μοίρα της δένεται με του Beren και γίνεται η πρώτη από τα Ξωτικά που πραγματικά έχει πεθάνει και έχει αφήσει το κόσμο εδώ και πολύ καιρό. Όμως, με αυτή την επιλογή ενώθηκαν δύο Γένη και η ομορφιά της υμνούνταν στα τραγούδια³³.

Ο Tolkien έστειλε ένα απόσπασμα στον Lewis, ο οποίος, ενώ το διάβαζε είπε τα εξής λόγια: «Μπορώ, με απόλυτη ειλικρίνεια να σου πω ότι είχα πολύ καιρό να περάσω μια τόσο ευχάριστη βραδιά. Το γεγονός ότι είχα προσωπικό ενδιαφέρον να διαβάσω τη δουλειά ενός φίλου είχε ελάχιστη σχέση με αυτό. Θα το απολάμβανα το ίδιο αν το αγόραζα από κάποιο βιβλιοπωλείο και το είχε γράψει κάποιος άγνωστος. Η αίσθηση του ρεαλισμού μέσα στον μύθο και το ότι δεν αφήνει το στίγμα της αλληγορίας είναι κάτι το αξιοσημείωτο». Τα όσα λέει ο Lewis για το *Silmarillion*

³⁰ Fr. Dwight Longenecker, *Tolkien's 'No' to Narnia* (2008). Ανακτήθηκε στις 12 Μαρτίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://www.crisismagazine.com/opinion/tolkienes-no-to-narnia>

³¹ Το *Silmarillion* (*Σιλμαρίλλιον*) είναι μια σειρά ιστοριών που εκδόθηκαν από τον γιο του Tolkien, τον Christopher Tolkien. Από αρκετές πηγές θεωρείται δύσκολο έργο, καθώς φημίζεται για το αρχαϊκό του ύφος.

³² Valimar ή Valmar είναι η πρωτεύουσα του Ευλογημένου βασιλείου. Βρισκόταν στα δυτικά της Middle Earth και μπορούσαν να ζήσουν μόνο τα αθάνατα Ξωτικά.

³³ T.Z. P. P. Τόλκιν, *Το Σιλμαρίλλιον*, μτφρ: Ευγενεία-Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Αίολος, Αθήνα 1996, σσ. 169-170.

ισχύουν και με το παραπάνω. Ο Tolkien είχε την ικανότητα να αφήνει ένα στίγμα αληθείας μέσα σε κάθε τι το μυθολογικό και το φανταστικό³⁴.

Μετά τον θάνατο του Lewis, η Dame Helen Gardner³⁵ ανέφερε το εξής: «Σίγουρα μια από τις πιο σημαντικές προσφορές του Lewis ήταν πως δημιούργησε μαζί με τον Tolkien ένα πρόγραμμα σπουδών που αφορούσε τη μεσαιωνική (αρχαία αγγλική) λογοτεχνία. Γενικότερα, η ορθή μελέτη της σύγχρονης λογοτεχνίας απαιτεί την κατάλληλη γλωσσική κατάρτιση που προσφέρει η αρχαία λογοτεχνία. Έτσι, το αναμορφωμένο πρόγραμμα σπουδών έγινε δεκτό το 1931 και σε αυτό υπήρχε ο συνδυασμός της λογοτεχνίας με τη γλωσσολογία»³⁶. Το συμπέρασμα είναι ότι η συνεργασία των δύο καθηγητών έφερε πιο κοντά εκείνη την περίοδο δύο διαφορετικούς χώρους. Είναι αξιοθαύμαστη η παραπάνω κατάσταση, διότι παρατηρούμε την ανάπτυξη της φιλίας των δύο συναδέλφων. Με τον καιρό αποφάσισαν να συνεργαστούν και να αξιολογούν ο ένας τα έργα του άλλου.

Επίσης, έγινε κάτι που δεν είναι ευρέως γνωστό, οι δύο καθηγητές στην ουσία σχεδίασαν ένα πρόγραμμα της αγγλικής λογοτεχνίας στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης. Μέσα από αυτό σημαντικοί συγγραφείς της σύγχρονης εποχής μας εκπαιδεύτηκαν στη φανταστική λογοτεχνία. Βέβαια, δεν είναι τυχαίο πως η σχολή φανταστικής λογοτεχνίας της Οξφόρδης αναδείχτηκε από δύο ανθρώπους που μεγάλωσαν σε αποικιακό περιβάλλον, καθώς ο Tolkien γεννήθηκε στη Νότια Αφρική και ο Lewis στην Ιρλανδία. Στην ουσία, ήταν μια εποχή όπου η Αγγλία δεν είχε ισχυρή παρουσία στη διεθνή σκηνή. Έτσι, η δημιουργία του παραπάνω προγράμματος της φανταστικής λογοτεχνίας, έκανε τη Βρετανική Αυτοκρατορία πιο γνωστή στο εξωτερικό. Συνεπώς, αυτός είναι ένας από τους λόγους όπου οι δύο συγγραφείς είναι ιδιαίτερα φημισμένοι στον χώρο τους³⁷.

Σύμφωνα, με τη Maria Sachiko Cecire, η οποία ήταν καθηγήτρια φιλολογίας στο κολέγιο Μπάρντ, ανέφερε στο δοκίμιο της για την *αυτοκρατορία του φανταστικού*, ένα

³⁴ Colin Duriez, ό.π., σσ. 203-205.

³⁵ Η Dame Helen Gardner (1908-1986) ήταν δοκιμογράφος, ακαδημαϊκός και καθηγήτρια της αγγλικής λογοτεχνίας. Δίδαξε σε αρκετά κολέγια και ένα από αυτά ήταν το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

³⁶ Helen Gardner, *Lewis, Clive Staples, 1898-1963* (2016). Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.thebritishacademy.ac.uk/publishing/memoirs/pba-51/lewis-clive-staples-1898-1963/>

³⁷ Φαλίδα Εφη, *Πώς ο Τόλκιν και ο Λιούις άλλαξαν το φανταστικό* (2020), 10 Μαρτίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2020/12/17/lifearts/pos-o-tolkin-kai-o-liouis-allaksan-to-fantastiko/>

χαρακτηριστικό που κατείχε ο Tolkien· ήταν η λεγόμενη υπεροχή της λευκής φυλής και οι εχθρικοί μελαψοί Haradrim³⁸ από τον Νότο. Ο αγγλοκεντρισμός και η κυριαρχία των λευκών στο *Lord of the Rings* έχει τραβήξει την προσοχή αρκετών λόγιων και αναγνωστών³⁹. Αυτό βέβαια δε σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι ο συγγραφέας ήθελε να περάσει πολιτικά μηνύματα. Θεωρείται ατυχής η παρατήρηση περί λευκής υπεροχής, καθώς ο Tolkien ήταν επισήμως αντιρατσιστής και αρνήθηκε να δηλώσει ότι έχει άρια καταγωγή. Επίσης, αποκάλεσε τον Hitler, «βλάκα με κόκκινη μούρη» και αντιτάχθηκε στη ναζιστική προπαγάνδα. Είχε πει στους Γερμανούς ναζί μέσω μιας επιστολής ότι λυπάται που δεν προέρχεται από τον προικισμένο εβραϊκό λαό.

Η πολιτική δε σχετίζεται με το θέμα μας, καθώς μας αφορά το θρησκευολογικό κομμάτι των έργων του Tolkien. Όμως, κατά τη γνώμη μου το παραπάνω ζήτημα έπρεπε να ξεκαθαριστεί. Γενικότερα, ως άνθρωπος ήταν λίγο Hobbit σύμφωνα με τα λεγόμενα του. Μπορεί να ήταν σωματικά μεγαλύτερος από τους αυτούς τους χαρακτήρες των έργων του, αλλά του άρεσε το κάπνισμα της πίπας και αγαπούσε την ύπαιθρο. Επίσης, αντιπαθούσε το γαλλικό φαγητό, κοιμόνταν και ξυπνούσε αργά (όταν μπορούσε) και λάτρευε τα μανιτάρια. Στην ουσία δεν ήταν ο απόμακρος και τυπικός καθηγητής, αλλά είχε ισχυρή αίσθηση του χιούμορ. Μαζί με τον συνάδελφό του Lewis έκαναν πολλές φάρσες, όπως π.χ. μια φορά εμφανίστηκαν με στολές πολικής αρκούδας σε μια γιορτή (δεν ήταν πάρτι μασκέ)⁴⁰. Ο Tolkien ήταν ένας εσωστρεφής και σοβαρός άνθρωπος, ο οποίος όμως ήξερε να διασκεδάσει με τη σωστή παρέα και αγαπούσε τα απλά αγαθά της ζωής, όπως το φαγητό και την ευζωία (όπως φαίνεται στα έργα του).

Ο Tolkien, τη δεκαετία του 1930 ήταν καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και συμπεριφέρονταν ως «ταραχώδης μαθητής». Η ισχυρή τάση για τις φάρσες ήταν γνωστή στο κοντινό του κύκλο. Πολλές φορές, συνήθιζε να ντύνεται αγγλοσάξονας πολεμιστής και να τρομάζει τους ανυποψίαστους γείτονες, οι οποίοι δεν εκτιμούσαν

³⁸ Οι Haradrim (Χάραντριμ) είναι άγριος και περήφανος λαός που ζουν στον Νότο (περιοχή της Χάραντ). Είναι μελαψοί και ψηλοί άνθρωποι με έντονα χρώματα ζωγραφισμένα πάνω τους. Πήραν το μέρος του Sauron, του άρχοντα του σκότους, στον πόλεμο για τη Middle Earth.

³⁹ Φαλίδα Εφη, *Πώς ο Τόλκιν και ο Λιούις άλλαξαν το φανταστικό* (2020), 10 Μαρτίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2020/12/17/lifearts/pos-o-tolkien-kai-o-liouis-allaksan-to-fantastiko/>

⁴⁰ Helen Gardner, *Lewis, Clive Staples, 1898-1963* (2016). Ανακτήθηκε 12 Ιανουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.thebritishacademy.ac.uk/publishing/memoirs/pba-51/lewis-clive-staples-1898-1963/>

το συγκεκριμένο χιούμορ. Επίσης, όταν πήγαινε στο ταμείο ενός καταστήματος, ανακάτευε τα χρήματα με ψεύτικα δόντια και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να προκαλεί την έκπληξη των εργαζομένων. Βέβαια, όλα αυτά τα αστεία, οι περισσότεροι κριτικοί τα έβρισκαν μετά από κάποιο σημείο κουραστικά⁴¹.

Επίσης, εκτός από την ιδιαίτερη αίσθηση του χιούμορ, ο Tolkien είχε άλλο ένα εξαιρετικό γνώρισμα και αυτό ήταν η εκμάθηση των ξένων γλωσσών. Μπορούμε να πούμε με μεγάλη ευκολία, ότι ο συγγραφέας ήταν πολύγλωσσος. Γνώριζε, γαλλικά, γερμανικά, ελληνικά, παλαιά αγγλικά (αγγλοσαξονικά), νορβηγικά, φινλανδικά, ουαλικά, ισπανικά και ιταλικά. Επιπλέον, ήταν γνώστης αρχαίων ισλανδικών για να μπορεί να διαβάζει τα αρχαία σκανδιναβικά κείμενα (Edda) που τόσο πολύ εκτιμούσε.

Όμως, το τεράστιο επίτευγμα που έφερε εις πέρας ήταν να δημιουργήσει ξένες γλώσσες και διαλέκτους στα έργα του για όλες τις φυλές των Ξωτικών, των Νάνων, των Ents⁴² κ.α. Έτσι, εξελίχθηκε σε έναν σπουδαίο γλωσσολόγο και το 1929 ειδικεύτηκε στη γλωσσολογία της παλαιάς νορβηγικής και αγγλικής λογοτεχνίας στην Οξφόρδη. Συνεπώς, ο παραπάνω συγγραφέας ήταν μοναδικός, καθώς κανείς από τον χώρο του δεν έκανε κάτι παρόμοιο. Σίγουρα είναι και αυτός ένας από τους λόγους που θεωρείται κορυφαίος στον τομέα του⁴³.

⁴¹ Readers diget, (n.d). Ανακτήθηκε στις 2 Μαρτίου 2023, Διαθέσιμο στο:

<https://www.readersdigest.co.uk/culture/books/meet-the-author/5-things-you-didnt-know-about-j-r-r-tolkien>

⁴² Οι Ents (Εντ), είναι πανάρχαια πλάσματα που βρίσκονται στη Middle Earth, σχεδόν από την αρχή του κόσμου. Έχουν τη μορφή τεράστιων δέντρων και προστατεύουν τα δάση από καταχθόνια όντα. Θα λέγαμε ότι γίνεται παραλληλισμός με τους γίγαντες της αρχαίας μυθολογίας.

⁴³ Stephanie Kelsey (2018), *Fantastic Facts About J.R.R. Tolkien*. Ανακτήθηκε στις 3 Ιανουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.factinate.com/people/42-fantastic-facts-j-r-r-tolkien/>

1.2. Οι θεολογικές επιδράσεις που άσκησε ο Tolkien στον Lewis

Ο Clive Staples Lewis δεν ήταν καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του άθεος, καθώς γεννήθηκε και μεγάλωσε σε ένα άκρως προτεσταντικό περιβάλλον στη Βόρεια Ιρλανδία. Ο John Ronald Reuel Tolkien από την άλλη ήταν ένας παραδοσιακός ρωμαιοκαθολικός, όπου πίστευε στην αυθεντία της Εκκλησίας του και στα δόγματα της, όπως στην Ανάληψη της Παρθένου Μαρίας⁴⁴. Οι διαφορές των δύο φίλων πάνω στα θέματα της πίστεως ήταν κάτι παραπάνω από αρκετές, αφού στάθηκαν αφορμή για πολλές διαμάχες. Ο Lewis ήταν υλιστής, ενώ ο Tolkien ήταν υπερφυσικιστής⁴⁵ και ακολουθούσε πιστά τα διδάγματα του Χριστιανισμού από νεαρή ηλικία⁴⁶.

Επίσης, ενώ μέχρι το εικοστό έτος της ηλικίας του, ο Lewis ήταν στραμμένος περισσότερο προς τον αθεϊσμό, αργότερα εισχώρησε στο χώρο του θεϊσμού. Στο γνωστό έργο του *Surprised by Joy*, περιγράφει τη μεταστροφή του στην πίστη, την άνοιξη ή στις αρχές του καλοκαιριού το 1929. Έτσι, το 1930 μεταπήδησε από τον θεισμό (όπως αναφέρεται παραπάνω), στο χώρο του Χριστιανισμού⁴⁷. Ο Tolkien, έπαιξε καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη μεταστροφή, αν και δεν ήταν εύκολο, καθώς ο δημιουργός της *Narnia* δε «παρέδιδε» τα όπλα.

Πιο αναλυτικά, ο Lewis αναφέρει ότι αντιστάθηκε σθεναρά σε αυτή την επίπονη διαδικασία. Τόνισε ότι επέστρεψε ως άσωτος υιός, αφού «κλώτσαγε και βάραγε» με σκοπό να αποφύγει αυτή την κατάσταση. Συγκεκριμένα, ένα βράδυ μετά από μια μεγάλη συζήτηση που είχε με τον Tolkien και τον Dyson στο μονοπάτι του Άντισον (Addisons's walk), ο Lewis δεσμεύτηκε να επιστρέψει στους κόλπους της Εκκλησίας. Βέβαια, δεν έγινε ρωμαιοκαθολικός, αλλά αγγλικανός και αυτό δυσαρέστησε σε ένα βαθμό τον συνάδελφο και φίλο του⁴⁸.

Η σχέση του Lewis με τη θρησκεία ήταν δύσκολη, όπως και η επιστροφή του στους κόλπους της Εκκλησίας. Είχε τονίσει ότι ο φιλόσοφος Τίτος Λουκρήτιος Κάρος είχε αναφέρει ένα από τα ισχυρότερα επιχειρήματα υπέρ της αθεΐας. Ο ισχυρισμός είναι ο εξής: «Nequaquam nobis divinitus esse paratam naturam rerum;

⁴⁴ Η πίστη των ρωμαιοκαθολικών στη σωματική ανάληψη της Παρθένου Μαρίας στους ουρανούς ήταν παλιά, αλλά έγινε επίσημο δόγμα της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας από τον Πάπα Πίο ΙΒ΄ το 1950.

⁴⁵ Υπερφυσικιστής είναι αυτός που πιστεύει πως ο Θεός παρεμβαίνει στον κόσμο με διαφόρους τρόπους.

⁴⁶ Colin Duriez, ό.π., σσ. 197-199.

⁴⁷ Andrea Monda, *The Conversion Story of C. S. Lewis* (n.d). Ανακτήθηκε στις 3 Φεβρουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.ewtn.com/catholicism/library/conversion-story-of-c-s-lewis-9821>

⁴⁸ C. S. Lewis, ό.π., σσ. 228-229.

tanta stat praedita culpa». Το γενικό νόημα της μεταφράσεως, είναι ότι αν ο Θεός είχε σχεδιάσει το κόσμο δε θα ήταν τόσο ελλατωματικός⁴⁹. Επίσης, η επιστροφή του Lewis στον Προτεσταντισμό δεν αποτελούσε σοβαρό πρόβλημα για τον Tolkien. Το θέμα ήταν ότι ο πρώτος ανέπτυξε μια εχθρική στάση εναντίον του Ρωμαιοκαθολικισμού που ενοχλούσε τον ίδιο τον Tolkien.

Για παράδειγμα, στο σημαντικό του έργο *Αγγλική λογοτεχνία*, χαρακτηρίζει τους ρωμαιοκαθολικούς ως «παπικούς» και αναγνώρισε την αξία της σκέψης του προτεστάντη θεολόγου John Calvin (Ιωάννη Καλβίνο). Ακόμη, ο Lewis ανέπτυξε μια σχέση με την Αμερικανίδα χήρα Joy Gresham και αργότερα παντρεύτηκαν. Αυτό το ειδύλλιο δεν ήταν αποδεκτό από τον Tolkien, καθώς ο εν λόγω γάμος ήταν κατακριτέος στο δόγμα του⁵⁰. Επίσης, ένα σημαντικό μέρος είναι ότι ο Lewis είχε «εμμονή» με το θέμα της εξιλέωσης. Μπορούσε να κατανοήσει ότι ο θάνατος του Ιησού Χριστού ήταν μια πράξη αγάπης και θυσίας, αλλά δεν καταλάβαινε ότι το έκανε για εμάς. Έτσι, ο Tolkien και ο Dyson κατά τη διάρκεια της πολύωρης συζήτησης που είχαν με τον Lewis, εισχώρησαν, στο χώρο της μυθολογίας.

Ο Lewis, ανέφερε ότι του άρεσε να διαβάσει για ιστορίες θεών που πεθαίνουν και επανέρχονται στη ζωή, όπως του Baldur (Μπάλντουρ) της σκανδιναβικής μυθολογίας. Όμως, δεν ένιωθε την ίδια συγκίνηση όταν διάβαζε τα Ευαγγέλια και εκεί ο Tolkien εντόπισε την περιφρόνηση του φίλου του για τον Χριστιανισμό. Έτσι, ο μυθιστοριογράφος μαζί με τον Dyson τόνισαν μια βασική διαφορά, που έδιωξε την ομίχλη από το μυαλό του Lewis. Αναφέρεται ότι η ιστορία του Ιησού Χριστού είναι ίδια με όλες τις άλλες μυθολογίες, με τη βασική διαφορά ότι είναι αληθινή. Οι ειδωλολατρικές ιστορίες είναι ο θεός που εκφράζεται μέσα από το νου των ποιητών. Το συμπέρασμα είναι ότι δεν πρέπει να φοβόμαστε την αρχαία μυθολογία, αλλά να βρίσκουμε τις λυτρωτικές αναλογίες μέσα σε αυτήν⁵¹.

⁴⁹ William Ellery Leonard, Lucretius, De Rerum Natura, (n.d.), Ανακτήθηκε στις 4 Μαρτίου 2023.

Διαθέσιμο στο:

<https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=urn:cts:latinLit:phi0550.phi001.perseus-eng1:5.195-5.234>.

⁵⁰ Austin Cline, C.S. Lewis and J.R.R. Tolkien Argued Over Christian Theology, (2019). Ανακτήθηκε στις 28 Δεκεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο <https://www.learnreligions.com/c-s-lewis-and-j-r-r-tolkien-christian-theology-249783>.

⁵¹ RUSSELL SMITH, J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis and the Idea of the “True Myth”, (2018). Ανακτήθηκε 12 Ιανουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://inspirationdaybook.wordpress.com/2018/06/11/j-r-r-tolkien-c-s-lewis-and-the-idea-of-the-true-myth/>

Με βάση την παραπάνω καθοριστική συζήτηση κατανοούμε ότι ο Lewis, όπως και ο Tolkien είχαν μια μεγάλη αδυναμία για τη μυθολογία. Όμως, ο θάνατος και η ανάσταση διαφόρων θεοτήτων ήταν ένα θέμα που συγκινούσε τον δημιουργό της *Narnia*. Ο θεός από τη σκανδιναβική μυθολογία που συνάρπαζε τον Lewis ήταν όπως αναφέρεται παραπάνω ο Baldur. Ποια όμως είναι η ιστορία του που συγκινεί και ξεχωρίζει στη μυθολογία των βόρειων λαών; Ο Baldur ανάμεσα στους γιους του θεού Odin (Όντιν), ήταν εκείνος που διατηρούσε την πρώτη θέση στην καρδιά της μητέρας του. Ήταν αντικείμενο συμπάθειας όλων των θεών, καθώς η ευγλωττία, η γλύκα και η ομορφιά του ακτινοβολούσαν στο πρόσωπο του.

Διακρίνονταν για την εξυπνάδα και τη σοφία του, αλλά η ζωή του ήταν δεμένη με ένα τρομακτικό πεπρωμένο. Στο μέλλον θα πέθαινε· ο θάνατος του είναι αναπόφευκτος. Ωστόσο, η μητέρα του, η Frigg (Φρίγγα), δεν παραδίδει τα όπλα και αποφασίζει να βάλει όλα τα δημιουργήματα της φύσης να ορκιστούν πως δε θα τον βλάψουν. Το μοναδικό πλάσμα που δεν απαίτησε να δώσει όρκο ήταν το γκι, ένα μικρό παρασιτικό φυτό που ζούσε στη βελανιδιά. Δεν πίστευε πως αυτό το αδύναμο φυτό είχε τη δύναμη να βλάψει τον οποιοδήποτε. Έτσι, λοιπόν έγινε. Ο Baldur ήταν κυριολεκτικά άτρωτος και μια μέρα στη Valhalla⁵² άρχισε μια γιορτή προς τιμήν του.

Οι θεοί τόξευαν βέλη πάνω του, αλλά τίποτα δεν μπορούσε να τον βλάψει. Ο Loki (Λόκι), ο θεός της απάτης, ασφυκτιούσε, βλέποντας τον ευγενικό Baldur να κατέχει μια τόσο ισχυρή δύναμη. Ο Loki ανακάλυψε με δόλο την παράλειψη της Frigg γι' αυτό έφτιαξε μια σαΐτα από γκι και την έδωσε στον τυφλό αδελφό του Baldur, τον Hödgr (Χόντουρ). Κατόπιν, είπε στον Hödgr ότι ήρθε η σειρά του να ρίξει με το τόξο και έτσι χτύπησε τον ανυποψίαστο αδελφό του και τον σκότωσε ακαριαία προκαλώντας την οργή των θεών. Ο Baldur θα επιστρέψει στη ζωή την εποχή που θα έρθει το Ragnarök (το τέλος του κόσμου στη σκανδιναβική μυθολογία)⁵³.

Δεν αποτελεί μυστήριο η αγάπη του Lewis για την παραπάνω θεότητα, αφού εκπροσωπεί όλα όσα αγαπάει, τον θάνατο και την ανάσταση. Σύμφωνα με τον Tolkien, ο μύθος όπως αναφέραμε παραπάνω δεν είναι ψευδής και δεν έχει άδικο. Αν επιστρέψουμε στους προϊστορικούς αιώνες παρατηρούμε ότι κυριαρχεί αυτό που

⁵² Στη σκανδιναβική μυθολογία, η Valhalla (Valhöll) είναι η αίθουσα του κυρίαρχου θεού Odin. Εκεί είχαν το προνόμιο να πηγαίνουν μονάχα οι νεκροί πολεμιστές που έπεφταν ένδοξα στη μάχη.

⁵³ L. Bernard, *Παγκόσμια Μυθολογία*, μτφρ: Κώστας Ζαρούκας, εκδ. Μέρμηγκας, Αθήνα 2020, σσ. 153-154.

ονομάζουμε σήμερα μυθολογία, «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ μῦθος»⁵⁴. Ὅμως, τι εννοούμε λέγοντας μύθος και μυθολογία με απλά λόγια; Πολλές αναλύσεις έχουν γίνει και υπάρχουν αρκετές ερμηνείες. Για μερικούς, ο μύθος είναι συνδεδεμένος με τη θρησκεία και αποτελεί μια συμβολική ιστορία, παρόμοια με τη γνωστή σε όλους παραβολή. Επίσης, περιγράφει θεμελιώδεις ζητήματα που απασχολούν τον άνθρωπο από την αρχαιότητα, όπως π.χ. που πάει όταν πεθαίνει ή ποιοι είμαστε (θέματα που δεν μπορούσαν να ξεκαθαριστούν με ορθολογικό τρόπο)⁵⁵. Η μυθολογία ήταν μια κοινή αγάπη για τους δύο στενούς φίλους, αλλά και εμπόδιο για τον Lewis να εισχωρήσει στην πίστη του Χριστιανισμού. Ο Tolkien, ξεκαθάρισε ότι ο μύθος δεν είναι κάτι το ψεύτικο, καθώς είναι ο θεός που εκφράζεται μέσα από τα μυαλά των ποιητών (όπως ειπώθηκε παραπάνω).

Στη συλλογή του Lewis (essay collection), αναφέρει ότι το Ευαγγέλιο είναι ένας μύθος με τη διαφορά ότι είναι ο μύθος που έγινε πραγματικότητα. Δεν είναι απλώς μια ιστορία που πρέπει να διαβάσεις ή να μάθεις για να κατανοήσεις τα ηθικά διδάγματα. Ο άγιος Ιερώνυμος είπε ότι η άγνοια των Γραφών, είναι η άγνοια του Χριστού. Βέβαια, ο Lewis το θέτει διαφορετικά, λέγοντας ότι για να είμαστε αληθινοί χριστιανοί, πρέπει να συμφωνούμε με το ιστορικό γεγονός και να δεχόμαστε τον μύθο. Το ένα δεν είναι πιο απαραίτητο από το άλλο, όπως αναφέρει. Κλείνοντας, αυτό το κομμάτι, τονίζει ότι αυτός είναι ο γάμος του ουρανού και της γης «τέλειος μύθος και τέλειο γεγονός»⁵⁶.

Παραπάνω, παρατηρήθηκε πως ο μύθος συντέλεσε στην ανάπτυξη του χριστιανικού φρονήματος του Lewis. Αυτό που έκανε ο Tolkien ήταν να βοηθήσει τον φίλο του να διαπιστώσει, ότι έβλεπε με θαυμασμό τα διάφορα μυθολογικά στοιχεία στα αρχαία θρησκευμένα. Όταν όμως επρόκειτο για τον Χριστιανισμό, ο Lewis ήταν ένας ανένδοτος σκεπτικιστής. Ο Tolkien είπε ότι έπρεπε να βλέπει την Ανάσταση ως μυθικό γεγονός με τη βασική διαφορά ότι έγινε στην πραγματικότητα. Μετά, από λίγες ημέρες, ο συγγραφέας έγινε χριστιανός, καθώς μετά από αυτή τη

⁵⁴ Κ. Τσάτσος, Θ. Κακριδής, Α. Κυριακίδου-Νέστορος, *Ελληνική μυθολογία-Τόμος Α' (Εισαγωγή, Ανάλυση και Ερμηνεία του Ελληνικού Μύθου)*, Εκδοτική Αθηνών 1986, σσ. 25-26.

⁵⁵ Miranda Jane Green, *Μύθοι των Κελτών*, μτφρ: Αντ. Η. Σακελλαρίου, εκδ. Παπαδήμα 1996, σ. 7.

⁵⁶ Roger Peck, *CS Lewis and Tolkien on Myth and Knowledge*, (2011). Ανακτήθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://www.faith.org.uk/article/march-april-2011-cs-lewis-and-tolkien-on-myth-and-knowledge#en27>.

συζήτηση ο δημιουργός της *Narnia* έβλεπε διαφορετικά τον μύθο⁵⁷. Δεν πρέπει να ντρεπόμαστε για τη μυθική ακτινοβολία που υπάρχει μέσα στη θεολογία μας⁵⁸.

Επίσης, ο Tolkien δεν ήταν απλώς ένας τυπικός πιστός που πήγαινε που και που στην Εκκλησία. Ήταν, ένας παραδοσιακός πιστός της «παλιάς σχολής» χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν αποδέχονταν το καθετί διαφορετικό. Η πίστη του έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επιστροφή του Lewis στους κόλπους της Εκκλησίας. Ένα παράδειγμα είναι οι μεταρρυθμίσεις της Β' Βατικανής Συνόδου, οι οποίες δημιουργούσαν ανάμεικτα συναισθήματα στον Tolkien. Ενώ, επιδοκίμασε τις οικουμενικές εξελίξεις που επέφεραν οι εν λόγω μεταρρυθμίσεις, δεν μπορούσε να κρύψει τη δυσαρέσκεία του για την εγκατάλειψη της λατινικής γλώσσας στη λειτουργία.

Ο εγγονός του, ο Simon, αναφέρει ότι ο παππούς του έψελνε στα λατινικά μέσα στη λειτουργία και μάλιστα πολύ δυνατά⁵⁹. Γενικότερα, σε όλη του τη ζωή, ο Tolkien έβρισκε στη Θεία Λειτουργία μια απερίγραπτη χαρά, η οποία του έδινε δύναμη στις περιόδους της μελαγχολίας που τον βάραιναν μερικές φορές (εξαιτίας του πολέμου). Όταν δεν μπορούσε να εξομολογηθεί, τον κυρίευε πνευματικό άγχος. Κάποιες φορές κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας βούρκωνε, αφού όταν έμπαινε στον ιερό χώρο της Εκκλησίας συγκινούνταν⁶⁰.

Συνεπώς, στη συγκεκριμένη ενότητα μπορούμε να κατανοήσουμε ότι κατά κάποιο τρόπο η μυθολογία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μεταστροφή του Lewis στον Χριστιανισμό. Ο Tolkien χρησιμοποίησε τον όρο «αληθινός μύθος», χαρακτηρίζοντας την Ανάσταση ως μυθικό και ταυτόχρονα πραγματικό γεγονός. Αυτή η ιδιαίτερη προσέγγιση βοήθησε σε ικανοποιητικό βαθμό τον Lewis να αποδεχτεί τον Χριστιανισμό, χωρίς καμία αμφιβολία. Βέβαια, το γεγονός ότι εισχώρησε στην Αγγλικανική Εκκλησία, αναπτύσσοντας μέσα του «αντιρωμαιοκαθολικά» αισθήματα σίγουρα δημιούργησε ρίζεις στη σχέση τους. Όμως, οι διαφωνίες τους δεν ήταν τόσο ισχυρές ώστε να καταστρέψουν τη σταθερή φιλία τους.

⁵⁷ C.S. Lewis, *J.R.R. Tolkien, and Christianity as the "True Myth"* (2012). Ανακτήθηκε στις 20 Απριλίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://opuszine.us/posts/cs-lewis-jrr-tolkien-christianity-true-myth>.

⁵⁸ JOSEPH LOCONTE, *How C. S. Lewis Accepted Christianity*. (2021). Ανακτήθηκε στις 3 Φεβρουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.nationalreview.com/2021/04/how-c-s-lewis-accepted-christianity/>.

⁵⁹ Bradley J. Birzer, *Tolkien and the Roman Catholic Church* (2021), Ανακτήθηκε στις 4 Μαρτίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://theimaginativeconservative.org/2021/11/jrr-tolkien-roman-catholic-church-bradley-birzer.html>

⁶⁰ Jason Boffetti, *Tolkien's Catholic Imagination* (2001). Ανακτήθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 2023, Διαθέσιμο στο: <https://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?recnum=4154>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ J.R.R. TOLKIEN

2.1 Φανταστικές φυλές και πλάσματα της Middle Earth

2.1.1. Εισαγωγή στη σκανδιναβική μυθολογία και στα βιβλία του Tolkien

Στα πιο αναγνωρισμένα βιβλία του Tolkien, στο *Hobbit* και στο *Lord of the Rings*, υπάρχουν αρκετές φυλές που συνυπάρχουν μεταξύ τους. Τα πλάσματα που θα αναλύσουμε με προσοχή είναι οι Νάνοι (Dwarves), τα Ξωτικά (Elves), οι Γίγαντες (Giants) και άλλα σκοτεινά όντα, όπως π.χ. Trolls (στο κόσμο του Tolkien οι παραπάνω φυλές γράφονται συνήθως με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα). Αρκετοί αναγνώστες των παραπάνω έργων αναρωτιούνται το εξής: Οι παραπάνω χαρακτήρες έχουν δεχτεί επιδράσεις από κάποια αρχαία θρησκεία ή είναι απλώς φαντασιώσεις του δημιουργού; Η αλήθεια είναι ότι οι ομοιότητες των ηρώων με τη σκανδιναβική μυθολογία (Norse mythology) είναι πιο πολλές από όσο μπορεί να φανταστεί κάποιος.

Δεν είναι να απορεί κανείς για την αγάπη που είχε ο Tolkien για τον σκανδιναβικό πλούτο, αφού φημίζεται για τις όμορφες και μαγευτικές ιστορίες που διαθέτει. Μια προσωπικότητα που διέδωσε με εκπληκτικό τρόπο τη σκανδιναβική ιστορία *Prose and Poetic Edda* είναι ο ιστορικός και ποιητής Snorri Sturluson (Σνόρι Στούρλουσον). Η Edda, ως ιστορικό έργο του 13^{ου} αιώνα, αποτελεί βάση για την παραπάνω μυθολογία και για τον ίδιο τον Tolkien. Περιλαμβάνει βασικές πτυχές της Βόρειας θρησκείας, όπως τη δημιουργία του κόσμου και τις ιστορίες των θεών που θα δούμε στη συνέχεια.

Μέχρι και σήμερα ο μύθος έχει ισχυρή θέση στη λαϊκή παράδοση σε αυτές τις χώρες π.χ. στην Ισλανδία. Σε μέρη σαν αυτά, η ιστορία τους μπορεί να διαβαστεί στα κατάλοιπα του παρελθόντος, όπως σε μια γοτθική εκκλησία ή σε ένα μεσαιωνικό κάστρο. Το παρελθόν ζει μέσα στους ίδιους τους Ισλανδούς γιατί έχουν πολύ έντονη τη συνείδηση της καταγωγής τους από τους Βίκινγκς. Η καθαρότητα της γλώσσας τους που είναι βασικά η αρχαία σκανδιναβική, είναι ένα παράδειγμα για το πώς οι Ισλανδοί διατηρούν την παράδοση ζωντανή⁶¹.

⁶¹ Χώρες και Λαοί, Ευρώπη, Τόμος 4, Grolier Incorporated New York 1989, σσ. 4-5

Η Edda, όπως αναφέραμε παραπάνω είναι καθοριστικής σημασίας, αφού είναι η βάση για το αρχαίο θρήσκευμα των Βόρειων λαών. Πιο αναλυτικά, εντοπίζονται όλες οι παραδόσεις των θεών και των ηρώων της Σκανδιναβίας. Στην ουσία είναι ένα ποίημα στη γλώσσα Junga norrœna που κάποτε μιλούσαν στην Ιρλανδία. Ένα από τα ποιήματα που αφορούν την Edda σώζεται σε μορφή στίχων, ενώ άλλο είναι γραμμένο σε πεζό λόγο. Επίσης, η λέξη Edda σημαίνει παππούς ή γιαγιά και απαγγέλλονταν όπως η Ιλιάδα, αφού ήταν χωρισμένο σε ωδές και τονίζονταν τα κατορθώματα των πολεμιστών. Αυτά τα ποιήματα έπαιρναν την ονομασία «Saga» από την ομώνυμη θεά της παράδοσης⁶².

Επιπλέον, όσο αφορά τη θεματολογία του έργου του Tolkien, το *Hobbit* περιλαμβάνει σε μεγαλύτερο βαθμό την ιστορία των Νάνων σε σχέση με το *Lord of the Rings*. Με λίγα λόγια το θέμα αφορά το καλόβολο Hobbit Bilbo Baggins, που με την παρότρυνση του μάγου Gandalf the Grey⁶³, πηγαίνει σε μια αποστολή που έχει ως στόχο την ανάκτηση ενός κατακτημένου βασιλείου και του θησαυρού του. Αυτό το ταξίδι το κάνει με δεκατρείς Νάνους που προέρχονται από αρχοντική γενιά και με αρχηγό τον διάδοχο του θρόνου, τον Thorin⁶⁴. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιπέτειας, ο Bilbo ανακαλύπτει τυχαία το Δαχτυλίδι της Ισχύος (Ring of Power) του σκοτεινού άρχοντα Sauron. Αυτό το δαχτυλίδι έχει την ικανότητα να σε κάνει αόρατο, αλλά και να διαφθείρει την καρδιά όποιου το φορέσει.

Σε αυτό το ταξίδι ο βασικός στόχος είναι οι Νάνοι να πάρουν πίσω τον θησαυρό τους από τον δράκο Smaug, καθώς και το βασίλειο τους Erebor (Ερεμπορ). Το παντοδύναμο κτήνος φυλάει όλο το χρυσάφι για τον εαυτό του και έχει αυτοανακηρυχθεί βασιλιάς. Κοντολογίς, μέσα από αυτό το βιβλίο θα μάθουμε αρκετές πληροφορίες για τους Νάνους, αλλά και για άλλα πλάσματα που θα δούμε στη συνέχεια. Περιλαμβάνει δεκαεννέα γεμάτα συναρπαστικές περιπέτειες και διηγήσεις κεφάλαια, που θα δούμε με προσοχή. Μέσα από αυτά θα ερευνήσουμε τις ομοιότητες με τη σκανδιναβική μυθολογία, μερικές από τις οποίες έχουν ισχυρή απήχηση στην Ισλανδία μέχρι και σήμερα. Πιο κάτω θα προχωρήσουμε σε μια συνοπτική αναφορά που αφορά το τρίτομο έργο του *Lord of the Rings* που κατά κάποιο τρόπο συνδέεται με το *Hobbit*.

⁶² L. Bernard, ό.π., σ. 119.

⁶³ Ο Gandalf (Γκάνταλφ) στα ισλανδικά, σημαίνει «μάγος-ξωτικό».

⁶⁴ Ο Thorin (Θόριν) στα ισλανδικά σημαίνει «γενναίος». Στο έργο παρομοιάζεται ως Oakenshield (Δρύσπικς), διότι η ασπίδα του ήταν καμωμένη από ξύλο βελανιδιάς.

Το *Lord of the Rings* είναι ένα έργο που χωρίζεται σε τρία μέρη: α) *Fellowship of the Ring*, β) *Two Towers* και γ) *Return of the King*. Βέβαια, προορίζονταν να είναι ένα ενιαίο βιβλίο, αλλά χωρίστηκε σε τρεις τόμους για οικονομικούς λόγους. Στο *Hobbit* η ιστορία διαδραματίζεται εξήντα (60) χρόνια νωρίτερα από αυτή του *Lord of the Rings*. Μπορούμε, να πούμε ότι υπάρχει μια αλληλουχία μεταξύ τους και για να κατανοήσει κανείς τις βασικές πτυχές των συγκεκριμένων έργων καλό είναι να τα μελετήσει όλα μαζί. Το έργο *Lord of the Rings* περιέχει πιο επιτηδευμένο ύφος από το *Hobbit*, αλλά συνοπτικά ένα από τα κεντρικά σημεία της ιστορίας είναι η ιστορία που εκτυλίσσεται γύρω από το One Ring.

Πιο αναλυτικά, αυτό το δαχτυλίδι περιέχει χαραγμένα πάνω του τα οποία φανερώνονται μονάχα με τη φωτιά. Έτσι, μια βραδιά, ο Gandalf ρίχνει το δαχτυλίδι στο αναμμένο τζάκι του φίλου του Bilbo. Έστερα, προστάζει τον ανιψιό του Bilbo, τον Frodo Baggins, τον κληρονόμο του Ring of Power, να το πιάσει λέγοντας του ότι είναι παγωμένο. Αμέσως, ξεπρόβαλαν κάποιες λέξεις στην αρχαία γλώσσα των Ξωτικών που προφέρουν μονάχα στη Mordor⁶⁵ και είναι τα εξής: «Ash nazg durbatulûk, ash nazg gimbatul, ash nazg thrakatulûk agh burzum-ishi krimpatul». Στην κοινή γλώσσα σημαίνουν: «Ένα όλους να κυβερνά και να τους βρίσκει, ένα. Ένα να τους μαζεύει όλους μαζί, με μαύρα μάγια, ένα». Είναι μονάχα δύο γραμμές που προέρχονται από ένα παλιό ποίημα, που είναι πολύ γνωστό στον λαό των Ξωτικών. Το ποίημα είναι το ακόλουθο:

«Τρία δαχτυλίδια έχουν οι Ξωτικοί οι βασιλιάδες στο θόλο του ουρανού από κάτω. Εφτά οι Νάνοι άρχοντες, παλάτια που έχουνε μέσα στα πετράδια, εννέα οι Άνθρωποι οι θνητοί που έχουν τη μοίρα του θανάτου, ένα ο Μαύρος Άρχοντας που βασιλεύει στα σκοτάδια, στη γη της Mordor που ζούνε σκιές. Ένα, όλους να τους κυβερνά και να τους βρίσκει, ένα. Ένα, να τους μαζεύει όλους, με μαύρα μάγια, ένα. Στη γη της Mordor που ζούνε σκιές».

Έστερα, ο μάγος Gandalf είπε στον τρομαγμένο Frodo ότι αυτό είναι το κυρίαρχο δαχτυλίδι που κυβερνά όλα τα υπόλοιπα. Μέσα, σε αυτό ο σκοτεινός άρχοντας έβαλε την κακία του και την κυριαρχία για εξουσία. Αυτό το κόσμημα έχασε πριν αιώνες ο

⁶⁵ Η Mordor (Μόρντορ) είναι η περιοχή που βρίσκονταν κάτω από την εξουσία του άρχοντα Sauron (Σάουρον). Ήταν νοτιοανατολικά από το ανθρώπινο βασίλειο της Gondor και το χρησιμοποιούσε ως βάση για να καταλάβει τη Middle Earth. Στη Sindarin (γλώσσα των ξωτικών-elf tongue) η λέξη Mordor μεταφράζεται ως μαύρη γη (mor=μαύρος και dor=γη).

άρχοντας Sauron και το επιθυμεί πίσω, γιατί η δύναμη του έχει μικρύνει, αλλά δεν πρέπει να το πάρει ποτέ⁶⁶.

Βέβαια, το One Ring δεν είναι μια τυχαία προσθήκη του Tolkien, καθώς το συγκεκριμένο αντικείμενο έχει ξεχωριστεί θέση στη σκανδιναβική μυθολογία. Θεωρείται πηγή υπεροχής και αφθονίας, αφού ένα ξεχωριστό δαχτυλίδι κοσμούσε το δάχτυλο του πανίσχυρου θεού Odin. Όμως, αυτό το θέμα θα αναλυθεί με περισσότερες λεπτομέρειες στη συνέχεια. Παρακάτω θα γίνει μια συνοπτική αναφορά στη σκανδιναβική μυθολογία ώστε να γίνει κατανοητή, καθώς είναι μια σχετικά ιδιαίτερη θρησκεία.

Στην αρχή των καιρών, όπως αναγράφεται στην Edda, γεννήθηκαν δύο μεγαλοπρεπείς κόσμοι: Ο πρώτος είναι ο Niflheim (Νιφλάιμ), το παγωμένο και σκοτεινό βασίλειο του Borr. Ο άλλος είναι ο Muspellheim (Μουσπελχλάιμ), ο οποίος είναι μια ζεστή και φωτεινή χώρα που κυβερνάται από τον Surtr (Σούτουρ)⁶⁷. Στη μέση ακριβώς υπήρχε μια μεγάλη περιοχή με που ονομάζονταν Ginnungagap (Τζινουνγκάγκαπ). Έτσι, μέσα από το χάος και από το νερό που εξατμιζόταν από τη ζέστη του Muspellheim, γεννήθηκε ο γίγαντας Ymir (Υμιρ) που είναι πρόγονος όλων των γιγάντων και η αγελάδα Auðumbla. Η αγελάδα έδινε το γάλα της στον γίγαντα και η ίδια τρέφονταν από τον πάγο που σκέπαζε τους βράχους. Μια ημέρα ξεπρόβαλε από τους πάγους ένα διαφορετικό ον. Την πρώτη ημέρα βγήκαν στην επιφάνεια τα μαλλιά, τη δεύτερη ημέρα το κεφάλι και την τρίτη ημέρα ολόκληρο το σώμα.

Αυτός ήταν ο Búri (Μπούρι), ο πρόγονος όλων των θεών, ο οποίος γέννησε τον Borr (Μπορ) και αυτός με τη σειρά του ενώθηκε με την Bestla (Μπέλστα). Μαζί απέκτησαν τρεις γιους: τον Vili, τον Vé και τον Odin. Οι απόγονοι του Buri ήταν ενάρετοι, αλλά τα παιδιά του Ymir ήταν μοχθηρά και έτσι ξέσπασε ένας μεγάλος πόλεμος μεταξύ των θεών και των γιγάντων. Ο Odin με τα αδέρφια του σκότωσαν τον Ymir και το αίμα του σκέπασε όλη τη γη και έπνιξε τους γίγαντες. Το σώμα του ήταν τόσο μεγάλο που από αυτό χτίστηκε ο υπόλοιπος κόσμος, όπως περιγράφεται στον μύθο. Μονάχα ο Bergelmir (Μπέργκεμερ) με την οικογένεια του επιβίβαστηκε

⁶⁶ T.Z. P. P. Τόλκιν, *Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών-Η Συντροφιά του Δαχτυλιδιού*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Κέδρος, Αθήνα, 2012β, σ. 84.

⁶⁷ Ο Surtur στα σύγχρονα ισλανδικά είναι ένα πανίσχυρος γίγαντας (jötunn) με ένα τεράστιο φλεγόμενο σπαθί που παίρνει μέρος στο πόλεμο εναντίον των θεών στο τέλος του κόσμου (Ragnarök). Υπάρχει άμεση συσχέτιση αυτού του μυθολογικού πλάσματος με τον σατανικό Balrog του Tolkien που εμφανίζεται στο πρώτο βιβλίο του, το *Lord of the Rings*.

σε μια βάρκα και σώθηκε. Από αυτόν προέρχεται ολόκληρη η φυλή των γιγάντων ή jötnar όπως αποκαλούνται⁶⁸.

Έτσι, εξαιτίας αυτού του γεγονότος και άλλων προστριβών, άρχισε ένας ατελείωτος πόλεμος μεταξύ των θεών και των γιγάντων. Στο μεταξύ, δημιουργήθηκε το Yggdrasil (Υγκντράζιλ), το μεγαλύτερο και σπουδαιότερο δέντρο που έφτανε μέχρι τον ουρανό. Βρίσκονταν ανάμεσα στους εννέα κόσμους, οι οποίοι είναι οι εξής: Ο πιο ισχυρός είναι το Asgard (Άσγκαρντ), το βασίλειο των πολεμικών θεοτήτων Aesir (Εσίρ), όπου βασιλεύει ο Odin. Επίσης, υπάρχει ο Alfheim (Αλφχάιμ), το σπίτι των φωτεινών ξωτικών που είναι πανέμορφα σαν τα άστρα. Ο Svartalfheim (Σβαρταλφχάιμ) είναι η επικράτεια των νάνων ή των σκοτεινών ξωτικών όπως αποκαλούνται, οι οποίοι είναι επιδέξιοι τεχνίτες και ζουν κάτω από τα βουνά. Υπάρχει, ο Midgard (Μίντγκαρντ), όπου ζουν οι θνητοί άνθρωποι και ο εχθρικός Jotunheim (Γιότουνχαϊμ) που είναι το βασίλειο των γιγάντων. Επιπλέον, έχουμε τον Vanaheim (Βάναχαϊμ), στον οποίο κατοικούν οι θεοί της γονιμότητας, οι οποίοι ήταν σε πόλεμο με τους Aesir. Στο τέλος, οι δύο οικογένειες συνθηκολόγησαν και έζησαν μαζί στο Asgard. Τέλος, έχουμε τον Niflheim (το παγωμένο βασίλειο) και τον Muspellheim (το ζεστό βασίλειο του Νότου)⁶⁹.

2.1.2. Οι Νάνοι στον κόσμο της λογοτεχνίας και της μυθολογίας

Η πρώτη φυλή με την οποία θα ασχοληθούμε είναι οι Νάνοι (Dwarves), οι οποίοι παίζουν βασικό ρόλο μέσα στο φανταστικό κόσμο. Σύμφωνα, με τη σκανδιναβική ιστορία, οι νάνοι ξετρύπωσαν ως σκουλήκια από το πτώμα του γίγαντα Ymir και οι θεοί τους έκαναν στη συνέχεια «ανθρώπινους». Όμως, δεν έγινε ακριβώς το ίδιο στον κόσμο του συγγραφέα. Σύμφωνα, με τον Tolkien, οι Νάνοι δημιουργήθηκαν από τον Vala⁷⁰ Aulë μέσα στο σκοτάδι της Middle Earth. Επιθυμούσε τον ερχομό των Νάνων για να μπορεί να τους διδάξει τη γνώση και τις τέχνες. Όμως, το κράτησε κρυφό από τους άλλους Valar, γιατί θεωρούσε ότι μπορεί να αποδοκιμάσουν το έργο του.

Έτσι, έφτιαξε τους πρώτους εφτά πατέρες των Νάνων σε μια αίθουσα κάτω από τα βουνά στη Middle Earth. Όμως, ο κυρίαρχος θεός στο κόσμο του Tolkien, ο Eru

⁶⁸ L. Bernard, ό.π., σσ. 120-122.

⁶⁹ Neil Gaiman, *Norse Mythology*, w.w Norton and Company-Independent Publishers Since 1923, London 2017, σ.71.

⁷⁰ Οι Valar (Βάλαρ) είναι αγγελικές δυνάμεις στον κόσμο του Tolkien και κατώτερες θεότητες. Βρίσκονται κάτω από την εξουσία του κυρίαρχου θεού Eru Ilúvatar.

Πίνатар, έμαθε για τις κρυφές ενέργειες του Aulë και τον ρώτησε γιατί έκανε κάτι που είναι πέρα από τις δυνάμεις του. Εκείνος, έδειξε ταπεινότητα και είπε ότι ήθελε να δημιουργήσει διαφορετικά πλάσματα για να τα διδάξει. Έτσι, λίγο πριν καταστρέψει ο Aulë τα δημιουργήματα του με δάκρυα στα μάτια, ο Πίνатар τον λυπήθηκε, επειδή έδειξε ταπεινότητα και τα άφησε να ζήσουν. Έτσι, ο ευγενικός Vala, γεμάτος ευγνωμοσύνη είπε: «Είθε ο Eru να ευλογήσει το έργο μου και να το τελειοποιήσει».

Όμως, ο Eru Πίνатар, τόνισε ότι δεν πρέπει οι Νάνοι να ξυπνήσουν και να περιπλανηθούν στη γη ακόμα. Όταν θα έρθει η ώρα θα ξυπνήσουν και συχνά θα υπάρχουν διαμάχες μεταξύ αυτών και άλλων φυλών. Έτσι, ο Aulë έβαλε τους επτά προπάτορες των Νάνων να αναπαυθούν μέχρι ο μοναδικός θεός αποφασίσει να τους ξυπνήσει. Με τον καιρό, ο Vala Aulë τους έδωσε μεγάλη δύναμη αντοχής για να αντιμετωπίσουν το κακό που εξαπλώνονταν στη γη. Γι' αυτό, στον κόσμο του Tolkien είναι σκληροί σαν την πέτρα, πεισματάρηδες, σταθεροί στη φιλία και το μίσος και υπομένουν τις δυσκολίες⁷¹.

Συνεπώς, όπως παρατηρήσαμε παραπάνω η δημιουργία των Νάνων στο βιβλίο *Silmarillion*, διαφέρει από τη γέννηση αυτών των πλασμάτων στη σκανδιναβική μυθολογία. Ένα άλλο βασικό στοιχείο που διακρίνεται ξεκάθαρα, είναι το ότι οι Νάνοι είναι σπουδαίοι τεχνίτες και μεταλλουργοί που ζουν κάτω από τα βουνά. Αυτό είναι ένα κομμάτι από το οποίο επηρεάστηκε ο συγγραφέας και το διατήρησε αναλλοίωτο. Η υπερηφάνεια, η ικανότητα να κατασκευάζουν πολύτιμα αντικείμενα και η αγάπη για το χρυσάφι είναι χαρακτηριστικά που ο Tolkien έχει διατηρήσει με απόλυτη συνέπεια στα έργα του. Ένα παράδειγμα που το αποδεικνύει είναι μια γνωστή ιστορία στη σκανδιναβική μυθολογία με τίτλο «Τα χρυσά μαλλιά της Sif».

Η Sif (Σιφ) είναι η θεά της γονιμότητας και της γης που φημίζονταν για τα πολύ μακριά ξανθά μαλλιά της. Μια μέρα, η θεά κοιμόνταν έξω από το σπίτι της και ο Loki, ο θεός της απάτης και πιο μισητός από όλους για την αμφιλεγόμενη φύση του, ξεπέρασε κατά πολύ τα όρια. Πήρε ένα ψαλίδι και έκοψε τα μαλλιά της για να τιμωρήσει τη ματαιοδοξία της και να ικανοποιήσει τις σκοτεινές του διαθέσεις. Όμως, τα πράγματα περιπλέκονταν, καθώς η Sif είναι η σύζυγος του Thor (Θωρ), ο οποίος είναι θεός του κεραυνού και της ευφορίας της γης. Είναι ο πιο δυνατός σωματικά από όλους τους θεούς μετά τον Odin και ο μεγαλύτερος φόβος των γιγάντων.

⁷¹ TZ. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., σσ. 66-68.

Όταν γύρισε στο Asgard από ένα μακρινό ταξίδι, φώναξε τη γυναίκα του, αλλά δεν πήρε απάντηση. Τότε αντίκρισε τη Sif, δίχως τα μαλλιά της. Γεμάτος οργή εμφανίστηκε στο συμβούλιο των θεών απαιτώντας δικαιοσύνη για αυτή την προσβλητική πράξη. Όλοι, οι θεοί ψιθύριζαν ότι μόνο ο άτακτος Loki θα διέπραττε μια τόσο απαράδεκτη πράξη και ο Thor είπε ότι θα τον σκοτώσει. Όμως, ο Odin το απαγόρευσε ρητά, καθώς δεν μπορεί κάποιος θεός να σκοτώσει άλλον και αποφάσισε να καλέσει τον Loki ενώπιον του συμβουλίου. Ο πονηρός θεός είδε το μίσος στα μάτια του Thor και την αυστηρότητα στο πρόσωπο του Odin και έτσι ήξερε ότι έπρεπε να επανορθώσει. Γνώριζε ότι μόνο ο εχθρικός και καχύποπτος λαός των νάνων, μπορούσαν να φτιάξουν νέα μαλλιά για τη Sif. Έτσι κατέβηκε στα λημέρια τους, στο Svartalfheim και τους ζήτησε να φτιάξουν καινούργια μαλλιά από ράβδους χρυσού και άλλα πολύτιμα δώρα για τους θεούς. Μετά, από τις πολλές φιλοφρονήσεις και κομπλιμέντα του Loki προς τους νάνους, ολοκληρώθηκαν τα δώρα των θεών.

Έτσι, ο Loki πηγαίνει στο Asgard με τα μαλλιά της Sif και δύο ακόμα δώρα, το ένα ήταν το δόρυ gungnir που προορίζονταν για τον Odin. Το συγκεκριμένο όπλο δεν έχανε ποτέ τον στόχο του και αυτό ικανοποίησε τον βασιλιά των θεών. Το δεύτερο δώρο ήταν το σκάφος skidbladnir που θα το έδινε στον θεό Freyr (Φρέι), που είναι ο αρχηγός των Vanir. Αυτό το καράβι ταξίδευε οπουδήποτε και ήταν το μεγαλύτερο από όλα. Όμως, ταυτόχρονα είχε την ικανότητα να χωρέσει στην τσέπη κάποιου ως δια μαγείας. Στο τέλος, παρέδωσε τα νέα μαλλιά στη Sif και αμέσως κόλλησαν πάνω της και ήταν όμορφα όπως πριν.

Όλοι οι θεοί ενθουσιάστηκαν με τα δώρα που έφερε ο Loki και με τη σειρά του καυχιόνταν για τα επιτεύγματα του υποβιβάζοντας τους νάνους ως άσχημους και υπηρέτες⁷². Όμως, ο νάνος Brok (Μπροκ) παραφυλούσε και οργίστηκε από τις προσβολές του και έτσι μπροστά σε όλους τους θεούς τον προκάλεσε. Το στοίχημα ήταν ότι αν φτιάξει με τον αδελφό του Sindri (Σίντρι) τρία δώρα καλύτερα από τα προηγούμενα, τότε θα πάρει το κεφάλι του Loki. Έτσι, ο Brok τα διηγήθηκε όλα στον αδελφό του και άρχισαν τη σκληρή δουλειά. Στο τέλος παρά τις ύπουλες ενέργειες του Loki, η δουλειά ολοκληρώθηκε. Τότε, οι νάνοι παρουσιάστηκαν ενώπιον όλου του Asgard με μπροστάρη τον Brok και έδειξαν με τη σειρά τα αντικείμενα που κατασκεύασαν. Πρώτα έβγαλαν τον κάπρο golden bristle, όπου ήταν ολόχρυσος,

⁷² Padraic Colum, *The Children of Odin-The Book of Northern Myths*, Publisher: Simon Pulse, 1st Collier Books ed edition (November 1984), σσ. 28-40.

πετούσε και ακτινοβολούσε. Αυτό το δώρο το έδωσαν στον θεό Freyr και με το συγκεκριμένο απόκτημα φάνηκε ιδιαίτερα ικανοποιημένος.

Μετά έβγαλε το draupnir, το δαχτυλίδι της αύξησης (τα δαχτυλίδια είχαν ιδιαίτερη θέση στη σκανδιναβική μυθολογία και στον κόσμο του Tolkien) που κάθε ένατη νύχτα έβγαζε άλλα οχτώ παρόμοια δαχτυλίδια. Αυτό το μαγικό δώρο το παρέδωσε στον Odin και ο νάνος Brok κοίταζε τον Loki με περιφρόνηση. Τέλος, με τη βοήθεια των νάνων έβγαλε το ανίκητο σφυρί Mjolnir που δεν έσπαγε με τίποτα και αυτό μπορούσε να το χειριστεί μονάχα ο δυνατός Thor. Οι θεοί ικανοποιήθηκαν με τα δώρα και ειδικά με το σφυρί, διότι αυτό το όπλο θα νικούσε τους εχθρικούς γίγαντες και θα προστάτευε το βασίλειο τους⁷³.

Οι θεοί αποφάσισαν ότι το σφυρί Mjolnir ήταν ένα σπουδαίο εφόδιο για την άμυνα τους και έκριναν ότι ο νάνος Brok νίκησε δίκαια τον Loki και δικαιούνταν το κεφάλι του. Ο Loki ως απατεώνας θεός προσπάθησε να ξεφύγει, αλλά ο Thor τον ακινητοποίησε και τον παρέδωσε στον νάνο. Έτσι, με προσποιητή ταπεινότητα ο πονηρός θεός είπε το εξής: «Σου υποσχέθηκα το κεφάλι μου, αλλά όχι τον λαιμό μου». Ο Brok νευρίασε, αλλά είχε ένα δίκιο και δεν μπορούσε να κόψει το κεφάλι του χωρίς να αγγίξει τον λαιμό του. Έτσι, ο νάνος πήρε μια μεγάλη κλωστή και ένωσε τα χείλια του για να μην μπορεί να μιλάει και να εξαπατά τους άλλους.

Από την παραπάνω σκανδιναβική ιστορία, διακρίνουμε την εκδικητική φύση των νάνων, αλλά και το απίστευτο ταλέντο τους. Στην αρχαία θρησκεία, μονάχα οι νάνοι είχαν την ικανότητα να κατασκευάζουν ανεκτίμητα αντικείμενα από μέταλλα και άλλους θησαυρούς που δεν τα χωρά ο νους του ανθρώπου. Στο έργο *Hobbit* και στο *Lord of the Rings*, οι Νάνοι διακρίνονται για τις καταπληκτικές τους ιδιότητες να κατασκευάζουν πράγματα και όπλα που δεν μπορούν ούτε να ονειρευτούν οι άλλες φυλές. Στο πρώτο τόμο του *Lord of the Rings (Fellowship of the Ring)*, ο μάγος Gandalf μπαίνει με την υπόλοιπη ομάδα στα απέραντα ορυχεία της Μόρια⁷⁴. Σε αυτό το κομμάτι θα πάρουμε μια «γεύση» για το ταλέντο των Νάνων.

Σε αυτό το σημείο ο Gandalf, αναφέρει ότι τα καταχθόνια Orcs έχουν καταλάβει αρκετές φορές το συγκεκριμένο βασίλειο των Νάνων και δεν έχουν αφήσει τίποτα. Τότε, το *Hobbit* Sam, ο πιο πιστός φίλος του πρωταγωνιστή Frodo, του «δαχτυλοκουβαλητή», ρωτάει το εξής: «Γιατί οι Νάνοι επιθυμούν να γυρίσουν εδώ,

⁷³ Neil Gaiman, ό.π., σσ. 33-36.

⁷⁴ Η Μόρια ή μαύρη χαράδρα στη γλώσσα των Νάνων προφέρεται «Khazad-dûm» και σημαίνει αίθουσα των Νάνων. Είναι η μεγαλύτερη πόλη τους και το σημαντικότερο ορυχείο που έχουν.

αφού δεν έχει μείνει τίποτα»; Ο μάγος απάντησε, ότι η αξία εδώ δε βρίσκονταν στα πετράδια ή στο μέταλλο, αλλά στο mithril (μίθριλ). Το συγκεκριμένο υλικό αξίζει περισσότερο από κάθε τι και το κατασκεύαζαν μονάχα οι Νάνοι. Στο βιβλίο *Hobbit*, ο Thorin, έδωσε στο Hobbit Bilbo ένα αλυσιδωτό θώρακα κατασκευασμένο από mithril (ελαφρύ σαν πούπουλο και σκληρό σαν λέπι δράκου), ως ένδειξη της φιλίας τους. Ο Gandalf, τόνισε ότι αυτό το δώρο άξιζε περισσότερο από ολόκληρο το Shire (επικράτεια των Hobbits)⁷⁵.

Έτσι, διακρίνουμε την κατασκευαστική ικανότητα αυτής της φυλής στον κόσμο του Tolkien με μεγάλη ευκολία. Ένα άλλο σημείο είναι τα ονόματα των Νάνων στον φανταστικό κόσμο της Middle Earth. Στο *Hobbit*, υπάρχει μια παρέα δεκατριών Νάνων που προσπαθούν με τη βοήθεια του μάγου Gandalf και του Hobbit Bilbo να πάρουν πίσω τον θησαυρό τους. Οι Νάνοι είναι οι εξής: Dwalin, Balin, Kili, Fili, Dori, Nori, Ori, Oin, Gloin, Bifur, Bofur, Bombur και ο σημαντικότερος από όλους, ο Thorin. Άλλοι που δεν παρευρίσκονται σε αυτή την παρέα, αλλά είναι σημαντικοί είναι ο Thrór, ο παππούς του Thorin και ο Thráin II, ο πατέρας του.

Στο ποίημα *Voluspa* από την *Poetic Edda* μπορούμε να διαβάσουμε για τη δημιουργία των νάνων. Εκεί, αρκετοί από αυτούς έχουν παρόμοια ονόματα με εκείνους στα έργα του Tolkien. Πιο αναλυτικά οι πρώτοι από αυτούς είναι οι ακόλουθοι: ο Môtsoḡnir, ο πρώτος από όλους τους νάνους και αρχηγός τους και ύστερα ο Durin⁷⁶. Στη συνέχεια, δημιουργήθηκαν αρκετοί, όμοιοι με τους ανθρώπους. Οι υπόλοιποι που τα ονόματά τους έχουν δοθεί στα δημιουργήματα του συγγραφέα είναι: Dwalin, Bombur, Nori, Thrain, Thorin και Thrór. Τα υπόλοιπα ονόματα είναι Fili, Kili, Gandalf, Fundin⁷⁷ και Dáin⁷⁸ (βλ. τις στροφές του ποιήματος *Voluspa* 10-13) και όλα αυτά εντοπίζονται στα βιβλία του Tolkien.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ο συγγραφέας εντόπισε μέσα στη σκανδιναβική Edda τους πρώτους νάνους και «δανείστηκε» μερικά ονόματα για τα έργα του. Βέβαια, το όνομα Gandalf δεν το απέδωσε σε Νάνο, αλλά στο μάγο Gandalf. Συνεπώς, μπορούμε να

⁷⁵ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 454-455.

⁷⁶ Στο *Hobbit* (σ.82) ο Thorin αναφέρει στον βασιλιά-ξωτικό Elrond ότι ο Durin ήταν ο προπάτορας της αρχαιότερης φυλής των Νάνων, των «μακρυγένηδων» και ο πρώτος του πρόγονος. Ο Thorin είναι διάδοχος του.

⁷⁷ Ο άρχοντας Fundin (στα ισλανδικά σημαίνει αυτός που βρέθηκε) ήταν ο πατέρας του Balin και Dwalin.

⁷⁸ Ο Dáin είναι ξάδερφος του Thorin και άρχοντας των σιδερένιων λόφων που βρίσκονταν δίπλα από το Erebor, το μεγάλο βασίλειο των Νάνων. Αφού σκοτώθηκε ο Thorin και τα ανίψια του Fili και Kili στη μάχη για την ανάκτηση του βασιλείου τους, την εξουσία του Erebor την ανέλαβε ο επόμενος νόμιμος διάδοχος, ο Dáin.

διακρίνουμε αρκετές ομοιότητες με αυτούς στη μυθολογία. Θα μπορούσαμε να πούμε με μεγάλη βεβαιότητα ότι στο κόσμο του φανταστικού είναι σχεδόν ίδιοι με αυτούς της Βόρειας θρησκείας στην ψυχή και στο σώμα. Πρόκειται για όντα πεισματάρικα και ιδιαίτερα καχύποπτα. Θα λέγαμε, ότι στη Middle Earth είναι φιλάργυρα, αν και αυτή η αγάπη οφείλεται στα επτά δαχτυλίδια που ο Sauron έδωσε στους άρχοντες των Νάνων. Τα δαχτυλίδια είχαν την ιδιότητα να κηλιδώνουν με διαφορετικούς τρόπους την καρδιά των πλασμάτων. Σε αυτούς, αναπτύχθηκε μια εμμονή για κάθε τι «γυαλιστερό», αλλά δεν υποδουλώθηκαν ποτέ στον εχθρό.

Εξωτερικά, είναι άγριοι με μακριά γενειάδα και δε θεωρούνται εμφανίσιμοι σύμφωνα με αρκετές πηγές. Όπως, είδαμε παραπάνω, όταν ο Loki έκοψε τα μακριά ξανθιά μαλλιά της Sif η ίδια έδωσε μια ενδιαφέρουσα περιγραφή. Είπε, στον σύζυγο της Thor το εξής: «Έχω χάσει τα μαλλιά μου, έχασα τα όμορφα μαλλιά που αγάπησες εσύ, Thor. Δε θα με αγαπάς πια και έτσι πρέπει να φύγω, κάτω στο Svartalfheim και στην παρέα των νάνων. Είναι τόσο άσχημοι όσο είμαι εγώ τώρα»⁷⁹. Συνεπώς, δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των νάνων της σκανδιναβικής μυθολογίας και του κόσμου του Tolkien πάνω σε αυτό το θέμα. Η μόνη διακριτή διαφορά, είναι ο τρόπος της δημιουργίας τους. Βέβαια, στη Βόρεια μυθολογία οι νάνοι θεωρούνται πιο σκοτεινά πλάσματα, χωρίς να είναι όλοι κακοί. Επίσης, ποθούσαν σεξουαλικά γυναικείες θεότητες όπως τη Freyja⁸⁰, την οποία και εκμεταλλεύτηκαν με δόλιο τρόπο (βλ. *Prose or Poetic Edda*).

Επιπλέον, οι Νάνοι στον φανταστικό κόσμο της Middle Earth, είναι μια αυστηρή και περήφανη φυλή που αντέχουν στις δυσκολίες. Έχουν, μεγάλη μυϊκή δύναμη και ζουν έως διακόσια πενήντα χρόνια. Επίσης, μαθαίνουν πολύ γρήγορα και όπως έχει τονιστεί κατέχουν ένα έμφυτο ταλέντο στο να κατασκευάζουν οτιδήποτε από πέτρα ή μέταλλο. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι η σταθερότητα που έχουν στη φιλία, αλλά και στη διατήρηση του μίσους (γενικά δεν ξεχνούσαν)⁸¹. Γι' αυτό, μέχρι το τέλος της Τρίτης Εποχής (τέλος εποχής του *Lord of the Rings*), υπήρχε μια μεγάλη αντιπαλότητα με τη φυλή των Ξωτικών. Τέλος, δεν ήταν τυχαία οι μεγαλύτεροι ανθρακωρύχοι στη Middle Earth, καθώς έχουν κατασκευάσει σπουδαία και

⁷⁹ Padraic Colum, ό.π., σ. 28.

⁸⁰ Η Freyja (Φρέγια), που σημαίνει «κυρία», είναι μια από τις βασικές θεότητες της σκανδιναβικής θρησκείας. Είναι η θεά της ομορφιάς, του πολέμου και της μαγείας. Έχει συσχετιστεί πολλές φορές με τη θεά Frigg τη σύζυγο του Odin, αλλά δεν έχει αποδειχτεί επιστημονικά (οι απόψεις διίστανται).

⁸¹ T.Z. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., σ. 68.

ανεκτίμητα αντικείμενα. Στα αρχαία χρόνια βρήκαν το mithril στα ορυχεία της Μόρια και το Arkenstone (Ιερή Πέτρα)⁸² στο βουνό Erebor.

2.1.3. Τα Ξωτικά στη Middle Earth και στη θρησκευτική ζωή του πιστού

Αρχικά, τα Ξωτικά διαφέρουν ιδιαίτερα από την παραπάνω φυλή. Στα έργα του Tolkien, είναι τα πρώτα όντα που εμφανίζονται στη Middle Earth. Έχουν έντονη παρουσία στο *Hobbit* και στο *Lord of the Rings*. Σε αντίθεση με τους Νάνους, τα Ξωτικά είναι αθάνατα, όχι όμως άτρωτα, αφού μπορούν να πεθάνουν στο πεδίο της μάχης. Η σύγχρονη αγγλική λέξη elf (ξωτικό) προέρχεται από το αγγλοσαξονικό aelf, όπου στη σκανδιναβική μυθολογία είναι ένα υπερφυσικό ον, φημισμένο για την ομορφιά του⁸³.

Πρέπει να τονίσουμε ότι τα Ξωτικά του Tolkien διαφέρουν από αυτά της σκανδιναβικής μυθολογίας. Βέβαια, υπάρχουν κοινά σημεία, αλλά οι διαφορές είναι περισσότερες από αυτές των Νάνων. Στη μυθολογία τα ξωτικά είναι «θεϊκά» πλάσματα που ασχολούνται με σημαντικές υποχρεώσεις. Ο θεός Freyr⁸⁴ αποκαλείται άρχοντας του Alfheim, του βασιλείου των ξωτικών. Μερικές φορές τα παραπάνω πλάσματα ταυτίζονται με τους θεούς, αν και δεν είναι παρόμοιες υπάρξεις. Γι' αυτό, όπως τα υπόλοιπα όντα, έτσι και αυτά εγκαταστάθηκαν σε ξεχωριστή επικράτεια στο Alfheim. Μπορεί να μην παρουσιάζονται έντονα στη μυθολογία, αλλά στις θρησκευτικές πρακτικές παίζουν σημαντικό ρόλο. Για παράδειγμα, φημίζονται για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες⁸⁵.

Αυτό, είναι ένα κομμάτι από το οποίο επηρεάστηκε ο Tolkien σε σημαντικό βαθμό. Τα Ξωτικά στη Middle Earth είναι ξακουστά για τις θεραπευτικές του ικανότητες, οι οποίες μαρτυρούνται αρκετές φορές. Στο *Lord of the Rings (Fellowship of the Ring)*, ο Frodo, ως νέος «δαχτυλοκουβαλητής» ταξιδεύει μαζί με τα άλλα τρία Hobbit (Sam, Pipin, Merry). Για οδηγό είχαν τον Άνθρωπο Aragorn, διάδοχο του μεγαλοπρεπούς βασιλείου της Gondor. Ο σκοπός είναι να φτάσουν στην

⁸² Το Arkenstone (Ιερή Πέτρα), είναι ένα μεγάλο ξεχωριστό κόσμημα που αποκαλύφθηκε στο Erebor, κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Thráin II, (πατέρα του Thorin) και το τιμούσαν. Στο *Hobbit*, ο Thorin μαζί με την παρέα του προσπάθησε να το πάρει πίσω μαζί με όλο τον θησαυρό του βασιλείου του.

⁸³ Tom Shippey, *The Road to Middle-Earth*, Grafton, United Kingdom 1992, σσ. 66-74.

⁸⁴ Ο Freyr (στα σκανδιναβικά σημαίνει κύριος) είναι από τις κυρίαρχες θεότητες. Είναι ο θεός της ιερής βασιλείας, της ειρήνης, της γονιμότητας και της ανδρείας. Είναι κύριος εκπρόσωπος της θρησκείας της Σουηδίας.

⁸⁵ Daniel McCoy, *The Viking Spirit-An Introduction to Norse Mythology and Religion* 2016, σ. 41.

επικράτεια του άρχοντα-ξωτικού Elrond, στο Rivendell για να αποφασίσουν τι θα κάνουν με το δαχτυλίδι. Αλλά στη διαδρομή, μαχαιρώνεται στο χέρι από ένα Nazgûl⁸⁶ και το χτύπημα από τα ξίφη τους είναι θανάσιμο.

Μετά από αρκετές δυσκολίες και κινδύνους, ο Frodo φτάνει στο Rivendell. Εκεί ξυπνά νομίζοντας πως έχει παρακοιμηθεί και κοιτώντας το ταβάνι ρωτάει: «Που είμαι; Τι ώρα είναι; Ο Gandalf, που κάθονταν δίπλα του, του απαντάει: Στο σπίτι του Elrond και είναι δέκα η ώρα το πρωί. Είναι πρωί είκοσι τέσσερις του Οκτώβρη, αν θες να ξέρεις. Τότε, το Hobbit φώναζε με χαρά και ανακούφιση “Gandalf” και ανασηκώθηκε από το κρεβάτι του. Ο μάγος, τότε ρωτάει τον Frodo, πως αισθάνεται το πλευρό και τον ώμο του; Δεν είναι παγωμένο, απαντάει και κουνώντας το λέει ότι ξαναγυρίζει στη ζωή αγγίζοντας το αριστερό χέρι με το δεξί. Ο Gandalf χάρηκε λέγοντας ότι θεραπεύεται γρήγορα και ήταν σίγουρος ότι σε λίγο θα είναι καλά πάλι». Στη συνέχεια, ανέφερε ότι ο Elrond τον θεράπευσε και τον πρόσεχε μέρες ολόκληρες. Ο άρχοντας των Ξωτικών είναι σπουδαίος γιατρός και κατάφερε να βγάλει ένα μικρό κομματάκι από το σπαθί που είχε χωθεί βαθιά μέσα του⁸⁷.

Γενικότερα, ο Elrond είχε τη φήμη ενός σπουδαίου θεραπευτή μέσα στη Middle Earth και χωρίς εκείνον ο Frodo θα είχε υποκύψει στα τραύματα του. Αλλά τα Ξωτικά εκτός από το να θεραπεύουν άλλους, είχαν την ιδιότητα να γιατρεύουν και τους εαυτούς τους (self-healing). Αυτός, είναι ο λόγος που είναι περισσότερο ανθεκτικά, αφού οι θεραπευτικές τους ιδιότητες είναι υψηλού επιπέδου. Βέβαια, ως αθάνατα όντα δεν μπορούν να πεθάνουν από φυσικά αίτια π.χ. γηρατειά. Όταν πεθαίνουν οδηγούνται στις αίθουσες του Mandos (Μάντος) που βρίσκονται δυτικά του ευλογημένου Valinor (Βάλινोर). Ο Mandos είναι ο οικονόμος των οίκων των νεκρών και ο κλητευτής των σκοτωμένων. Δεν ξεχνά τίποτα και γνωρίζει το μέλλον, εκτός από αυτά που βρίσκονται κάτω από την ελεύθερη βούληση του ισχυρότερου θεού Eru Ilúvatar⁸⁸. Επίσης, ο Mandos είναι ένας Vala, δηλαδή κατώτερος ιεραρχικά από τον Ilúvatar, που είναι πάνω από όλους. Θα λέγαμε ότι είναι ανάλογος με τη θεά Hel (Χελ), η οποία είναι βασίλισσα του Helheim, δηλαδή του Κάτω Κόσμου στη σκανδιναβική μυθολογία.

⁸⁶ Οι Nazgûl στη φανταστική μαύρη γλώσσα (black speech nazg=δαχτυλίδι, gul=φάντασμα) ονομάζονται «δαχτυλοφάντασματα» ή μαύροι καβαλάρηδες. Στο παρελθόν ήταν τρανοί βασιλιάδες ανθρώπων που πήραν τα εννιά δαχτυλίδια του Sauron από απληστία και έπεσαν στο σκοτάδι. Ύστερα, τον υπηρετούσαν πιστά και διαρκώς ένιωθαν την παρουσία του One Ring.

⁸⁷ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 315-319.

⁸⁸ TZ. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., σ. 47.

Επίσης, ο Ισλανδός συγγραφέας της Edda, ο Snorri Sturluson, αναφέρει ότι υπάρχουν δύο είδη ξωτικών τα light elves (ljósalfar) και τα dark elves (svartalfar). Βέβαια, τα dark elves είναι στην ουσία οι νάνοι που ζουν στην επικράτεια του Svartalfheim, άρα τυπικά δεν είναι ξωτικά. Η διαφορετικότητα μεταξύ των δύο παραπάνω κατηγοριών είναι στην ουσία άγνωστη⁸⁹. Έτσι, τα μοναδικά ξωτικά όπως τα γνωρίζουμε στη λαϊκή παράδοση, είναι τα light elves και ζουν στο Alfheim. Στη Βόρεια θρησκεία, τα ξωτικά είναι ευγενικά, κόσμια και ιδιαίτερα χρήσιμα, καθώς μπορούν να φροντίσουν τα φυτά και να συναναστρέφονται με τα πτηνά. Επιπλέον, έχουν τη συνήθεια να χορεύουν κάτω από τη λάμψη του φεγγαριού και φημίζονται για την αθωότητα τους.

Στις Σκανδιναβικές χώρες, οι πιστοί προσέφεραν θυσίες στα ξωτικά για να ευνοηθούν από αυτά. Οι θυσίες, συμπεριλάμβαναν μικρά ζώα ή ένα μπουλ με γάλα και μέλι που ονομάζονταν Álfablót. Εμφανίζονται σε αρκετές ιστορίες όπου είναι καλοπροαίρετα πλάσματα που βοηθούν τους ανθρώπους⁹⁰. Επιπροσθέτως, είχαν πολύ καλές σχέσεις με αυτούς και υπήρχε η δυνατότητα να γεννηθούν παιδιά που θα είναι μισά άνθρωποι και μισά ξωτικά. Τα παιδιά είχαν ανθρώπινη εμφάνιση, αλλά διέθεταν εξαιρετικές μαγικές δυνάμεις και διαίσθηση.

Τα Ξωτικά του Tolkien δεν έχουν διαφορές από αυτά της σκανδιναβικής μυθολογίας πάνω σε αυτό το κομμάτι. Στο *Lord of the Rings (Fellowship of the Ring)* ο άρχοντας του Rivendell, ο Elrond, χαρακτηρίζεται ως «μισοξώτικο» από τον Frodo. Συγκεκριμένα, το Hobbit στο άκουσμα ότι θα πάει στο σπίτι του είπε: «θα πάω ανατολικά για το σκιστό λαγκάδι. Θα πάρω τον Sam⁹¹ να κάνει επίσκεψη στα Ξωτικά. Θα πετάξει από τη χαρά του. Το είπε αστεία μα η καρδιά του λαχτάρησε να δει το σπίτι του Elrond, του μισοξώτικου και να αναπνεύσει τον αέρα, εκείνης της βαθιάς κοιλάδας. Εκεί, κατοικούσαν ακόμα πολλά από τα ωραία αυτά πλάσματα» (εννοώντας τα Ξωτικά)⁹².

Ο Elrond, προέρχεται από Ανθρώπους και Ξωτικά για αυτό είναι γνωστός με τον παραπάνω όρο. Επιπλέον, τα παραπάνω πλάσματα φημίζονταν για τη χάρη και την ομορφιά τους. Για παράδειγμα, στο πρώτο τόμο του έργου, ο Frodo μαζί με άλλα τρία

⁸⁹ John Lindow, *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals and beliefs*, Oxford University Press 2002, σ.110.

⁹⁰ James Hampton Belton, *An Encyclopaedia of Norse Mythology*, Kindle Edition 2015, σσ. 73-74.

⁹¹ Ο Sam ή Samwise Gamgee είναι ένα Hobbit από το Shire. Είναι κηπουρός και ο καλύτερος φίλος του Frodo και αποδείχτηκε ο πιο πιστός.

⁹² T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 106.

Hobbits μπαίνουν σε ένα δάσος. Εκεί, συναντούν μια ομάδα Ξωτικών, η οποία τα προσκάλεσε να μείνουν μαζί τους για το βράδυ. Έτσι, ο Pipin, ένας από τους φίλους του Frodo είπε: «Ω όμορφε λαέ! Αυτή η καλή τύχη ξεπερνάει της ελπίδες μου»⁹³. Ένα άλλο χαρακτηριστικό ήταν ότι είχαν μεγάλα μυτερά αυτιά, αν και πολλές φορές υπήρξαν αμφιβολίες για αυτό. Γενικότερα, δεν υπήρχαν αναφορές στα βιβλία του συγγραφέα για το μέγεθος των αυτιών τους. Το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι ο Tolkien σε μια επιστολή του, ανέφερε ότι τα αυτιά των Ξωτικών ήταν ελάχιστα μυτερά⁹⁴.

Επιπλέον, σε αντίθεση με τα άλλα πλάσματα της Middle Earth δεν είχαν ανάγκη να κοιμηθούν. Αρκούσε, να κλείσουν για λίγο τα μάτια τους για να ανακτήσουν τις δυνάμεις τους. Για παράδειγμα, στο *Lord of the Rings (The Two Towers)*, ο Άνθρωπος Aragorn, ο Νάνος Gimli⁹⁵ και ο Legolas, το Ξωτικό, μπήκαν στο δάσος Fangorn⁹⁶. Ο σκοπός, ήταν σώσουν τα Hobbits (Merry και Pipin) που αιχμαλωτίστηκαν από μια ομάδα Orcs. Έτσι, κάποια στιγμή οι τρεις φίλοι έπρεπε να ξεκουραστούν και ο Legolas ξάπλωσε. Τα χέρια του ήταν σταυρωμένα στο στήθος του, τα μάτια του ανοιχτά και μπέρδευε τη νύχτα με τα βαθιά όνειρα, όπως συνηθίζουν τα Ξωτικά⁹⁷.

Βέβαια, τα Ξωτικά παρά το σοβαρό τους ύφος, στο έργο *Hobbit* ήταν κάπως πιο ευδιάθετα. Φαίνεται να μεθούν και να γλεντούν σαν άνθρωποι. Συγκεκριμένα, το ένα Ξωτικό λέει στο άλλο να πιούνε λίγο κρασί να «στυλωθούν». Το άλλο απαντάει με σαρκασμό ότι πρέπει να δοκιμάσουν το κρασί του βασιλιά για να σιγουρευτούν ότι δεν είναι δεύτερης διαλογής⁹⁸. Ίσως, ο συγγραφέας ήθελε να δώσει μια πιο αστεία εικόνα για αυτά τα πλάσματα στο συγκεκριμένο βιβλίο.

Έτσι, θα λέγαμε ότι ο Tolkien, μελετώντας την Edda του Snorri Sturluson, επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τα ξωτικά του σκανδιναβικού θρησκευματος. Ο μυθιστοριογράφος παρατήρησε αυτά τα «ημίθεα» πλάσματα που πολλές φορές ταυτίζονταν με τους θεούς. Κάποιες φορές είχαν αμφιλεγόμενες σχέσεις με τους

⁹³ Ο.π., σ. 125.

⁹⁴ J.R.R. Tolkien, Humphrey Carpenter, Christopher Tolkien, *The Letters of Tolkien*, William Morrow 2000, Letter 27.

⁹⁵ Στη σκανδιναβική μυθολογία το Gimli είναι ένα μέρος όπου θα ζήσουν οι άξιοι επιζώντες του Ragnarök και περιγράφεται πιο όμορφο από τον ήλιο και το Asgard.

⁹⁶ Το δάσος Fangorn είναι ένας βαθύς και σκοτεινός τόπος. Στο *Lord of the Rings*, κέρδισε τη φήμη ως την κατοικία των Ents. Για αιώνες, κανείς δεν τολμούσε να μπει εκεί μέσα.

⁹⁷ ΤΖ. Ρ. Ρ. Τόλκιν, *Ο Αρχοντας των Δαχτυλιδιών-Οι Δύο Πύργοι*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2012γ, σ. 59.

⁹⁸ ΤΖ. Ρ. Ρ. Τόλκιν, *Χόμπιτ*, μτφρ. Α. Γαβριηλίδη-Χ. Δεληγιάννη, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2012α, σ. 249.

θνητούς, αφού προκαλούσαν ασθένειες, αλλά ήταν ικανά να θεραπεύσουν αν δέχονταν τις κατάλληλες θυσίες. Τα ξωτικά μπορούσαν να ενωθούν με τους ανθρώπους και να κάνουν παιδιά (κάποιες φορές οι άνθρωποι γίνονταν ξωτικά μετά θάνατον). Επίσης, δε γνωρίζουμε πολλά για την εμφάνιση τους, μονάχα ότι είναι πιο όμορφα από τον ήλιο.

Διαβάζοντας για αυτά τα πλάσματα, ο συγγραφέας τα μετέφερε στα έργα του με ελάχιστες μετατροπές. Για παράδειγμα, η μόνη εμφανής διαφορά είναι ότι τα Ξωτικά της Middle Earth δεν είναι σε καμία περίπτωση φορείς ασθενειών. Επίσης, τα παραπάνω όντα, ιδιαίτερα στο βιβλίο *Hobbit*, είναι πιο ευδιάθετα και ζωηρά. Στο τρίτο κεφάλαιο (Μια Σύντομη Ξεκούραση), οι δεκατρείς Νάνοι με αρχηγό τον βασιλιά τους Thorin και με συνοδεία τον μάγο Gandalf και το Hobbit Bilbo περνούν από το Rivendell. Το Hobbit ήταν χαρούμενο που θα δει τα Ξωτικά, αλλά και αγχωμένο. Ήξερε, ότι οι Νάνοι δεν τα πάνε καλά μαζί τους και ότι τα θεωρούσαν ανόητα πλάσματα (λανθασμένη αντίληψη σύμφωνα με τον Bilbo Baggins).

Ο λόγος που οι Νάνοι δεν τα συμπαθούσαν και τα θεωρούσαν ενοχλητικά, είναι επειδή τους κορόιδευαν, ιδιαίτερα για τις μακριές γενειάδες τους⁹⁹. Στο τέλος, τα Ξωτικά με αρχηγό τον Elrond φιλοξένησαν την παρέα του Thorin, δίνοντας τους φαγητό και συμβουλές. Επιπλέον, ένα άλλο κομμάτι είναι ότι μέχρι το τέλος της Τρίτης Εποχής, στη Middle Earth υπάρχει έχθρα μεταξύ Νάνων και Ξωτικών. Στη σκανδιναβική μυθολογία δεν υπάρχει έχθρα μεταξύ αυτών των πλασμάτων, αν και είναι εκ διαμέτρου αντίθετα. Συνεπώς, ο Tolkien επηρεάστηκε από τα ξωτικά της Βόρειας μυθολογίας και τα «μετέφερε» στα έργα του, χωρίς ιδιαίτερες αλλαγές. Στο *Hobbit* τα παρουσίασε πιο παιχνιδιάρικα και ζωηρά, ενώ στον *Lord of the Rings* πιο σοβαρά, διότι το δεύτερο έργο απευθύνεται σε μεγαλύτερες ηλικίες.

⁹⁹ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σσ. 76-77.

2.1.4. Τα καταχθόνια Trolls στη σκανδιναβική παράδοση

Σε αυτό το σημείο θα ασχοληθούμε με τα trolls, των οποίων η παρουσία στην σκανδιναβική μυθολογία είναι ιδιαίτερα γνωστή. Τα trolls είναι μυθικά πλάσματα τα οποία ζούσαν μέσα σε σπηλιές και βράχους. Προτιμούσαν να ζουν μόνοι τους ή σε μικρές ομάδες και ήταν συνήθως εχθρικά προς τον άνθρωπο. Όσον αφορά, την εξωτερική τους εμφάνιση ήταν τεράστια, όπως ένας γίγαντας και κατείχαν μεγάλη μυϊκή δύναμη. Βέβαια είχαν χαμηλή νοημοσύνη και μπορούσαν να ξεγελαστούν με μεγάλη ευκολία, αλλά παρέμεναν επικίνδυνα πλάσματα. Η άσχημη και τερατώδης εμφάνιση τους ήταν το βασικό χαρακτηριστικό τους. Η προέλευση τους είναι δύσκολο να ανιχνευθεί, διότι οι περισσότεροι σκανδιναβικοί μύθοι δεν έχουν διασωθεί. Είναι βασικό κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς των Νορβηγών και των υπόλοιπων Σκανδιναβικών λαών.

Η λέξη troll προέρχεται από την αρχαία-γερμανική λέξη «trullan» που σημαίνει γίγαντας ή δαίμονας. Μπορούμε να πούμε ότι η λέξη troll εκφράζει το κακό ή το κάθε τι σατανικό. Σε έναν αρχαίο σουηδικό νόμο το «trolleri», είναι ένα είδος σκοτεινής μαγείας με σκοπό να προκαλέσει ζημιά ή να βλάψει. Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι γερμανικοί όροι trolldom (μαγεία) και trolla-trylle (κάνω μαγικά κόλπα) δε σχετίζονται με τα trolls. Κάποια trolls θεωρούνται τεράστια πλάσματα που καταστρέφουν χωριά και αλλά μικροσκοπικά όντα που έκαναν συνεχώς απάτες. Συνεπώς, ξεχωρίζουν για την κακία και τη χαμηλή νοημοσύνη που διαθέτουν¹⁰⁰.

Επίσης, ο μόνος φόβος των παραπάνω πλασμάτων, είναι το φως του ήλιου το οποίο το αποφεύγουν με μεγάλη προσοχή, διότι αν εκτεθούν μετατρέπονται σε πέτρες. Ως όντα ενσαρκώνουν τις δυνάμεις της φύσης και με τον καιρό ο όρος troll χρησιμοποιούνταν για κάθε πλάσμα λιγότερο ανθρωπόμορφο. Έτσι, στον μύθο και την κουλτούρα δεν είχαν ξεχωριστά ταλέντα, μονάχα σύνδεση με τη φύση και ωμή δύναμη, ικανή να προκαλέσει φυσικές καταστροφές. Στη σκανδιναβική θρησκεία δεν διαχωρίζονται επισήμως από τους γίγαντες (jötnar), άρα μπορούμε να πούμε ότι είναι συγγενικά πλάσματα ή μια άλλη οικογένεια γιγάντων. Επιπλέον, ήταν μεγάλοι κλέφτες, καθώς συνήθιζαν να κλέβουν φαγητά που είχαν αποθηκευμένα οι αγρότες. Μπορούσαν κατά τη διάρκεια των γιορτών να μπαίνουν στα σπίτια και να τρώνε το φαγητό ή να σαμποτάρουν την παρασκευή μπύρας ώστε να μη ρέει άφθονη.

¹⁰⁰ New World Encyclopedia, *Troll* (n.d.), Ανακτήθηκε στις 2 Δεκεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Troll>

Τα trolls δεν αναφέρονται εκτενώς στην Edda του Snorri Sturluson γι' αυτό δεν έχουμε πολλές λεπτομέρειες. Τα βλέπουμε μονάχα στο εγχειρίδιο Prose Edda και συγκεκριμένα στο δεύτερο μέρος που ονομάζεται *Skáldskaparmál* (γλώσσα της ποίησης). Πιο αναλυτικά, σε αυτό το σημείο περιγράφεται η συνάντηση μιας ανώνυμης γυναίκας-troll και του Bragi Boddason¹⁰¹. Σύμφωνα με την ιστορία ο Bragi ταξίδευε αργά το βράδυ μέσα στο δάσος και ξαφνικά ένα troll τον σταμάτησε και του συστήθηκε με θυμό. Από αυτόν τον διάλογο το πλάσμα τονίζει την κακία του, καθώς και τον φόβο του για το φως του ήλιου. Επίσης, στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρεται ότι ο Thor πηγαίνει ανατολικά για να σκοτώσει trolls, καθώς είναι ορκισμένος εχθρός των γιγάντων¹⁰². Από εκεί και πέρα δεν υπάρχουν άλλες αναφορές για αυτά τα όντα στην Edda.

Επιπλέον, οι γυναίκες-trolls λέγεται ότι είχαν την ικανότητα να μετατρέπουν τους εαυτούς τους σε εφιάλτες και να τρομάζουν όποιον ήθελαν. Έτσι, με τον καιρό, οι εν λόγω ιστορίες διαδίδονταν σε όλο τον Βορρά και πολλά μέρη είναι αφιερωμένα, μέχρι και σήμερα. Για παράδειγμα, έχουμε τα γνωστά Peaks of the Trolls (Trolld-Tindterne) στη Νορβηγία. Εκεί, προβάλλονται τεράστιοι βράχοι που σύμφωνα με τον μύθο ήταν trolls, που έγιναν πέτρα από τη λάμψη του ήλιου. Εκτός από την αυγή αυτά τα όντα έτρεμαν και τον κεραυνό, αφού ο θεός Thor τα καταδίωκε. Επίσης, τους παλιούς καιρούς έλεγαν ότι αν θες να διώξεις τα trolls μακριά, τότε η καμπάνα της Εκκλησίας αρκούσε. Ως μη χριστιανικά όντα, λέγονταν ότι ο ήχος τα φόβιζε και τα απομάκρυνε αμέσως.

Ένα από τα πιο διάσημα troll στην ισλανδική παράδοση είναι η Grýla, η οποία φημολογείται ότι τρώει τα άτακτα παιδιά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η συμπεριφορά των παιδιών στην Ισλανδία να βελτιώνεται τον Δεκέμβριο. Επίσης, οι δεκατρείς γιοι (Yule Lad) της Grýla είναι εξίσου φημισμένοι. Αυτά, τα γνωστά trolls, δεκατρείς ημέρες πριν τα Χριστούγεννα αφήνουν πλούσια δώρα ή σάπιες πατάτες στα παιδιά, ανάλογα με τη συμπεριφορά τους. Μερικοί μελετητές θεωρούν ότι υπάρχει μια πιθανή σύνδεση μεταξύ των trolls και των Νεάντερταλ. Μπορεί οι αναμνήσεις αυτών των πρωτόγονων ανθρώπων να πυροδότησαν τη δημιουργία των trolls; Ίσως, αλλά

¹⁰¹ Ο Bragi Boddason (Μπράγκι Μπόντασον) ήταν γνωστός Νορβηγός ποιητής του πρώτου μισού του 9^{ου} αιώνα.

¹⁰² Sky History, *THE LEGENDARY ADVENTURES OF THOR IN NORSE MYTHOLOGY* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://www.history.co.uk/articles/the-legendary-adventures-of-thor-in-norse-mythology>

παραμένει μονάχα μια ενδιαφέρουσα θεωρία που δεν φαίνεται να συνδέεται με την ίδια τη σκανδιναβική μυθολογία¹⁰³.

Όσον αφορά τα Trolls του Tolkien τα πράγματα είναι πιο απλά, αν και οι πληροφορίες είναι ελάχιστες. Ο σκοτεινός Melkor¹⁰⁴ δημιούργησε ή διέφθειρε τα Trolls στο τέλος της Πρώτης Εποχής. Ήταν πολύ ισχυρά, αλλά δεν άντεχαν το φως του ήλιου. Ήταν αργόστροφα πλάσματα, αλλά ο Sauron αύξησε τη νοημοσύνη και την κακία τους¹⁰⁵. Βέβαια, στο δεύτερο τόμο του *Lord of the Rings* έχουμε μια πιο κατατοπιστική αναφορά. Συγκεκριμένα, ο Merry και ο Pipin κατάφεραν να δραπετεύσουν από τα Orcs και κατευθύνθηκαν στο τρομακτικό δάσος του Fangorn. Εκεί, συνάντησαν έναν Γίγαντα που είχε τη μορφή ενός δέντρου. Ονομαζόταν Treebeard (Δεντρογένης) και ήταν ο αρχηγός των Ents. Μέσα από αρκετές ιστορίες και διηγήσεις ο Treebeard εξήγησε στα δύο Hobbits πως οι Ents κατέχουν εκπληκτική δύναμη. Τα μόνα πλάσματα που τα πλησίαζαν σε ισχύ ήταν οι Γίγαντες (ενοώντας τα Trolls). Όμως, ακόμη και αυτά δεν ήταν τόσο πολύ ισχυρά. Οι Γίγαντες ήταν φτιαγμένοι από τον εχθρό και αποτελούσαν παρωδία των Ents, όπως και τα Orcs ήταν παρωδία για τα Ξωτικά. Οι Ents από την άλλη ήταν γνήσια όντα και φτιαγμένα από την ίδια τη γη¹⁰⁶.

Επιπλέον, στο βιβλίο *Hobbit* (κεφ. 2) γίνεται σημαντική αναφορά για τα Trolls, τα οποία είναι κάπως διαφορετικά συγκριτικά από αυτά του *Lord of the Rings*. Συγκεκριμένα, ο Bilbo μαζί με τους δεκατρείς Νάνους συναντούν στη διαδρομή τους τρία μεγάλα, αλλά αργόστροφα Trolls. Αυτά τα τρομακτικά όντα συνέλαβαν τους Νάνους και ήταν έτοιμα να τους φάνε. Ο μάγος Gandalf για να κερδίσει χρόνο τους τραβούσε την προσοχή και έτσι τα Trolls τσακώνονταν μεταξύ τους για το αν πρέπει να τους ψήσουν ή να τους λιώσουν. Τελικά, ο χρόνος πέρασε και ήρθε η αυγή και τα μετέτρεψε σε πέτρες (όπως στη σκανδιναβική μυθολογία, τα Trolls του Tolkien δεν άντεχαν το φως του ήλιου)¹⁰⁷. Τα τρία Trolls του συγγραφέα στη συμπεριφορά και

¹⁰³ LAUREN FUREY, *Exploring the mystery of Scandinavian Trolls* (n.d.) Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>

¹⁰⁴ Ο Melkor (Μέλκορ) που αργότερα μετονομάστηκε σε Morgoth (Μόργκοθ), είναι ο σκοτεινός άρχοντας της Πρώτης Εποχής. Είναι ο κεντρικός κακός του *Silmarillion*, του έργου που έκδωσε ο Christopher Tolkien.

¹⁰⁵ TZ. P. P. Τόλκιν, *Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών-Η Επιστροφή του Βασιλιά*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2012δ, σ. 571.

¹⁰⁶ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σ. 119.

¹⁰⁷ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σσ. 62-67.

την προφορά έμοιαζαν με Άγγλους πολίτες, καθώς μιλούσαν με προφορά Cockney¹⁰⁸. Τα ονόματα τους ήταν Tom, Bert, William και μόνο από εκεί αντιλαμβανόμαστε την αγγλική επιρροή. Όπως οι περισσότεροι του είδους τους έκλεβαν πολύτιμα αντικείμενα και δε δίσταζαν να σκοτώσουν προκειμένου να αποκτήσουν αυτό που ήθελαν.

Τα ίδια πλάσματα που έγιναν πέτρα τα συναντούμε στο *Lord of the Rings*, στο πρώτο βιβλίο (κεφ. 12). Εκεί, ο Aragorn μαζί με τα τέσσερα ανήσυχα Hobbits, ταξιδεύουν με τελικό προορισμό το Rivendell. Στη διαδρομή, συναντούν τα τρία Trolls, που είχαν πετρώσει από το φως του ήλιου. Εν τω μεταξύ, τα Hobbits τρομοκρατήθηκαν, νομίζοντας ότι παραμονεύουν ζωντανοί Γίγαντες για να τα πιάσουν. Ο Aragorn προχώρησε αμέριμνος και με το μπαστούνι του χτύπησε το ένα Troll που ήταν σκυφτό και είπε: «Για σήκω παλιόπετρα». Έτσι, κάνοντας αυτή την κίνηση έσπασε το μπαστούνι του και τα Hobbits έβαλαν τα γέλια, αφού θυμήθηκαν την οικογενειακή ιστορία που ο ίδιος ο Bilbo είχε διηγηθεί. Αυτοί πρέπει να είναι οι Γίγαντες του Gandalf που συζητούσαν πως να μαγειρέψουν το Hobbit και τους δεκατρείς Νάνους, είπε ο Aragorn¹⁰⁹.

Σε γενικές γραμμές δε γνωρίζουμε πολλές λεπτομέρειες για αυτά τα σκοτεινά όντα, καθώς οι εμφανίσεις τους είναι ελάχιστες. Παρατηρούμε αρκετές ομοιότητες με τα trolls στη σκανδιναβική μυθολογία. Δηλαδή, αυτά είναι τεράστια, τρομακτικά και με χαμηλή νοημοσύνη. Βέβαια, διέθεταν μεγάλη κακία και αυτό τα καθιστούσε επικίνδυνα για όποιον τα συναντήσει. Επίσης, καθίσταντο ανίσχυροι μπροστά στο φως του ήλιου ή της αυγής. Γενικότερα, ο Tolkien δεν έκανε μετατροπές και διατήρησε αυτά τα πλάσματα στο ακέραιο. Δυστυχώς, όσον αφορά την προέλευση τους δεν έχουμε έγκυρες πηγές. Ο ίδιος ο συγγραφέας ήταν αβέβαιος για την καταγωγή τους. Συγκεκριμένα, είχε αναφέρει ότι δεν είναι σίγουρος για την προέλευση των Trolls.

Στην ίδια επιστολή αναφέρει ότι αυτά τα όντα δεν είναι όλα ίδια, αφού κάποια καταστρέφονται από το φως του ήλιου και κάποια το αντέχουν¹¹⁰. Αυτά, που δεν καταστρέφονται από την αυγή ονομάζονταν Olog-hai. Ήταν μια πιο ισχυρή και κακιά έκδοση των Trolls που ανέθρεψε ο σκοτεινός άρχοντας Sauron και με μάγια τα έκανε

¹⁰⁸ Το Cockney είναι μια αγγλική διάλεκτος που ομιλείται κυρίως στο Λονδίνο και τα περίχωρα του. Τη χειρίζονται οι Άγγλοι που ανήκουν στη χαμηλή και μεσαία τάξη.

¹⁰⁹ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 298-299.

¹¹⁰ J. R. R. Tolkien, 2000, ό.π., letter 153.

ανθεκτικά στο φως της ημέρας¹¹¹. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι και εδώ ο συγγραφέας δανείστηκε τα Trolls από τη σκανδιναβική μυθολογία, χωρίς ιδιαίτερες αλλαγές.

2.1.5. Η αμφιλεγόμενη παρουσία των Γιγάντων στη Βόρεια μυθολογία

Ύστερα, έχουμε τους γίγαντες (jötnar) της σκανδιναβικής μυθολογίας, οι οποίοι είναι οι κυριότεροι εχθροί των θεών. Μερικές φορές αυτά τα όντα ταυτίζονται με τα trolls και δε διαφέρουν μεταξύ τους. Βέβαια, η πιο ασφαλής προσέγγιση είναι να πούμε πως είναι συγγενικά πλάσματα και τίποτα παραπάνω. Στη Βόρεια θρησκεία είναι κύριοι εχθροί των θεών και παίζουν βασικό ρόλο στο Ragnarök. Όμως, οι γίγαντες δεν είναι εξ ολοκλήρου σατανικά όντα, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις είναι φίλοι και σύμμαχοι των θεών. Θα λέγαμε ότι η σχέση που έχουν με τις θεότητες του Asgard είναι αξιοπερίεργη. Για παράδειγμα, ο Thor είναι γιος του Odin και της Jöð (mother of earth) και είναι γίγαντας. Παρ' όλα αυτά, ο θεός του κεραυνού είναι ο μεγαλύτερος εχθρός και φόβος αυτής της φυλής. Γενικότερα, ως πλάσματα μπορούμε να πούμε ότι είναι τεράστια και ιδιαίτερα ισχυρά. Όμως, δεν είναι όλα απαραίτητα μεγαλόσωμα ή τρομακτικά, όπως φαντάζει στο μυαλό ενός ανθρώπου.

Πιο αναλυτικά, ο Thiazi είναι ένας γίγαντας με τη μορφή τεράστιου αετού που προκάλεσε τους θεούς και στο τέλος φονεύθηκε από αυτούς. Επίσης, ο ίδιος ο Loki, ο θεός της απάτης είναι ο ίδιος γίγαντας και όμως η σωματική του διάπλαση δεν είναι μεγαλύτερη από κάποιου άλλου ανθρώπινου όντος. Ο Loki, ως γίγαντας στην καταγωγή, συμμάχησε με τους θεούς (αν και τους εξαπατούσε πολλές φορές) και «αδελφοποιήθηκε» με τον Odin. Συνεπώς, αυτά τα πλάσματα μπορεί να είναι τεράστια ή και πιο μικρόσωμα. Σίγουρα δε σχετίζονται με τα trolls, διότι αρκετοί από τους γίγαντες φημίζονται για τη νοημοσύνη και την πονηριά τους.

Έτσι, η παραπάνω φυλή δεν ενσαρκώνει το απόλυτο κακό, αφού αρκετοί από αυτούς παντρεύτηκαν και έκαναν παιδιά με τους θεούς. Βέβαια, στο τέλος τα πράγματα ξεκαθαρίζουν, γιατί στο Ragnarök γίνονται κύριοι εχθροί των θεών και των ανθρώπων. Η παρουσία τους στη σκανδιναβική θρησκεία είναι αμφίσημη, καθώς δεν είναι μονάχα πηγή κακού, αλλά και καλού. Οι ιστορίες για αυτά τα πλάσματα ποικίλουν και έτσι θα γίνουν μονάχα κάποιες βασικές αναφορές που παρατηρούνται

¹¹¹ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 571.

μέσα στον μυθικό κόσμο του Βορρά. Συμπέρασμα, οι γίγαντες μπορεί να δίνουν την εντύπωση των καταχθόνιων πλασμάτων, επειδή διασταυρώνουν τα ξίφη τους με τους θεούς, αλλά δεν είναι πάντοτε έτσι.

Μια γνωστή ιστορία της σκανδιναβικής παράδοσης είναι το «χτίσιμο του οχυρού». Συγκεκριμένα, οι θεοί για να προστατευτούν από την απειλή των γιγάντων, έπρεπε να χτίσουν ένα τεράστιο τείχος για να τους κρατάει ασφαλείς. Τότε, ως δια μαγείας εμφανίστηκε ένας μυστηριώδης χτίστης που υποστήριζε ότι σε ένα χειμώνα μπορούσε να κατασκευάσει το τοίχος. Ως πληρωμή απαιτούσε τον ήλιο, τη σελήνη και τη Freyja, την πιο όμορφη και ποθητή θεά από όλες. Οι αμοιβές που ζητούσε ήταν υπερβολικές, ακόμα και αν κατασκεύαζε το πολυπόθητο οχυρό μέσα σε ένα χειμώνα. Όμως, η δημιουργία του ήταν καθοριστικής σημασίας και έτσι συμφώνησαν πιστεύοντας πως θα ξεπεράσει το χρονικό όριο. Βέβαια, το τεράστιο τείχος ολοκληρώνονταν και άμα συνέχιζε έτσι θα κέρδιζε το στοίχημα. Οι θεοί προβληματισμένοι απευθύνονται στον Loki για βοήθεια και εκείνος την προσφέρει. Ο μυστηριώδης χτίστης είχε ως βοηθό ένα ισχυρό άλογο που τον βοηθούσε στην προμήθεια υλικών. Έτσι, ο πονηρός θεός με την ικανότητα της μεταμόρφωσης, μετατρέπεται σε φοράδα και παρασύρει το άλογο μακριά από την επίβλεψη του αφεντικού του.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην ολοκληρωθεί το τείχος στην ώρα του και από το θυμό του ο αρχιτέκτονας παραδέχτηκε ότι ήταν γίγαντας. Οι θεοί τον σκότωσαν, αφού έτρεφαν βαθύ μίσος για τη φυλή του και ολοκλήρωσαν το τείχος από μόνοι τους¹¹². Από αυτή τη σύντομη διήγηση κατανοούμε ότι οι γίγαντες είναι επινοητικά πλάσματα ικανά για απάτες, όπως ο παραπάνω. Επίσης, η αξία τους δεν είναι ασήμαντη στη σκανδιναβική παράδοση, καθώς έχουν παίζει ρόλο στη δημιουργία του κόσμου. Όταν ο Odin με τα αδέρφια του, τον Vili και τον Vé, σκότωσαν τον Ymir, τον προπάτορα όλων των γιγάντων, τότε από το σώμα του έφτιαξαν τον κόσμο. Από το αίμα του έφτιαξαν τις θάλασσες, τα ποτάμια και όλες τις πηγές. Τα δυνατά του κόκαλα έγιναν βουνά και τα σπασμένα κόκαλα έγιναν άμμος και βότσαλα. Από το κρανίο του έχτισαν τον απέραντο ουρανό που βρίσκονταν πάνω από όλους και από όλα. Από τον εγκέφαλο του σχηματίστηκαν τα σύννεφα και από τα μαλλιά του ξεπήδησαν δέντρα, φυτά και λουλούδια. Τέλος, από τα φρύδια σχηματίστηκε το

¹¹² L. Bernard, ό.π., σσ. 124-125.

βασίλειο των θνητών ανθρώπων (Midgard)¹¹³. Από εδώ συμπεραίνουμε ότι οι γίγαντες παίζουν βασικό ρόλο στις διηγήσεις του Βόρειου θρησκευματος.

Ο Tolkien επηρεάστηκε από τον μύθο των γιγάντων και τους μετέφερε με έξυπνο τρόπο στον κόσμο του. Πιο αναλυτικά, στο *Hobbit* και συγκεκριμένα στο τέταρτο κεφάλαιο (πάνω από το βουνό και κάτω από το βουνό) παρατηρούμε τους Γίγαντες του έργου. Αφού οι δεκατρείς Νάνοι, ο Gandalf και ο Bilbo αναχώρησαν από το σπίτι των Ξωτικών, πέρασαν από το βουνό. Εκεί, μέσα στις βροχές και τις καταιγίδες, διαπίστωσαν με τρόμο ότι τεράστιοι «Πετρογίγαντες» (Stone Giants) είχαν βγει έξω και πετούσαν βράχους ο ένας στον άλλον αστεεινόμενοι. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να θρυμματίζονται και να πέφτουν κάτω προκαλώντας τον φόβο των ταξιδιωτών. Ο επικεφαλής της ομάδας, ο Thorin, ανησυχούσε μήπως κάποιος Γίγαντας τους πιάσει και τους πετάξει ψηλά στον ουρανό. Έτσι, δεν είχαν άλλη επιλογή από το να βρουν καταφύγιο για να προφυλαχθούν από τον καιρό και τα παιχνίδια των Πέτρινων Γιγάντων¹¹⁴.

Αυτά έχουμε σχετικά για αυτά τα όντα στο βιβλίο *Hobbit*, όπου δεν υπάρχουν αρκετές πληροφορίες. Ο σκοτεινός άρχοντας Sauron χρησιμοποίησε τη φυλή των Γιγάντων (εννοώντας ως επί τω πλείστον τα Trolls) και αύξησε την κακία και τη νοημοσύνη τους. Όσον αφορά τους Πετρογίγαντες παρατηρήθηκε ότι ζούσαν στις δυτικές επικράτειες και μιλούσαν μια κοινή υποβαθμισμένη γλώσσα¹¹⁵. Προφανώς, δεν είχαν όλοι οι Γίγαντες σκοτεινή φύση, αφού ο ίδιος ο Gandalf προσπαθούσε να στρατολογήσει όσους μπορούσε. Ο λόγος ήταν να διώξουν τα Goblins¹¹⁶ που περνούσαν από το βουνό για να γίνει ο τόπος πάλι ασφαλής. Έτσι, εκτός από τις παραπάνω πληροφορίες, δε γνωρίζουμε κάτι άλλο σχετικά με αυτά τα όντα στο κόσμο του Tolkien.

Όμως, δεν κλείνει εδώ το θέμα, καθώς ο συγγραφέας δημιούργησε άλλο ένα είδος Γιγάντων. Αυτοί είναι οι Ents, οι οποίοι εμφανίζονται εκτενώς στον δεύτερο και τρίτο τόμο του *Lord of the Rings*. Αυτά τα πλάσματα είναι από τα αρχαιότερα στη Middle Earth και μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με δέντρα. Υπήρχαν και θηλυκά Ents,

¹¹³ Abbie Farwell Brown, *In the Days of Giants-A Book of Norse Tales*. CreateSpace, Kindle Edition 2014, σσ. 5-6.

¹¹⁴ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σ. 88.

¹¹⁵ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 571.

¹¹⁶ Τα Goblins (Καλικάντζαροι), είναι σκοτεινά πλάσματα και θεωρούνται ένα είδος Orc. Ο Tolkien τα έχει περιγράψει ως μεγάλα, άσχημα, σκληρά και κακά όντα. Ο συγγραφέας θεωρούσε ότι τα Goblins και τα Orcs είναι το ίδιο πράγμα.

αλλά έφυγαν επειδή τους άρεσε να καλλιεργούν και δεν τα βρήκαν ποτέ ξανά. Επίσης, ως αρχέγονα όντα, προστατεύουν το δάσος από σφετεριστές και καθοδηγούν τα δέντρα ως «ποιμένες». Επιπλέον, ο όρος «ents» προέρχεται από την παλαιά αγγλική λέξη που σημαίνει Γίγαντας.

Αρχηγός, αυτής της φυλής είναι ο Treebeard, όπου περιγράφεται από τον μάγο Gandalf, ως φύλακας του δάσους. Επίσης, είναι ο μεγαλύτερος από όλους τους συγγενείς του και θεωρείται το αρχαιότερο ζωντανό πλάσμα που περπατά κάτω από τον ήλιο στη Middle Earth¹¹⁷. Με βάση το βιβλίο, οι Ents είναι ο πιο αρχαίος λαός που έχει επιβιώσει ως την Τρίτη εποχή (τέλος του *Lord of the Rings*). Οι Ents πήραν το όνομα τους από τον λαό του Rohan¹¹⁸, ένα ανθρώπινο γειτονικό βασίλειο που παίζει σημαντικό ρόλο στο έργο. Η γλώσσα αυτών των αρχαίων όντων ήταν ξεχωριστή από τις άλλες καθώς ήταν αργή, εύηχη, συσσωρευτική και μακρόσυρτη. Ούτε οι πιο σοφοί δεν τολμούσαν να τη διατυπώσουν γραπτώς και οι Ents την κρατούσαν μυστική μεταξύ τους. Αλλά κανείς ακόμα και με βοήθεια δε θα μπορούσε να μιλήσει ή να καταλάβει τη συγκεκριμένη γλώσσα¹¹⁹. Επιπλέον, η μεγαλύτερη αδυναμία τους είναι η φωτιά και τα μαγικά από τα οποία μπορούσαν εύκολα να καταστραφούν. Όμως, κανένα άλλο στοιχείο ή πλάσμα δεν μπορούσε να τα νικήσει.

Συνεπώς, δεν υπάρχει αμφιβολία πως οι Πέτρινοι Γίγαντες και οι Ents αποτελούν μεταφορά των ισχυρών jötnar στη σκανδιναβική μυθολογία. Θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε και τα Trolls, στην ίδια κατηγορία στον κόσμο του Tolkien. Όμως, οι Ents και οι Πέτρινοι Γίγαντες δεν έχουν σκοτεινή φύση και έτσι δε σχετίζονται με τα Trolls, τα οποία υπηρετούν το κακό. Εδώ, φτάνουμε στο τέλος του παραπάνω θέματος για τις φυλές της Middle Earth. Βέβαια, δεν έγινε αναφορά για όλες τις φυλές, αλλά μονάχα για τις πιο βασικές που ο συγγραφέας «δανείστηκε» από τη σκανδιναβική μυθολογία. Παρακάτω, θα αναλυθούν ζώα, αλλά και μεμονωμένοι χαρακτήρες που είναι πλήρως επηρεασμένοι από το Βόρειο θρήσκευμα ή κατέχουν έστω κάποια βασικά στοιχεία.

¹¹⁷ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σ. 137.

¹¹⁸ Το βασίλειο του Rohan είναι μια από τις ισχυρότερες επικράτειες της ανθρώπινης φυλής. Είναι σύμμαχοι της Gondor, του μεγαλύτερου και παλαιότερου ανθρώπινου βασιλείου. Το έδαφος τους είναι ως επί το πλείστον λιβάδι και η γη τους είναι γνωστή ως Mark ή Riddermark. Ο συγκεκριμένος πολιτισμός, καθώς και τα ονόματα τους είναι επηρεασμένα από την αγγλοσαξονική παράδοση.

¹¹⁹ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 569.

2.2 Ζώα και χαρακτήρες από τον κόσμο του J.R.R. Tolkien

2.2.1 Οι βάνανσοι λύκοι και η προέλευση τους

Αφού αναλύθηκαν μερικές από τις σημαντικότερες φυλές της Middle Earth στη συνέχεια θα δοθεί βαρύτητα στα ζώα και σε ορισμένους χαρακτήρες ζώων αυτού του κόσμου. Το πρώτο πλάσμα με το οποίο θα ασχοληθούμε είναι οι Wargs (Βαργκς), το οποίο είναι ένα είδος τεράστιων και τρομακτικών λύκων. Ο όρος *warg* παράγεται από τη σκανδιναβική λέξη «*vargr*» που σημαίνει λύκος. Στα παλαιά αγγλικά χρησιμοποιούσαν τη λέξη για να χαρακτηρίσουν κάποιον εγκληματία ή φυγά. Η προέλευση τους είναι άγνωστη, αλλά σύμφωνα με τον μάγο Gandalf ήταν υπηρέτες του Sauron κατά την Τρίτη Εποχή¹²⁰. Οι αναφορές είναι μετρημένες, αλλά καταλαβαίνουμε με μια πρώτη ματιά ότι δεν είναι φυσιολογικοί λύκοι. Έχουν νοημοσύνη μεγαλύτερη από κάθε ζώο και κατέχουν την ικανότητα να επικοινωνούν σαν άνθρωποι.

Στο *Hobbit* (κεφ. 6) εμφανίζονται για πρώτη φορά όταν οι Νάνοι, το Hobbit και ο μάγος κατάφεραν να ξεφύγουν από το βουνό με ασφάλεια. Έτσι, ενώ προχωρούσαν για κάμποση ώρα, έφτασαν σε μια τοποθεσία που δε φαίνονταν άσχημη ή απειλητική. Τότε άκουσαν ουρλιαχτά από όλες τις κατευθύνσεις και συνειδητοποίησαν ότι ήταν λύκοι. Το τρομοκρατημένο Hobbit είχε ακούσει ιστορίες για λύκους από έναν μεγαλύτερο ξάδερφο του που ήταν περιηγητής, αλλά να δει από κοντά έναν αυτό ξεπερνούσε τα όρια. Ο Bilbo τότε σκέφτηκε ότι μέσα στις στοές του βουνού βρήκε για καλή του τύχη το δαχτυλίδι του σκοτεινού άρχοντα Sauron, δίχως να γνωρίζει τι είναι.

Το πρώτο πράγμα που κατάλαβε είναι ότι το συγκεκριμένο αντικείμενο δεν είναι τίποτα παραπάνω από ένα μαγικό δαχτυλίδι που σε κάνει αόρατο. Όμως, ακόμα και αν το χρησιμοποιούσε, οι άγριοι λύκοι θα μπορούσαν να τον ανιχνεύσουν με την όσφρηση τους και αυτό τους καθιστούσε πιο επικίνδυνους από τα Goblins που κατοικούσαν στο βουνό. Τότε, όλη η παρέα δεν είχε άλλη επιλογή από το να τρέξει και να σκαρφαλώσει στα δέντρα. Εκεί, είδαν τους Wargs (έτσι αποκαλούνταν οι λύκοι από την άκρη της ερημιάς) και ο γκρίζος αρχηγός τους μιλούσε στη φοβερή

¹²⁰ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 320.

γλώσσα τους. Ευτυχώς, όλη η παρέα κατάφερε να ξεφύγει με τη βοήθεια του Gandalf και των μεγάλων αετών που τους οδήγησαν μακριά από τον κίνδυνο¹²¹.

Επίσης, οι Wargs συνεργάζονταν με τα Τελώνια (έτσι ονομάζονται τα Goblins) και πολλές φορές έκαναν μαζί επιδρομές. Ο σκοπός τους ήταν να κλέβουν προμήθειες, λάφυρα και να αιχμαλωτίζουν ανθρώπους για να δουλεύουν για δικό τους όφελος. Άρα, δεν ήταν απλοί λύκοι, αλλά μια χειρότερη και πιο επικίνδυνη έκδοση αυτού του ζώου. Όμως, τι σχέση έχει αυτό το πλάσμα με τη σκανδιναβική μυθολογία; Γενικότερα, κατέχει σημαντική και συμβολική θέση στη Βόρεια θρησκεία. Ο πρώτος και πιο σημαντικός είναι ο λύκος Fenrir (Φένριρ), ο γιος του θεού Loki. Στο Asgard καμία θεά δεν επιθυμούσε τον Loki ως σύζυγο της και έτσι αυτός πήγε στη χώρα των γιγάντων για να βρει σύζυγο εκεί. Ως παιδί του γίγαντα Fárbaumi και της Laufey, παντρεύτηκε μια γυναίκα της δικής του συγγένειας, την Angrboða.

Αυτή γέννησε τρία τέρατα. Ο πρώτος ήταν ο τον Jormungandr (Γιόρμουνγκαντ), ο οποίος στάλθηκε στον απέραντο ωκεανό για ασφάλεια. Όταν μεγάλωσε περικύκλωσε όλο τον κόσμο των θνητών και ήταν ορκισμένος εχθρός του Thor. Μετά γεννήθηκε μια κόρη, η Hel, η οποία στάλθηκε από τον Odin να κυβερνάει τον Κάτω Κόσμο. Εκεί πήγαιναν όσοι έβρισκαν άδοξο θάνατο ή ήταν ανέντιμοι κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής τους. Το μισό της πρόσωπο ήταν κανονικό, αλλά το άλλο μισό δεν είχε δέρμα και εκπροσωπούσε ξεκάθαρα τον θάνατο. Τέλος, γεννήθηκε ο χειρότερος όλων, ο Fenrir, ο θεός της καταστροφής, ο οποίος είχε τη μορφή τεράστιου και πανίσχυρου λύκου. Σύμφωνα, με την προφητεία ο λύκος θα σκότωνε τον θεό Odin στο Ragnarök. Αυτό είχε ως συνέπεια οι θεοί να περιορίσουν τα παιδιά του Loki για να μην αποτελούν κίνδυνο για κανέναν.

Οι θεοί δυσκολεύτηκαν με τον περιορισμό του λύκου, ο οποίος αρχικά δε φάνταζε ως απειλή γι' αυτό τον πήραν μαζί τους στο Asgard. Όμως, όταν μεγάλωσε και φάνηκε η δύναμη του, οι θεοί έπρεπε να τον δέσουν. Αυτός όμως έσπαγε κάθε αλυσίδα με την ωμή του δύναμη. Εδώ, έρχονται πάλι οι νάνοι που με τις καταπληκτικές τους ικανότητες, φτιάχνουν μια μαγική αλυσίδα, όπου κανείς δεν μπορούσε να σπάσει. Βέβαια, ο πονηρός λύκος επειδή «μυρίστηκε» το κόλπο, ζήτησε να βάλει κάποιος το χέρι του στο στόμα του ως ένδειξη εμπιστοσύνης. Ο μοναδικός που είχε την τόλμη να το κάνει ήταν ο θεός Týr¹²², ο οποίος είχε αναπτύξει ένα δεσμό

¹²¹ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σσ. 143-156.

¹²² Ο Týr (Τυρ) είναι ο θεός του πολέμου και της δικαιοσύνης, ο οποίος απεικονίζεται ως μονόχειρας. Είναι, ο πιο γενναίος γιος του Odin και της Frigg, που θυσιάσε το χέρι του για τη σωτηρία του Asgard.

φιλίας με τον Fenrir. Έτσι λοιπόν, με περίτεχνο τρόπο κατάφεραν να τον δέσουν με την αλυσίδα και να τον ακινητοποιήσουν. Το αρνητικό ήταν ότι ο λύκος έκοψε το χέρι του Týr, αλλά η δουλειά είχε γίνει και η αυτοθυσία του θεού έμεινε στην ιστορία¹²³.

Υπάρχουν ακόμα και άλλοι λύκοι στη σκανδιναβική μυθολογία που παίζουν τον δικό τους ρόλο. Κάποτε, υπήρχε ένας ήλιος με το όνομα Sol (που σημαίνει ψυχή) και μια σελήνη με το όνομα Máni¹²⁴. Όμως, πάντοτε τους κυνηγούσαν δύο λύκοι, ο Hati και ο Skoll, που εκπροσωπούν την προδοσία και την κοροϊδία. Είναι γιοι του Fenrir και η μητέρα τους δεν είναι επισήμως γνωστή. Από κάποιες πηγές, η μητέρα του Fenrir θεωρείται ότι γέννησε τους γιους του (η αιμομιξία δεν επηρέαζε, ούτε ενοχλούσε τους θεούς). Σύμφωνα, με τον μύθο οι δύο ισχυροί λύκοι κυνηγούσαν τον ήλιο και το φεγγάρι. Στο Ragnarök, ο Hati και ο Skoll καταβροχθίζουν τον Sol και τον Máni, με αποτέλεσμα ο κόσμος να βυθιστεί στο σκοτάδι¹²⁵.

Επιπλέον, έχουμε τον Garm, έναν τεράστιο αιματοβαμμένο λύκο που φυλάει τις πύλες του Helheim (του Κάτω Κόσμου). Η μοίρα του συνδέεται με του Fenrir, καθώς σύμφωνα με την προφητεία θα απελευθερωθεί από τις αλυσίδες του στο Ragnarök. Θα πολεμήσει με τον θεό Týr και θα αλληλοσκοτωθούν. Ο Ισλανδός συγγραφέας Snorri Sturluson (1179 –1241) αποκαλεί τον Garm «σπουδαιότερο τέρας»¹²⁶ και θα λέγαμε ότι θυμίζει τον τρικέφαλο Κέρβερο της αρχαιοελληνικής μυθολογίας. Ένα άλλο γνωστό ζευγάρι λύκων είναι ο Freki και ο Geri, οι οποίοι πάντα βρίσκονται στα πόδια του Odin όταν αυτός παρακάθεται στα συμπόσια της Valhalla¹²⁷. Συνήθιζαν να συντροφεύουν τον πατέρα των θεών και τον προστάτευαν από κινδύνους.

Συνεπώς, αυτοί είναι οι πιο γνωστοί από τους λύκους στη σκανδιναβική μυθολογία που ενέπνευσαν τον Tolkien και συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τους Wargs της Middle Earth. Οι ομοιότητες είναι ξεκάθαρες, ιδιαίτερα με τον Fenrir. Οι Wargs είναι μεγάλοι, μοχθηροί, ισχυροί και έξυπνοι, όπως ο λύκοι που αναφέρθηκαν παραπάνω. Μπορούμε, να πούμε ότι ο Fenrir θεωρείται εκπρόσωπος όλων των λύκων και ένα από τα πιο ενδιαφέροντα όντα στη σκανδιναβική μυθολογία.

¹²³ L. Bernard, ό.π., σσ. 138-139.

¹²⁴ Padraic Colum, ό.π., σ. 3.

¹²⁵ Ms Elly *Wolves in Norse Mythology: Powerful and Cruel?* (2020) Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://bavipower.com/blogs/bavipower-viking-blog/wolves-in-norse-mythology-powerful-and-cruel>

¹²⁶ John Lindow, ό.π., σ. 135.

¹²⁷ L. Bernard, ό.π., σ. 131.

2.2.2. Ο αρχοντικός Shadowfax και ο συμβολισμός των αλόγων

Στη συνέχεια, θα μιλήσουμε για τον Shadowfax (Ισκιο), το οποίο είναι το πιο σημαντικό άλογο της Middle Earth. Είναι απόγονος των Mearas, της πιο εκπληκτικής οικογένειας αλόγων που υπήρξε ποτέ. Έχει την ικανότητα να κατανοεί την ανθρώπινη ομιλία και τρέχει πιο γρήγορα και από τον άνεμο. Στο δεύτερο τόμο του *Lord of the Ring*, ο μάγος Gandalf δίνει μια ακριβή περιγραφή για τον Shadowfax. Στην αρχή το Ξωτικό της παρέας, ο Legolas, διακρίνει να έρχονται τρία άλογα, ο Hasufel, ο Arod, και ένα ακόμα, πολύ πιο μεγάλο από τα άλλα δύο. Ο Legolas, έκπληκτος αναφέρει ότι δεν έχει δει κάτι παρόμοιο. Έτσι, ο Gandalf του απαντάει ως εξής: «Ούτε θα δεις, γιατί αυτός είναι ο Shadowfax, αρχηγός των Mearas, που είναι αρχηγοί όλων των αλόγων. Ούτε, ο βασιλιάς Theoden του Rohan, όπου στην επικράτεια του αποκαλούνται «αλογοαφέντες», δεν έχει δει καλύτερο από εκείνο. Αστράφτει σαν το ασήμι και τρέχει σταθερά σαν γρήγορο ποτάμι, σύμφωνα με τον μάγο»¹²⁸.

Το έτος 3018 ο Gandalf εμφανίζεται στο Rohan σαν ζητιάνος και ο βασιλιάς Theoden του δίνει τη δυνατότητα να επιλέξει όποιο άλογο επιθυμεί. Ο μάγος διαλέγει τον Shadowfax που ήταν το καλύτερο και ο άρχοντας του Rohan του το δίνει απρόθυμα. Όμως, όταν το πλησίασε άρχισε να τρέχει μέσα στα χωράφια για δύο ημέρες. Με επιμονή και υπομονή κατάφερε να το καβαλήσει και αμέσως διαπίστωσε ότι το συγκεκριμένο άλογο ήταν πολύ γρήγορο. Έτσι, αφού το εξημέρωσε, αποφάσισε να φύγει από την επικράτεια του Rohan¹²⁹. Η ταχύτητα του ήταν αξιοσημείωτη, καθώς μετέφερε τον μάγο για περίπου εξακόσια είκοσι μίλια από τις 23 μέχρι τις 28 Σεπτεμβρίου.

Αυτές, είναι οι πιο βασικές πληροφορίες στα έργα του Tolkien, σχετικά με τον Shadowfax. Στη σκανδιναβική μυθολογία, τα άλογα κατέχουν ιδιαίτερη θέση, καθώς θεωρούνται ζώα της αρρενωπότητας. Επίσης, τα έβλεπαν ως υπερφυσικά όντα που είχαν την ικανότητα να έρχονται σε επικοινωνία με τους θεούς και τα πνεύματα. Τον πρώτο αιώνα μ.Χ. τα ιερά άλογα των Γερμανών κατανοούσαν τη θέληση των θεών, καλύτερα από τους ίδιους τους ιερείς. Ως ζώο, συνδέονταν άρρηκτα με τον ήλιο, ειδικά την εποχή του Χαλκού (3000-1100)¹³⁰.

¹²⁸ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σ. 144.

¹²⁹ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σσ. 529-530.

¹³⁰ Joshua J. Mark, *Sleipnir*. (2021). Ανακτήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://www.worldhistory.org/Sleipnir/>

Το άλογο που ταυτίζεται με τον Shadowfax είναι ο Sleipnir, ένα από τα παιδιά του θεού Loki. Το συγκεκριμένο ξεχωριστό πλάσμα είχε οχτώ πόδια και κανένα ζωντανό ον δεν μπορούσε να το ξεπεράσει σε ταχύτητα. Ήταν το άλογο του θεού Odin και με αυτό πραγματοποιούσε όλα τα ταξίδια του. Ο Sleipnir συνδέεται με την παραπάνω ιστορία, του οχυρού των θεών. Πιο αναλυτικά, όταν ένας μεταμφιεσμένος γίγαντας εμφανίστηκε με δήθεν καλές προθέσεις για να κατασκευάσει το απόρθητο τείχος του Asgard, είχε μαζί του και έναν βοηθό. Ονομάζονταν Svadilfari και ήταν ένα τεράστιο άλογο που προμήθευε τον χτίστη με υλικά για το πολυπόθητο οχυρό. Όμως, ο γίγαντας δεν έπρεπε να τελειώσει τη δουλειά στην ώρα του και ο Loki μεταμφιεσμένος σε φοράδα προσέγγισε και απομάκρυνε το άλογο. Ο απατεώνας οικοδόμος έχασε το στοίχημα να ολοκληρώσει το τείχος εγκαίρως και ο γίγαντας αποκαλύφθηκε οργισμένος. Τότε, οι θεοί κάλεσαν τον Thor να τον σκοτώσει με το σφυρί του και έτσι έγινε.

Ο Loki γέννησε τον Sleipnir με ταίρι τον Svadilfari και επέστρεψε στο Asgard με ένα μικρό γκρίζο άλογο με οχτώ πόδια. Από τότε συντρόφευε τον Odin σε κάθε του ταξίδι και αποστολή που αναλάμβανε. Για παράδειγμα, όταν πέθανε ο πολυαγαπημένος του γιος, ο Baldur, ο βασιλιάς των θεών ταξίδεψε στο Κάτω Κόσμο της Hel για να επιστρέψει το παιδί του εκεί που ανήκει, στο βασίλειο του Asgard¹³¹. Ακόμη και στο Ragnarök ο Odin ιππεύει τον Sleipnir για τελευταία φορά για να αντιμετωπίσει την καταστροφή που έρχεται. Συνεπώς, η μόνη διαφορά μεταξύ των δύο αλόγων είναι ότι ο Sleipnir έχει οχτώ πόδια, ενώ ο Shadowfax τέσσερα, όπως όλα τα άλλα του είδους του.

Στη συνέχεια, θα γίνει αναφορά για τα κοράκια τα οποία είναι συμβολικά και ιερά για τη σκανδιναβική μυθολογία. Μέχρι και σήμερα τα κοράκια στην Ισλανδία είναι σημαντικά για τις τέχνες και γενικότερα είναι ένα πολύ ευνοϊκό σημάδι. Βέβαια, η σχέση αυτών των πλασμάτων με το Βόρειο θρήσκευμα είναι σίγουρα βαθύτερη και πιο ιερή από όσο μπορεί να φανταστεί κάποιος. Στα έργα του Tolkien συμπεριλαμβάνονται στο βιβλίο *Hobbit*, χωρίς να δίνεται μεγάλη έμφαση. Οι λεπτομέρειες είναι ελάχιστες, αλλά σημαντικές όπως θα δούμε παρακάτω.

¹³¹ John Lindow, ό.π., σσ. 274-275.

2.2.3. Η ιερότητα των κορακιών και ο ρόλος τους

Στη σκανδιναβική μυθολογία τα κοράκια θεωρούνται σοφά και συχνά συνδέονται με την προφητεία. Μέχρι και σήμερα θεωρούνται από τα εξυπνότερα ζώα, κατέχοντας τη νοημοσύνη ενός μικρού παιδιού. Ο Odin ονομάζεται συχνά Hrafnaguð, που σημαίνει «θεός των κορακιών». Τα κοράκια συνδέονται με διάφορες πτυχές της ζωής, όπως π.χ. ο θάνατος, η θεραπεία, η μαγεία κ.α.¹³². Όμως, στο συγκεκριμένο σημείο μας αφορούν μονάχα δύο κοράκια, ο Huginn και ο Muninn που εκφράζουν τη γνώση και τη μνήμη. Αυτά τα μαγικά πτηνά φεύγουν από τους ώμους του θεού Odin και γυρνούν όλο τον κόσμο ψάχνοντας πληροφορίες και γνώσεις. Αφού μάθουν τι γίνεται στον κόσμο όπου ταξιδεύουν, γυρνούν στον παντοδύναμο θεό και του ψιθυρίζουν αυτά που έμαθαν στα αυτιά¹³³. Στην *Poetic Edda*, ο ποιητής Snorri Sturluson κάνει αναφορά για τα κοράκια του Odin στα αρχαία νορβηγικά. Συγκεκριμένα, γράφει «Huginn ok Muninn fljúga hverjan dag Jörmungrund yfir; óumk ek of Hugin, at hann aftr né komi-t, þó sjámk meir um Munin». Στα ελληνικά σημαίνει ότι: «Ο Huginn και ο Muninn πετούν καθημερινά σε όλο τον κόσμο. Ανησυχώ για τον Huginn ότι μπορεί να μην επιστρέψει, αλλά ανησυχώ περισσότερο για τον Muninn»¹³⁴.

Επίσης, η σύνδεση του Odin με τα κοράκια είναι αρχαία, καθώς ανέκαθεν προβαλλόταν σε απεικονίσεις να συνοδεύεται με ένα ή περισσότερα από αυτά τα νοήμονα πλάσματα. Στο *Hobbit* (κεφ. 15) τονίζεται η σχέση που έχουν τα κοράκια με τους Νάνους του Erebor. Σε ένα διάλογο που είχε ο Bilbo με τον Balin δίνονται οι κατάλληλες πληροφορίες. Η παρέα είχε φτάσει στο βασίλειο τους, αλλά η αποστολή δεν είχε λήξει και τότε εμφανίζεται μια γριά τσίχλα η οποία έκραζε. Τότε, ο Balin αποκρίθηκε: «Μακάρι να ήταν κοράκι». Την εποχή που κυβερνούσε ο Thrór, οι Νάνοι με τα κοράκια είχαν καλές σχέσεις μεταξύ τους.

¹³² Daniel McCoy, Norse Mythology for Smart People, *Hugin and Munin* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://norse-mythology.org/gods-and-creatures/others/hugin-and-munin/>

¹³³ Neil Gaiman, ό.π., σσ. 12-13.

¹³⁴ Sæmundr Sigfússon, *The Poetic Edda-Northvegr Edition*, translated by Benjamin Thorpe, Grímnismál PUBLISHED BY THE NORRÆNA SOCIETY, LONDON STOCKHOLM COPENHAGEN BERLIN NEW YORK, 2007.

Τα έξυπνα πτηνά συχνά έφερναν εμπιστευτικά νέα στον λαό του βασιλιά Thror και ως αντάλλαγμα οι Νάνοι τους έδιναν μικρά γυαλιστερά αντικείμενα, που με αυτά στόλιζαν τις φωλιές τους. Ζούσαν πολλά χρόνια και είχαν δυνατή μνήμη και σοφία, την οποία τη μετέδιδαν στα παιδιά τους¹³⁵.

Ένα ζευγάρι κορακιών που αναφέρεται στο βιβλίο είναι ο γέρο - Carc με τη γυναίκα του, που ζούσαν σε μια τοποθεσία με το όνομα «κορακόλοφος». Στους Νάνους παρουσιάστηκε ένα πολύ γερασμένο και ταλαιπωρημένο κοράκι, ο Roac, γιος του Carc, που χαιρέτησε με τιμές των βασιλιά Thorin και τον σοφό Balin. Έστερα, τους ενημέρωσε πως ο δράκος Smaug σκοτώθηκε από τους ανθρώπους της διπλανής πόλης, αλλά δεν είχαν τελειώσει οι περιπέτειες. Τα Ξωτικά και οι Άνθρωποι ζητούσαν αποζημίωση από τους Νάνους εξαιτίας των καταστροφών που προξένησε ο δράκος και κατευθύνονταν προς το Erebor. Τότε ο Thorin οργισμένος ζητάει κάποιο κοράκι να μεταφέρει τα νέα στον ξάδερφο του, τον Dain, για να έρθει με στρατό και έτσι έγινε¹³⁶.

Γενικότερα, δεν υπάρχουν διαφορές για αυτά τα πτηνά στη σκανδιναβική μυθολογία και στα έργα του Tolkien. Στις δύο εκδοχές, βλέπουμε πως τα κοράκια είναι έξυπνα, σοφά και έχουν την ικανότητα της επικοινωνίας με τους ανθρώπους. Επίσης, μεταφέρουν πληροφορίες και μηνύματα και αυτό από μόνο του αποτελεί βασική επίδραση του συγγραφέα με τα κοράκια του Odin. Συνεπώς, η ιερότητα αυτών των ζώων είναι αδιαμφισβήτητη, καθώς συνδέονται με τον κυρίαρχο θεό του σκανδιναβικού θρησκευματος. Αυτά σχετικά με τα ιδιαίτερα και ξεχωριστά πτηνά που έπαιξαν τον ρόλο τους στην ιστορία του *Hobbit*. Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά για ορισμένα μεγαλύτερα πλάσματα που ονομάζονται δράκοι και συγκεκριμένα για τον Smaug, που είναι ο βασικός κακός στο έργο *Hobbit*.

¹³⁵ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σσ. 354-355.

¹³⁶ Ό.π., σσ. 355-358.

2.2.4 Ο σφετεριστής Smaug και οι Δράκοι του Βορρά

Ο Tolkien παρουσιάζει τους δράκους ως πονηρά και φιλάργυρα πλάσματα, που έχουν την ικανότητα της επικοινωνίας. Ο πατέρας των δράκων είναι ο Glaurung, ο οποίος συμμάχησε με τον πρώτο σκοτεινό άρχοντα Morgoth. Αποκαλούνταν με διάφορα ονόματα, όπως π.χ. μεγάλο σκουλήκι, σκουλήκι του Morgoth και χρυσό σκουλήκι της Angband¹³⁷. Επίσης, οι δεκατρείς Νάνοι, με παρότρυνση του Gandalf, πήγαν στο Shire και συγκεκριμένα στο σπίτι του Bilbo. Ο σκοπός ήταν να τον προσθέσουν στην παρέα τους και ο Thorin του διηγήθηκε μια ιστορία για να καταλάβει με τι έχει να κάνει. Την εποχή που κυβερνούσε στο Erebor, ο παππούς του, ο Thrór, δεν υπήρχε καθόλου φτώχεια. Αναβάθμισαν το μέρος, σκάβοντας σήραγγες και κατασκευάζοντας εργαστήρια για να ρέει το χρυσάφι άφθονο. Έτσι χτίστηκε το μεγαλύτερο βασίλειο των Νάνων της Middle Earth. Εκείνη την εποχή κυβερνούσε ο βασιλιάς Thrór, τον οποίο τον σέβονταν όλοι οι κοινοί θνητοί.

Οι βασιλείς καλούσαν τους Νάνους να πάνε στις πόλεις τους και τους έδιναν μεγάλα χρηματικά ποσά για να κατασκευάσουν οτιδήποτε. Επιπλέον, οι Άνθρωποι παρακαλούσαν τους Νάνους να διδάσκουν στα παιδιά τους την τέχνη της μεταλλουργίας και οι αμοιβές ήταν πολύ υψηλές. Ως πληρωμή ζητούσαν τρόφιμα και έτσι δε χρειάζονταν να καλλιεργούν ή να οργώνουν. Με λίγα λόγια, αυτές ήταν οι ωραίες εποχές, οι οποίες όμως προσέγκυσαν τον δράκο από τον Βορρά. Είναι γνωστό ότι αυτά τα πλάσματα γοητεύονται από τους θησαυρούς και η φιλαργυρία των Νάνων οδήγησε στην καταστροφή τους. Οι δράκοι ζούσαν πάνω από το χρυσάφι για όλη τους τη ζωή και ποτέ δεν ξόδευαν ούτε ένα χάλκινο νόμισμα.

Βέβαια, κατείχαν υψηλές εμπορικές γνώσεις και ξεχώριζαν το ποιοτικό από το ψεύτικο και ας μην έκαναν καμία συναλλαγή όσο ζούσαν. Έτσι, ήρθε ένας πολύ ισχυρός δράκος με το όνομα Smaug, που εισέβαλε στο βασίλειο και έδιωξε όλους τους Νάνους. Από τότε ξάπλωσε πάνω στο χρυσάφι του Erebor και δεν έφευγε από εκεί για πολλά χρόνια. Έτσι, ο πατέρας του Thorin, ο Thráin II, πριν πεθάνει έδωσε στον Gandalf τον χάρτη του Thrór και ένα κλειδί. Το κλειδί άνοιγε μια μυστική πόρτα που οδηγούσε μέσα στο παλάτι. Δεν μπορούσαν να μουν από την κεντρική πύλη, γιατί θα τους καταλάβαινε αμέσως ο Smaug. Τον χάρτη και το κλειδί, ο μάγος τα

¹³⁷ TZ. P. P. Τόλκιν, *Ατελείωτες Ιστορίες*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Αίολος, Αθήνα 2000, σ. 577.

παρέδωσε στον διάδοχο, τον Thorin¹³⁸. Έτσι, ξεκίνησε η αποστολή που είχε ως στόχο την ανάκτηση του κλεμμένου θησαυρού.

Στο δωδέκατο κεφάλαιο (μέσα στο λημέρι του δράκου), το Hobbit Bilbo Baggins έρχεται αντιμέτωπο με τον μεγάλο Smaug. Το μυστικό πέρασμα ανοίγει και ο Thorin αναφέρει ότι ήρθε η ώρα για το γενναίο Hobbit να εκπληρώσει την αποστολή του. Τότε, ο Bilbo απαντάει: «Αν εννοείς ότι είναι καθήκον μου να μπω πρώτος στο μυστικό πέρασμα ω Thorin Oakenshield, γιε του Thráin που είθε πάντα τα γένια σου πάντα να μακραίνουν, πες το και τελείωνε». Έτσι, μπήκε μόνος του αφού δεν τον συνόδευσε κανείς, εκτός από τον γέρο Ballin που εκτιμούσε το Hobbit και του ευχήθηκε καλή τύχη. Όσο προχωρούσε τον έπνιγε ένα συναίσθημα φόβου και άγχους για αυτό που θα αντικρίσει, δηλαδή έναν τεράστιο δράκο που φυλάει τον θησαυρό του.

Τότε είδε ένα θέαμα που όμοιο του δεν υπήρχε στον κόσμο που ζούσε με ηρεμία όλα αυτά τα χρόνια. Έναν πελώριο χρυσοκόκκινο δράκο ξαπλωμένο που κοιμόνταν βαθιά και έβγαζε ένα πολύ δυνατό χασμουρητό. Είχε τα φτερά του, όπως αυτά της νυχτερίδας και τη μακριά ουρά του διπλωμένη. Στην κοιλιά του υπήρχαν κολλημένα νομίσματα και πολύτιμα αντικείμενα, τα όποια αιχμαλώτισαν για λίγο την καρδιά του Hobbit. Μόλις αντίκρισε τον όπως αυτά της νυχτερίδας θησαυρό, η καρδιά του γέμισε με πόθο και μπήκε στη θέση των Νάνων. Τότε άρπαξε ένα μεγάλο κύπελλο με τα δύο του χέρια και βγήκε προσεχτικά έξω, φορώντας το δαχτυλίδι που τον κάνει αόρατο. Ο δράκος δεν ξύπνησε, όχι ακόμη τουλάχιστον, καθώς ονειρεύονταν τους κλεμμένους θησαυρούς που είχε κερδίσει για τον εαυτό του.

Ωστόσο, οι δράκοι έχουν ισχυρή αντίληψη και μπορούν να καταλάβουν την απάτη. Ο Smaug συνειδητοποίησε ότι από τον θησαυρό του έλειπε ένα κύπελλο. Τότε η οργή του ήταν απερίγραπτη και οι Νάνοι ένιωσαν να ανοίγει η γη κάτω από τα πόδια τους. Έτσι, για δεύτερη φορά, το γενναίο Hobbit μπαίνει στο τούνελ με το μαγικό δαχτυλίδι στο δάχτυλο του για ασφάλεια. Αυτό όμως δεν ήταν αρκετό για να ξεγελάσει τον πονηρό δράκο, που κοιμόνταν με το ένα μάτι μισάνοιχτο και τη μύτη του τεντωμένη για να μυρίσει τον διαρρήκτη. Έτσι, μπαίνοντας ο Bilbo μέσα, ο Smaug τον καλωσόρισε λέγοντας του: «Λοιπόν κλέφτη! Σε οσφραίνομαι και νιώθω τον αέρα σου. Ακούω την ανάσα σου. Πέρασε λοιπόν! Διάλεξε και πάρε, υπάρχει μεγάλη ποικιλία». Το Hobbit, όμως δεν ήταν άσχετο με τους τρόπους των δράκων και

¹³⁸ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σσ. 40-43.

ήξερε ότι δεν έπρεπε να του μιλήσει κοφτά ή να πει το όνομα του. Όταν, λοιπόν ο Smaug τον ρώτησε πως τον λένε και από που είναι, ο Bilbo του απαντούσε με πονηρούς γρίφους. Προσπαθούσε να τον μπερδέψει με τα έξυπνα επιχειρήματα του και την ευγένεια που χρησιμοποιούσε για να κολακέψει τον Νοσφιστή, όπως αποκαλούνταν.

Γενικότερα, οι δράκοι αγαπούσαν τους γρίφους και τους άρεσε να διεγείρουν το μυαλό τους για να βρουν την απάντηση. Ύστερα, προκειμένου να προκαλέσει το παραπάνω πλάσμα, το Hobbit του είπε ότι ακούγεται στις ιστορίες πως η κοιλιά των δράκων είναι μαλακή. Ο Smaug νευριασμένος του είπε ότι δεν έχει πληροφορηθεί σωστά και του έδειξε την κοιλιά του, περιγράφοντάς την σκληρή σαν πανοπλία. Όμως, έλειπε ένα λέπι καθιστώντας αυτό το σημείο τρωτό στα χτυπήματα. Βέβαια, ο Smaug ήξερε από την αρχή πως το Hobbit συνεργάζονταν με τους Νάνους και ότι ετοίμαζαν πλεκτάνη (αφού τους μύριζε). Τότε, του γέμισε το μυαλό με αμφιβολίες, λέγοντας του να μην τους εμπιστεύεται. Έτσι, μετά από μια αγχωτική και συνάμα ενδιαφέρουσα συζήτηση, ο Bilbo βγαίνει προς τα έξω, ευχαριστώντας την τύχη του που είχε το μαγικό δαχτυλίδι μαζί του¹³⁹. Στο τέλος, ο Smaug θα σκοτωθεί από τον τοξοβόλο Bard¹⁴⁰, που με ένα μαύρο βέλος, θα σημαδέψει στο κενό που υπήρχε στην κοιλιά του.

Τώρα, όσον αφορά τη σκανδιναβική μυθολογία, οι δράκοι εμφανίζονται ως πλάσματα που κρύβονται στις σπηλιές και φυλούν τον θησαυρό τους. Η μεγαλύτερη αδυναμία τους ήταν η κοιλιά τους, που δεν ήταν ανθεκτική σε χτυπήματα. Υπήρχαν, αρκετά από αυτά τα πλάσματα, αλλά εμείς θα ασχοληθούμε με έναν που ονομάζονταν Fáfñir (Φάφνιρ). Σύμφωνα με το Βόρειο θρήσκευμα, υπήρχε ο Sigurd (Σίγκουρντ), ο οποίος ήταν ο πιο δυνατός και γενναίος άντρας στον κόσμο. Τα μάτια του ήταν τόσο κοφτερά που κανείς δεν τολμούσε να τον κοιτάξει. Επίσης, τα μαλλιά του ήταν χρυσαφένια και έφταναν μέχρι τα χέρια, που ήταν πελώρια. Η ασπίδα του ήταν από χρυσό, όπως και όλη η πανοπλία του. Σύμφωνα, με την ιστορία (η οποία έχει διάφορες εκδοχές) ο νάνος Fáfñir σκότωσε τον πατέρα του, τον βασιλιά Hreidmar και πήρε το χρυσάφι για τον εαυτό του. Άφησε πίσω τους αδελφούς του,

¹³⁹ Ο.π., σσ. 295-316.

¹⁴⁰ Ο Bard (Βάρδος), με το παρωνύμιο «τοξοβόλος» ήταν απόγονος του Girion, άρχοντα της πόλης του Dale. Σκότωσε τον δράκο με το τόξο του και ένα μαύρο βέλος που το κατασκεύασαν οι Νάνοι. Εξαιτίας, του κατορθώματος του, τον αποκαλούσαν «δράκο-σκοπευτή» και από τότε ανοικοδόμησε την πόλη του Dale και κυβέρνησε ως δίκαιος βασιλιάς.

τον Otr και Regin και από απληστία μεταμορφώθηκε σε δράκος για να φυλάει τον θησαυρό¹⁴¹.

Για να κλείσει η ιστορία, ο Sigurd με ένα ξεχωριστό σπαθί με την ονομασία Gram σκοτώνει τον δράκο, τρυπώντας τον στην καρδιά. Ύστερα ο πολεμιστής γεύεται το αίμα του Fáfñir και ξαφνικά ακούει τα πουλιά να μιλάνε. Μετά από λίγο τα πτηνά του αποκάλυψαν ότι ένας από τους αδελφούς αυτού του πλάσματος, ο Regin, σκόπευε να τον σκοτώσει και έτσι ο Sigurd του έκοψε το κεφάλι. Η ιστορία του Fáfñir τονίζει τι μπορεί να προκαλέσει η δύναμη της απληστίας. Το ηθικό δίδαγμα είναι ότι ο χρυσός δεν πρέπει να αποθησαυρίζεται, αλλά να χρησιμοποιείται για τη δημιουργία ισχυρών συμμαχιών και κοινοτήτων. Αυτή ήταν η ουσία και η βάση όλου του σκανδιναβικού πολιτισμού. Όσον αφορά, το έργο *Hobbit*, ο δράκος Smaug, έχει δεχτεί ισχυρότατες επιδράσεις από τον Fáfñir. Ο ίδιος ο Tolkien είχε αναφέρει ότι δεν ενθουσιάζεται από τον δράκο στο *Beowulf*. Δήλωσε την προτίμηση του για τον Fáfñir και την ιστορία του ήρωα Sigurd. Συνεπώς, ο συγγραφέας, έγραψε ότι ο Smaug χρωστάει πολλά στον Fáfñir της σκανδιναβικής μυθολογίας¹⁴².

Δεν είναι περίεργο αν το σκεφτεί κανείς με προσοχή, καθώς τα δύο κτήνη μοιράζονται τα χαρακτηριστικά της πονηριάς και της απληστίας. Επίσης, ο ρόλος που έπαιζαν ήταν περίπου ο ίδιος, δηλαδή φυλούσαν ένα μεγάλο και πολύτιμο θησαυρό. Όσον αφορά την προέλευση του δε γνωρίζουμε πολλά, εκτός ότι ήρθε από τον μακρινό Βορρά. Ήταν ο μοναδικός δράκος που τρομοκρατούσε τη Middle Earth, αλλά όχι ο τελευταίος του είδους του. Υποτίθεται, ότι μετά τον θάνατο του, όλοι οι μεγάλοι δράκοι έπαψαν να υπάρχουν. Σύμφωνα με τον μάγο Gandalf, η φωτιά του δράκου ήταν τόσο ισχυρή που μπορούσε να καταστρέψει τα δαχτυλίδια της δύναμης του Sauron. Αλλά πλέον, δεν υπάρχουν δράκοι με τόσο καυτή ανάσα που να μπορούν να καταστρέψουν τα δαχτυλίδια της δυνάμεως, ούτε το One Ring του Sauron. Βέβαια, ούτε ο πατέρας των δράκων μπορούσε να καταστρέψει το δαχτυλίδι του σκοτεινού άρχοντα. Έτσι, μέσω αυτής της αναφοράς, ο μάγος μας δίνει να καταλάβουμε ότι ο Smaug δεν ήταν ο τελευταίος του είδους του¹⁴³. Αυτά σχετικά για τον δράκο του Tolkien και την επίδραση που δέχτηκε από την ενδιαφέρουσα ιστορία

¹⁴¹ Annie Klingensmith, *Stories of Norse Gods and Heroes*, Chicago, A. Flanagan, Publisher 2004, σσ. 59-60.

¹⁴² J. R. R. Tolkien, 2000, ό.π., letter 122 (Naomi Mitchison).

¹⁴³ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 99.

του Fáfñir. Στη συνέχεια θα γίνει μια συνοπτική αναφορά για έναν μοναχικό άνθρωπο με το όνομα Beorn (Άρκος).

2.2.5. Ο δύσπιστος Beorn και η προσφορά του στον πόλεμο των Νάνων

Ο Beorn είναι ένας ισχυρός πολεμιστής, που έχει τη μαγική ιδιότητα να μεταμορφώνεται σε μια μεγάλη και επικίνδυνη μαύρη αρκούδα. Με ανθρώπινη μορφή είναι ένας ψηλός και δυνατός άντρας με μαύρα μαλλιά και γένια. Υποδέχτηκε την παρέα των Νάνων, αλλά ήταν διστακτικός και γεμάτος ανάμεικτα συναισθήματα. Στο σπίτι του είχε πολλά ζώα, όπως πρόβατα, σκύλους και άλογα. Δεν κυνηγούσε, ούτε σκότωνε για να επιβιώσει· το μόνο που καταναλάωνε ήταν μέλι και γάλα. Τα ζώα του ήταν πραγματικά έξυπνα, αφού τα σκυλιά του μπορούσαν να σηκώνουν πράγματα με τα μπροστινά τους πόδια και να στρώνουν το τραπέζι. Επίσης, τα άλογα του μπορούσαν να καταλάβουν τι λέει ο αφέντη τους, καθώς ο Beorn μιλούσε τη γλώσσα τους.

Επιπλέον, στο δέκατο όγδοο κεφάλαιο, μερικούς μήνες αργότερα από την πρώτη τους συνάντηση, έμαθε ότι το Erebor δέχεται επίθεση από τα Orcs. Έτσι, πήγε εκεί και έφτασε εγκαίρως στον πόλεμο που ονομάζονταν «η μάχη των πέντε στρατών». Εκεί, κουβάλησε στην πλάτη του τον Thorin, που είχε τραυματιστεί πολύ σοβαρά. Όταν ο Νάνος υπέκυψε στα τραύματά του και πέθανε, ο Beorn από εκδίκηση κατέστρεψε τις τάξεις των Orcs και τον αρχηγό τους Bolg¹⁴⁴. Αργότερα, όταν όλα τελείωσαν και οι Νάνοι ανέκτησαν το χαμένο τους βασίλειο και τον θησαυρό τους, ο Beorn συνόδευσε τον Gandalf και τον Bilbo μέχρι το σπίτι του. Εκεί, τους φιλοξένησε όλο το χειμώνα, πριν επιστρέψουν στα σπίτια τους¹⁴⁵.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, ο Beorn έγινε αρχηγός και οι ακόλουθοι του, ονομάζονταν Beornings. Πριν από τον πόλεμο του δαχτυλιδιού (Τρίτη Εποχή), απεβίωσε και την αρχηγία την ανέλαβε ο γιος του Grimbeorn (Γκριμμπέορν), ο παλιός. Ο συγκεκριμένος λαός είναι πολύ ισχυρός και κρατούν ασφαλή τα περάσματα από την πόλη του Dale μέχρι το Rivendell. Όπως ο Beorn, οι άνθρωποι του δε συμπαθούν ιδιαίτερα τους Νάνους, αλλά είναι άξιοι εμπιστοσύνης. Είναι

¹⁴⁴ Ο Bolg (Μπόλγκ) είναι ο εκδικητικός αρχηγός των Orcs που ηγήθηκε στη «μάχη των πέντε στρατών». Οι στρατοί αποτελούνταν από Νάνους, Ξωτικά, Ανθρώπους που συμμαχούν από κοινού τους. Οι εχθροί, ήταν Orcs-Goblins και Wargs (λύκοι).

¹⁴⁵ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σ. 100.

υπολογίσιμοι σύμμαχοι και με μεγάλη ωμή δύναμη. Επιπλέον, είναι ο φόβος των Orcs και κάθε σκοτεινών πλασμάτων στην επικράτεια τους¹⁴⁶.

Επίσης, ο Beorn μετά τη λήξη της μάχης των «πέντε στρατών», υπήρξε ικανότατος και δίκαιος ηγέτης. Μερικοί από τον λαό του, είχαν την ικανότητα να παίρνουν τη μορφή μεγάλης αρκούδας και ήταν σκληροί ως άνθρωποι. Αλλά, οι περισσότεροι είχαν την καλή καρδιά του αρχηγού τους¹⁴⁷. Τώρα, όσον αφορά τη Βόρεια θρησκεία, ο συγγραφέας εμπνεύστηκε το όνομα του παραπάνω χαρακτήρα από τις σκανδιναβικές γλώσσες. Η λέξη Beorn σχετίζεται με το Björn που χρησιμοποιείται στη Σουηδία και στην Ισλανδία. Επίσης, επηρεάστηκε και από τον όρο Bjørn που εντοπίζεται στη Νορβηγία και στη Δανία. Τώρα, αυτή η λέξη σημαίνει αρκούδα γι' αυτό ως άνθρωπος μεταμορφωνόταν σε αυτό το συγκεκριμένο ζώο. Συνεπώς, ο Beorn μπορεί να συσχετιστεί με τους Βόρειους πολεμιστές με το όνομα Bödvar Bjarki και το Beowulf που μεταφράζονται ως «αρκούδες»¹⁴⁸.

2.2.6. Ο μοχθηρός Balrog του Morgoth και το σκοτεινό έργο του

Ο χαρακτήρας με τον οποίο θα ασχοληθούμε είναι πιο σκοτεινός και ονομάζεται Balrog (Μπάλρογκ). Παρουσιάζεται έντονα στο *Lord of the Rings*. Μπορεί να εμφανίζεται ένας στο παραπάνω βιβλίο, αλλά υπήρχαν περισσότεροι. Ήταν αρχέγονα όντα και προέρχονταν από την τάξη των Maiar¹⁴⁹. Ο Morgoth, ο οποίος ήταν ο σκοτεινός άρχοντας της Πρώτης Εποχής προκειμένου να αυξήσει τη δύναμη του αποφάσισε να πάρει τους Balrogs με το μέρος του. Οι καρδιές τους φλέγονταν, κρατούσαν φλογερά μαστίγια αλλά ήταν τυλιγμένοι στο σκοτάδι. Με τον καιρό ανατράφηκαν πολλά τέτοια πλάσματα, τα οποία ταλαιπωρούσαν τη Middle Earth¹⁵⁰. Ήταν διπλάσιοι από έναν άνθρωπο και δαιμονικοί στην όψη, προκαλώντας τρόμο. Συνδέονται με τη φωτιά και εκτός από μαστίγια κρατούν λουριά και φλεγόμενα σπαθιά. Ο Morgoth ικανοποιούνταν να τους χρησιμοποιεί ως βασανιστές των

¹⁴⁶ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 329.

¹⁴⁷ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σ. 406.

¹⁴⁸ WORLDS OF FANTASY, FOLKLORE, MYTH AND LEGEND, (n.d.) *The Skin-Changer*.

Ανακτήθηκε στις 2 Νοεμβρίου 2023. Διαθέσιμο στο:

<https://ashsilverlock.wordpress.com/2015/03/14/the-skin-changer/>

¹⁴⁹ Οι Maiar είναι θεϊκά πνεύματα, που επινόησε ο Tolkien, που είχαν ως σκοπό να απαλλάξουν τον κόσμο από το κακό. Ο αριθμός τους δεν είναι καταγεγραμμένος, αλλά ξέρουμε ότι μερικοί από αυτούς είναι ο Olórin που αργότερα ονομάστηκε Gandalf και οι υπόλοιποι μάγοι. Επίσης, ήταν ο Sauron και ο Gothmog, ο οποίος ήταν αρχηγός των Balrogs.

¹⁵⁰ TZ. P. P. Τόλκιν, 1996, σσ. 72-73.

αιχμαλώτων του. Επίσης, διαθέτουν τεράστια φτερά, όπως βλέπουμε στο πρώτο τόμο του *Lord of the Rings*.

Δε γνωρίζουμε με βεβαιότητα τον αριθμό τους, αλλά φημιολογείται ότι ήταν περίπου εφτά. Εμφανίζεται μονάχα ένας στα ορυχεία των Νάνων της Μόρια. Αυτά τα ορυχεία δεν ήταν πάντοτε εγκαταλελειμμένα, καθώς εκεί κατοικούσαν Νάνοι με αρχηγό τον Durin. Έζησε πολλά χρόνια και έτσι έγινε γνωστός ως ο Durin ο αθάνατος. Οι Νάνοι έσκαβαν για να ανακαλύψουν το mithril, το πιο πολύτιμο μέταλλο που υπήρχε. Όμως, με όλη αυτή τη φασαρία, ξύπνησε ένας Balrog του Morgoth που κρύβονταν στα πέρατα των ορυχείων. Αυτή ήταν η αρχή του τέλους, αφού αυτό το πλάσμα σκότωσε τον Durin και το επόμενο χρόνο τον γιο του, τον Náin I. Έτσι, η δόξα της Μόρια έσβησε και ο λαός του τράπηκε σε φυγή από τη μανία του τέρατος. Αυτή η καταστροφή έγινε γνωστή ως «Durin's Bane». Αργότερα, ο γιος του Náin I, ο Thráin I, μετακινήθηκε στο Erebor και δημιούργησε ένα τεράστιο βασίλειο για τους Νάνους¹⁵¹. Ο Balrog ζούσε όλα αυτά τα χρόνια στη Μόρια και το βασίλειο το κατέλαβαν τα Orcs. Έτσι, μετά από πολλά χρόνια, ο Gandalf μπήκε με την υπόλοιπη συντροφιά του δαχτυλιδιού στα ορυχεία και αντιμετώπισε τον Balrog. Ο μάγος, ενώ πολεμούσε μαζί του πάνω σε μια γέφυρα, δίνει μια με το ραβδί του και τη σπάει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το κτήνος να χαθεί στο γκρεμό. Όμως, καθώς έπεφτε, τράβηξε τον μάγο με το μαστίγιο του και τον έριξε μαζί του στο κενό¹⁵². Ο Gandalf, χρησιμοποίησε όλη τη δύναμη του για να νικήσει τον Balrog και ύστερα υπέκυψε στα τραύματα του. Τότε, ως ο μοναδικός μάγος που ήταν πιστός στην αποστολή του, επέστρεψε από τον θάνατο για να ολοκληρώσει τη δουλειά του. Αυτά σχετικά με αυτά τα πλάσματα, τα οποία είναι από τα πιο ισχυρά.

Ο συγγραφέας δεν δημιούργησε τυχαία τους Balrogs, αλλά τους εμπνεύστηκε μέσα από τις έρευνες που έχει κάνει στα «βάθη της Βόρειας μυθολογίας». Στην *Poetic Edda*, υπάρχει μια λέξη που συνδέεται με τον όρο Balrog και είναι ένα από τα ονόματα του Odin. Το επίθετο αυτό είναι το Báleygr και σημαίνει «φλογερά μάτια»¹⁵³. Όμως, μόνο ένας γίγαντας στη σκανδιναβική θρησκεία αποτελεί πηγή για αυτά τα όντα. Αυτός είναι ο Surtr που ζούσε στο Muspellheim, στην πιο θερμή τοποθεσία του κόσμου. Ενσαρκώνει το χάος και δεν ενδιαφέρεται για κανένα ζωντανό οργανισμό. Στο Ragnarök, θα αναχωρήσει από το βασίλειο του και θα

¹⁵¹ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., (Παράρτημα Α', Ο Λαός του Ντούριν).

¹⁵² TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 472.

¹⁵³ Sæmundr Sigfússon, ό.π., Grímnismál (στροφές 46-48).

πολεμήσει εναντίον των θεών¹⁵⁴. Θα οδηγήσει μια στρατιά γιγάντων και με το βάρος του θα σπάσει τη γέφυρα Bifröst¹⁵⁵ που οδηγεί στο Asgard.

Σύμφωνα, με την προφητεία θα πολεμήσει σε μια μονομαχία τον θεό Freyr και θα καταφέρει να τον σκοτώσει. Στο τέλος, με το πανίσχυρο σπαθί του που λάμπει πιο πολύ και από τον ήλιο, θα καταστρέψει όλη τη γη. Το όνομα Surt χρησιμοποιείται στην ποίηση ως γενικός χαρακτηρισμός για τον γίγαντα. Μεταφράζεται ως κάποιος που είναι μαύρος ή απανθρακωμένος¹⁵⁶. Έτσι βλέπουμε την ξεκάθαρη σύνδεση του αρχέγονου γίγαντα με τα εξίσου τρομακτικά πλάσματα που επινόησε ο Tolkien.

¹⁵⁴ Neil Gaiman, ό.π., σ. 17.

¹⁵⁵ Το Bifröst είναι μια φλεγόμενη γέφυρα ουράνιου τόξου που ενώνει το Asgard με το κόσμο των ανθρώπων. Η γέφυρα καταλήγει στο παράδεισο και στην επικράτεια του θεού Heimdall (Χέιμνταλ) που τη φυλάει από τους γίγαντες (jotnar).

¹⁵⁶ John Lindow, ό.π., σ. 283.

2.2.7. Ο μάγος Gandalf και η σύνδεση του με τον θεό Odin

Ξεκινώντας από την αρχή, έχουμε τον Eru που στη γλώσσα των Ξωτικών αποκαλούνταν Ilúvatar. Αυτός είναι ο ένας και κυρίαρχος θεός στο κόσμο του Tolkien που έφτιαξε με το λογισμό του, τα πιο ισχυρά και αρχέγονα πνεύματα που ονομάζονται Ainur. Αυτοί, με τη σειρά τους, δημιούργησαν μια υπέροχη μουσική ενώπιον του. Μέσα από αυτή τη μελωδία, άρχισε ο κόσμος που είδε το τραγούδι ως μεγαλοπρεπές φως μέσα στο σκοτάδι και πολλοί αγάπησαν την ομορφιά του. Η μουσική ξεδιπλωνόταν ως όραμα και ο Ilúvatar έδωσε σε αυτή υπόσταση και έστειλε τη μυστική φωτιά να καίει στην καρδιά των Ανθρώπων¹⁵⁷. Οι Valar από τότε ως ισχυρά πνεύματα ή αγγελικές δυνάμεις, βρίσκονταν στην υπηρεσία του Eru.

Ήταν δεκατέσσερις στον αριθμό και οι άνθρωποι πολλές φορές τους αποκαλούσαν θεούς και τους τιμούσαν. Επιπλέον, υπήρχε και μια άλλη αγγελική τάξη που ήταν υποδεέστερη από τους Valar και ονομάζονταν Maiar. Ο κόσμος τους σεβόταν εξίσου, αλλά ο αριθμός τους δεν ήταν γνωστός. Από αυτή την τάξη μεταφέρθηκαν στη Middle Earth, οι Istari, μια ομάδα μάγων που δε σχετίζονταν με θαυματοποιούς άλλων ιστοριών. Αυτά, τα ισχυρά πνεύματα στάλθηκαν την Τρίτη Εποχή για να αντιμετωπίσουν τον Sauron που άνηκε στην ίδια τάξη. Εξωτερικά, έμοιαζαν με ηλικιωμένους άντρες με μακριά γενειάδα, αλλά ήταν σωματικά υγιείς και είχαν ως σκοπό να καθοδηγούν όλες τις φυλές.

Βέβαια, δεν αποκάλυπταν σε κανέναν τους σκοπούς τους και τις δυνάμεις που κατείχαν. Οι άνθρωποι τους φοβόντουσαν, γιατί ήταν αθάνατοι. Ο πρώτος που εμφανίστηκε είχε όμορφη φωνή, συμπεριφορά ευγενούς και επιβλητική παρουσία. Ονομαζόταν Curunír και αργότερα έγινε γνωστός ως Saruman, ο Λευκός και έγινε αρχηγός των μάγων. Στη συνέχεια ακολούθησαν άλλοι δύο, οι οποίοι ήταν ντυμένοι στα μπλε. Ονομάζονταν Pallando και Alatar, αλλά δε γνωρίζουμε κάτι άλλο για αυτούς. Αργότερα, έφτασε ένας μάγος, ντυμένος στα καφετιά και ονομαζόταν Aiwendil. Με τον καιρό ανέπτυξε στενές σχέσεις με τα ζώα, ζώντας ως ερημίτης και έγινε γνωστός με το όνομα Radagast. Τέλος, εμφανίστηκε ένας μάγος γερασμένος και λιγότερο ψηλός από τους άλλους. Ονομάζονταν Olórin και ήταν ο σοφότερος από όλους και έγινε γνωστός ως Gandalf, ο Γκριζός. Φορούσε ένα μυτερό καπέλο και ένα γκρι μανδύα. Είχε μακριά λευκή γενειάδα και θαμνώδη φρύδια που έβγαιναν έξω από το χείλος του καπέλου του.

¹⁵⁷ T.Z. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., σσ. 43-51.

Βέβαια, δεν πήγαν όλα σύμφωνα με το σχέδιο, καθώς μόνο ο τελευταίος μάγος έμεινε πιστός στην αποστολή του. Οι δύο μπλε μάγοι πήγαν στο Borρά μαζί με τον Saruman, αλλά δεν επέστρεψαν ποτέ. Υπάρχουν πολλές θεωρίες όπως π.χ. ότι εγκατέλειψαν τον σκοπό τους ή πήγαν με το μέρος του Sauron. Όμως, τίποτα δεν είναι σίγουρο, σύμφωνα με τις επίσημες πηγές που έχουμε. Επιπλέον, ο Radagast είχε καλή καρδιά και δεν ήταν προδότης. Όμως, ασχολήθηκε περισσότερο με τα ζώα και λιγότερο με τους ανθρώπους. Επίσης, έπεσε θύμα της ματαιοδοξίας του κυρίαρχου μάγου, που τον χρησιμοποιούσε για τους δικούς του σκοπούς. Ο Saruman, ο Λευκός, δεν ήταν ανέκαθεν κακός, αλλά η περηφάνια και η δίψα για εξουσία τον νίκησε και η καρδιά του έγινε μαύρη.

Μελετούσε κάθε μέρα τα δαχτυλίδια στα οποία ειδικεύονταν και ήθελε να γίνει ο ίδιος ένας σκοτεινός άρχοντας στη θέση του Sauron. Ο Saruman έβλεπε υποτιμητικά τον καφέ μάγο, αναφέροντας μπροστά στον Gandalf το εξής: «Ο Radagast ο Καφετής! Ο Radagast που εξημερώνει πουλιά! Ο Radagast ο Αγαθιάρης! Ο Radagast ο Ανόητος! Ευτυχώς, που είχε λίγο μυαλό να διεκπεραιώσει το ρόλο που του ανέθεσα». Με λίγα λόγια, η αποστολή που είχε αναθέσει ο Saruman στον καφέ μάγο ήταν να βάλει τα ζώα να βρουν το δαχτυλίδι του σκοτεινού άρχοντα¹⁵⁸. Όμως, ο Radagast δεν ήξερε ότι το ήθελε για τον εαυτό του και έτσι τον βοηθούσε ακούσια στα ματαιόδοξα σχέδια του.

Στο τρίτο κεφάλαιο του έργου *Unfinished Tales*, βλέπουμε τη σχέση των δύο ισχυρότερων μάγων του τάγματος. Ο Gandalf, ο Γκρίζος, δεν ήταν ιδιαίτερα αγαπητός στον Saruman, ο οποίος τον ζήλευε επειδή ενέπνεε μεγαλύτερο σεβασμό στους λαούς της Middle Earth. Ο Gandalf έδειξε ενδιαφέρον για έναν μικρόσωμο λαό του Shire. Στα μάτια του Saruman, τα Hobbits φάνταζαν ασήμαντα και δεν έβλεπε αρετές σε αυτά. Όμως, επισκέπτονταν κρυφά την επικράτεια τους για να σημειώσει τους κρυφούς λόγους που ο γκρίζος μάγος τα προτιμούσε. Γενικότερα, ο λευκός μάγος, τον αντέγραφε από ζήλια και αντιπαλότητα. Για παράδειγμα, ο Gandalf κάπνιζε το λεγόμενο «πιπόχρτο», το οποίο τον χαλάρωνε και ο Saruman τον αποδοκίμαζε για αυτή την παιδική ασχολία. Αλλά, ο λευκός μάγος δοκίμαζε και ίδιος το συγκεκριμένο χόρτο, χωρίς να το γνωρίζει κανείς. Ο Saruman είχε μεγάλη περηφάνια και δεν εκτιμούσε τις κοροϊδίες, ούτε και τη σιωπή. Μια φορά όταν οι δύο μάγοι είχαν μια διαφωνία, ο Gandalf φύσηξε την πίπα του και βγήκαν καπνοί σε

¹⁵⁸ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2000, ό.π., σσ. 528-537.

σχήμα δαχτυλιδιών. Τότε ο λευκός μάγος θεώρησε ότι είχε προδοθεί για τις προθέσεις του, δηλαδή να πάρει το One Ring για τον εαυτό του.

Επίσης, ο Gandalf κατέχει βασικό ρόλο στα έργα του *Hobbit* και του *Lord of the Rings*. Ο μάγος εμφανίζεται για πρώτη φορά στον Thorin και τους υπόλοιπους δώδεκα Νάνους. Ο σκοπός ήταν να τους προτείνει ένα σχέδιο για να πάρουν πίσω το χαμένο θησαυρό τους και να διώξουν τον δράκο Smaug. Πρότείνει να προσθέσουν στην ομάδα τους τον φιλήσυχο Bilbo Baggins από το Shire. Σύμφωνα με τον μάγο, η παρουσία ενός Hobbit θα ξαφνιάσει τον δράκο που είχε συνηθίσει στη μυρωδιά και τη γεύση των Νάνων. Μετά από αποδοκιμασίες και τις γνωστές καχυποψίες των Νάνων, δέχτηκαν την παραπάνω πρόταση. Ύστερα από πολλούς κινδύνους, ο Gandalf μαζί με την παρέα του Thorin, κατάφεραν να ανακτήσουν το βασίλειο τους και τον θησαυρό που είχε κλέψει ο Smaug¹⁵⁹.

Βέβαια, πριν από αυτή την αποστολή, ο γκρίζος μάγος δεν είχε δοσοληψίες με Νάνους, καθώς είχε περισσότερες σχέσεις με τα Ξωτικά. Όμως, δεν πρόσφερε τη βοήθειά του μονάχα από την καλή του την καρδιά. Γνώριζε ότι το Erebor ή Lonely Mountain είχε σημαντική στρατηγική θέση που ο εχθρός θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει προς όφελος του. Επίσης, φοβόνταν πως αν ο δράκος συμμαχούσε με τον σκοτεινό άρχοντα Sauron, τότε οι συνέπειες θα ήταν καταστροφικές. Έτσι, η ανάκτηση του συγκεκριμένου βασιλείου, θα οδηγούσε στην ισχυροποίηση των ελεύθερων λαών της Middle Earth εις βάρος του εχθρού. Συνεπώς, ο Gandalf απέδειξε ότι έβλεπε μπροστά και διέθετε απέραντη σοφία που ζήλευε μέχρι και ο Saruman. Βεβαίως, το μοναδικό ζήτημα που δεν μπόρεσε να προβλέψει ήταν πως το δαχτυλίδι που βρήκε ο Bilbo δεν ήταν ένα τυχαίο μαγικό αντικείμενο, αλλά άνηκε στον ίδιο τον Sauron.

Μετά από ογδόντα περίπου έτη, το 3018, αφού επιβεβαιώθηκαν οι φόβοι του επέστρεψε στο Shire, όπου ανέφερε στον ανιψιό του Bilbo, τον Frodo τα τραγικά νέα. Είπε πως αυτό δεν ήταν ένα τυχαίο κόσμημα, αλλά το «One Ring» που έψαχνε με όλη του τη δύναμη το πνεύμα του Sauron. Ο γκρίζος μάγος είπε στον νέο «δαχτυλοκουβαλητή» πως πρέπει να φύγει το συντομότερο δυνατόν και να μην πει σε κανέναν για αυτό το θέμα¹⁶⁰. Στο έργο του *Lord of the Rings*, πολλά ζητήματα ξεκαθάρισαν και τονίστηκε έντονα η φύση του σπουδαίου μάγου, όπως θα δούμε παρακάτω.

¹⁵⁹ Ο.π., (Μέρος Τρίτο: Η Αποστολή στο Έρεμπορ).

¹⁶⁰ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., (κεφ. 2, Η Σκιά των Περσμένων).

Όλα αυτά τα χρόνια, ο Gandalf ανέπτυξε ένα δεσμό φιλίας με τον Aragorn που ήταν διάδοχος του θρόνου της Gondor, του μεγαλύτερου ανθρώπινου βασιλείου της Middle Earth. Ταυτοχρόνως, ανησυχούσε για την πίστη του Saruman, η οποία με τα χρόνια όλο και λιγότευε, όπως φαίνονταν. Μια ημέρα, ο Gandalf, πήγε στην επικράτεια του λευκού μάγου, στο Isengard, όπου «έπεσαν οι μάσκες». Ο Saruman προσπαθούσε να τον πείσει να του φανερώσει το δαχτυλίδι για να το χρησιμοποιήσει για τον εαυτό του. Ο Gandalf αρνήθηκε και ο λευκός μάγος τον φυλάκισε στην κορυφή του πύργου του. Μετά από λίγο σώθηκε από τον Gwaihir, τον Αετό¹⁶¹, ο οποίος τον πήρε μακριά από αυτό το μέρος.

Ύστερα, από κάποιες περιπέτειες, πηγαίνει στο Rivendell, όπου από εκεί αναχωρεί με οχτώ συντρόφους με σκοπό την καταστροφή του δαχτυλιδιού στο Βουνό του Χαμού¹⁶². Η λεγόμενη «συντροφιά του δαχτυλιδιού» ήταν δύο Άνθρωποι, ο Aragorn, γιος του Arathorn και ο Boromir, γιος του Denethor από την Gondor. Τα τέσσερα Hobbits, ο «δαχτυλοκουβαλητής» Frodo, ο πιστός φίλος του Sam, ο Merry και ο Pipin. Επίσης, ήταν το Ξωτικό Legolas, ο Νάνος Gimli και φυσικά ο Gandalf, ο Γκρίζος. Στο τέλος του πρώτου βιβλίου, η ομάδα διαλύεται, καθώς ο Gandalf σκοτώνεται στα ορυχεία της Μόρια μαζί με τον δαίμονα Balrog. Επίσης, ο Boromir πέφτει ηρωικά, αφού προσπάθησε να σώσει τις ζωές του Merry και του Pipin από τους υπηρέτες του Sauron και του Saruman. Έτσι, ο Frodo και ο Sam αποφασίζουν να συναντήσουν το πεπρωμένο τους, πηγαίνοντας στο Mount Doom χωρίς συνοδεία.

Στο δεύτερο τόμο ο Aragorn, ο Legolas και ο Gimli, κυνηγούσαν την ομάδα των Orcs που είχαν αιχμαλωτίσει τα δύο Hobbits. Στο δάσος του Fangorn, συναντούν τον γκρίζο μάγο, που είχε επιστρέψει στη ζωή ως ο Gandalf, ο Λευκός. Ανέφερε, ότι είναι ο Saruman, όπως έπρεπε να είναι και επέστρεψε για να ολοκληρώσει την αποστολή του¹⁶³. Γενικότερα, στο δεύτερο και τρίτο βιβλίο του *Lord of the Rings*, επιστρέφει πιο ισχυρός, ακόμη και από τον ίδιο τον Saruman, που είχε προδώσει τη Middle Earth. Συνεπώς, κατανοούμε ότι από τους πέντε μάγους, ο μοναδικός που είχε μείνει πιστός στον σκοπό του ήταν ο Gandalf.

Όσον αφορά κάποιες άλλες βασικές λεπτομέρειες, ήταν κάτοχος του δαχτυλιδιού της φωτιάς που ονομάζονταν Narya (Νέρια). Ήταν ένα από τα τρία μεγάλα

¹⁶¹ Ο Gwaihir (Γκουαίχιρ) είναι ο άρχοντας των αετών της Middle Earth. Είναι πιστός φίλος του Gandalf και τον έχει βοηθήσει αρκετές φορές.

¹⁶² Το Mount Doom (Βουνό του Χαμού) είναι ένα τεράστιο ηφαίστειο που βρίσκεται στην επικράτεια της Mordor. Εκεί σφυρηλατήθηκε το δαχτυλίδι (One Ring) και μονάχα εκεί μπορεί να καταστραφεί.

¹⁶³ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., (κεφ. 5. Ο Άσπρος Καβαλάρης).

δαχτυλίδια των Ξωτικών, το οποίο πήρε υπό τη φροντίδα του. Λέγεται ότι είχε την ιδιότητα να βοηθάει τους ανθρώπους να αντιστέκονται στην τυραννία και την απελπισία¹⁶⁴. Επίσης, του έδινε τη δύναμη να ελέγχει το στοιχείο της φωτιάς, που το χρησιμοποίησε στη μονομαχία με τον Balrog. Επιπλέον, στο έργο *Hobbit*, βρήκε το σπαθί Glamdring ή Foe-Hammer. Αυτό, το πολύτιμο όπλο, άνηκε στο βασιλιά των Ξωτικών της Πρώτης Εποχής, όπως ανέφερε ο άρχοντας Elrond¹⁶⁵. Γενικότερα, ο Gandalf ήταν ένα από τα σοφότερα και πιο ενημερωμένα όντα της Middle Earth. Ήταν ο μοναδικός μάγος που ήταν ειδικός στα Hobbits, καθώς οι γνώσεις του για αυτά ήταν υψηλές. Βέβαια, τα παραπάνω πλάσματα, τον θεωρούσαν μονάχα έναν επιδέξιο τεχνίτη των πυροτεχνημάτων και τίποτα περισσότερο.

Στο τέλος, το δαχτυλίδι καταστράφηκε από τον Frodo και τον Sam στο Mount Doom και ο Sauron χάθηκε μια για πάντα. Ύστερα, ενώθηκε ξανά η συντροφιά του δαχτυλιδιού και ο Gandalf έστειψε τον Aragorn ως βασιλιάς της Gondor, δίνοντας του τις ευχές του. Ύστερα, ο μάγος εγκαινίασε την εποχή των Ανθρώπων και τα Hobbits επέστρεψαν στο Shire. Μετά από δύο χρόνια ο Gandalf πήγε στα Γκρίζα Λιμάνια για να πάρει το λευκό πλοίο και να επιστρέψει ξανά στο Valinor ως Olórin¹⁶⁶. Μετά από δύο χιλιάδες έτη, η αποστολή του έλαβε τέλος και έπρεπε να επιστρέψει στο παλιό του σπίτι. Θεωρήθηκε, ο πιο σοφός από τους Maiar και ο μοναδικός μάγος που έμεινε πιστός στον σκοπό του. Ήταν αγαπητός στις καρδιές των Ανθρώπων και όλων των λαών της Middle Earth, αφού ελευθερώθηκαν από το κακό.

Με λίγα λόγια, το τέλος του ήταν ευχάριστο, καθώς ήταν νικητής από κάθε άποψη. Οι επιδράσεις με τη σκανδιναβική μυθολογία είναι αρκετές και με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όπως θα δούμε. Στην *Poetic Edda* και συγκεκριμένα στο ποίημα *Voluspa*, το όνομα Gandalf το έχει ένας από τους πρώτους νάνους¹⁶⁷. Από εκεί επηρεάστηκε ο Tolkien και ονομάτισε έτσι τον μάγο. Επιπλέον, ο αρχαίος νορβηγικός όρος «Gandálfr» προέρχεται από τις σκανδιναβικές λέξεις *gandr* που σημαίνει μαγικό ραβδί και *álfr* που μεταφράζεται ως ξωτικό. Συνεπώς, ο χαρακτήρας του συνδέεται με τη σημασία της εν λόγω λέξεως.

Βέβαια, μονάχα ένας σκανδιναβικός θεός, έπαιξε βασικό ρόλο στη διαμόρφωση του μάγου Gandalf και αυτός είναι ο Odin. Είναι ο πατέρας των πάντων στη Βόρεια

¹⁶⁴ TZ.P.P. Τόλκιν, 2000, ό.π., σ. 530.

¹⁶⁵ TZ.P.P. Τόλκιν, 2012α, ό.π., σ. 81.

¹⁶⁶ TZ.P.P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 425.

¹⁶⁷ Sæmundr Sigfússon, ό.π., (στροφή 12).

θηρσκειά, όπου εκπροσωπεί την ποίηση, τον θάνατο, τη σοφία, τη φιλοξενία και είναι ο άρχοντας θεών και ανθρώπων. Διαθέτει διάφορα ονόματα και ένα από αυτά είναι ο περιπλανώμενος (wanderer). Συνήθιζε να κυκλοφορεί ανάμεσα στους ανθρώπους ως γέρος με ένα μάτι, αφού το άλλο το θυσίασε για να αποκτήσει σοφία. Επίσης, είχε μακριά λευκή γενειάδα, φορούσε μανδύα και ένα πλατύγυρο καπέλο. Έτσι, μαζί με το ραβδί του έφευγε από το Asgard για να αναζητήσει γνώση και να προσφέρει συμβουλές. Το εκπληκτικό είναι ότι ο Gandalf διαθέτει τα περισσότερα από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του Odin. Επίσης, εκτελούν τις ίδιες αποστολές· δηλαδή, περιπλανιούνται από το ένα μέρος στο άλλο και προσφέρουν συμβουλές και καθοδήγηση.

Επιπλέον, για τον κυρίαρχο θεό των Σκανδιναβών, η απόκτηση της γνώσης πάει χέρι-χέρι με την αυτοθυσία. Πιο αναλυτικά, μια μέρα ο Odin πήγε στο περίφημο πηγάδι της φρόνησης, όπου το φυλούσε ο Mimir, ο σοφότερος από όλους. Έτσι, ο περιπλανώμενος θεός ζήτησε από τον φύλακα να του προσφέρει να πει λίγο από το πηγάδι της φρόνησης και της γνώσης. Ο Mimir χαμογέλασε ειρωνικά και τον ρώτησε τι σκοπεύει να δώσει ως αντάλλαγμα. Ο Odin τον ρώτησε νευρικά τι επιθυμεί ως πληρωμή. Ο φύλακας του είπε ότι μπορεί να πει αν βγάλει το δεξί του μάτι και το πετάξει μέσα στην ιερή πηγή. Προβληματίστηκε από αυτήν την απαίτηση, αλλά δεν μπορούσε να κάνει πίσω και έτσι μετά από πολύ πόνο το έβγαλε. Ο Mimir συγκινημένος του δίνει να πει από το πηγάδι και απέκτησε τόσο σοφία και γνώση, όπου έβλεπε καλύτερα από πριν¹⁶⁸.

Σε μια άλλη παρόμοια ιστορία αυτοθυσίας, ο Odin τρυπήθηκε με το δόρυ του και ύστερα κρεμάστηκε από το δέντρο της ζωής Yggdrasil για εννέα ημέρες και νύχτες. Μέσω αυτής της θυσίας, απέκτησε γνώση για όλους τους κόσμους και όχι μόνο. Επίσης, μπορούσε να κατανοήσει τους ρούνους¹⁶⁹, να θεραπεύει τους αρρώστους, να ηρεμεί καταιγίδες κ.α.¹⁷⁰. Γενικότερα, μπορεί ο Gandalf και ο Odin να θυσιάστηκαν για διαφορετικούς λόγους και σκοπούς, αλλά είναι γεγονός ότι επέστρεψαν στη ζωή ανανεωμένοι. Για παράδειγμα, όταν ο μάγος «έπεσε» στα ορυχεία της Μόρια πολεμώντας τον Balrog, επέστρεψε από τον θάνατο ισχυρότερος και σοφότερος.

¹⁶⁸ Neil Gaiman, ό.π., σ. 25.

¹⁶⁹ Οι ρούννοι είναι γράμματα μιας ολόκληρης αλφαβήτου, που ήταν ιδιαίτερα γνωστοί στους Βόρειους λαούς.

¹⁷⁰ Historiska, (n.d). Odin – the one-eyed All-Father. Ανακτήθηκε στις 4 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://historiska.se/norse-mythology/odin-en/>

Συνεπώς, βλέπουμε ότι ο γκρίζος μάγος της Middle Earth έχει αρκετές ομοιότητες με τον βασιλιά των θεών της σκανδιναβικής μυθολογίας. Ειδικά, η εξωτερική εμφάνιση του Gandalf μαρτυρά τις βαθύτατες επιδράσεις που έχει δεχτεί από τον Odin. Μιλάμε για δύο αξιοθαύμαστους χαρακτήρες που ως περιπλανώμενοι και σοφοί γέροντες, ταξιδεύουν στον κόσμο προσφέροντας γνώση. Επίσης, βλέπουμε ότι μέσω της θυσίας αποκτούν σοφία και επιστρέφουν ισχυρότεροι από πριν. Επιπλέον, ο Tolkien επιβεβαιώνει την προέλευση του Gandalf, αποκαλώντας τον «Odinic wanderer» (περιπλανώμενο Odin)¹⁷¹. Γενικά, είναι ο μοναδικός χαρακτήρας από την τάξη των Maiar που έχει επηρεαστεί από τη σκανδιναβική θρησκεία, καθώς οι άλλοι μάγοι δεν έχουν κάποια ανάλογη σχέση.

Εδώ, φτάνουμε στο τέλος του δευτέρου κεφαλαίου για τις επιδράσεις της σκανδιναβικής μυθολογίας στο *Hobbit* και στο *Lord of the Rings*. Δόθηκε βαρύτητα στις πιο βασικές φυλές της Middle Earth που συνδέονται περισσότερο με τη Βόρεια θρησκεία. Στη συνέχεια αναλύθηκαν κάποια από τα πιο σημαντικά ζώα και από τους πιο αξιοσημείωτους χαρακτήρες στο κόσμο του Tolkien. Συνεπώς, ο σκοπός ήταν να εντοπιστούν οι επιδράσεις και οι αναδιαμορφώσεις που έγιναν από τον συγγραφέα. Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο, θα αναλυθεί η χριστιανική θεολογία στα βιβλία του Tolkien.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ MIDDLE EARTH

3.1 Η έντονη φύση του καλού και του κακού

¹⁷¹ J.R.R. Tolkien, 2000, ό.π., letter 107 (Sir Stanley Unwin).

3.1.1 Οι σκοτεινοί άρχοντες της Middle Earth

Όπως έχει αναλυθεί εκτενώς στο πρώτο κεφάλαιο, ο Tolkien δεν επιθυμούσε τα έργα του να αντιμετωπίζονται ως μια χριστιανική αλληγορία. Γι' αυτό «έθαψε» βαθιά τα θεολογικά στοιχεία στα συγγράμματα του για να μη γίνονται αμέσως αντιληπτά, δίχως να έχει προηγηθεί έρευνα. Όμως, ένα ιδιαίτερα σημαντικό θέμα είναι η μάχη του καλού και του κακού στη Middle Earth. Ο συγγραφέας δεν πίστευε στο απόλυτο κακό, αλλά στην απουσία του καλού που οδηγεί στην παρακμή του ανθρώπου. Από εκεί κατανοούμε ότι ο συγγραφέας υιοθέτησε τη θεολογία του Αυγουστίνου, που πίστευε ότι το κακό δεν έχει τη δύναμη να δημιουργήσει. Ο Αυγουστίνος ήταν ένας από τους μεγαλύτερους οικουμενικούς διδασκάλους της Εκκλησίας και ένας από τους σπουδαιότερους φιλοσόφους της ανθρωπότητας. Ο ίδιος τόνιζε ότι τα όντα είναι αγαθά, διότι υπάρχουν, ενώ το κακό είναι το «μη υπάρχον». Ακόμη και η πιο θλιβερή ύπαρξη είναι προτιμότερη από την ανυπαρξία.

Ο πρώτος άνθρωπος είχε το αυτεξούσιο, δηλαδή την ελεύθερη βούληση να είναι ενάρετος ή αμαρτωλός. Ακολούθησε τη δεύτερη κατεύθυνση και αντί να επιλέξει τον Θεό, διάλεξε τον εαυτό του δυναμώνοντας τον εγωισμό του¹⁷². Ο συγγραφέας ακολούθησε αυτή τη διδασκαλία και άφησε να εννοηθεί ότι το κακό είναι στην ουσία η απουσία του καλού. Ακόμη και οι πιο καταχθόνιοι χαρακτήρες στο *Hobbit* και στο *Lord of the Rings* που θα δούμε παρακάτω δεν ήταν πάντοτε έτσι. Στην αρχή ήταν ενάρετα όντα που εξέπεσαν εξαιτίας της υπερηφάνειας τους και της δίψας τους για εξουσία. Οι χαρακτήρες που θα αναλυθούν είναι ο Melkor ή Morgoth που είναι ο σκοτεινός άρχοντας της Πρώτης Εποχής, στο έργο *Silmarillion* και ο Sauron, που είναι ο δεύτερος σκοτεινός άρχοντας της Τρίτης Εποχής και ο μεγαλύτερος υπηρέτης του Melkor.

Ο Melkor ήταν ο πιο ικανός από όλα τα θεϊκά πνεύματα που δημιούργησε ο μοναδικός θεός Eru Ilúvatar. Με τον καιρό η εικόνα του αμαυρώθηκε, εξαιτίας της υπερηφάνειας του και εξέπεσε από τη δόξα του ενός θεού. Μαζί του πήρε μερικούς από τους Maiar και επαναστάτησε ενάντια στον δημιουργό του. Όλο το κακό στη Middle Earth πήγαζε από αυτόν και με τον καιρό διέπραξε τρομερά εγκλήματα. Ο Melkor, απέκτησε το όνομα Morgoth, που σημαίνει «σκοτεινός εχθρός», όταν έκαψε τα δύο δέντρα του ευλογημένου Valinor. Αυτά τα μοναδικά δέντρα ήταν οι πρώτες πηγές φωτός για όλο το φανταστικό κόσμο του Tolkien. Επίσης, δολοφόνησε τον

¹⁷² Παναγιώτου Κ. Χρήστου, *Εκκλησιαστική Γραμματολογία-Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού-Τόμος Α΄*, Εκδοτικός οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 1991, σσ. 266-267.

βασιλιά Finwë¹⁷³ και έκλεψε τα πολύτιμα πετράδια Silmarils την Πρώτη Εποχή. Με τον καιρό έγινε γνωστός, ως ο πρώτος άρχοντας του κακού στη Middle Earth και φορέας διαφθοράς.

Όταν πήρε ορατή μορφή λέγεται ότι είχε μεγαλύτερη δύναμη και μεγαλοπρέπεια από κάθε άλλον Vala της τάξεως του. Ως φυσικό ον, ο Morgoth ήταν επιβλητικός και με γιγαντιαία μορφή. Από την ώρα της πτώσης του είχε μια βαθιά επιθυμία να καταστρέφει ότι βλέπει μπροστά του. Όμως, αυτό που αντιπαθούσε περισσότερο ήταν η οποιαδήποτε ύπαρξη έξυπνης ή όμορφης ζωής. Σε αντίθεση με τον υπηρέτη και διάδοχο του Sauron, ο βασικός του στόχος ήταν η απόλυτη διαφθορά και όχι ο έλεγχος. Έτσι, απομακρύνθηκε από τον Eru Ilúvatar και έβαλε σε λειτουργία τα σκοτεινά του σχέδια. Βέβαια, όπως και ο διάβολος, δεν ήταν πάντα κακός, αλλά έγινε με την αυτεξούσια επιλογή του να απομακρυνθεί από τον Θεό. Έτσι δεν μπορεί να υπάρξει απόλυτο κακό. Αυτό δηλώνει και η γνωστή φράση «ουδέν κακόν αμιγές καλού»¹⁷⁴.

Επιπλέον, όσο αφορά την προσωπικότητα του, ήταν ιδιαίτερα πειστικός και μπορούσε να παρασύρει πολλές μορφές ύπαρξης για να τον υπηρετούν. Λέγεται ότι εκείνος μέσα από βασανιστήρια και βάνανυσες πρακτικές μετέτρεψε αρκετά Ξωτικά σε Orcs. Επίσης, στο πεδίο της μάχης, χρησιμοποιούσε ένα πανίσχυρο όπλο με το όνομα Grond, που ήταν γνωστό ως το σφυρί του Κάτω Κόσμου. Στο βιβλίο περιγράφεται με μια κατάμαυρη πανοπλία και ένα σιδερένιο στέμμα. Όμως, όσο ισχυρός και αν ήταν, είχε ένα βαθύ φόβο για τον θάνατο σε τέτοιο σημείο που αρκετές φορές δεν πολεμούσε για να μη ρισκάρει τη ζωή του¹⁷⁵.

Ο Morgoth, εξαιτίας της αλαζονείας του, περιφρονούσε τα πάντα εκτός από τον ίδιο του τον εαυτό. Την κατανόηση, τη μετέτρεψε σε πανουργία σε τέτοιο βαθμό που έγινε ένας ξεδιάντροπος ψεύτης. Ξεκίνησε για να αποκτήσει το φως, αλλά όταν είδε ότι δεν μπορεί να το έχει για τον εαυτό του, κατέληξε να ζει μέσα στην οργή και τη φωτιά. Το σκοτάδι το χρησιμοποίησε για τα πονηρά του έργα και εμφύτευσε το φόβο στις καρδιές των ζωντανών πλασμάτων. Αρκετοί, γοητεύτηκαν από τη δήθεν λαμπρότητα του και τον ακολούθησαν με αντάλλαγμα προδοτικά δώρα και ψέματα.

¹⁷³ Ο Finwë είναι ο πρώτος βασιλιάς ενός γένους Ξωτικών με το όνομα Noldor, που οδήγησε τον λαό του από τη Middle Earth στον ευλογημένο τόπο του Valinor.

¹⁷⁴ Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, *Χριστιανική Ηθική-Δεύτερος Τόμος*, εκδ. Ι.Μ Μονή Βατοπαιδίου-Άγιον Όρος 2015, σσ. 59-60.

¹⁷⁵ T.Z. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., (κεφ. 10. Η καταστροφή του Μπελέριαντ και η Πτώση του Φινγκόλφιν).

Εκείνος, διέφθειρε τους Balrogs με τα μαστίγια φωτιάς και τους χρησιμοποιούσε για δικό του όφελος. Ανάμεσα στους υπηρέτες του, ο μεγαλύτερος ήταν ο Sauron, ο οποίος ακολούθησε τα βήματα του αφέντη του¹⁷⁶.

Γενικότερα, ο Morgoth έχει συσχετιστεί σε μεγάλο βαθμό με τον Εωσφόρο, τον μεγαλύτερο από τους αγγέλους του Θεού, που εξέπεσε από την υπερηφάνεια του. Ο Εωσφόρος είχε πρόθεση να διαφθείρει την ανθρωπότητα για τους δικούς του σκοπούς. Έτσι και ο Melkor επιθυμούσε να διαφθείρει τα Ξωτικά και τους Ανθρώπους, από ζήλεια, επειδή ο γιατί ο Πίνυαταρ υποσχέθηκε να τους προικίσει με δώρα. Συνεπώς, μια βασική συσχέτιση είναι ότι ο Σατανάς και ο Morgoth, έχουν ως βασικό στόχο να βυθίσουν την ανθρωπότητα στην αμαρτία. Απαρνήθηκε τον Eru Πίνυαταρ για να γίνει Θεός και έτσι βυθίστηκε ο ίδιος στο κακό. Συνεπώς, ο συγγραφέας τονίζει ότι ο Melkor γεννήθηκε με καλές προθέσεις, όπως και ο Σατανάς, αλλά η υπερηφάνεια τον διέφθειρε.

Από εκεί καταλαβαίνουμε ότι στη Middle Earth, δεν υπάρχει απόλυτο κακό και κανένα ον δε γεννιέται με σατανικά ένστικτα. Όταν χάθηκε ο Morgoth τα ινία τα ανέλαβε ο διάδοχος του ο Sauron που άνηκε στη χαμηλότερη αγγελική τάξη των Maiar. Στην αρχή εμφανίστηκε με μεγάλο σώμα και επιβλητική μορφή. Είχε την ιδιότητα να αλλάζει το σχήμα του, αλλά στο τέλος είχε ανάστημα πολύ μεγαλύτερο από του μέσου ανθρώπου. Ο Isildur¹⁷⁷ περιγράφει ότι το χέρι του Sauron ήταν μαύρο και φλογερό. Ήταν ένα ον με απίστευτη σωματική δύναμη και κατείχε υψηλές γνώσεις πάνω στη μαγεία. Όμως, το πιο δυνατό του σημείο ήταν η πονηριά, η διάνοια και το χάρισμα της πειθούς που μέσω αυτού κατέστρεψε αρκετά βασίλεια. Βέβαια, το αδύναμο σημείο του ήταν η αλαζονεία του και το ό,τι υποτιμούσε τους εχθρούς του.

Ο Sauron έγινε γνωστός ως ο δεύτερος σκοτεινός άρχοντας, μετά την πτώση του αφέντη του Morgoth. Προσπάθησε, μέσω πονηρών τεχνασμάτων και την κατασκευή των δαχτυλιδιών της δυνάμεως, να διαφθείρει και να υποδουλώσει τους ελεύθερους λαούς της Middle Earth. Είχε την ικανότητα να αλλάζει μορφές και έτσι εμφανίζονταν με ένα όμορφο παρουσιαστικό και το όνομα Annatar που σημαίνει «άρχοντας των δώρων». Στη συνέχεια, προσπάθησε να χειραγωγήσει τους λαούς της Middle Earth για να τους κάνει σκλάβους της θέλησής του. Συγκεκριμένα, ο Sauron βοήθησε τα Ξωτικά να κατασκευάσουν τα τρία δαχτυλίδια της δυνάμεως, αλλά δεν τα

¹⁷⁶ Ο.π., σσ. 51-52.

¹⁷⁷ Ο Isildur (Ισίλντορ) ήταν βασιλιάς της Gondor και πρόγονος του Aragorn. Αντιμετώπισε τον Sauron και έβγαλε το One Ring από το χέρι του.

άγγιξε ποτέ. Ύστερα, μοίρασε επτά δαχτυλίδια στους Νάνους και εννέα στους βασιλιάδες των Ανθρώπων.

Στην αρχή τα Ξωτικά κατάλαβαν την προδοσία του Sauron και έκρυψαν τα τρία δαχτυλίδια από το οπτικό του πεδίο για να μην μπορεί να τα ελέγχει. Έτσι, ο σκοτεινός άρχοντας προκάλεσε σε ανοιχτό πόλεμο τα Ξωτικά, βλέποντας πως δεν μπορεί να τα υποτάξει στη θέληση του. Επίσης, οι Νάνοι επηρεάστηκαν εν μέρει από τα δαχτυλίδια, αλλά ποτέ δεν υπάκουσαν στο κακό. Το μόνο αρνητικό ήταν ότι αυξήθηκε η φιλαργυρία τους και η αγάπη τους για το χρυσό. Βέβαια, οι εννέα βασιλιάδες των ανθρώπινων φυλών, ήταν οι μοναδικοί που εξαπατήθηκαν από τον Sauron και ο ένας μετά τον άλλον έπεσαν στο σκοτάδι. Στο τέλος μετατράπηκαν σε Nazgûl, δηλαδή σε «δαχτυλοφαντάσματα», που είχαν ως βασικό σκοπό να υπηρετούν τον Sauron και το One Ring. Δεν ήταν ζωντανοί ούτε νεκροί, άρα δεν μπορούσαν να πεθάνουν.

Τα δαχτυλίδια των Ξωτικών δεν τα άγγιξε ποτέ ο Sauron, ούτε τα μόλυνε με το χέρι του. Τα επτά δαχτυλίδια των Νάνων είχαν διαφορετική μοίρα, καθώς πήρε πίσω τα τρία και τα τέσσερα τα κατάπιαν οι δράκοι. Οι μοίρα των ανθρώπων ήταν η χειρότερη γιατί έπεσαν στα δίκτυα του σκοτεινού άρχοντα και έγιναν οι πιο φοβεροί υπηρέτες της θέλησης του¹⁷⁸. Έτσι, ο Sauron έγινε γνωστός ως ο «άρχοντας των δαχτυλιδιών». Όμως, από τότε που ο Isildur του έκοψε το δάχτυλο και του πήρε το δαχτυλίδι, έχασε το μεγαλύτερο μέρος της δύναμης του. Γι' αυτό στο έργο του *Lord of the Rings* ψάχνει απεγνωσμένα να το βρει, γιατί δίχως αυτό δεν μπορεί να ανακτήσει όλες τις δυνάμεις του και να υποδουλώσει τη Middle Earth.

Ο Tolkien περιέγραψε τον Sauron ότι είχε ανάστημα ανθρώπου και ότι ήταν η προσωποποίηση της κακίας. Όπως, ο διάβολος, είναι γνωστός για τη θέληση του να κυριαρχεί και να απομακρύνει τα πλάσματα από το μονοπάτι του καλού. Επιπλέον, απαρνήθηκε τον αληθινό Θεό για να γίνει ο ίδιος κυρίαρχος των πάντων. Επίσης, όταν ο αφέντης του, ο Morgoth, ηττήθηκε από τους Valar, ο Sauron εγκαταστάθηκε στη Middle Earth. Εκεί, διαπίστωσε ότι ασκούσε επιρροή στους ελεύθερους λαούς και έτσι η υπερηφάνεια του φούντωσε. Μετά την απώλεια του δαχτυλιδιού, διαχωρίστηκε από το σώμα του και το πνεύμα του έμεινε κρυμμένο για πολλά χρόνια. Γι' αυτόν τον λόγο παρουσιάζοταν με τη μορφή ενός μεγάλου και φλεγόμενου ματιού. Στο *Lord of the Ring*, είναι γνωστός ως το Μεγάλο Μάτι. Εκπροσωπεί τη

¹⁷⁸ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 85-86.

ματαιόδοξη φύση του άρχοντα που νομίζει πως όλα τα γνωρίζει. Επιπλέον, το βλέμμα του είχε την ιδιότητα να αποδυναμώνει τους εχθρούς του. Περιγράφεται ότι γύρω από το μάτι του Sauron υπήρχε φωτιά, αλλά αυτό καθαυτό ήταν κίτρινο σαν της γάτας. Ήταν παρατηρητικό και άνοιγε σαν ένα παράθυρο που οδηγεί στην ανυπαρξία¹⁷⁹.

Όμως δεν ήταν πάντοτε κακός, αλλά γεννήθηκε καλός και αδιάφθορος από τον Eru Ilúvatar. Το πρώτο του όνομα ήταν Mairon και είχε μια μεγάλη αγάπη για την τελειότητα και την τάξη. Επίσης, απεχθάνονταν οτιδήποτε σπάταλο, αλλά αυτό το προσόν αποδείχθηκε και η αιτία της πτώσης του. Βέβαια, ο στόχος του δεν ήταν να καταστρέψει τη Middle Earth, όπως ο Morgoth, αλλά να εξουσιάσει τους ελεύθερους λαούς. Έτσι, με τον καιρό απλώθηκε σκοτάδι στην ψυχή του Sauron, ο οποίος προσποιούνταν ότι ήταν με το μέρος των Valar, αλλά στην ουσία μετέφερε πληροφορίες στον αφέντη του.

Επίσης, στη γλώσσα των Ξωτικών, το όνομα Sauron μεταφράζεται ως ο απεχθής. Ένα άλλο όνομα που είχε ήταν το Gorthaur, που το πρώτο συνθετικό του «gor» σημαίνει τρόμος και το δεύτερο «thaur» ορίζεται ως απεχθής¹⁸⁰. Συνεπώς, ο Sauron, ως βασικός κακός στο *Lord of the Rings*, έχει επηρεαστεί από τον Εωσφόρο. Βέβαια, όπως προείπαμε δε γεννήθηκε κακός, αλλά έγινε στη συνέχεια. Έτσι, όπως και ο Σατανάς, ο Sauron οδηγεί διάφορα όντα ισχυρά και μη στο σκοτάδι και στο μονοπάτι της αμαρτίας. Στην ουσία, δε διαφέρουν οι δύο σκοτεινοί άρχοντες, καθώς ενσαρκώνουν τον διάβολο. Η μόνη διαφορά είναι ότι ο Sauron επιθυμούσε να χειραγωγεί τους λαούς, ενώ ο Morgoth να διαφθείρει ό,τι καλό υπάρχει.

3. 1.2. Η άνοδος και η πτώση του μάγου Saruman

Με τον καιρό ο Saruman, ο Λευκός, ακολούθησε το ίδιο σκοτεινό μονοπάτι, έχοντας ως φιλοδοξία να γίνει άρχοντας της Middle Earth. Συγκεκριμένα, ο Saruman ήταν ένας από τους ισχυρότερους Maia και άνηκε στην ίδια τάξη με τον Sauron. Εκείνος, μαζί με τους υπόλοιπους μάγους, μεταφέρθηκε στη Middle Earth με ανθρώπινο σώμα την Τρίτη Εποχή. Η αποστολή των πέντε μάγων ήταν να προσφέρουν καθοδήγηση στους ελεύθερους λαούς και να αντιμετωπίσουν τον έκπτωτο Sauron που επιθυμούσε να κυριαρχήσει στη Middle Earth. Έτσι, με τη μορφή σοφών και αθάνατων γερόντων, στάλθηκαν από την ανώτερη αγγελική τάξη των Valar, μέχρι να νικηθεί το μεγάλο κακό που θέριζε τη γη. Ο «λευκός αγγελιοφόρος» στις μέρες που ακολούθησαν έγινε γνωστός στα Ξωτικά ως Curunír,

¹⁷⁹ Ο.π., σσ. 517-518.

¹⁸⁰ T.Z. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., σ. 479.

που σημαίνει άνθρωπος της δεξιότητας. Στις γλώσσες των Ανθρώπων του Βορρά απέκτησε το όνομα Saruman με το οποίο κατέστη περισσότερο γνωστός. Αυτό, όμως, έγινε αφού επέστρεψε από τα πολλά ταξίδια του και εγκαταστάθηκε στο Isengard που ήταν επικράτεια του βασιλείου της Gondor¹⁸¹.

Αμέσως ανακηρύχθηκε επικεφαλής του τάγματος του ως ο ισχυρότερος μάγος και αρχηγός του Λευκού Συμβουλίου¹⁸². Επίσης, οι σχέσεις που είχε με τους άλλους μάγους δεν ήταν ιδιαίτερα εγκάρδιες, καθώς περιφρονούσε τον Radagast. Επιπλέον, έβλεπε ανταγωνιστικά τον Gandalf, γιατί ανησυχούσε ότι θέλει να του πάρει τη θέση, αλλά έκρυβε τα συναισθήματά του για αρκετό καιρό. Βέβαια, για τις σχέσεις που είχε με τους δύο μπλε μάγους, δεν έχουμε στην κατοχή μας πληροφορίες. Το μόνο που είναι γνωστό είναι ότι ταξίδεψε μαζί τους ως την Ανατολή, αλλά μονάχα εκείνος επέστρεψε. Για πολλά χρόνια, ο Saruman, μελετούσε τα όπλα του εχθρού και τα δαχτυλίδια της δύναμews. Η επιθυμία του για κυριαρχία φούντωνε με τον καιρό, αλλά δεν είχε υποκύψει στο κακό. Στην ουσία, ο μάγος διακατεχόταν από το πάθος της κenoδοξίας, που αργότερα θα τον οδηγούσε στην υπερηφάνεια και τον φθόνο. Παρά το ενάρτετο έργο που επιτελούσε, έκρυβε για πολλά χρόνια το παραπάνω πάθος από το οποίο έπασχε.

Ο Aragorn είχε αναφέρει ότι ο Saruman ήταν τόσο μεγάλος όσο τον έκανε η φήμη του. Η γνώση του ήταν βαθιά, ο νους του οξυδερκής και τα χέρια του είχαν θαυμαστή επιδεξιότητα. Είχε ρητορική δεινότητα και μπορούσε να πείθει, αλλά και να αποθαρρύνει τους πάντες. Αυτή τη δύναμη την κατείχε και μετά την ήττα που υπέστη και σχεδόν κανείς δεν ήταν ασφαλής κοντά του. Ο Gandalf, ο άρχοντας Elrond και η Galadriel, η οποία είναι πανίσχυρη κυρά των Ξωτικών και μέλος του Λευκού Συμβουλίου δεν κινδύνευαν από την πειθώ του. Όμως, αρκετοί άλλοι ήταν ευάλωτοι από τις πονηρές επιχειρηματολογίες του. Γενικότερα, θα λέγαμε ότι ο Saruman θυμίζει έναν καταρτισμένο δημαγωγό της αρχαιότητας που καταφέρνει να πείθει τους ακροατές για τα πιο απίστευτα πράγματα. Όταν, οι Ents κατέλαβαν το Isengard, οι υπηρέτες του τράπηκαν σε φυγή ή σκοτώθηκαν. Επίσης, οι πολεμιστές του νικήθηκαν

¹⁸¹ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2000, ό.π., σ. 530.

¹⁸² Το Λευκό Συμβούλιο ήταν μια ομάδα σοφών στη Middle Earth που συνεδρίαζε για τα σοβαρά ζητήματα που την ταλάνιζαν. Βασικός σκοπός του ήταν να αντισταθούν στο κακό που προξενούσε ο Sauron και οι υποτελείς του.

στο φαράγγι του Helms Deep¹⁸³ από τον στρατό του Rohan. Έτσι, ο παραπάνω χαρακτήρας, έμεινε εγκλωβισμένος και αδύναμος στο πύργο του, αλλά είχε ακόμη ένα ισχυρό όπλο, τη δύναμη της φωνής του. Στο δεύτερο τόμο του *Lord of the Rings* (κεφ. 10), μπορούμε να παρατηρήσουμε τη ρητορική δεινότητα του μάγου.

Εκεί, κάτω από τον πύργο του, παρουσιάστηκε ο Gandalf, μαζί με τον βασιλιά του Rohan, τον Theoden και τον ανιψιό του Eomer. Επίσης, στην παρέα ήταν ο Aragorn με τον Νάνο Gimli και το Ξωτικό Legolas. Πιο πίσω στέκονταν κάποιοι στρατιώτες του Rohan και τα δύο Hobbit, ο Merry και ο Pipin. Όταν βγήκε έξω ο Saruman προσπάθησε να τους πείσει με τη γλυκύτητα της φωνής του ότι όλα ήταν μια παρεξήγηση και επιθυμούσε να κάνει ειρήνη. Σχεδόν όλοι είχαν «αποκοιμηθεί» από τα όμορφα λόγια του και ήθελαν να τα πιστέψουν, διότι ακούγονταν λογικά. Όμως, όταν ο μάγος είδε ότι δεν πείθει ολοκληρωτικά τη δύσπιστη παρέα, η φωνή του έγινε επιθετική και πιο δυνατή. Το πρόσωπο του έγινε άσπρο σαν του νεκρού και μίλησε τσιριχτά και παγωμένα. Έτσι, ο Gandalf μίλησε με καθαρή φωνή και έσπασε το ραβδί του Saruman. Έτσι, ο ξεπεσμένος και κάποτε σπουδαίος μάγος σύρθηκε μέσα στον πύργο του, επιλέγοντας τον δρόμο της υπερηφάνειας και του μίσους. Στο τέλος, οι Ents με αρχηγό τον Treebeard, ανέλαβαν τη διοίκηση του Isengard και τη φύλαξη του ηττημένου μάγου μέσα στον πύργο του, ώστε να μη βγει ποτέ¹⁸⁴.

Όμως, μετά από κάποιο διάστημα, ο Saruman κατάφερε να πείσει τον αρχηγό των Ents να τον αφήσει ελεύθερο. Ο Treebeard είπε στον Gandalf ότι τον άφησε, γιατί δεν μπορούσε να κρατάει κανέναν φυλακισμένο. Συγκεκριμένα, είπε ότι «ένα φίδι δίχως τις δαγκάνες του, ας πάει όπου επιθυμεί». Στη διαδρομή ο Gandalf μαζί με την Galadriel και τα τέσσερα Hobbits συνάντησαν στον δρόμο έναν ταλαιπωρημένο γέροντα. Φορούσε βρώμικα ρούχα που είχαν χάσει τη λάμψη τους και τον ακολουθούσε ο Gríma Wormtongue¹⁸⁵. Ο Gandalf του είπε ότι αν έμενε στον πύργο του, τότε ο βασιλιάς της Gondor, ο Aragorn, θα του έδειχνε σοφία και έλεος. Τότε, ο Saruman του απάντησε το εξής: «ευτυχώς που έφυγα τότε νωρίτερα, γιατί δε θέλω τίποτα από εκείνον. Προτιμώ να με αγριοκοιτάτε από το να μου χαμογελάτε και να

¹⁸³ Το Helms Deep ήταν ένα ισχυρό και οχυρωμένο φαράγγι. Το έτος 3019 (Τρίτη Εποχή) ο βασιλιάς Theoden με τον στρατό του Rohan κατέφυγε σε αυτό το μέρος για να αντιμετωπίσει τον πολυάριθμο στρατό του Saruman.

¹⁸⁴ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σσ. 246-257

¹⁸⁵ Ο Gríma Wormtongue ήταν σύμβουλος του βασιλιά Theoden. Με τον καιρό πρόδωσε τον βασιλιά του και το Rohan, αφού έγινε ο πράκτορας του Saruman. Με πονηρές επιχειρηματολογίες και συμβουλές αποδυνάμωσε το σώμα και το μυαλό του βασιλιά του.

μου προσφέρετε βοήθεια. Εξάλλου, δεν εμπιστεύομαι την κυρά Galadriel που πάντα με μισούσε». Εδώ, παρατηρούμε ότι το πάθος της κενοδοξίας, τον κατέστρεψε και τον οδήγησε στο κακό. Έχασε την αρετή και την όμορφη εμφάνιση που διέθετε¹⁸⁶. Ο φθόνος και η περηφάνια, είχαν κυριεύσει το μυαλό του.

Έτσι, καθώς έφευγε γύρισε στα Hobbits και τους είπε αν τους αρέσει το θέαμα που βλέπουν, αποκαλώντας τα παλιόπαιδα. Τους κατηγόρησε ότι φορούν όμορφα ρούχα, έχουν καλό φαγητό και αρκετό καπνό για τις πίπες τους και όμως δε δίνουν τίποτα. Όμως, ο Frodo απάντησε ότι θα του έδινε αν είχε κάποια προμήθεια πάνω του και ο Merry πρόθυμα του έδωσε ένα δερμάτινο σακούλι. Ύστερα, του είπε: «Χάρισμα σου προέρχεται από τα συντρίμια του πύργου σου. Δικό μου, δικό μου και ακριβοπληρωμένο μάλιστα, ξεφώνισε ο Saruman, κρατώντας το σακούλι πολύ σφιχτά. Ένας ζητιάνος πρέπει να είναι ικανοποιημένος, αν ο κλέφτης του επιστρέψει μια μπουκιά από τα κλεμμένα».

Έτσι, τους καταράστηκε λέγοντας ότι θα γυρίσουν στο Shire, αλλά δε θα είναι όλα όπως τα περιμένουν. Ύστερα, έριξε μια κλωτσιά στον Γρίμα και αποχώρησαν μέσα στα βάθη του δάσους. Τα Hobbits ήταν προβληματισμένα και σκέφτηκαν ότι έπρεπε να πάνε στο σπίτι τους το συντομότερο δυνατόν¹⁸⁷. Βέβαια, είχαν δίκιο να ανησυχούν, γιατί αποδείχθηκε ότι ο μάγος μετά την πτώση του, είχε απλώσει τα δίκτυα του στην επικράτεια τους. Ο λόγος ήταν να εκδικηθεί αυτά τα πλάσματα που ο ίδιος τα θεωρούσε ανάξια προσοχής.

Όταν γύρισε ο Frodo με την παρέα του, διαπίστωσαν για κακή τους τύχη ότι οι υποτακτικοί του Saruman είχαν υποδουλώσει το Shire. Τη διοίκηση την είχε αναλάβει ένας με το όνομα Sarki¹⁸⁸. Ευτυχώς, τα Hobbits κατάφεραν να εκδιώξουν τους εισβολείς που είχαν αρπάξει τη γη τους. Τότε ο Frodo είδε τον Saruman καλοφαγωμένο να τον κοιτάει γεμάτος κακία και ικανοποίηση. Το Hobbit φώναξε το ψευδώνυμο του και ο διεφθαρμένος μάγος γέλασε και του είπε το εξής: «Βλέπω πως γνωρίζεις το όνομα μου. Όλοι οι δικοί μου με φώναζαν Sarki στο Isengard, πιστεύω. Δείγμα αγάπης, πιθανότητα». Ο όχλος επιθυμούσε το θάνατο του μάγου, αποκαλώντας τον κακό άνθρωπο, φίδι και δολοφόνο. Όμως, ο Saruman τους είπε ότι αν τον σκοτώσουν, τότε θα απλωθεί κατάρρα στα μέρη τους. Ο Frodo, αναφώνησε ότι

¹⁸⁶ Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, ό.π., σ. 65.

¹⁸⁷ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σσ. 355-361.

¹⁸⁸ Το όνομα Sarki (Σάρκι) προέρχεται από τη γλώσσα των Orcs (Sharkû) που σημαίνει γέροντας.

λέει ψέματα και η μόνη δύναμη που του είχε απομείνει είναι η φωνή του. Όμως, τον άφησε να φύγει και ας διαμαρτύρονταν όλοι οι υπόλοιποι.

Τη στιγμή που ο μάγος πέραγε από δίπλα του, προσπάθησε να μαχαιρώσει το Hobbit, αλλά απέτυχε και ο Sam με άλλους δώδεκα τον ακινητοποίησαν. Όμως, ο Frodo εξακολουθούσε να θέλει να δείξει έλεος, λέγοντας ότι κάποτε ήταν μεγάλος από ευγενική γενιά και δε θα έπρεπε να τολμούμε να σηκώσουμε χέρι πάνω του. Τονίζει ότι η θεραπεία του είναι πέρα από τις δυνάμεις των Hobbits, αλλά επιθυμεί να του χαρίσει τη ζωή με την ελπίδα ότι κάποτε θα τη βρει. Ο Saruman κοίταξε τον Frodo με απορία, με σεβασμό και με μίσος ταυτόχρονα. Όμως, ο μάγος δε συγκινήθηκε και γεμάτος περιφρόνηση, αποχώρησε μαζί με τον υπηρέτη του που του φέρονταν με απόλυτη ασέβεια. Έτσι, γεμάτος αγανάκτηση ο Γρίμα κόβει τον λαιμό του Saruman και ο ίδιος με τη σειρά του πεθαίνει από τα βέλη των Hobbits.

Έτσι, πάνω από το σώμα του μάγου μαζεύτηκε γκριζα ομίχλη που σιγά σιγά σηκώθηκε σαν καπνός από φωτιά. Το πνεύμα του δεν μπόρεσε να οδηγηθεί στο Valinor από που είχε έρθει και ήταν καταδικασμένος να περιπλανιέται στο απόλυτο τίποτα¹⁸⁹. Γενικότερα, ο Saruman διαθέτει αρκετά κοινά στοιχεία με τους δύο προηγούμενους σκοτεινούς άρχοντες. Ο κάποτε σπουδαίος λευκός μάγος, μελετούσε τους τρόπους του Sauron και μετά από κάποιο σημείο έγινε σαν αυτόν. Η υπερηφάνεια και η δίψα για κυριαρχία τον τύφλωσε και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επιθυμεί το One Ring για τον εαυτό του. Το θέμα είναι ότι μπορούσε να εξιλεωθεί, αλλά προτίμησε να ακολουθήσει τον σκοτεινό δρόμο. Μας δείχνει ότι η υπερηφάνεια και δίψα για εξουσία μπορούν να σε καταστρέψουν και να σε οδηγήσουν στον πάτο.

Μπορούμε να πούμε ότι ο Saruman εκπροσωπεί την κενοδοξία και ο Gandalf την ταπεινότητα. Ο πρώτος ξέφυγε από την αποστολή του, καθώς ήθελε να αποκτήσει δύναμη για να επιβάλει τη θέληση του. Έτσι, αντί να αντιμετωπίσει τον Sauron, κατέληξε να γίνει σαν αυτόν και να παγιδευτεί σε αυτό το σκοτεινό πνεύμα¹⁹⁰. Στο τέλος από ισχυρός, κατάντησε ένας αδύναμος γέροντας που συμπεριφέρονταν ως μικροπρεπής ζητιάνος. Ο δεύτερος δεν επιθυμούσε εξουσία και όμως έφτασε τόσο ψηλά που έγινε η καλύτερη έκδοση του εαυτού του. Είχε επίγνωση της φύσης του και ήξερε ότι είναι κάτω από τον Θεό. Ο άνθρωπος δεν πρέπει να υπερηφανεύεται για το αξίωμα που κατέχει, όσο ψηλά και αν βρίσκεται. Δε χρειάζεται να προσεγγίζει τους ανθρώπους με γλυκόλογα, όπως ο Saruman, αλλά με σωστές πράξεις. Έτσι, η

¹⁸⁹ Ο.π., σσ. 408-412.

¹⁹⁰ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2000, ό.π., σ. 531.

ταπεινοφροσύνη δε θεωρείται τυχαία ως «θησαυροφυλάκιο των αρετών»¹⁹¹. Ένα παράδειγμα είναι η ίδρυση του Λευκού Συμβουλίου. Ο Saruman εξελέγη πρόεδρος, διότι γνώριζε τα έργα του Sauron. Όμως, η Galadriel, επιθυμούσε ο Gandalf να γίνει η κεφαλή του συμβουλίου. Αυτό δεν άρεσε στον λευκό μάγο, γιατί η δίψα του για εξουσία ήταν μεγάλη. Όμως, ο γκριζός μάγος απέρριψε την πρόταση της Galadriel και αναγνώρισε τον Saruman ως ανώτερο. Αυτό το εκμεταλλεύτηκε ο λευκός μάγος όπου δεν ήταν ακόμη κακός, αλλά διέθετε μεγάλη υπερηφάνεια¹⁹².

Ο Gandalf έδειχνε σεβασμό στο πρόσωπο του Saruman και τον αναγνώριζε ως ισχυρότερο, αλλά ο δεύτερος τον φθονούσε. Πριν το καταλάβει ο στόχος του ήταν να αποκτήσει το One Ring, αλλά η ανταμοιβή του ήταν η πτώση. Η αυτοθυσία του Gandalf στα ορυχεία της Μόρια και η πραότητα που διέθετε σε όλη την πορεία της ζωής του, τον αντάμειψε με το παραπάνω. Απέκτησε δυνάμεις μεγαλύτερες από όλους τους μάγους της τάξεως του και έγινε ανώτερος από τον ίδιο τον Saruman χωρίς να το επιθυμεί¹⁹³. Συμπέρασμα, η ταπεινότητα είναι ανώτερη της υπερηφάνειας, η οποία αν ξεπεράσει τα όρια μπορεί «να σε γκρεμίσει». Για παράδειγμα, στην Καινή Διαθήκη διαβάζουμε το εξής: «Όμοίως νεώτεροι υποτάγθετε πρεσβυτέρους, πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε· ὅτι ὁ Θεὸς ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοὺς δὲ δίδωσι χάριν» (Α΄ Πέτρου 5:5). Συνεπώς, αυτό είναι το ηθικό δίδαγμα, που απορρέει από το έργο του Tolkien μελετώντας τους δύο τόσο διαφορετικούς μάγους, οι οποίοι ενσαρκώνουν την πάλη της ταπεινότητας με την κενοδοξία.

3.1.3. Η διαφθορά του Sméagol από το One Ring

Το Gollum διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από τους τρεις προηγούμενους χαρακτήρες που αναφέρθηκαν παραπάνω. Πριν βρει το One Ring, ονομάζονταν Sméagol και ήταν Hobbit. Πριν πολλά χρόνια υπήρχε ένας μικρός λαός με επιδέξια χέρια και αθόρυβα πόδια που ζούσε στις όχθες του ποταμού Anduin¹⁹⁴. Ήταν συγγενείς των Hobbits που ονομάζονταν Χονδροκόκαλοι και τους άρεσε να φτιάχνουν βαρκούλες από καλάμια.

¹⁹¹ Πρωτοπρεσβύτερος Αθανάσιος Γκίκας, *Μαθήματα Ποιμαντικής*, εκδ. Μυθονία, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 77-78.

¹⁹² T.Z. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., σ. 427.

¹⁹³ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σσ. 127-131.

¹⁹⁴ Ο ποταμός Anduin ή μεγάλος ποταμός είναι ανατολικά των Ομιχλιασμένων Βουνών και βρίσκεται στη Βόρεια επικράτεια της Gondor. Σε αυτόν τον ποταμό ο βασιλιάς Isildur έχασε το δαχτυλίδι και εκεί το βρήκε ο Sméagol.

Ο Sméagol ανήκε στη μεγαλύτερη οικογένεια στην οποία επικρατούσε μητριαρχία, καθώς τη διοικούσε η γιαγιά του. Η συγκεκριμένη γυναίκα ήταν αυστηρή και σοφή, αλλά ο εγγονός της είχε μέσα του το «μικρόβιο» της περιέργειας. Του άρεσε να σκάβει τρύπες σε δέντρα και να βλέπει τι κρύβεται από κάτω. Έτσι, έπαψε να αγναντεύει ψηλά στις λοφοκορφές και είχε τα μάτια του στραμμένα προς τα κάτω¹⁹⁵.

Βέβαια, η αρχή του τέλους έφτασε όταν βρήκε το δαχτυλίδι και το έκανε δικό του ως «δώρο γενεθλίων». Το εν λόγω αντικείμενο παράτεινε τη διάρκεια της ζωής του, καθώς όταν πέθανε ήταν περίπου 589 ετών. Αυτό ήταν αφύσικο, αφού η διάρκεια που ζούσε ένα μέσο Hobbit ήταν 100 με 150 έτη. Όμως, με τα χρόνια η ψυχή και το σώμα του καταστράφηκαν. Επιπλέον, μετατράπηκε σε ένα γλοιώδες και άχαρο πλάσμα με άγριες διαθέσεις. Απέφευγε τον ήλιο και απομονώθηκε για πάρα πολλά χρόνια στα Ομιχλιασμένα Βουνά. Εκεί, ήταν που ο Bilbo Baggins, συνάντησε το Gollum και πήρε το δαχτυλίδι.

Επίσης, το όνομα Sméagol έρχεται σε αντιστοιχία με τη φανταστική λέξη της Middle Earth «trahald» που σημαίνει «τρυνώνει» ή «φωλιάζει»¹⁹⁶. Ίσως προδιαθέτει την τάση του πλάσματος να ανακαλύπτει οτιδήποτε είναι κρυμμένο στο έδαφος. Επιπλέον, το παρωνύμιο Gollum το απέκτησε στη συνέχεια, αφού πήρε το δαχτυλίδι. Ήταν ένα όνομα άξιο της πτώσης και της διαφθοράς που είχε υποστεί, που του το έδωσαν όσοι τον αντίκριζαν. Το όνομα προήλθε από τον ήχο που έκανε ο λαιμός του. Όλοι τον κλωτσούσαν και αυτός δάγκωνε και έτσι τον ονόμασαν Gollum. Παρακάτω θα δούμε με προσοχή πως υπέκυψε στη δύναμη του δαχτυλιδιού και άλλαξε δραματικά η ζωή του.

Την ημέρα των γενεθλίων του, ο Sméagol κάλεσε έναν πολύ καλό του φίλο, τον Déagol ο οποίος ήταν ακριβώς στα μέτρα του. Ο φίλος του είχε πολύ καλή παρατηρητικότητα, αλλά ήταν λιγότερο δυνατός και γρήγορος. Έτσι, αυτή την όμορφη ημέρα, ο Sméagol εξερευνούσε και ο Déagol ψάρευε στη βάρκα του. Τότε, μετά από αρκετή αναμονή, έπιασε με την πετονιά του ένα μεγάλο ψάρι, αλλά ήταν τόσο δυνατό που τον τράβηξε μέσα στο νερό. Ο Déagol πάλευε με το ψάρι μέχρι που αντίκρισε κάτι να γυάλιζε στην κύτη του ποταμού και το άρπαξε. Τότε, βγήκε έξω πλατσουρίζοντας και έχοντας φύκια πάνω του, αλλά τίποτε από αυτά δεν είχε σημασία, γιατί απέκτησε αυτό που είδε. Αμέσως, άνοιξε την παλάμη του και ξέπλυνε

¹⁹⁵ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 87-88.

¹⁹⁶ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 579.

τη λάσπη που είχε. Τότε, είδε ένα υπέροχο και χρυσό δαχτυλίδι που έλαμπε στον ήλιο και γρήγορα το αγάπησε.

Δυστυχώς, για κακή του τύχη, ο Sméagol παραμόνευε πίσω από ένα δέντρο και έβλεπε τον φίλο του που χαίρονταν με το νέο του απόκτημα. Τότε, πηγαίνοντας σιγά - σιγά προς το μέρος του είπε: «Δώσε το σε εμάς¹⁹⁷ αυτό Déagol αγάπη μου», είπε ο Sméagol πάνω από τον ώμο του φίλου του. «Γιατί, αποκρίθηκε ο Déagol». «Γιατί, είναι τα γενέθλια μου, αγάπη μου και το θέλω», είπε ο Sméagol. «Δε με ενδιαφέρει», είπε ο Déagol, «διότι σου έδωσα ένα ακριβό δώρο και αυτό σκοπεύω να το κρατήσω». «Είσαι σίγουρος;», είπε ο Sméagol με σαρκασμό και αμέσως τον έπιασε από τον λαιμό και τον στραγγάλισε, γιατί το χρυσάφι του φαίνονταν πολύτιμο. Το πτώμα του Déagol δε βρέθηκε ποτέ, διότι ο Sméagol φρόντισε να το κρύψει καλά. Ύστερα, όταν γύρισε στο σπίτι του ανακάλυψε ότι δεν ήταν ορατός σε κανέναν όσο φορούσε το δαχτυλίδι.

Έτσι, το χρησιμοποιούσε για ανήθικους σκοπούς και για να κατασκοπεύει ότι επιθυμεί η καρδιά του. Με τον καιρό όλοι τον απέφευγαν και τον χτυπούσαν, γιατί είχαν διακρίνει τη δόλια φύση του. Τότε, η γιαγιά του για να περιορίσει τις αντιδράσεις, έδωξε τον Sméagol ή Gollum από το σπίτι και το πλάσμα περιπλανήθηκε σε μακρινούς τόπους. Για πολύ καιρό παραπονιόνταν εξαιτίας της σκληρότητας του κόσμου. Μια ημέρα διαπίστωσε ότι ο ήλιος τον έκαιγε και αποφάσισε να εγκατασταθεί στις υπόγειες σπηλιές των Ομιχλιασμένων Βουνών. Εκεί, ζούσε τρώγοντας ωμά ψάρια ή Goblins που είχαν απομακρυνθεί από τη φωλιά τους. Απέκτησε αφύσικη μακροζωία, αλλά όσο περνούσε ο καιρός τόσο διαφθείρονταν η ψυχή και το σώμα του, προκαλώντας αηδία σε όποιον τον αντίκριζε¹⁹⁸.

Η παραπάνω ιστορία έχει δεχτεί επιδράσεις από την Αγία Γραφή. Ο καθηγητής θεολογίας Ralph C. Wood, παρατήρησε ότι η δολοφονία του Déagol από τον Sméagol, αντικατοπτρίζει τη δολοφονία του Άβελ από τον Κάιν στη Γένεση (4:1-18). Ο Κάιν ζήλευε τον αδελφό του, όπως ο Sméagol φθονούσε τον φίλο του, επειδή βρήκε το δαχτυλίδι. Όταν ο Sméagol σκοτώνει τον Déagol για το One Ring, αποκαλεί το νέο του απόκτημα «δώρο γενεθλίων». Εδώ το Gollum μετατρέπει την ειδεχθή πράξη σε ένα πιο ήπιο γεγονός. Αυτό το παράδειγμα ο Wood, το συσχετίζει με την περίπτωση της δολοφονίας του Άβελ στην Παλαιά Διαθήκη. Αυτό μας δείχνει

¹⁹⁷ Ο Gollum μιλάει με έναν ιδιαίτερο τρόπο, καθώς απευθύνεται στον εαυτό του στο πληθυντικό σαν να είναι δύο πρόσωπα. Συνηθίζει να τονίζει το alter ego του, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

¹⁹⁸ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 88-89.

ότι όποιος διαπράττει κάποιο έγκλημα, υποστηρίζει ότι το έκανε στο όνομα κάποιου υποτιθέμενου καλού¹⁹⁹. Στο τέλος το πλάσμα Gollum, εξορίζεται εφόσον θεωρείται καταραμένο, όπως ακριβώς και ο Κάιν.

Επίσης, σε μια άλλη περίπτωση τα δύο Hobbits, ακινητοποίησαν το Gollum, αλλά ο Frodo έδειξε έλεος και του χάρισε τη ζωή. Τότε ορκίστηκε στο One Ring πως θα είναι καλός και ότι θα υπηρετήσει τον Frodo, αποκαλώντας τον «αφέντη». Από εκείνη τη στιγμή το καταχθόνιο πλάσμα, ακολουθούσε πιστά τον αφέντη του, αλλά στο τέλος επέλεξε να τον προδώσει για να πάρει το δαχτυλίδι. Έτσι και ο Ιούδας ακολούθησε πιστά τον Ιησού Χριστό, όμως όταν ήρθε η κρίσιμη στιγμή, επέλεξε να τον προδώσει για τριάντα αργύρια. Παρ' όλα αυτά και οι δύο χαρακτήρες, είχαν την ελεύθερη βούληση να επιλέξουν το δρόμο που ήθελαν να πάρουν. Ο Sméagol και ο Ιούδας αγάπησαν τα υλικά αγαθά περισσότερο από τον αφέντη τους και πέθαναν δίχως να εξιλεωθούν²⁰⁰.

Επιπροσθέτως, στην Καινή Διαθήκη, παρατηρούμε κάτι που μας θυμίζει την περίπλοκη φύση του διεφθαρμένου πλάσματος. Στην Προς Ρωμαίους Επιστολή, διαβάζουμε το εξής: «οἶδα γάρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὐρίσκω· οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω» (Ρωμαίους 7:18-19). Ο Sméagol ήταν ένα απλό Hobbit, μέχρι που είδε το One Ring και δολοφόνησε τον φίλο του για να το αποκτήσει. Η αμαρτία πολλές φορές είναι δελεαστική και μπορεί να μας απομακρύνει από το νόμο του Θεού. Συνεπώς, ο Sméagol, έπεσε θύμα του δαχτυλιδιού που εκπροσωπεί τη διαφθορά και από τότε η αμαρτία έγινε η δεύτερη φύση του.

¹⁹⁹ Katie Moyes, *Visions of Christianity in The Lord of the Rings* (2006). Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: http://www.hatrack.com/svu/tolkien_lewis/gospel%20in%20tolkien.html

²⁰⁰ Thomas J. McIntyre *How Judas is the Gollum of the Gospels* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://voyagecomics.com/2019/04/17/how-gollum-is-the-judas-of-the-gospels/>

3.2 Ιερά μυστήρια στο κόσμο του Tolkien

3.2.1. Το ψωμί των Ξωτικών και η Θεία Ευχαριστία

Το lembas είναι ένα ιδιαίτερο φαγητό, όπου στη γλώσσα των Ξωτικών, σημαίνει «ψωμί για το δρόμο»²⁰¹. Είναι θρεπτικό και διατηρείται φρέσκο για αρκετούς μήνες. Για να μείνει η γλυκύτητα αυτού του άρτου, πρέπει να είναι τυλιγμένο. Εξωτερικά είναι καφέ και το εσωτερικό του έχει το χρώμα της κρέμας. Ως τρόφιμο καταναλώνεται ψημένο, έχει λεπτό σχήμα και είναι τραγανό. Την Πρώτη Εποχή, ήταν τυλιγμένο μέσα σε φύλλα ασημιού και είχε το σχήμα του λουλουδιού Telperion²⁰². Επίσης, η παράδοση του εν λόγου φαγητού, γίνονταν μονάχα από μια βασίλισσα των Ξωτικών και σπάνια προσφέρονταν σε Ανθρώπους²⁰³.

Τα lembas μοιράστηκαν στη συντροφιά του δαχτυλιδιού, στο Lothlórien, από τα Ξωτικά και την κυρά Galadriel. Περιγράφονται ως λεπτά κέικ, φτιαγμένα από ζυμάρι και είναι πιο εύγευστα και δυναμωτικά από όλες τις τροφές των Ανθρώπων. Ξεπερνούσαν σε ποιότητα τα γλυκίσματα των Νάνων με την ονομασία «cram» και τις μελόπιτες που μαγείρευαν οι απόγονοι του Beorn. Μια μπουκιά είναι αρκετή για να κρατήσει ενεργό έναν ενήλικα. Όμως, αυτή η τροφή πρέπει να καταναλώνεται με μέτρο και χωρίς υπερβολές²⁰⁴. Η προσφορά του lembas στη συντροφιά του δαχτυλιδιού ήταν μια ευγενική χειρονομία, καθώς τα Ξωτικά δεν το πρόσφεραν σε άλλες φυλές για πολλά χρόνια.

Ο Frodo και ο φίλος του Sam, κατάφεραν να ταξιδέψουν από τον ποταμό του Anduin μέχρι τη Mordor, έχοντας μονάχα αυτόν τον άρτο στην κατοχή τους. Επίσης, μια ενδιαφέρουσα πληροφορία είναι ότι κανένα σκοτεινό πλάσμα δεν μπορούσε να καταναλώσει το lembas. Για παράδειγμα, το Gollum όταν το έπιασε, ένιωσε ένα αίσθημα αηδίας και θυμού και αμέσως σκαρφάλωσε σε ένα δέντρο. Στη συνέχεια, αφού δοκίμασε λίγο το έφτυσε και άρχισε να βήχει παράξενα²⁰⁵. Συνεπώς, είναι φανερό ότι ο Tolkien ως ρωμαιοκαθολικός, εμπνεύστηκε το lembas από το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, όπως θα δούμε παρακάτω.

²⁰¹ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2000, ό.π., σ. 598.

²⁰² Το Telperion ήταν το πρεσβύτερο από τα δύο δέντρα του Valinor και είχε την ονομασία «Λευκό Δέντρο».

²⁰³ T.Z. P. P. Τόλκιν, 1996, ό.π., σ. 291.

²⁰⁴ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 525-526.

²⁰⁵ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σ. 313.

Το ψωμί lembas είναι ένα από τα παραδείγματα που φανερώνουν την πίστη του συγγραφέα στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Ακόμη και η σημασία του άρτου waybeard ή ψωμί για το δρόμο, προέρχεται από τη λατινική λέξη Viaticum που σημαίνει προμήθεια για το ταξίδι. Το Viaticum, τηρείται στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και χορηγείται ως Θεία Κοινωνία σε ένα άτομο που κινδυνεύει να πεθαίνει. Η παραπάνω τροφή είναι ιδανική για το «ταξίδι» που πρόκειται να κάνει ένας ετοιμοθάνατος. Συχνά, αναφέρεται ως μια από τις τελευταίες τελετές της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας²⁰⁶. Έτσι, το lembas ή waybeard, που χρησιμεύει για να δίνει αντοχή και δύναμη στους ταξιδιώτες, συμβολίζει ξεκάθαρα το Viaticum. Στο πρώτο τόμο του *Lord of the Rings*, η κυρά Galadriel, πρόσφερε στη συντροφιά του δαχτυλιδιού το lembas για να αντέξουν το μακρύ ταξίδι που τους περιμένει. Επιπλέον, ο Tolkien αναφέρει σε μια από τις επιστολές του το Viaticum και το συσχετίζει με το waybeard (lembas)²⁰⁷. Έτσι, καθιστά σαφές ότι το εν λόγω τρόφιμο μοιάζει με τον άρτο της Θείας Ευχαριστίας. Βέβαια, δεν έγινε άμεση σύνδεση του lembas με το παραπάνω μυστήριο της Εκκλησίας, καθώς η αλληγορία θα ήταν κατακριτέα για τον συγγραφέα.

Επίσης, τα καταχθόνια όντα, όπως π.χ. Orcs και το πλάσμα Gollum, απεχθάνονται το lembas. Αυτό το παρατηρούμε προς στο τέλος της ιστορίας, όταν ο Frodo και ο Sam έχουν φτάσει κοντά στο Mount Doom. Ο δαχτυλοκουβαλητής αναφέρει ότι η όψη και η μυρωδιά του lembas προκαλεί αηδία στα Orcs, περισσότερο και από το Gollum. Τα Orcs το μόνο που έκαναν ήταν να πατήσουν το ψωμί και να το κάνουν κομμάτια. Ως πλάσματα που έχουν υποστεί διαφθορά, ζούνε μονάχα με σάπια κρέατα και βρώμικο νερό²⁰⁸. Στη χριστιανική πίστη, ο Σατανάς σε αντίθεση με πολλούς ανθρώπους, γνωρίζει ότι η Ευχαριστία είναι σώμα Χριστού και τροφή για το ταξίδι μας στον ουρανό. Γνωρίζει ότι το σώμα του Χριστού, δένει την Εκκλησία με αγάπη και έτσι «φυτεύει» αμφιβολίες και λογισμούς στο μυαλό του πιστού. Σκοπός του είναι να διαφθείρει τον χριστιανό και να τον απομακρύνει από το μυστήριο της Θείας

²⁰⁶ St. Denis - Holy Family - Immaculate Conception, *Viaticum, the last Sacrament of the Christian* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο:

<http://www.bfvcatholic.org/sacraments/sacrament-of-the-anointing-of-the-sick/viaticum-the-last-sacrament-of-the-christian/>

²⁰⁷ J.R.R. Tolkien, 2000, ό.π., letter 213.

²⁰⁸ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 258.

Ευχαριστίας²⁰⁹. Συνεπώς, όπως ο Σατανάς απομακρύνει τους πιστούς από το Ιερό Μυστήριο, έτσι και τα διεφθαρμένα πλάσματα της Middle Earth, αποφεύγουν το waybeard των Ξωτικών. Στο κόσμο του Tolkien, οι πηγές του κακού είναι ο Morgoth και ο Sauron και μονάχα αυτοί έχουν την ευθύνη για την απέχθεια των Orcs και του Gollum για το lembas.

Επιπροσθέτως, το lembas, σχετίζεται με το μάννα²¹⁰ που δώρισε ο Θεός στους Ισραηλίτες στην έρημο. Ήταν λευκό σαν σπόρος κορίαννου (αρωματικό φυτό) και η γεύση του ήταν σαν γλύκισμα από μέλι (Εξοδος 16:31). Επίσης, το βασικό στοιχείο που συνδέει τις δύο τροφές, είναι ότι τα κατανάλωσαν κατά τη διάρκεια μεγάλων ταξιδιών. Για παράδειγμα, το μάννα χρησιμοποιήθηκε για την επιβίωση των Ισραηλιτών που περιπλανιούνταν στην έρημο για σαράντα χρόνια. Επιπλέον, το lembas ήταν βασική πηγή διατροφής για τον Frodo και τον Sam, αφού μέχρι το τέλος του ταξιδιού τους δεν είχαν άλλες προμήθειες. Συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι οι δύο άρτοι έχουν σημαντική αξία και χρησίμευσαν για μεγάλα ταξίδια.

Συνεπώς, το lembas των Ξωτικών έδωσε υπερφυσική αντοχή στα δύο Hobbits και χωρίς αυτό θα είχαν πεθάνει πριν φτάσουν στο Mount Doom. Όμως, αυτό το μυστηριώδες ψωμί είχε και μια άλλη ενδιαφέρουσα ιδιότητα. Όσο ο Frodo και ο Sam, έτρωγαν το lembas δεν είχαν επιθυμία για κάποιο άλλο φαγητό π.χ. κρέας και αυτό το τρόφιμο τροφοδοτούσε τη θέληση τους. Το συγκεκριμένο ψωμί βοήθησε τα Hobbits να ξεπεράσουν τη θνητή φύση τους και να αντέξουν τις δυσκολίες που προέκυψαν. Εδώ, εμφανίζεται η μυστηριακή θεολογία η οποία είναι πλούσια και βαθιά. Η Θεία Ευχαριστία δεν είναι μια τυπική διαδικασία, αλλά το σώμα και το αίμα του Ιησού Χριστού²¹¹.

3.2.2 Η δοκιμασία του Boromir και το μυστήριο της εξομολόγησης

Ο Boromir ήταν γιος του επιτρόπου της Gondor²¹², του αρχοντικού Denethor II και της Finduilas η οποία πέθανε, όταν ο γιος της ήταν δέκα ετών. Επίσης, ήταν

²⁰⁹ By Br. Josemaría Guzmán-Domínguez, O.P. *Panis Vivus: An Essay on the Eucharist* (2020). Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://www.dominicanajournal.org/satan-hates-the-body/>

²¹⁰ Η λέξη «μάννα» προέρχεται από τον εβραϊκό όρο «μαν χου» που σημαίνει «Τι... ετούτο».

²¹¹ Experimental Theology. *The Gospel According to The Lord of the Rings: Week 54, Food for the Journey* (2021). Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: https://experimentaltheology.blogspot.com/2021/01/the-gospel-according-to-lord-of-rings_22.html

²¹² Ο επίτροπος είναι ένα υψηλό αξίωμα που κατείχε ο έμπιστος σύμβουλος του βασιλιά. Με τα χρόνια αυτός ο τίτλος έγινε κληρονομικός και ο επίτροπος είχε ως αποστολή να διαχειρίζεται το θρόνο της Gondor μέχρι να επιστρέψει ο βασιλιάς.

μεγαλύτερος αδελφός του Faramir κατά πέντε χρόνια. Ο Boromir ήταν ο αγαπημένος γιος του πατέρα του και διάδοχος του θρόνου των επιτρόπων. Είχε βαθιά υπερηφάνεια και μικρό ενδιαφέρον για τις παραδόσεις της πόλεως του. Δεν ήταν καν παντρεμένος, καθώς το μόνο που τον ενδιέφερε ήταν η μάχη και τα όπλα. Είχε μεγάλη αγάπη για τις παλιές πολεμικές ιστορίες και ως πρωτότοκος ήταν στρατηγός των στρατευμάτων της Gondor²¹³.

Περιγράφεται ως ψηλός άντρας με ευγενικό πρόσωπο και αυστηρό βλέμμα. Τα ρούχα που φορούσε ήταν πλούσια και ο μανδύας του ήταν επενδυμένος με γούνα. Πάνω του κουβαλούσε ένα βούκινο που οι άκρες του ήταν από ασήμι²¹⁴. Ήταν ένα από τα μέλη της συντροφιάς του δαχτυλιδιού και παίζει βασικό ρόλο στον πρώτο τόμο του *Lord of the Rings*. Ο Boromir δεν συμφωνούσε με την απόφαση του συμβουλίου να καταστραφεί το One Ring στο όρος Mount Doom. Θεωρούσε ότι έπρεπε να χρησιμοποιήσουν αυτό το όπλο εναντίον του Sauron και έτσι η πόλη της Gondor θα επέστρεφε στην παλιά της δόξα.

Πίστευε ότι το δαχτυλίδι του σκοτεινού άρχοντα θα ήταν ασφαλές στην πόλη του, αλλά το συμβούλιο του Elrond δε συναίνεσε. Ένα από τα μεγαλύτερα λάθη του Boromir ήταν ότι θεωρούσε πως μπορούσε να νικήσει το κακό με το όπλο του κακού. Η Καινή Διαθήκη αναφέρει το εξής: «μη νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν» (Προς Ρωμαίους 12:21). Το One Ring υπάκουε μονάχα τον Sauron και κανείς δεν μπορούσε να το στρέψει εναντίον του. Αυτός ήταν ο λόγος που στο τέλος, διέφθειρε τον Boromir και τον οδήγησε στην προσπάθεια να το κλέψει από τον Frodo, όταν αρνήθηκε να τον ακολουθήσει στην Gondor.

Ο Boromir προσπάθησε να πείσει τον Frodo να έρθει μαζί του στην πόλη και να χρησιμοποιήσουν για λίγο το δαχτυλίδι εναντίον της Mordor. Πρότεινε στο Hobbit να πάνε στην Gondor, να ξεκουραστούν και ύστερα να αναχωρήσει για το Mount Doom. Ο Frodo δε συναινούσε με τις φαινομενικά λογικές προτάσεις του μεγάλου Ανθρώπου και αρνήθηκε. Ο Boromir υποστήριζε ότι η φυλή των Ανθρώπων δεν είναι όπως οι μάγοι και τα Ξωτικά. Δεν επιθυμούν το One Ring για να κυριαρχήσουν, αλλά για να βρουν τη δύναμη να αντιμετωπίσουν το επερχόμενο κακό. Ύστερα, όταν είδε ότι δεν έπειθε τον δαχτυλοκουβαλητή, άρχισε να τον καταριέται και προσπάθησε να του αρπάξει το δαχτυλίδι, αναφωνώντας πως θα μπορούσε να ήταν δικό του. Το Hobbit για καλή του τύχη, κατάφερε να ξεφύγει, φορώντας το One Ring και τότε ο

²¹³ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σσ. 469-471.

²¹⁴ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 344-345.

Boromir διαπίστωσε το λάθος που είχε κάνει. Άρχισε να κλαίει και παρακάλεσε τον Frodo να γυρίσει πίσω. Στη συνέχεια είπε το εξής: «Τι έκανα; Frodo, Frodo! Φώναξε. Έλα πίσω! Μου ήρθε τρέλα, αλλά τώρα μου πέρασε. Έλα πίσω»²¹⁵.

Στη συνέχεια, ο Boromir, μετανιωμένος για τις πράξεις του, πολέμησε μόνος του αμέτρητους Orcs με σκοπό να προστατέψει τον Merry και τον Pipin. Αφού σκότωσε αρκετούς, οι εχθροί του έριξαν εκατοντάδες βέλη και να τον τραυμάτισαν σοβαρά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να συλληφθούν τα δύο Hobbits και οι Orcs να ξεφύγουν. Τότε, έφτασε ο Aragorn και αντίκρισε τον Boromir χτυπημένο από πολλά βέλη. Μετανιωμένος, είπε με αργές λέξεις: «Προσπάθησα να πάρω το δαχτυλίδι από τον Frodo. Λυπάμαι. Πλήρωσα. Πάνε τα μικρούλια. Οι Orcs τα πήραν. Νομίζω πως δεν είναι νεκρά. Οι Orcs τα έδεσαν». Σταμάτησε και τα μάτια του έκλεισαν κουρασμένα. Έπειτα μετά από μια στιγμή ξαναμίλησε: «Έχε γεια, Aragorn, πήγαινε στη Minas Tirith²¹⁶ και σώσε τον λαό μου! Εγώ απέτυχα». «Όχι!», είπε ο Aragorn πιάνοντας του το χέρι και φιλώντας το μέτωπο του. «Έχεις νικήσει. Ελάχιστοι έχουν κερδίσει τέτοια μάχη! Ειρήνευσε η Minas Tirith δε θα πέσει.» Στο τέλος, ο Boromir χαμογέλασε και άφησε την τελευταία του πνοή²¹⁷. Η τελευταία συνομιλία των δύο πολεμιστών, θυμίζει το μυστήριο της εξομολόγησης και τα προσεχτικά βήματα που γίνονται για την εκπλήρωση του.

Με βάση την παράδοση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, πρέπει να πραγματοποιηθούν ορισμένα βήματα για να ολοκληρωθεί το ιερό μυστήριο της εξομολόγησης. Η πρώτη πράξη είναι η αποκάλυψη των αμαρτιών, που έχει διαπράξει ο πιστός. Στον παραπάνω διάλογο, ο Boromir ομολογεί ότι προσπάθησε να κλέψει το δαχτυλίδι από τον Frodo. Στη συνέχεια η δεύτερη πράξη είναι ο πιστός να δείξει λύπη για τα αμαρτήματα του και να μετανοήσει. Στο παραπάνω απόσπασμα, ο ήρωας αναφέρει πως λυπάται και ότι πλήρωσε για ότι έκανε. Συνεπώς, εδώ ο χαρακτήρας, μετανοεί για αυτό που έπραξε. Τέλος, το τρίτο βήμα του μυστηρίου, είναι η λεγόμενη «ικανοποίηση», δηλαδή ο πιστός πρέπει να κάνει μια καλή πράξη για να εξιλεωθεί. Η συσχέτιση εδώ είναι φανερή, καθώς ο Boromir αποφάσισε να

²¹⁵ Ο.π., σσ. 564-568.

²¹⁶ Η Minas Tirith είναι μια μεγάλη πόλη της Gondor, όπου ήταν γνωστή ως Minas Anor. Είναι η έδρα των βασιλέων και των επιτρόπων του θρόνου.

²¹⁷ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σσ. 18-19.

θυσιαστεί, προκειμένου να σώσει τα δύο Hobbits από τους Orcs²¹⁸. Ο ήρωας το μόνο που επιθυμούσε ήταν να σώσει τους φίλους του και όχι να αποκτήσει δόξα και ισχύ. Συνεπώς, λυτρώθηκε από την αμαρτία που διέπραξε.

Ο θεολόγος R. Wood επισημαίνει ότι ο Aragorn απαλλάσσει τον ετοιμοθάνατο ήρωα, τονίζοντας την πραγματική μετάνοια που έχει επιτελέσει ο γενναίος πολεμιστής²¹⁹. Επίσης, ο Aragorn πιάνει το χέρι του Boromir και ύστερα τον φυλάει στο μέτωπο. Στη συνέχεια, τον καθησυχάζει, λέγοντας του ότι έχει κερδίσει μια μεγάλη μάχη που λίγοι θα κέρδιζαν και ότι μπορεί να μείνει ήσυχος. Τα παραπάνω λόγια κρύβουν μια μεγάλη αλήθεια, αφού αυτή τη μάχη δεν την κέρδισε, ούτε ο ίδιος ο Saruman.

Στην εξομολόγηση ο ιερέας απευθύνεται στον πιστό με τα εξής λόγια: «Σε απαλλάσσω από τις αμαρτίες σου στο όνομα του Πατέρα, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Πορεύσου εν ειρήνη». Επίσης, η νίκη στην οποία αναφέρετε ο Aragorn, είναι η επικράτηση του Boromir έναντι της αμαρτίας²²⁰. Τα μέσα θεραπείας είναι μεταξύ άλλων το πένθος, η μεταμέλεια, τα δάκρυα, η πνευματική ταπείνωση, γιατί δίχως αυτά δεν υπάρχει πραγματική μετάνοια²²¹. Είναι εμφανές ότι ο Boromir τηρεί στο έπακρον τα ανωτέρω και εξιλεώνεται. Επιπλέον, σχετίζεται με τον απόστολο Πέτρο, ο οποίος απαρνήθηκε τον Ιησού Χριστό τρεις φορές, αλλά έκλαψε πικρά και έτσι συγχωρέθηκε. Συνεπώς, ο Boromir εκπροσωπεί την αδυναμία του ανθρώπου απέναντι στην αμαρτία η οποία είναι δελεαστική, όπως είναι και το One Ring.

3.3 Οι χριστιανικές αρετές στον κόσμο του φανταστικού

²¹⁸ JOHN PAUL II, BISHOP SERVANT OF THE SERVANTS OF GOD FOR EVERLASTING MEMORY (n.d.). Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: hf_jp-ii_apc_19921011_fidei-depositum.pdf.

²¹⁹ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σσ. 18-19.

²²⁰ Joseph Tuttle, *Boromir's deathbed confession and the Sacrament of Reconciliation*, (n.d.).

Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο:

<https://voyagecomics.com/2021/04/24/boromirs-deathbed-confession-and-the-sacrament-of-reconciliation/>

²²¹ Βασίλειος Α. Τσίγκος, *Δογματική της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, εκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2017, σ. 398.

3.3.1. Η παρουσία της ταπεινοφροσύνης στη Middle Earth

Η ταπεινότητα περιγράφεται με ποικίλους τρόπους μέσα στα βιβλία του Tolkien και αρκετοί χαρακτήρες τη διαθέτουν. Από όλες τις φυλές, τα Hobbits θεωρούνται περισσότερο ταπεινά και απλοϊκά στον τρόπο ζωής τους. Είναι αρχαίος λαός και εκτιμάει όσο τίποτε άλλο την ηρεμία, την ειρήνη και την καλλιέργεια της γης. Ποτέ δεν ασχολούνταν με περίπλοκες κατασκευές, αν και χρησιμοποιούσαν με επιδέξιο τρόπο τα εργαλεία. Πάντα ήταν ντροπαλοί με τους «μεγάλους ανθρώπους», όπως τους αποκαλούσαν και προσπαθούσαν να περνούν πάντα απαρατήρητοι. Είναι μικρόσωμοι, αδύνατοι και πιο αδύναμοι από τους Νάνους και από κάθε άλλη φυλή της Middle Earth.

Το βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ότι δε φορούσαν παπούτσια, καθώς οι πατούσες τους ήταν σκληρές και διέθεταν πυκνό τρίχωμα. Συνήθιζαν να κάνουν πάρτι και φημίζονταν για τη φιλοξενία τους. Δεν αγαπούσαν τον πόλεμο και δεν είχαν εμπλακεί ποτέ σε καμία διαμάχη. Βέβαια, στους παλιούς καιρούς, χρειάστηκε να πολεμήσουν για την επιβίωση τους. Η πιο αξιομνημόνευτη ιστορία είναι η μάχη των πράσινων λιβαδιών με πρωτεργάτη τον Bandobras Took, ο οποίος πολέμησε εναντίον μιας στρατιάς Orcs. Αυτό το γεγονός ήταν και το τελευταίο και τα όπλα που είχαν στην κατοχή τους τα Hobbits, τα είχαν για διακοσμητικά και μόνο²²².

Η ονομασία Hobbits χρησιμοποιούνταν για όσους κατοικούσαν στην επικράτεια του Shire και για τους συγγενείς τους. Οι Άνθρωποι τους αποκαλούσαν «μικρούληδες» και τα Ξωτικά «Περιάναθ». Η καταγωγή τους είναι λησμονημένη και μονάχα τα αθάνατα Ξωτικά, διατηρούσαν αρχεία²²³. Συνεπώς, ως ταπεινά πλάσματα περιφρονούνταν από τις μεγαλύτερες και ισχυρότερες φυλές. Διαβάζοντας το *Lord of the Rings* ή το *Hobbit*, γίνεται κατανοητό ότι για να φτάσει κάποιος ψηλά πρέπει πρώτα να πέσει στα χαμηλά.

Ο Samwise Gamgee ή Sam ως πιστός φίλος του Frodo και αξιότιμο μέλος της συντροφιάς του δαχτυλιδιού, είναι ένας από τους χαρακτήρες που χαρακτηρίζεται με την παραπάνω αρετή. Από το Shire μέχρι τη Mordor, υπηρετεί πιστά τον δαχτυλοκουβαλητή και είναι έτοιμος να θυσιάσει μέχρι και τη ζωή του. Ο Tolkien πίστευε ότι ο Sam στην ουσία είναι ο κύριος ήρωας του *Lord of the Rings* και δίχως εκείνον, η αποστολή δε θα είχε επιτύχει²²⁴. Σε όλο το τρίτομο έργο, θεωρείται ότι

²²² T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 19-26.

²²³ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 568.

²²⁴ J.R.R. Tolkien, 2000, ό.π., letter 161.

είναι ο υπηρέτης του Frodo, αφού τον αποκαλεί συνεχώς Master, Sir και Mr. Frodo. Όταν έφτασαν στο Mount Doom και οι ελπίδες λιγόστευαν, ο Sam ανέφερε το εξής: «Τελικά αυτός είναι ο προορισμός του ταξιδιού να βοηθήσω και να πεθάνω με τον Mr. Frodo. Λοιπόν, αν είναι αυτή η δουλειά μου, τότε πρέπει να την κάνω»²²⁵.

Όταν ο πόλεμος τελείωσε και ο Sauron νικήθηκε, ο Sam επέστρεψε στο σπίτι του. Με τον καιρό βοήθησε στη μεταφύτευση όλων των δέντρων που είχαν καταστραφεί και εξελέγη δήμαρχος του Shire επτά φορές. Στη συνέχεια παντρεύτηκε την αγαπημένη του Rossie Cotton και μαζί απέκτησαν δεκατρία παιδιά. Με προτροπή του φίλου του ο Sam μαζί με την οικογένεια του μετακόμισε στο σπίτι του Frodo, αφού υπήρχε διαθέσιμος χώρος για όλους. Το πιστό Hobbit ουδέποτε έδειξε ασέβεια, ούτε επιθυμούσε να γίνει ισχυρότερος από τον καλό του φίλο. Θεωρούσε τον εαυτό του τυχερό που τον προσκάλεσε στο σπίτι του, αλλά στην ουσία ο Frodo ήταν ο ευνοημένος, αφού ο Sam τον περιποιούνταν συνεχώς.

Ο ρωμαιοκαθολικός συγγραφέας Stratford Caldecott, εντοπίζει ότι στο έργο του *Lord of the Rings* κυριαρχεί ο λεγόμενος «αγιασμός των ταπεινών». Ο πράος και πιστός Sam κληρονομεί τη γη και αναδύεται στο τέλος της ιστορίας του²²⁶. Γενικότερα, ο συγγραφέας ανταμείβει τους ταπεινούς χαρακτήρες και τιμωρεί τους αλαζόνες. Για παράδειγμα, ο Saruman το μόνο που επιθυμούσε είναι να κυριαρχεί και έτσι αντί να οδηγηθεί στην κορυφή, μετατράπηκε στη χειρότερη έκδοση του εαυτού του. Από την άλλη, ο Sam δεν ήθελε να αποκτήσει δύναμη ή εξουσία και όμως έφτασε στο σημείο να κατέχει την ηγετική θέση του δημάρχου στην επικράτεια του.

Στο έργο του Tolkien τα Hobbits συνεχώς χαρακτηρίζονται ως τα πιο αδύναμα και ανάξια προσοχής πλάσματα. Παρ' όλα αυτά όταν ο Frodo και ο Sam έριξαν το δαχτυλίδι στη φωτιά του Mount Doom, ο βασιλιάς Aragorn και ο στρατός του γονάτισαν μπροστά στα δύο Hobbits. Στη συνέχεια μπήκαν σε μια σκηνή για να αλλάξουν και ο Gandalf γονάτισε σαν υποτακτικός για να σφίξει τις ζώνες των σπαθιών τους στη μέση τους. Ύστερα, ο μάγος σηκώθηκε και τους έβαλε ασημένια στεφάνια στα κεφάλια τους²²⁷. Στην ουσία το κακό στη Middle Earth δεν μπόρεσε να νικηθεί από την ωμή δύναμη του Boromir ή τη σοφία του άρχοντα Elrond. Μονάχα

²²⁵ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 287.

²²⁶ David Lord Alton, *J.R.R. Tolkien, Catholicism, and the Use of Allegory* (2003). Ανακτήθηκε στις 3 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://www.ewtn.com/catholicism/library/jrr-tolkien-catholicism-and-the-use-of-allegory-4135>

²²⁷ Ό.π., σ. 319.

αυτά τα ταπεινά πλάσματα μπόρεσαν να εξαφανίσουν μια για πάντα τον σκοτεινό Sauron.

Έτσι, παρατηρείται μια έντονη επίδραση με την αντιστροφή που εντοπίζεται μέσα στην Αγία Γραφή. Στην Παλαιά Διαθήκη η ταπείνωση αναδεικνύεται με την αναγνώριση του Θεού ως της μόνης πηγής των ικανοτήτων και επιτυχιών του ανθρώπου. Ο πατριάρχης Ιωσήφ ομολογεί ότι δίχως τον Θεό δεν μπορεί να ερμηνεύσει τα δύο όνειρα του Φαραώ. Στη συνέχεια από δούλος έγινε ο δεύτερος πιο ισχυρός άντρας της Αιγύπτου. Ο βασιλιάς Δαβίδ αναγνωρίζει ότι οι δωρεές για την ανοικοδόμηση του ναού δεν είναι παρά δώρα του Θεού. Επίσης, ο Σολομών διακρίνει στην ύπαρξη του ένα θείο δώρο προς τον λαό του.

Επιπλέον, ο Μωσής όπως και οι παραπάνω αποτελεί πρότυπο ταπεινοφροσύνης, καθώς έφτασε στο άκρο άωτο της ταπείνωσης που τον οδήγησε στον θάνατο για την εκπλήρωση του σχεδίου του Θεού. Ο απόστολος Παύλος προτρέπει τους χριστιανούς να είναι ταπεινόφρονες. Μονάχα οι πιστοί που είναι ταπεινοί θα γίνουν κοινωνοί της θείας χάριτος²²⁸. Βέβαια, δε διαθέτουν μονάχα τα Hobbits την αρετή της ταπεινότητας, αλλά και άλλοι χαρακτήρες της Middle Earth.

Ο Gandalf, παρόλο που είναι από τα πιο ισχυρά και σοφά όντα, διακρίνεται για την ταπεινότητα που διαθέτει. Για παράδειγμα, σε μια συζήτηση με τον Frodo, ο μάγος αναφέρει το εξής: «Θα κάνουμε συμβούλιο μόλις γίνεις αρκετά καλά. Τώρα θα σου πω μονάχα πως ήμουν αιχμάλωτος». «Εσύ»; Φώναξε ο Frodo. Ναι, εγώ, ο Gandalf, ο Γκρίζος. Υπάρχουν πολλές δυνάμεις στον κόσμο, καλές ή κακές. Μερικές είναι μεγαλύτερες από εμένα. Με μερικές άλλες δεν έχω ακόμα αναμετρηθεί»²²⁹. Μέσα από αυτά τα λόγια, διακρίνεται η βαθιά ταπεινότητα και αυτογνωσία του Gandalf. Γνωρίζει τα όρια του και ξέρει ότι σε καμία περίπτωση δεν είναι Θεός. Στον Χριστιανισμό ο πιστός πρέπει να αποβάλλει το εγωιστικό φρόνημα που μολύνει την καρδιά του και να αγαπήσει την ταπείνωση. Σε αυτό συμβάλλουν οι κακοπάθειες και οι δύσκολες καταστάσεις, γιατί αυτές ταπεινώνουν τον άνθρωπο και τον βοηθούν να κατανοήσει τις αδυναμίες του.

Δεν είναι αδύνατον ο μάγος μέσω της φυλάκισης και της προδοσίας που δέχτηκε από τον πρώην φίλο του Saruman, να κατανόησε πιο καθαρά τα όρια της δύναμης του. Ο Saruman από την άλλη ήταν βουτηγμένος στην περηφάνια και δεν μπορούσε

²²⁸ Σταύρος Ε. Καλαντζάκης, *Ερμηνεία Περικοπών της Παλαιάς Διαθήκης*, εκδ Π. Πουρναρά Θεσσαλονίκη 2010, σσ. 349-351.

²²⁹ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 317.

να ταπεινωθεί, ούτε στο ελάχιστο. Έτσι, δεν είναι περίεργο που η περηφάνια αποτελεί «δαιμονιώδες ήθος». Είναι δημιούργημα του διαβόλου και αυτή υπήρξε η αιτία της πτώσης του. Ο διάβολος δεν εξέπεσε από κλοπή ή μοιχεία, αλλά από περηφάνια.

Αυτή είναι η βασική απειλή της ανθρώπινης ζωής και αποτελεί πηγή των μεγαλύτερων συγκρούσεων και τραγωδιών. Συνεπώς, η χριστιανική πίστη έχει ως γνώρισμα την ταπεινοφροσύνη και καμία αρετή δεν μπορεί να καλλιεργηθεί δίχως αυτήν²³⁰. Οι δύο μάγοι οι οποίοι προέρχονται από την τάξη των Maiar, κατέχουν σπουδαίες δυνάμεις, βαθιές γνώσεις και σοφία. Βέβαια, ανεξάρτητα από την κοινή καταγωγή τους δεν ταιριάζουν σε τίποτα απολύτως. Γενικότερα, η πάλη των δύο μάγων είναι το παράδειγμα του τι μπορεί να σου προσφέρει αφενός η ταπείνωση αφετέρου η υπερηφάνεια.

Μια άλλη σπουδαία προσωπικότητα είναι η Galadriel, η οποία είναι η κυρά του Lothlorien και σύζυγος του σοφού Celeborn. Ήταν ένα από τα μεγαλύτερα Ξωτικά της Middle Earth και φημίζονταν για τη δύναμη, την ομορφιά και τις γνώσεις που διέθετε. Ήταν φύλακας του δαχτυλιδιού των Ξωτικών με το όνομα Nenya, όπου ήταν γνωστό ως το δαχτυλίδι του νερού. Στο *Lord of the Rings*, υποδέχεται για πρώτη φορά τη συντροφιά του δαχτυλιδιού στο δάσος του Lothlorien, όπου τους προσφέρει φιλοξενία. Στη συνέχεια ο Frodo προτείνει στην κυρά του δάσους να πάρει εκείνη το One Ring, λέγοντας ότι είναι αρκετά δίκαιη και δυνατή για να το χειριστεί. Η Galadriel σχεδόν μπήκε στο πειρασμό να το πάρει, αλλά την τελευταία στιγμή δίστασε και η ευγενική φωνή της έγινε απαλή και λυπημένη. Στη συνέχεια είπε: «Ξεπέρασα τη δοκιμασία. Ας μικρύνω και ας πάω στη Δύση και ας μείνω η Galadriel»²³¹.

Έτσι, η κυρά των Ξωτικών δείχνει ταπεινότητα, επιλέγοντας να παραμείνει όπως είναι. Αν έπαιρνε το δαχτυλίδι, τότε θα αποκτούσε απίστευτες δυνάμεις πέρα από κάθε φαντασία, αλλά με το τίμημα της διαφθοράς που χαρακτήριζε τον Saruman. Την ίδια δοκιμασία πέρασε ο Gandalf όταν ο Frodo προθυμοποιείται να του δώσει το δαχτυλίδι. Το Hobbit του είπε ότι είναι σοφός και δυνατός και πρέπει να το πάρει εκείνος. Όμως ο μάγος του είπε ότι να μην τον βάζει σε πειρασμό, γιατί με το One Ring θα αποκτούσε τρομερές δυνάμεις. Επίσης, ανέφερε ότι σε καμία περίπτωση δε θέλει να γίνει σαν τον σκοτεινό άρχοντα. Εδώ, ο Gandalf διαβαίνει την ίδια ακριβώς δοκιμασία που δέχτηκε η Galadriel και τη νικάει. Ο Saruman από την άλλη θα είχε

²³⁰ Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, ό.π., σσ. 253-254.

²³¹ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 520

υποκύψει και θα έπαιρνε το δαχτυλίδι για να αποκτήσει δύναμη και να γίνει άρχοντας της Middle Earth.

Βέβαια, στο τέλος της ιστορίας η Galadriel, ο Gandalf και ο Elrond ως κάτοχοι δαχτυλιδιών, οδηγήθηκαν στις αθάνατες χώρες του Valinor. Μαζί τους πήγαν ο γηραιός Bilbo Baggins και ο Frodo, καθώς ήταν δαχτυλοκουβαλητές, για αρκετό χρονικό διάστημα. Επίσης, μετά από καιρό, ταξίδεψαν στο Valinor το Hobbit Sam, ο Νάνος Gimli και το Ξωτικό Legolas, όπου έγιναν καλοί φίλοι²³². Βέβαια, ο Saruman δεν είχε την ίδια τύχη, διότι αφότου δολοφονήθηκε από τον υποτακτικό του Grima, το πνεύμα του δεν επιτρέπονταν να εισέλθει στις αθάνατες χώρες του Valinor. Συνεπώς, ο συγγραφέας επιβράβευσε τους ενάρετους και ταπεινούς και τιμώρησε τους αλαζόνες.

²³² T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σσ. 425-426.

3.3.2. Η ελπίδα ως ύστατο όπλο ενάντια στο κακό

Η ελπίδα στα βιβλία του Tolkien είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς σε αυτή και μόνο βασίζονται όλοι οι ελεύθεροι λαοί της Middle Earth για να νικήσουν το σκοτάδι. Είναι γεγονός ότι από την ώρα που διαλύθηκε η συντροφιά του δαχτυλιδιού, οι πιθανότητες να επιτύχει η αποστολή ήταν ελάχιστες. Οι περισσότεροι θεωρούσαν πως δεν είναι δυνατόν δύο μικρά Hobbits να φτάσουν στο Mount Doom και να καταστρέψουν το One Ring. Ακόμη και ο Gandalf στο ένα Hobbit της παρέας, τον Pipin, αναφέρει το εξής: «Ο Pipin έπιασε το χέρι του Gandalf. «Πες μου», είπε, «υπάρχει ελπίδα»; «Για τον Frodo, θέλω να πω ή τουλάχιστον κυρίως για τον Frodo». Ο Gandalf έβαλε το χέρι του στο κεφάλι του Pipin. «Ποτέ δεν υπήρχε μεγάλη ελπίδα», απάντησε. «Μόνο τρελή ελπίδα, όπως μου είπαν»²³³.

Στην ουσία δεν κρύβεται κάποια μεγάλη αλήθεια μέσα από τα λόγια του μάγου προς στο Hobbit. Με τον καιρό αρκετοί αποδοκίμασαν τη μεταφορά του δαχτυλιδιού στο βασίλειο του Sauron από τον Frodo και τον Sam. Ένας από αυτούς είναι ο Denethor, που κατείχε το αρχοντικό αξίωμα του επιτρόπου της Gondor. Σύμφωνα με τον Gandalf, ο Denethor είναι περήφανος, πανούργος, δυνατός και κρατάει από μεγάλη γενιά. Βέβαια, δεν είναι βασιλιάς, αλλά είναι χωρίς αμφιβολία πολύ αρχοντικός σε σημείο που μοιάζει περισσότερο μάγος από τον ίδιο τον Gandalf. Στο τέλος, επέλεξε το δρόμο της απελπισίας, καθώς πίστευε ότι η Δύση απέτυχε και κανείς δεν μπορεί να κάμψει την ισχύ της Mordor.

Στον αντίποδα βρίσκεται ο Theoden, ο βασιλιάς του Rohan, του οποίου ο λαός είναι περισσότερο γνωστός ως «αλογοαφέντες». Θεωρείται καλοκάγαθος γέροντας, αλλά για ένα χρονικό διάστημα βρίσκονταν σε απάθεια και αδυναμία. Εξαιτίας των κομπογιαννίτικων κόλπων και των δόλιων συμβουλών του Grima Wormtongue, μετατράπηκε σε έναν αδύναμο γέρο. Ο κάποτε πιστός του σύμβουλος ήταν τώρα υπηρέτης του Saruman και φρόντιζε να εκπληρώσει το θέλημα του αφέντη του, δηλαδή να βλάψει το Rohan. Ο Gandalf, ο Λευκός, κατάφερε να αφυπνίσει τον βασιλιά από τον βαθύ λήθαργο και να «ξεσκεπάσει» τον προδότη σύμβουλο του.

Σε αυτό το σημείο θα τονιστεί η αντίθεση μεταξύ των δύο αρχόντων, αυτών της Gondor και του Rohan. Ο Denethor ήταν ιδιαίτερα έξυπνος και σοφός, αλλά διάφορα γεγονότα της ζωής του τον επηρέασαν αρνητικά. Μετά το τέλος της διακυβέρνησης του πατέρα του, του Ecthelion II, ο Denethor σε ηλικία πενήντα τεσσάρων ετών, έγινε

²³³ Ο.π., σ. 116.

ο νέος επίτροπος της Gondor. Για την εποχή του διέθετε υψηλή μόρφωση, ήταν ατρόμητος και είχε εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του. Η αρχή της πτώσης του σημειώθηκε όταν η γυναίκα του Finduilas απεβίωσε το 2988 με βάση τον κόσμο του Tolkien. Από τότε χρησιμοποιούσε τη σφαίρα του palantíri²³⁴ και κατείχε υψηλές γνώσεις για αυτό το αντικείμενο.

Ο Gandalf δεν πίστευε ότι ο Denethor θα είχε τολμήσει να χρησιμοποιήσει τη σφαίρα ώσπου να τον εγκαταλείψει η σοφία του. Μέσω του palantíri ο Sauron έπεισε τον Denethor ότι κανείς δεν μπορεί να επικρατήσει εναντίον του. Έτσι, με τον καιρό έπεσε σε απελπισία, καθώς είχε πιστέψει αυτά που υποστήριζε με δόλο ο σκοτεινός άρχοντας²³⁵. Επίσης, ο θάνατος του πρωτότοκου γιου του Boromir του προκάλεσε μεγάλη ζημιά, αλλά δεν ήταν αυτό το τελευταίο πλήγμα. Ο ίδιος έστειλε τον δεύτερο γιο του Faramir να πάει να ανακτήσει την πόλη Osgiliath, όμως τα Orcs είχαν καταστήσει την πόλη απόρθητη.

Συγκεκριμένα, λίγο πριν φύγει ο Faramir είχε τον εξής διάλογο με τον πατέρα του: «Πολλά πρέπει να διακινδυνεύσουν στον πόλεμο», είπε ο Denethor. «Το Cair Andros είναι επανδρωμένο και δεν μπορούμε να στείλουμε και άλλους. Αλλά δε θα παραδώσω το ποτάμι και το Pelennor δίχως μάχη, όχι αν υπάρχει ακόμα ένας καπετάνιος που να έχει την τόλμη να κάνει το θέλημα του άρχοντα του». Τότε όλοι σώπασαν. Άλλα, τέλος, ο Faramir είπε: «Δεν εναντιώνομαι στο θέλημα σου πατέρα. Αφού έχασες τον Boromir, θα πάω εγώ και θα κάνω ότι μπορώ στη θέση του... αν το διατάξεις». «Το διατάζω», είπε ο Denethor. «Τότε, σε χαιρετώ!» είπε ο Faramir. «Και αν τύχει και γυρίσω, έχει καλύτερη γνώμη για εμένα». «Αυτό εξαρτάται από τον τρόπο της επιστροφής σου», είπε ο Denethor²³⁶.

Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Faramir τραυματίστηκε πολύ σοβαρά και ο Denethor έπεσε σε απελπισία. Τότε, ενώ η πόλη φλέγονταν, ο Denethor είπε το εξής: «Μην κλαις άρχοντα, κόμπιασε. Μπορεί να γίνει καλά. Ρώτησες τον Gandalf; Μη με παρηγορείς με μάγους», είπε ο Denethor! Η τρελή ελπίδα απέτυχε. Ο εχθρός το βρήκε και τώρα η δύναμη του αυξάνεται. Βλέπει και τις ενδόμυχες σκέψεις μας και ότι

²³⁴ Τα palantíri (palantír) είναι γνωστά ως «seeing stones» και είναι κυκλικές πέτρες που οι χρήστες μπορούν να επικοινωνήσουν εξ αποστάσεως μέσω αυτών και να παρατηρήσουν ό,τι επιθυμούν. Στην αρχή κατασκευάστηκαν για καλό σκοπό, αλλά ο Sauron τις διέφθειρε. Το όνομα palantír στη γλώσσα των Ξωτικών σημαίνει «βλέπω από μακριά». Το πρώτο συνθετικό «palan» σημαίνει μακριά και το δεύτερο συνθετικό «tir» ορίζεται ως παρακολούθηση.

²³⁵ TZ. P. P. Τόλκιν, 2000, ό.π., σσ. 553-555.

²³⁶ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 118.

κάνουμε είναι ολέθριο. Έδωξα τον γιο μου, δίχως ευχαριστώ, δίχως την ευλογία μου σε περιττό κίνδυνο και εδώ κείται με δηλητήριο στο αίμα του. Όχι, ό,τι και να γίνει τώρα στον πόλεμο, η δική μου γενιά τελειώνει ακόμα και ο οίκος των επιτρόπων απέτυχε. Ακολουθήστε όποιον θέλετε ακόμα και τον Γκρίζο τρελό, αν και οι ελπίδες του χάθηκαν. Εγώ θα μείνω εδώ»²³⁷.

Ο Denethor επέτρεψε στον Sauron μέσω του palantíri, να τον πείσει πως κανείς δεν μπορεί να νικήσει τον πολυάριθμο στρατό του. Βέβαια, ο σκοτεινός άρχοντας δεν ψεύδονταν, καθώς η σφαίρα δε λέει ποτέ ψέματα. Όμως, υπερτονιζόταν η αρνητική πλευρά των πραγμάτων και ο επίτροπος της Gondor, ξέχασε πως ο βασιλιάς Theoden ήταν καθ' οδόν. Έτσι, η πολύχρονη χρήση του palantíri σε συνδυασμό με τα θλιβερά γεγονότα που του συνέβησαν, τον οδήγησαν στο μονοπάτι της απελπισίας. Ο Sauron με τον ρόλο του διαβόλου, κατάφερε να τον οδηγήσει στην αυτοκαταστροφή του.

Ο άρχοντας της Gondor διέπραξε αρκετά αμαρτήματα, αλλά το χειρότερο ήταν η εγκατάλειψη της ελπίδας. Η εγκατάλειψή της, δημιουργεί μεγάλα προβλήματα στην πνευματική ζωή του πιστού. Στην πατερική παράδοση επισημαίνεται ότι: «Χαλεπότερον τοῦ ἁμαρτάνειν ἐστὶν τὸ ἀπελπίζειν». Στην Καινή Διαθήκη ως παραδείγματα προβάλλονται οι δύο μαθητές του Ιησού Χριστού, ο Πέτρος και ο Ιούδας. Ο πρώτος αμάρτησε, αφού απαρνήθηκε τον δάσκαλο του τρεις φορές, αλλά μετά έκλαψε πικρά και συγχωρέθηκε. Ο δεύτερος πρόδωσε τον Χριστό για τριάντα αργύρια και ύστερα αυτοκτόνησε, βουτηγμένος στην απόγνωση²³⁸.

Η απελπισία του Denethor τον οδήγησε στην απόφαση να βάλει τέρμα στη ζωή του, καίγοντας τον ετοιμοθάνατο γιο του και τον ίδιο του τον εαυτό. Η πρόθεση του επιτρόπου, παρατηρείται στον παρακάτω διάλογο: «Δε θα ξυπνήσει πάλι», είπε ο Denethor. «Η μάχη είναι μάταιη. Γιατί να θέλουμε να ζήσουμε περισσότερο; Γιατί να μην πάμε μαζί στο θάνατο πλάι πλάι; Δε σου έχει δοθεί εξουσία, επίτροπε της Gondor, να διατάξεις την ώρα του θανάτου σου», είπε ο Gandalf. «Και μόνο οι βάρβαροι βασιλιάδες, κάτω από την κυριαρχία της Μαύρης Δυνάμεως, το έκαναν αυτό, αυτοκτονώντας από υπερηφάνεια και απελπισία, δολοφονώντας τους συγγενείς τους για να κάνουν το δικό τους θάνατο ευκολότερο»²³⁹. Είναι γνωστό στον Χριστιανισμό ότι όποιος καταστρέφει τη ζωή του, επειδή τη βρίσκει αφόρητη ή

²³⁷ Ο.π., σσ. 128-129.

²³⁸ Ιερομόναχος Γεννάδιος Μανώλης, Θεολόγος· Αρχισυντάκτης Ενότητας Ορθοδοξία – Πemptousία. «Ιούδας ο προδότης και δόλιος....» (2020). Ανακτήθηκε στις 11 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://www.pemptousia.gr/2020/04/ioudas-o-prodotis-ke-dolios>

²³⁹ Ο.π., σ. 172.

ανώφελη, θεωρείται ασυγχώρητος. Γιατί στην ουσία, οικειοποιείται την κυριότητα του Θεού πάνω στη ζωή και τον θάνατο και δείχνει ασέβεια σε Εκείνον. Πιο πάνω, προβάλλεται ένα έντονο χριστιανικό μήνυμα, καθώς ο Gandalf, επιπλήττει τον Denethor, λέγοντας του ότι δεν κατέχει την εξουσία να καθορίσει την ώρα του θανάτου του.

Σε αντίθεση με την αυτοθυσία του Boromir και του βασιλιά του Rohan, που εκφράζει ανιδιοτέλεια, η αυτοχειρία συμβολίζει εγωκεντρισμό. Ο άνθρωπος συνήθως απομακρύνεται από τους συνανθρώπους του και τον ίδιο τον Θεό και οδηγείται σε αυτήν την ενέργεια. Έτσι, ακριβώς και ο Denethor, αρνείται να πολεμήσει μαζί με τους ανθρώπους του και απομονώνεται με τον γιο του. Επίσης, η αυτοκτονία ως πράξη απελπισίας φανερώνει και απιστία. Θέτοντας τέλος στη ζωή του, ο άνθρωπος εκδηλώνει απιστία προς την πρόνοια του Θεού. Με λίγα λόγια, ο επítροπος της Gondor, έχει χάσει τελείως την πίστη του και είναι πεπεισμένος πως η μάχη έχει χαθεί²⁴⁰.

Συνέβαλλαν αρκετοί παράγοντες στο να καταλήξει ο άρχοντας Denethor στην απόγνωση και την έλλειψη ελπίδας. Η μακροχρόνια χρήση του palantiri, διέφθειρε το μυαλό του και ο Sauron ως πιστή απεικόνιση του διαβόλου κατάφερε να τον οδηγήσει στην απελπισία. Επιπλέον, ο θάνατος της συζύγου του και του πρωτότοκου γιου του Boromir, τον μετέτρεψαν σε έναν κλειστό και αυστηρό άνθρωπο. Βέβαια, ο σοβαρός τραυματισμός του Faramir στο πεδίο της μάχης, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξάλειψη όσης ελπίδας του είχε απομείνει. Τέλος, συνέβαλε και η υπερηφάνεια, καθώς δεν επιθυμούσε να παραδώσει την εξουσία στον Aragorn που ήταν δικαιωματικά ο διάδοχος του θρόνου.

Στο άλλο άκρο βρίσκεται ο Theoden, ο βασιλιάς του Rohan και πιστός σύμμαχος της Gondor. Για πολύ καιρό βρίσκονταν σε αναβλητικότητα και ήταν γερασμένος σε τέτοιο σημείο που δεν μπορούσε να σταθεί χωρίς το ραβδί του. Αυτό ήταν έργο του Grima Wormtongue, ο οποίος με δόλιες συμβουλές κατάφερε να δηλητηριάσει τη θέληση και το μυαλό του. Κάποτε ήταν υπόλογος στον βασιλιά, αλλά με τον καιρό έγινε ο υπηρέτης του έκπτωτου Saruman. Υιοθέτησε από τον νέο του αφέντη το χάρισμα της πειθούς και ως «κατηραμένος όφις» αμαύρωνε τον τρόπο σκέψης του και τον χειραγωγούσε. Κατεύθυνε τη σκέψη του στη θέληση του Saruman και τον

²⁴⁰ Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, ό.π., σσ. 645-648.

απομόνωνσε από τους ανθρώπους που τον νοιάζονταν. Αυτός είναι ο λόγος που εξόρισε τον ανιψιό του Eomer και έδειχνε αντιπάθεια για τον Gandalf.

Όταν ο μάγος κατάφερε να εισέλθει στο χρυσό παλάτι του Meduseld²⁴¹ μαζί με τον Aragorn, τον Legolas και τον Gimli, βρέθηκε απέναντι από τον κουρασμένο άρχοντα, του οποίου η γενειάδα ήταν τόσο μεγάλη που άγγιζε το έδαφος. Ο Theoden όχι μόνο δεν καλωσόρισε τους καλεσμένους, αλλά πρόσβαλε τον Gandalf, αποκαλώντας τον «κοράκι της καταιγίδας». Ύστερα, ο πονηρός Grima τον χαρακτήρισε «Láthspell»²⁴², αλλά ο Gandalf τον παραμέρισε αμέσως και θεράπευσε τον βασιλιά του Rohan λέγοντας τα εξής λόγια: «Τώρα Theoden γιε του Thengel, θα με ακούσεις;» Είπε ο Gandalf. «Ζητάς βοήθεια»; Σήκωσε το ραβδί του και έδειξε σε ένα ψηλό παράθυρο. Εκεί το σκοτάδι φάνηκε να καθαρίζει και από το άνοιγμα φάνηκε, ψηλά και καθαρά, ένα κομμάτι λαμπερού ουρανού. Δεν είναι όλα σκοτεινά. «Πάρε θάρρος, άρχοντα του Mark²⁴³, γιατί καλύτερη βοήθεια δεν πρόκειται να βρεις. Δεν έχω συμβουλές για αυτούς που έχουν απελπιστεί»²⁴⁴.

Μετά από αυτά τα θαυμαστά λόγια ο Theoden σηκώθηκε από τον θρόνο του και επανάκτησε το χαμένο του θάρρος και την αρετή της ελπίδας που είχε χάσει για πολύ καιρό. Από τότε με τη συμβολή του Gandalf και της συνοδείας του, αντιμετώπισε την απειλή του προδότη Saruman και προστάτεψε τους ανθρώπους του. Στη συνέχεια, όπως θα δούμε παρακάτω, απάντησε στο αίτημα της Gondor για βοήθεια και μαζί με τον στρατό του, οδηγήθηκε προς τη συμμαχική πόλη.

Πριν πεθάνει ένδοξα πάνω στη μάχη, ο βασιλιάς του Rohan, φώναξε στους άντρες του το εξής: «Εδώ! Μαζί μου! Φώναξε ο Theoden. Εμπρός, Eorlingas²⁴⁵! Μη φοβάστε το σκοτάδι!»²⁴⁶ Με τα παραπάνω λόγια γίνεται κατανοητό πως ο Theoden δεν έχασε την ελπίδα μέχρι το τέλος σε αντίθεση με τον Denethor που παραδόθηκε στην απελπισία. Στον Χριστιανισμό η αξία της ανθρώπινης ζωής, βρίσκεται στον Θεό. Όμως, πολλές φορές, ο κόσμος αποσπά τον πιστό από τον Θεό και

²⁴¹ Το Meduseld είναι γνωστό ως «Golden Hall» και είναι η μεγάλη αίθουσα του βασιλιά που βρίσκεται στο Edoras, στην πρωτεύουσα του Rohan.

²⁴² Είναι ένα παρωνύμιο που έδωσε ο Grima στον Gandalf και σημαίνει «γρουσουζής» ή αυτός που φέρνει κακές ειδήσεις. Είναι το αντίθετο της παλαιάς αγγλικής λέξεως «gospel» που σημαίνει «καλά νέα».

²⁴³ Οι ντόπιοι αποκαλούσαν την πατρίδα τους Mark ή Riddermark, ονόματα που θυμίζουν το αγγλικό δυτικό βασίλειο της Mercia. Σε αυτή την περιοχή ζούσε ο ίδιος ο Tolkien.

²⁴⁴ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σσ. 159-160.

²⁴⁵ Με αυτό το όνομα, οι καβαλάρηδες του Rohan αποκαλούσαν τους εαυτούς τους μερικές φορές. Το χρησιμοποιούσαν από την εποχή του κυβερνούσε ο πρώτος βασιλιάς με το όνομα Eorl.

²⁴⁶ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 152.

απομακρύνεται από το νόημα της ζωής. Παρουσιάζονται εμπόδια που τον αποπροσανατολίζουν και έτσι ο άνθρωπος περιορίζεται μονάχα στις δυνάμεις του. Όμως, με την ελπίδα, ο άνθρωπος υπομένει τις δυσκολίες και αγωνίζεται να φτάσει στην εκπλήρωση του σκοπού του²⁴⁷. Από αυτή την περίπτωση, ταλαιπωρούνταν για μεγάλο χρονικό διάστημα ο βασιλιάς του Rohan. Ο Grima Wormtongue τον είχε αποτραβήξει από τον κοντινό του κύκλο και τον είχε οδηγήσει σε μια παθητικότητα, η όποια θα οδηγούσε το βασίλειο του στην καταστροφή.

Ο Theoden εξαρτιόνταν από τις δόλιες συμβουλές του και δεν κοίταγε παραπέρα. Έτσι, έφτασε ο Gandalf, ο Λευκός, και κατάφερε να απομακρύνει τον Grima και να αφυπνίσει τον βασιλιά από τον λήθαργο. Από τότε η ελπίδα μπήκε ξανά στην καρδιά του και αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις για να προστατέψει τους δικούς του ανθρώπους. Η περίπτωση των δύο αρχόντων του Rohan και της Gondor, προβάλλει ικανοποιητικά την αντίθεση της ελπίδας και της απόγνωσης. Ο Theoden αποφασίζει να πολεμήσει για την ελευθερία της Gondor σε μια μάχη αμφιβόλου αποτελέσματος και σκοτώνεται ένδοξα. Ο Denethor από την άλλη απομονώνεται στον εαυτό του και γεμάτος απόγνωση, αυτοπυρπολείται. Συνεπώς, ο βασιλιάς του Rohan δεν εγκαταλείπει την ελπίδα μέχρι το τέλος, ενώ ο επίτροπος της Gondor αντί να ακούσει τη συμβουλή του Gandalf και να πολεμήσει, αποφάσισε να βάλει τέρμα στη ζωή του.

²⁴⁷ Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, ό.π., σ. 200.

3.4 Τα τρία αξιώματα του Ιησού Χριστού

3.4.1. Ο προφητικός ρόλος του μάγου Gandalf

Στα βιβλία του Tolkien και πιο πολύ στο *Lord of the Rings*, υπάρχουν ορισμένοι χαρακτήρες που αντιπροσωπεύουν τα τρία αξιώματα του Ιησού Χριστού. Όμως, κανένας δεν ενσαρκώνει τον Ιησού Χριστό εξ ολοκλήρου, όσο ο Aslan στο έργο *Narnia*. Ο καθηγητής φιλοσοφίας Peter John Kreeft έχει τονίσει ότι οι ήρωες Gandalf, Frodo και Aragorn, αποτελούν το παράδειγμα του τριπλού μεσσιανικού συμβολισμού της Παλαιάς Διαθήκης. Υπάρχουν πολλά σημεία που προβάλλεται η σχέση του Gandalf με τον Ιησού Χριστό. Η πρώτη περίπτωση η οποία έχει τονιστεί και στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, είναι η πτώση του Gandalf στη Μόρια και η επιστροφή του στο Fangorn forest.

Ο μάγος όταν συνάντησε τον δαίμονα Balrog, ως αρχηγός της συντροφιάς, έδωσε εντολή να τρέξουν όλοι για να σωθούν. Έτσι στάθηκε στη μέση της γέφυρας και την κατέστρεψε με το ραβδί του και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να χαθεί στο σκοτάδι με τον Balrog²⁴⁸. Στο τέλος, ο μάγος έφτασε στην άβυσσο που βρίσκονταν κάτω από το βασίλειο του Durin. Εκεί, πολέμησε τον εχθρό του ο οποίος συνεχώς τον έσφιγγε και ο μάγος με τη σειρά του τον έκοβε με το σπαθί του. Όταν, ο δαίμονας έτρεξε για να φύγει, ο μάγος πιάστηκε από τη φτέρνα του και τον οδήγησε στον πύργο του Durin με την ονομασία Zirakzigil (Ζιρακζιγκίλ). Εκεί, ύστερα από δύο ημέρες, γκρέμισε το κουφάρι του δαίμονα στη βουνοπλαγιά.

Στη συνέχεια ο Gandalf έδωσε την εξής περιγραφή: «Υστερα με τύλιξε σκοτάδι και πλανήθηκα έξω από νου και το χρόνο και ταξίδεψα μακριά σε δρόμους που δε θα μιλήσω γι' αυτούς. Μ' έστειλαν πίσω γυμνό για λίγο καιρό, ώσπου να τελειώσει το έργο μου». Όταν εμφανίστηκε μπροστά στον Aragorn, στον Legolas και στον Gimli, τα μαλλιά του ήταν κάτασπρα σαν το χιόνι και η φορεσιά του λαμπερή²⁴⁹. Ο μάγος από Γκρίζος έγινε Λευκός και οι σύντροφοι του είχαν μείνει άλαλοι με το θέαμα. Αυτά τα γεγονότα θυμίζουν τον θάνατο και την ανάσταση του Ιησού Χριστού. Επομένως, ο Γκρίζος μάγος θυσιάστηκε για να σώσει τους φίλους του και ύστερα επέστρεψε ισχυρότερος στη ζωή ως ο Gandalf, ο Λευκός.

²⁴⁸ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σσ. 471-472.

²⁴⁹ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σσ. 141-142.

Ο θάνατος του Gandalf στα ορυχεία της Μόρια συμβολίζει τη σταύρωση του Ιησού Χριστού που πέθανε για τη σωτηρία των ανθρώπων. Γι' αυτό το λόγο πολέμησε και έπεσε με τον Balrog στο σκοτάδι για να σώσει τους φίλους του από τον τρομερό κίνδυνο. Όπως διαβάζουμε στην Καινή Διαθήκη: «μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Κατά Ιωάννην 15:13). Όμως, η θυσία του ηρωικού χαρακτήρα δεν έλαβε τέλος, γιατί αναστήθηκε και συνάντησε τους συντρόφους του με όλη του τη μεγαλοπρέπεια. Δεν είναι παράξενο πως τα παραπάνω γεγονότα θυμίζουν τον θάνατο και την ανάσταση του Ιησού Χριστού. Ο ίδιος ο Tolkien είχε αναφέρει ότι ο Gandalf, ο Γκρίζος, πεθαίνει στη θνητή σάρκα από τη μονομαχία με τον Balrog. Ύστερα, επιστρέφει ως ο Gandalf, ο Λευκός με το άφθαρτο σώμα της Ανάστασης. Συνεπώς, ο θάνατος και η ανάσταση του μάγου σε μια ανώτερη ύπαρξη, είναι ένας ισχυρός συμβολισμός στο έργο *Lord of the Rings*, ο οποίος δεν περνάει απαρατήρητος²⁵⁰.

Ο Ιησούς Χριστός με τον θάνατο του, νίκησε τον θάνατο (όπως ακριβώς ο Gandalf κατέβαλε τον Balrog) και με την ανάσταση του, χάρισε στον άνθρωπο την αιώνια ζωή. Επίσης, η ανάσταση και η ανάληψη του Χριστού δεν ανήκουν σε τελευταία ανάλυση στον Χριστό, αλλά σε όλους τους ανθρώπους. Ο Ένσαρκος Λόγος του Θεού, έπαθε όσα έπαθε για το ανθρώπινο γένος. Αυτό ήταν πάντα πρόβλημα για τον Lewis, ο οποίος στην αρχή δεν μπορούσε να κατανοήσει ότι ο Χριστός ότι έκανε το έκανε για εμάς. Γι' αυτό το λόγο ο μάγος θυσιάστηκε, για να σώσει τη ζωή των φίλων του. Δεν πολέμησε αυτόν τον δαίμονα για προσωπικούς λόγους, αλλά για να σώσει την υπόλοιπη συντροφιά του δαχτυλιδιού. Επιπλέον, ο άνθρωπος υφίσταται την Ανάσταση, όπως υφίσταται και τη γέννηση του²⁵¹. Έτσι και ο μάγος από Γκρίζος έγινε Λευκός και επέστρεψε στη ζωή ανανεωμένος. Γενικότερα, ο Tolkien μέσω του Gandalf προσπαθεί να περάσει στους αναγνώστες τη δύναμη της θυσίας του Χριστού στον Άδη, την κάθοδο στο σκοτάδι, την Ανάσταση και τη δόξα στο νέο του σώμα²⁵².

Επίσης, όπως ο Gandalf έπεσε στην άβυσσο, έτσι και ο Ιησούς Χριστός κατέβηκε στον Άδη. Ο όρος «άβυσσος» παρατηρείται στο δεύτερο τόμο του *Lord of the Rings*, όταν ο μάγος διηγείται την περιπέτεια του. Η άβυσσος, δηλώνει την αταξία και την

²⁵⁰ ChristianityinLOTR, *Christ-Like Figures* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 11 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://sites.google.com/a/mun.ca/christianityinlotr/christ>

²⁵¹ Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, ό.π., σσ. 690-693.

²⁵² JARROD1240, *Christian Symbols and Christ Figures in "The Lord of the Rings"* (2022). Ανακτήθηκε στις 11 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://hobbylark.com/fandoms/The-Lord-of-the-Rings-and-Christian-Symbolism>

απειλή της ζωής. Ο Μέγας Βασίλειος περιγράφει την άβυσσο ως «Υδωρ πολὺ δυσέφικτον ἔχον ἑαυτοῦ τὸ πέρας ἐπὶ τὸ κάτω». Επιπλέον, ο Γρηγόριος Νύσσης το ορίζει ως «το πλήθος των υδάτων»²⁵³. Οι περιγραφές των Πατέρων για την άβυσσο έχουν τεράστιο ενδιαφέρον, καθώς και ο Gandalf την περιγράφει με τον ίδιο τρόπο. Συγκεκριμένα κάνει την εξής ανάλυση: «Επεφτα πολλή ώρα και αυτός μαζί μου. Η φωτιά του με έζωνε. Καιγόμουν. Ύστερα πέσαμε στο βαθύ νερό και όλα ήταν σκοτεινά. Ήταν κρύο σαν θάνατος, σχεδόν πάγωσε η καρδιά μου»²⁵⁴.

Έτσι, παρατηρείται ότι η άβυσσος του Tolkien, δε διαφέρει ιδιαίτερα από αυτήν της Παλαιάς Διαθήκης. Επίσης, ένα άλλο κοινό σημείο είναι ότι ο Gandalf δε γίνεται αντιληπτός από τους φίλους του, όπως ακριβώς και ο Ιησούς Χριστός από τη Μαρία Μαγδαληνή. Στο Κατά Ιωάννη Ευαγγέλιο γίνεται ο εξής διάλογος: «καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ· κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκες αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῳ» (20:14-15). Αντίστοιχα και στο Fangorn forest, στο δεύτερο τόμο, ο Gandalf δεν έγινε αμέσως αντιληπτός, καθώς στην αρχή τον πέρασαν για τον Saruman.

Επιπλέον, τόσο ο Ιησούς Χριστός, όσο και ο Gandalf, ο Λευκός, φορούν λευκά ολόλαμπρα ρούχα. Τα άσπρα ρούχα του μάγου έλαμπαν και η ρόμπα του ήταν αστραφτερή. Τα γένια και τα φρύδια του ήταν το ίδιο λευκά και όταν τον αντίκρισαν οι σύντροφοι έμειναν έκπληκτοι. Ο Legolas φώναξε «Mithrandir» και ο Aragorn φώναξε «τι πέπλο σκέπαζε τα μάτια μου». Ο Νάνος Gimli από την άλλη, έπεσε στα γόνατα και σκέπασε τα μάτια του. Αυτό το γεγονός θυμίζει τη μεταμόρφωση του Ένσαρκου Λόγου του Θεού. Πιο αναλυτικά στο Κατά Ματθαίον διαβάζουμε το εξής: «Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς» (17:1-2). Συνεπώς, και στις δύο περιπτώσεις, υπάρχουν αρκετά κοινά στοιχεία όπως π.χ. το χρώμα των ενδυμάτων και ο αριθμός των παρευρισκόμενων.

²⁵³ Σταύρος Ε. Καλαντζάκης, *Η Θεολογία της Δημιουργίας στην Παλαιά Διαθήκη*, εκδ. Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2016, σσ. 64-65.

²⁵⁴ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012γ, ό.π., σ. 140.

Κλείνοντας, ο Gandalf μας θυμίζει τον Ιησού Χριστό στον θάνατο, την ανάσταση και τη μεταμόρφωση. Ο μάγος ως ανώτερη ύπαρξη, παίζει ουσιαστικό ρόλο στα έργα του Tolkien, δίνοντας συμβουλές και καθοδήγηση στους ελεύθερους λαούς της Middle Earth. Σε δύσκολες εποχές, πάντα εμφανίζονταν για να προσφέρει απλόχερα τη σοφία του και να εμποδίσει την εξάπλωση του κακού. Βέβαια, δε γινόταν πάντα δεκτός με ανοιχτές αγκάλες, καθώς θεωρείτο ότι εμφανιζόταν συχνά σε σκοτεινές ώρες, όπως αναφέρει ο άρχοντας Denethor. Επιπλέον, είχε την ιδιότητα να «ανάβει» την ελπίδα στις καρδιές των ανθρώπων και να διώχνει το σκότος, όπως έκανε με τον βασιλιά Theoden. Επίσης, δεν έκανε επίδειξη των δυνάμεων του, εκτός αν δεν είχε άλλη επιλογή.

3.4.2. Τα πάθη του Frodo και η θυσία του για τη Middle Earth

Μια άλλη φιγούρα στο *Lord of the Ring*, η οποία διαφέρει από τον Gandalf, αλλά έχει ίση αξία με αυτόν είναι ο Frodo Baggins. Είναι ο ανιψιός του Bilbo Baggins, ο οποίος του κληροδότησε το One Ring, χωρίς να γνωρίζει βέβαια περί τίνος πρόκειται. Ο μελετητής Peter J. Kreeft, ανέφερε ότι αυτό το Hobbit ενσαρκώνει την ιερατική μορφή του Ιησού Χριστού. Στα βιβλία του Tolkien, ο πρωταγωνιστής Frodo αναλαμβάνει την επικίνδυνη αποστολή να μεταφέρει το δαχτυλίδι του Sauron στη Mordor από όπου φτιάχτηκε. Ως άτρωτο αντικείμενο μονάχα η φωτιά του Mount Doom μπορεί να το καταστρέψει. Μπορούμε να πούμε ότι ο Frodo αντιπροσωπεύει το κομμάτι των Παθών που υπέστη ο Ιησούς Χριστός για τη σωτηρία του ανθρωπίνου γένους. Επίσης, η μεταφορά του δαχτυλιδιού από τον Frodo, είναι παρόμοια με τη μεταφορά του σταυρού από τον Χριστό (*The Fellowship of The Ring: J.R.R.Tolkien, Catholicism and the Use of Allegory*). Όπως, ο Ένσαρκος Λόγος του Θεού κουβάλησε τις αμαρτίες των ανθρώπων, έτσι και το Hobbit ως δαχτυλοκουβαλητής, φορτώθηκε το One Ring για να το καταστρέψει και να σώσει τη Middle Earth²⁵⁵.

Επιπλέον, η ταλαιπωρία που υπέστη του κόστισε τη ζωή, καθώς στο τέλος έπρεπε να αποχωρήσει μαζί με τον Gandalf στο Valinor. Ότι έκανε ο Frodo ήταν για τους άλλους και όχι για τον εαυτό του, καθώς δεν πρόλαβε να χαρεί την πατρίδα του. Στον φίλο του Sam, είπε το εξής: «Μα είπε ο Sam και δάκρυα φάνηκαν στα μάτια του», «εγώ νόμιζα πως θα ευχαριστιόσουν το Shire και εσύ για χρόνια πολλά, ύστερα από όσα έχεις κάνει». «Το ίδιο νόμιζα και εγώ, κάποτε. Αλλά έχω πληγωθεί πολύ βαθιά,

²⁵⁵ ChristianityinLOTR, *Christ-Like Figures* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 11 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://sites.google.com/a/mun.ca/christianityinlotr/christ>

Sam. Προσπάθησα να σώσω το Shire και σώθηκε, όχι όμως για εμένα»²⁵⁶. Κατά παρόμοιο τρόπο η έλευση του Θεού έγινε για τον άνθρωπο και όχι βέβαια για τον ίδιο τον Θεό, καθώς δεν την είχε ανάγκη²⁵⁷. Βέβαια, ο Frodo δε διαφέρει από τον κάθε πιστό, καθώς αντιστέκονταν καθημερινά για να μην υποκύψει στο πειρασμό του δαχτυλιδιού. Έτσι ακριβώς και ο κάθε χριστιανός προσπαθεί να πολεμήσει με όλες του τις δυνάμεις την αμαρτία και τους πειρασμούς του διαβόλου. Αυτός είναι ο λόγος που το Hobbit δε σχετίζεται εξ ολοκλήρου με τον Ιησού Χριστό. Ο Ένσαρκος Λόγος του Θεού ήταν τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος και σε αντίθεση με εμάς αναμάρτητος. Ενώ ο Frodo δεν ήταν τέλειος και παραλίγο να υποκύψει στη σκοτεινή δύναμη του δαχτυλιδιού.

Ένα από τα πιο αξιοσημείωτα σημεία του έργου είναι η ανάβαση του Frodo στο Mount Doom. Εκεί το Hobbit άρχισε να λυγίζει και να χάνει τις δυνάμεις του, καθώς είχε περάσει πολλές ταλαιπωρίες. Στην αρχή του ταξιδιού του, μαχαιρώθηκε από τον αρχηγό των Nazgûl στον ώμο και αν δε δέχονταν τη θεραπεία του άρχοντα Elrond θα πέθαινε. Ύστερα, μετά από πολύ καιρό, τον δάγκωσε η γιγάντια αράχνη με το όνομα Shelob και τον άφησε αναίσθητο. Στη συνέχεια, τον συνέλαβαν τα Orcs (όσο δεν είχε τις αισθήσεις του), του πήραν όλα τα όσα είχε στην κατοχή του και τον ανέκριναν. Αν ο Sam δεν είχε συλλέξει το δαχτυλίδι, πριν πιάσουν τον Frodo και δεν εμφανίζονταν την κατάλληλη στιγμή για να τον σώσει, τότε όλα θα είχαν τελειώσει. Βέβαια, αυτό που είχε εξουθενώσει το Hobbit σωματικά και πνευματικά, ήταν το ίδιο το δαχτυλίδι.

Ομοίως, και ο Ιησούς Χριστός είχε εξουθενωθεί πριν τη μεταφορά του σταυρού, καθώς μαστιγώθηκε, εξευτελίστηκε και στεφανώθηκε με ένα αγκάθινο στεφάνι από τους Ρωμαίους. Επιπλέον, ένα από τα πιο σημαντικά και συμβολικά κομμάτια του έργου είναι η προσπάθεια του ταλαιπωρημένου Frodo να ανεβεί με το δαχτυλίδι στο Mount Doom. Εκεί καταβεβλημένος από την επιρροή του One Ring, το Hobbit είναι έτοιμο να εγκαταλείψει, αλλά ο πιστός του φίλος τον βοηθάει. Συγκεκριμένα αναφέρει το εξής: «Έλα, κύριε Frodo! Φώναξε. Εγώ δεν μπορώ να στο κουβαλήσω, μπορώ όμως να κουβαλήσω εσένα και αυτό μαζί. Έλα, λοιπόν, σήκω! Έλα καλέ μου κύριε Frodo! Ο Sam θα σε πάρει στην πλάτη! Εσύ θα του λες μόνο που να πηγαίνει και αυτός θα πηγαίνει.»²⁵⁸ Σε αυτό το σημείο ο Sam αναλαμβάνει παρόμοιο ρόλο με

²⁵⁶ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σ. 424.

²⁵⁷ Βασίλειος Α. Τσίγκος, *Άνθρωπος ο εν μικρῳ μέγας-Όψεις ορθοδόξου ανθρωπολογίας*, εκδ. Έννοια, Αθήνα 2019, σ. 40.

²⁵⁸ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σσ. 297-298.

αυτόν του Σίμων του Κυρηναίου, ο οποίος κουβάλησε τον σταυρό του Ιησού Χριστού.

Ο Σίμωνας βρίσκονταν ανάμεσα στο πλήθος και οι Ρωμαίοι τον διέταξαν να κουβαλήσει τον σταυρό του Ιησού Χριστού. Ήταν γεροδεμένος και κατάφερε να τον μεταφέρει για Εκείνον. Στο τέλος, ο Χριστός τον ευχαρίστησε και αυτή ήταν η μοναδική βοήθεια που δέχτηκε από άνθρωπο. Ο Σίμων ο Κυρηναίος αναφέρεται ως ο πρώτος Αφρικανός άγιος, αν και δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες για αυτόν²⁵⁹. Ο Sam δεν ενσαρκώνει τον άγιο μονάχα με την πράξη του, αλλά και με την εξωτερική του εμφάνιση. Το Hobbit είναι γνωστό ότι είναι δυνατό όπως ακριβώς και ο Σίμων και αυτός είναι ένας από τους λόγους που κατάφερε να κουβαλήσει τον ταλαιπωρημένο Frodo.

Συνεπώς, ο Frodo συμβολίζει το ιερατικό αξίωμα του Ιησού Χριστού στο *Lord of the Rings*, καθώς θυσιάστηκε για να σώσει τους ελεύθερους λαούς της Middle Earth. Έτσι με αυτόν τον τρόπο ο Ένσαρκος Λόγος του Θεού προσέφερε τον εαυτό του ως θυσία για τη σωτηρία της ανθρωπότητας (βλ. Εβραίους 4:14). Ο Χριστός ως αμνός του Θεού, έχυσε το αίμα του στο σταυρό για να σώσει το ανθρώπινο γένος από την αμαρτία. Ο Βαπτιστής όταν είδε τον Ιησού Χριστό να έρχεται προς το μέρος του, αναφωνεί το εξής: «Ίδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Δηλαδή αποκαλεί τον Υιό του Θεού με τον χριστολογικό του τίτλο και ταυτοχρόνως περιγράφει την αποστολή του²⁶⁰. Το Hobbit δέχτηκε με αυταπάρνηση μια αποστολή με ελάχιστες πιθανότητες επιτυχίας και οδήγησε το δαχτυλίδι μέχρι το βασίλειο του Sauron για να βάλει τέλος στο σκοτάδι που περικύκλωνε τη Middle Earth. Όμως, η θυσία του δεν έγινε για δικό του όφελος, αλλά για όλους τους άλλους, καθώς στο τέλος έπρεπε να εγκαταλείψει για πάντα το σπίτι του.

²⁵⁹ Κιμιντενια, *Σίμων ο Κυρηναίος* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2022. Διαθέσιμο στο: <https://kimintenia.com/2021/04/30/0252/>

²⁶⁰ Χαράλαμπος Γ. Ατματζίδης, *Θεολογία της Καινής Διαθήκης, Εισαγωγή, θεολογία των παύλειων επιστολών και θεολογία της ιωάννειας γραμματείας*, εκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 466.

3.4.3. Ο διάδοχος Aragorn και η επιστροφή του βασιλιά

Ο τελευταίος χαρακτήρας που ενσαρκώνει το βασιλικό αξίωμα του Ιησού Χριστού είναι ο Aragorn, γιος του Arathorn. Είναι απόγονος του Isildur που πήρε το δαχτυλίδι από τον Sauron και του πατέρα του Elendil στον οποίο έμοιαζε περισσότερο. Όταν ο Aragorn ήταν δύο ετών ο πατέρας του σκοτώθηκε, ενώ καταδίωκε μια ομάδα Orcs. Στη συνέχεια το βρέφος μεταφέρθηκε στο Rivendell, όπου έζησε μαζί με τα Ξωτικά για αρκετό καιρό. Απέκτησε το όνομα Estel που σημαίνει ελπίδα και με εντολή του Elrond η ταυτότητα του κρατήθηκε μυστική. Όταν έγινε είκοσι ετών, ο άρχοντας των Ξωτικών τον κοίταξε και ευχαριστήθηκε, γιατί είχε γίνει όμορφος και ευγενής. Τότε τον αποκάλεσε με το πραγματικό του όνομα και του παρέδωσε τα κειμήλια του οίκου του. Του έδωσε το δαχτυλίδι του Barahir και τα κομμάτια του Narsil²⁶¹ με τα οποία θα κάνει στο μέλλον σπουδαία κατορθώματα. Επίσης, εκείνη την εποχή γνώρισε και ερωτεύτηκε την Arwen, την κόρη του Elrond και εγγονή της Galadriel. Όμως, ο άρχοντας του Rivendell του τόνισε πως αν δε γίνει βασιλιάς δε θα παντρευτεί την κόρη του²⁶².

Με τον καιρό αποφάσισε να ζήσει στην άγρια φύση μαζί με τα απομεινάρια του λαού του ως ο δέκατος έκτος αρχηγός των Dúnedain²⁶³, γνωστός ως φύλακας του Βορρά. Οι φύλακες συνέβαλαν στη φύλαξη της πατρίδας των Hobbits. Ζούσε για μεγάλο χρονικό διάστημα στο πιο κοντινό χωριό Ανθρώπων που βρίσκονταν στο Shire με την ονομασία Bree. Εκεί απέκτησε τη φήμη ενός επικίνδυνου ανθρώπου με το όνομα Strider που σημαίνει Γοργοπόδαρος. Δεν τον εκτιμούσαν οι άνθρωποι του χωριού και τα Hobbits που συνάντησε κατά παραγγελία του Gandalf ήταν δύσπιστα απέναντι του, ειδικά ο Sam. Βέβαια, ο Μπιρόχορτος, ο οποίος ήταν ο ιδιοκτήτης του πανδοχείου που έμεναν, διάβασε ένα γράμμα στον Frodo από τον Gandalf που επιβεβαίωνε τα όσα έλεγε ο Aragorn. Μέσα από αυτή την επιστολή κατανοούμε πολλά για την ταυτότητα του περιπλανώμενου φύλακα που θα δούμε παρακάτω²⁶⁴.

²⁶¹ Το Narsil ήταν ένα μακρύ σπαθί που χρησιμοποιούσε ο βασιλιάς Elendil και με αυτό ο γιος του Isildur πήρε το One Ring από το χέρι του Sauron. Κατά τη διαδικασία θρυμματίστηκε και ήταν γνωστό ως το ξίφος που ήταν σπασμένο.

²⁶² T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., σσ. 472-473.

²⁶³ Οι Dúnedain ήταν γνωστοί ως άρχοντες μεγάλης ισχύς και σοφίας. Επίσης, ήταν λίγοι σε αριθμό και ήταν ευλογημένοι με μακροζωία. Όμως, με τον καιρό αναμείχθηκαν με κατώτερους ανθρώπους και όλες αυτές οι ιδιότητες υποχωρούσαν με τον καιρό.

²⁶⁴ T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., (κεφ. 10, Ο Γοργοπόδαρος).

Ο Gandalf στο γράμμα που άφησε στον Frodo, γράφει για τον Strider το εξής:
*«Το χρυσάφι, αν είναι κρυφό, δε γυαλίζει. Ούτε όσοι πλατιούνται στη γη είναι χαμένοι. Το γερό
το δεντρί η βροχή δε σαπίζει. Ούτε καίει τις ρίζες χιονιά παγωμένη, Από τις άφυχες στάχτες
φωτιά θα σπιθίσει. Φως λαμπρό στα σκοτάδια θα βγει. Το σπασμένο σπαθί ξανά θα κολλήσει.
Και ο δίχως κορόνα βασιλιάς θα γεννεί»²⁶⁵.*

Μέσα από αυτό το ποίημα τονίζεται όλη η ιστορία του Aragorn. Επίσης, στην Παλαιά Διαθήκη, ο Ιησούς Χριστός περιγράφεται με τον ακόλουθο τρόπο: «Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; ἀνηγγέλουμεν ὡς παιδίον ἐναντίον αὐτοῦ, ὡς ρίζα ἐν γῇ διψώση. οὐκ ἔστιν εἶδος αὐτῷ οὐδὲ δόξα· καὶ εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐκλείπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὣν καὶ εἰδῶς φέρειν μαλακίαν, ὅτι ἀπέστραπται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἡτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη» (Ησαΐας 53:1-3).

Ο Ιησούς Χριστός είναι ο βασιλιάς που γεννήθηκε φτωχός από φτωχούς γονεῖς και έζησε μια ταπεινή ζωή, μακριά από πλούτη και μεγαλοπρέπειες. Έμεινε κρυμμένος για πολύ καιρό μέχρι που αποκαλύφθηκε ως νέος προφήτης που θεράπευε στο όνομα του Θεού. Όμως οι άνθρωποι τον έβλεπαν ως έναν βλάσφημο ή έναν ζητιάνο που ισχυρίζονταν πως ήταν ο Υιός του Θεού²⁶⁶. Η ζωή του Aragorn δε διέφερε, καθώς γεννήθηκε στην εξορία και ζούσε ταπεινά ως περιπλανώμενος φύλακας. Ακόμη και η εμφάνιση του ήταν φτωχή και το πρόσωπο του δε θύμιζε κάποιον βασιλιά, αφού είχε υποστεί ταλαιπωρίες από τα ταξίδια και τις στερήσεις. Οι ντόπιοι του χωριού Bree τον θεωρούσαν επικίνδυνο και τον περιφρονούσαν και τα Hobbits στην αρχή δεν πίστευαν ότι ήταν φίλος του Gandalf. Αυτός είναι ο λόγος που ο μάγος άφησε στον Frodo ένα γράμμα με το παραπάνω ποίημα, ώστε να κατανοήσει ότι δε χρειάζεται κάποιος να είναι όμορφος σαν ασβεστωμένος τάφος, όπως στην περίπτωση των Γραμματέων και Φαρισαίων για να είναι ενάρετος. Ο Aragorn μπορεί να ήταν άγριος στην όψη και ταπεινός στην εμφάνιση, αλλά δεν ήταν υποκριτής, ούτε είχε κακές προθέσεις.

²⁶⁵ Ο.π., σ. 249.

²⁶⁶ Jayr Pereira, *Jesus Christ and Aragorn: the crownless again shall be King* (2020). Ανακτήθηκε στις 9 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://medium.com/@jayralencarpereira/jesus-christ-and-aragorn-the-crownless-again-shall-be-king-f5203a0db4ee>

Ένα άλλο σημείο που τονίζει τη σχέση του Aragorn με τον Ιησού Χριστό είναι οι θεραπευτικές του ιδιότητες. Μετά την πολιορκία της Gondor υπήρχαν αρκετοί τραυματίες και μια ηλικιωμένη γυναίκα με το όνομα Ioreth ανέφερε το εξής: «Μακάρι να είχαμε βασιλιάδες στην Gondor όπως είχαμε πολύ παλιά! Γιατί λέει ένα παλιό γνωμικό: Του βασιλιά τα χέρια είναι θεραπευτή χέρια. Και έτσι μπορούσαν πάντα να αναγνωρίζουν τον πραγματικό βασιλιά». Όταν εμφανίστηκε ο Aragorn ζήτησε από τη γυναίκα το θαυματουργό βότανο με την ονομασία athelas ή βασιλόχορτο²⁶⁷. Μαζί με αυτό και τις υψηλές ικανότητες του, ο διάδοχος του θρόνου θεράπευσε τον Faramir που είχε τραυματιστεί σοβαρά. Επίσης, γιάτρεψε την ανιψιά του βασιλιά Theoden, την Eowyn και το Hobbit Merry, καθώς και πολλούς άλλους. Μετά από αυτά τα θαυμαστά γεγονότα, ο επίτροπος Faramir ανακήρυξε τον ερχομό του βασιλιά και ο λαός της Gondor τον υποδέχτηκε²⁶⁸.

Βέβαια, ο Ιησούς Χριστός ως Ένσαρκος Λόγος του Θεού, θεράπευε τους πάντες με θαυματουργό τρόπο και το μόνο που χρειαζόνταν ήταν η πίστη των ανθρώπων. Μονάχα όταν η πίστη ήταν φανερή, τότε δεν έκανε ερωτήσεις. Στον πατέρα του δαιμονισμένου είπε το εξής: «ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι» (Μάρκ. 9:23). Επιπλέον, θεράπευσε με ποικίλους τρόπους, π.χ. γιάτρεψε από απόσταση τον δούλο του εκατόνταρχου (Ματθ. 8: 5-13) και το μόνο που αρκούσε ήταν η πίστη του. Ο ιερός Χρυσόστομος γράφει πως ο καθένας που πιστεύει, δέχεται τη θεραπεία²⁶⁹. Επομένως, ο Ιησούς Χριστός δεν είχε χρεία κάποιου ισχυρού φαρμάκου, αλλά ούτε και τα ταλέντα του βασιλιά Aragorn προκειμένου, να προβεί σε κάποια θεραπεία. Παρ' όλα αυτά, οι θεραπευτικές ιδιότητες του διαδόχου του θρόνου, συμβολίζουν το θεραπευτικό έργο και τα θαύματα του Ιησού Χριστού.

Κλείνοντας, αυτοί είναι οι τρεις χαρακτήρες που ενσαρκώνουν εν μέρει τον Ιησού Χριστό στη Middle Earth. Στο *Philosophy of Tolkien*, ο Peter J. Kreeft, αναφέρει το εξής: «Δεν υπάρχει καμιά πλήρης, συγκεκριμένη, ορατή φιγούρα του Χριστού στο *Lord of the Rings*. Είναι πιο ξεκάθαρα στον Gandalf, τον Frodo και τον Aragorn.

²⁶⁷ Το athelas ή kingfoil είναι ένα αρωματικό βότανο με ιαματικές ιδιότητες, όπως π.χ. θεραπεία πληγών και καταπολέμηση της σκοτεινής δύναμης του Sauron.

²⁶⁸ TZ. P. P. Τόλκιν, 2012δ, ό.π., (κεφ. 8, Τα Σπίτια της Γιατρείας).

²⁶⁹ Ο Χριστός είναι ο θεραπευτής των ανθρώπων (Ευαγγελικό Ανάγνωσμα Κυριακής ΙΖ' Ματθαίου). Ανακτήθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <http://www.imlemesou.org/index.php/psifides-pisteos-2/kyriakodromio/339-o-xristos-einai-o-therapeftis-ton-anthropon-evaggeliko-anagnosma-kyriakis-iz-matthaioy>

Αποτελούν παράδειγμα του τριπλού μεσσιανικού συμβολισμού της Παλαιάς Διαθήκης. Ο προφήτης (Gandalf), ο ιερέας (Frodo) και ο βασιλιάς (Aragorn)». Στο *The Messiah Comes to Middle Earth* του Philip Ryken, επεκτείνεται αυτή η ιδέα, ο ίδιος γράφει: «Αν ο Gandalf, ο Frodo και ο Aragorn μας θυμίζουν με διάφορους τρόπους τον Ιησού Χριστό, δεν είναι επειδή ο μυθιστοριογράφος το είχε ρητά υπόψη του. Είναι μάλλον επειδή μια βιβλική κοσμοθεωρία διείσδυσε τόσο βαθιά στη φαντασία του που αναπόφευκτα διαπέρασε τη λογοτεχνική του τέχνη»²⁷⁰.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κλείνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία θα εντοπίσουμε τα βασικά σημεία του εν λόγω θέματος. Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφηκε η ζωή του Tolkien, η καθημερινότητα του στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης και ο αγώνας του για τη συγγραφή των έργων του. Επίσης, έγινε αναφορά στη φιλία του Tolkien με τον συνάδελφο του Lewis, καθώς και στην μεταστροφή του από την αθεΐα στον Χριστιανισμό. Η σχέση που είχαν οι δύο καθηγητές ήταν καθοριστική και για τους δύο. Περίττο να αναφέρουμε ότι αν δεν υπήρχε ο Lewis, τότε ο Tolkien δε θα είχε ολοκληρώσει το *Lord of the Rings*. Ήταν ένας από τους λίγους που τον ενθάρρυναν και θαύμαζαν το έργο του, αφού οι περισσότεροι όπως π.χ. ο σαιξπηρικός Hugo Dyson δεν επιδοκίμαζαν τη δουλειά του. Βέβαια, η εκτίμηση δεν ήταν αμοιβαία, καθώς ο Tolkien έκρινε αυστηρά τα χρονικά της *Narnia*, επειδή διαθέτουν έντονα χριστιανικά στοιχεία ή είναι, με λίγα λόγια, μια χριστιανική αλληγορία.

Ένα αξιοσημείωτο γεγονός είναι η επιστροφή του Lewis στον Προτεσταντισμό και ο κύριος ρόλος που έπαιξε ο Tolkien σε αυτό το συμβάν. Ο δημιουργός της *Narnia* ως λάτρης της Βόρειας μυθολογίας, γοητεύονταν από τις περιπτώσεις των τρωτών θεοτήτων που πεθαίνουν και επανέρχονται στη ζωή, όπως π.χ. στην περίπτωση του σκανδιναβικού θεού Baldur. Όμως, στην περίπτωση του Χριστιανισμού, έδειχνε περιφρόνηση. Μπορούσε να κατανοήσει ότι ο Ιησούς Χριστός πέθανε και αναστήθηκε, αλλά δεν μπορούσε να αντιληφθεί ότι το έκανε για την ανθρωπότητα.

²⁷⁰ Apr 2 Looking Deeper into Tolkien's Poetry: "All that is Gold Does Not Glitter, Not All Those Who Wander Are Lost. Ανακτήθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://www.teawithtolkien.com/podcast/15>

Κοντολογίς, ο Lewis, ένιωθε θαυμασμό όταν παρατηρούσε τον θάνατο και την αναβίωση ενός θεού σε έναν αρχαίο μύθο, αλλά όταν διάβαζε τα Ευαγγέλια τότε ένιωθε δισταγμό. Τότε ο Tolkien, όπως και ο Dyson, προκειμένου να δώσουν λύση στο μεγάλο ερώτημα του Lewis, έκαναν λόγο για το λεγόμενο «αληθινό μύθο» (true myth).

Με λίγα λόγια, κατά τον Tolkien η ιστορία του Ιησού Χριστού είναι ένα μυθολογικό μοτίβο με τη βασική διαφορά ότι συνέβη στα αλήθεια. Κατά τον ίδιο οι ιστορίες των θρησκευμάτων της αρχαιότητας είναι ο θεός που εκφράζεται μέσα από το μυαλό των ποιητών, ενώ ο Χριστιανισμός ανήκει στην πραγματικότητα. Επομένως δεν πρέπει να φοβόμαστε τις μυθολογίες, αλλά να εντοπίζουμε τις λυτρωτικές αναλογίες μέσα σε αυτές. Έτσι, οι αμφιβολίες στο μυαλό του Lewis, έλιωσαν σαν τα μυρμήγκια στο φούρνο (όπως είχε αναφέρει ο Tolkien) και επέστρεψε στον Χριστιανισμό. Βέβαια, έγινε προτεστάντης, αλλά αυτό δε δυσαρέστησε ιδιαίτερα τον Tolkien. Αυτό που τον είχε εκνευρίσει είναι ότι μετά από αυτή τη μεταστροφή, ο Lewis ανέπτυξε αντιρωμαιοκαθολικές απόψεις. Όμως, ακόμα και αυτό δεν έκαμψε τη φιλία των δύο αντρών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, εισήλθαμε στο κόσμο της σκανδιναβικής μυθολογίας που βρίσκεται διάσπαρτη στη Middle Earth του Tolkien. Ο συγγραφέας είχε επηρεαστεί από αρκετές θρησκείες της αρχαιότητας, όπως π.χ. η σλαβική, η ελληνική, η κέλτικη κ.ά. Όμως, η σκανδιναβική μυθολογία είναι η κυρίαρχη πηγή από την οποία ο Tolkien άντλησε πληροφορίες και τις εισήγαγε στα βιβλία του. Αυτή η προτίμηση δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς ο Tolkien είχε μια Ισλανδή παραμάννα από τα δυτικά Φιόρδ²⁷¹ που ζούσε μαζί με την οικογένεια του τη δεκαετία του 1930 στην Οξφόρδη. Έτσι, αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αγαπήσει τις ισλανδικές ιστορίες και τη μυθολογία. Έμαθε τη συγκεκριμένη γλώσσα και μελετούσε πολλά κείμενα, όπως την *Prose and Poetic Edda*, που είναι η Ιλιάδα και η Οδύσσεια της σκανδιναβικής μυθολογίας.

Τα έργα *Hobbit* και *Lord of the Rings*, έχουν δεχτεί αρκετές επιδράσεις από τη Σκανδιναβική θρησκεία. Κάποια πλάσματα όπως οι Νάνοι (οι όποιοι παίζουν σημαντικό ρόλο στο *Hobbit*), τα Ξωτικά και διάφορα σκοτεινά όντα όπως π.χ. τα Trolls προέρχονται από την παραπάνω θρησκεία. Ο συγγραφέας δανείστηκε αρκετά ονόματα από την Edda και τα έδωσε σε διάφορους χαρακτήρες των βιβλίων του. Ο

²⁷¹ Τα δυτικά Φιόρδ (ισλανδικά: Vestfirðir) είναι η μεγαλύτερη χερσόνησος του Ισλανδικού κράτους και βρίσκεται βορειοδυτικά.

μάγος Gandalf που συμβολίζει τον θεό Odin, πήρε το όνομα αυτό από έναν από τους πρώτους νάνους της Βόρειας μυθολογίας με την ονομασία Gandálfr. Επίσης, πολλά από τα ονόματα των νάνων που είναι καταγεγραμμένα στην *Poetic Edda* (ποίημα *Völuspá*), τα έδωσε ο Tolkien σε αρκετούς από τους Νάνους της Middle Earth π.χ. Thorin, Durin κ.α.

Επιπλέον, πολλά ζώα και χαρακτήρες που παρουσιάζονται εκτενώς στο κόσμο της σκανδιναβικής θρησκείας, αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τον δημιουργό της Middle Earth. Για παράδειγμα, οι λύκοι Varg του Tolkien, έχουν δεχτεί επιρροές από τον πανίσχυρο λύκο Fenrir, όπου στο Ragnarök σκοτώνει τον θεό Odin και προκαλεί χάος. Επίσης, οι λύκοι σύμφωνα με τον μύθο είχαν τη σκανδιναβική ονομασία vargr, από όπου προέκυψε ο παραπάνω όρος. Ακόμα και τα δαχτυλίδια είναι αντικείμενα ανυπολόγιστης αξίας, τόσο στη Middle Earth, όσο και στη σκανδιναβική μυθολογία. Κοντολογίς, εισήγαγε φυλές, χαρακτήρες, ζώα και αντικείμενα από το Βόρειο θρήσκευμα και κάποια τα διατήρησε στο ακέραιο, ενώ άλλα τα εμπλούτισε.

Στο τρίτο κεφάλαιο έγινε λόγος για τις επιδράσεις που δέχτηκε ο Tolkien από τη χριστιανική θρησκεία. Ο συγγραφέας επηρεάστηκε από τον Χριστιανισμό σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι από τη σκανδιναβική μυθολογία. Από νεαρό παιδί ήταν αφοσιωμένος πιστός της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και θα ήταν αδύνατον να μη συμπεριλάμβανε στοιχεία στα έργα του από τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Έτσι, φρόντισε να εισάγει διάφορα χριστιανικά στοιχεία και αναλογίες στα βιβλία του, δίχως όμως να δίνει την εντύπωση θρησκευτικών τοποθετήσεων. Δεν επιθυμούσε τα έργα του να θεωρούνται χριστιανικές αλληγορίες ή μυθολογίες. Γι' αυτό δεν εκτιμούσε τα χρονικά της *Narnia*, διότι θεωρούσε ότι αποτελούνται από αρκετούς χριστιανικούς συμβολισμούς που είναι πολύ έντονοι στα μάτια των αναγνωστών.

Παρατηρήσαμε ακόμη, ότι ο Tolkien ακολουθεί πιστά τον ιερό Αυγουστίνο στο ζήτημα του καλού και του κακού. Στον κόσμο της Middle Earth το κακό είναι στην ουσία η απουσία του καλού που προκύπτει από το αυτεξούσιο όλων των όντων (ισχυρών και μη). Ακόμη και οι πέντε μάγοι που στάλθηκαν στη γη για να αντιμετωπίσουν το σκοτάδι του Sauron, είχαν την επιλογή να διαλέξουν πλευρά. Για παράδειγμα, ο αρχηγός του τάγματος των Istari, ο Saruman στην αρχή ήταν καλός, αλλά με την πάροδο το χρόνου επέλεξε να προδώσει τους πάντες για γίνει άρχοντας στη θέση του Sauron. Όμως, το μήνυμα είναι ότι κανένας δεν είναι εξ αρχής κακός.

Όπως, είχε αναφέρει ο Elrond «τίποτα δεν είναι κακό στην αρχή. Ακόμα και ο Sauron δεν ήταν έτσι»²⁷².

Επίσης, οι πιο σημαντικές επιδράσεις από τη χριστιανική πίστη είναι λιγότερο αισθητές και περισσότερο ουσιαστικές. Ένα κομμάτι είναι η επιβράβευση των ταπεινών και η καταδίκη των υπερήφανων. Ο Gandalf δεν επιθυμούσε την εξουσία και γι' αυτό εκδήλωσε τον καλύτερο εαυτό του. Στο αντίποδα βρίσκεται ο Saruman που από σπουδαίος αρχηγός του τάγματος του, μετατράπηκε σε έναν μικροπρεπή ζητιάνο. Επιπλέον, στον κόσμο της Middle Earth υπάρχουν αρκετά στοιχεία που έχουν δεχτεί επιρροές από χριστιανικά μυστήρια, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι εξισώνονται με αυτά. Για παράδειγμα, το ψωμί lembas των Ξωτικών και οι ξεχωριστές ιδιότητες που διαθέτει μας θυμίζει τη Θεία Κοινωνία. Αυτό, βέβαια δεν αποτελεί έκπληξη, διότι για τον συγγραφέα η πίστη του ήταν τρόπος ζωής.

Το τελευταίο κομμάτι του τρίτου κεφαλαίου είναι οι χαρακτήρες που ενσαρκώνουν τον Ιησού Χριστό στη Middle Earth. Με βάση τη μελέτη του καθηγητή φιλοσοφίας Peter J. Kreeft ο μάγος Gandalf, το Hobbit Frodo και ο Άνθρωπος Aragorn, αντιπροσωπεύουν το παράδειγμα του τριπλού μεσσιανικού συμβολισμού στην Παλαιά Διαθήκη. Τα αξιώματα είναι τα εξής: α) προφήτης (Gandalf), β) ιερέας (Frodo), γ) βασιλιάς (Aragorn). Ο Kreeft ως ρωμαιοκαθολικός, όπως και ο Tolkien, δεν πιστεύει πως υπάρχει φιγούρα που να αντιπροσωπεύει εξ ολοκλήρου τον Ιησού Χριστό. Αυτό, έρχεται σε αντίθεση με τα χρονικά της *Narnia* του Lewis, καθώς το λιοντάρι Aslan εκπροσωπεί εξ ολοκλήρου τον Ιησού Χριστό.

Σε αυτό το σημείο θίξαμε τη συμβολή του καθηγητή Θεολογίας και Λογοτεχνίας Ralph Wood, ο οποίος επέδειξε ενδιαφέρον στη μελέτη χριστιανών ερευνητών της μυθολογίας. Επίσης, έχει ερευνήσει τους χριστιανικούς συμβολισμούς στον κόσμο της Middle Earth. Για τον μάγο Gandalf έχει αναφέρει ότι η ωμότητα του, πλησιάζει αυτήν των προφητών της Παλαιάς Διαθήκης. Όταν τα Hobbits αποκτούν σύνεση, ο Gandalf τα εγκαταλείπει και αυτό θυμίζει τον Ιησού Χριστό που αφήνει του μαθητές του μετά την ανάσταση. Επιπλέον, το δύσκολο ταξίδι του Frodo και την ανάβαση στο Mount Doom, ο R. Wood το συγκρίνει με το μονοπάτι του Ιησού Χριστού στον Γολγοθά.

Επιπροσθέτως, ο διάδοχος Aragorn ο οποίος διατηρούσε για χρόνια το όνομα Estel που σημαίνει ελπίδα, εκπροσωπεί τον Χριστιανισμό έναντι του ειδωλολατρικού

²⁷² T.Z. P. P. Τόλκιν, 2012β, ό.π., σ. 384.

ηρωισμού. Στον τρίτο τόμο του *Lord of the Rings*, ο επίτροπος Faramir με ένα βιβλικό ύφος αναφωνεί «Ίδού ο βασιλιάς». Τις ίδιες λέξεις χρησιμοποιεί ο Πόντιος Πιλάτος για να περιγράψει τον Χριστό στους κατηγορούς Εβραίους. Κοντολογίς, παρατηρούμε ότι και ο R. Wood εντοπίζει και αυτός ότι στο πρόσωπο των τριών ηρώων, ενσαρκώνεται εν μέρει ο Ένσαρκος Λόγος του Θεού. Επιπλέον, αναφέρει ότι οι πιστοί πρέπει να καλούνται να γίνουν σαν υπηρέτες-hobbit του βασιλιά του βασιλείου του. Συνεπώς, ο μέσος πιστός πρέπει να είναι ταπεινόφρων σαν Hobbit και όχι κενόδοξος όπως ο Saruman.

Ένα σοβαρό ζήτημα που αναλύθηκε είναι η σχέση του Tolkien με τις δύο θρησκείες και ο λόγος της παρουσίας τους στην παρούσα διπλωματική εργασία. Σύμφωνα με τον C.S. Lewis, ο Tolkien επηρεάστηκε τόσο από τον Χριστιανισμό όσο και από τη σκανδιναβική μυθολογία. Η αγάπη του συγγραφέα για το Βόρειο θρήσκευμα ξεκίνησε από την παιδική του ηλικία. Η μητέρα του αγόρασε πολλά βιβλία με σκανδιναβικές ιστορίες και αυτός γοητεύτηκε από αυτές. Σε ηλικία δεκαοχτώ ετών συνέλαβε την ιδέα της αναδημιουργίας του Βορρά ή μιας νεομυθολογίας και έτσι άρχισε ένας νέος κύκλος ιστοριών και μύθων. Οι πρώτες επιδράσεις που δέχτηκε ήταν από τη φυλή των Ανθρώπων και των Νάνων. Ακόμη και ο μάγος Gandalf αν και έχει επηρεαστεί από τον θεό Odin, το όνομα του το έχει ένας από τους πρώτους νάνους του σκανδιναβικού θρησκευματος. Αυτά τα παραδείγματα αποτελούν ένα μικρό δείγμα του θαυμασμού και της επιρροής του μυθιστοριογράφου από την εν λόγω μυθολογία. Κοντολογίς, οι σκανδιναβικοί μύθοι και ιστορίες, έπαιξαν μεγάλο ρόλο στη δημιουργία του κόσμου της Middle Earth.

Όσον αφορά τον Χριστιανισμό, ο Tolkien δέχτηκε μεγαλύτερη επιρροή από αυτόν παρά από τη σκανδιναβική μυθολογία. Ως ρωμαιοκαθολικός η πίστη του ήταν καθοριστικής σημασίας για τον κόσμο που επρόκειτο να δημιουργήσει. Επίσης, το κλάμα των μωρών όταν λάμβαναν τη Θεία Κοινωνία του προκαλούσε μια βαθιά πνευματική χαρά και τον οδηγούσε σε μια κατάσταση που δεν μπορούσε να φτάσει με άλλον τρόπο. Συνεπώς, η θρησκεία του ήταν ένα από τα βαθύτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του. Έτσι με μια τόσο μεγάλη πίστη θα ήταν αξιοπερίεργο για τον Tolkien να μην επηρεαστεί από αυτή²⁷³.

²⁷³ Bradley J. Birzer, *The Mythology of Tolkien: Recording Not Inventing*. (2014). Ανακτήθηκε στις 13 Ιανουαρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://theimaginativeconservative.org/2014/07/mythology-of-tolkien.html>.

Κλείνοντας το παραπάνω θέμα είναι γεγονός ότι ο Tolkien εκτιμούσε απεριόριστα τις δύο τόσο διαφορετικές θρησκείες, αλλά για διαφορετικούς λόγους. Για παράδειγμα, θαύμαζε τη σκανδιναβική μυθολογία και έμαθε αρχαία νορβηγικά για να μπορεί να διαβάσει την *Prose and Poetic Edda* του Snorri Sturluson. Ίδρυσε λέσχες, όπως το Viking Club (Λέσχη Βίκινγκ)²⁷⁴ και φρόντιζε να μεταδίδει τη λαχτάρα του προς τους φοιτητές του. Επίσης, δεν πρέπει να λησμονούμε ότι μοιραζόταν αυτή την προτίμηση με τον Lewis με τον οποίον συζητούσαν συνεχώς για τους σκανδιναβικούς μύθους. Σε ένα άρθρο, ο καθηγητής μεσαιωνικής και ισλανδικής λογοτεχνίας Ármann Jakobsson ανέφερε ότι όλοι οι Ισλανδοί γνωρίζουν ότι ο Tolkien έχει χρησιμοποιήσει ισλανδικό υλικό στα βιβλία του. Αρκετοί Ισλανδοί αναγνώστες έχουν διαβάσει το *Hobbit* μέχρι το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους, αφού πριν στο σχολείο έχουν μελετήσει την *Edda* και το ποίημα *Völuspá*. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εντοπίσουν πολλές επιδράσεις και στοιχεία στο έργο του Tolkien από τη σκανδιναβική μυθολογία²⁷⁵.

Όσον αφορά τον Χριστιανισμό, ο συγγραφέας τον αγαπούσε το ίδιο αλλά για τελείως διαφορετικούς λόγους. Εδώ, υπάρχει κάτι παραπάνω από τον θαυμασμό και αυτό είναι η πίστη του. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία ήταν όλος ο κόσμος του Tolkien και αυτός είναι ο λόγος που στον κόσμο της Middle Earth υπάρχουν αρκετοί χριστιανικοί συμβολισμοί και αναλογίες. Όμως, απέφυγε να μετατρέψει τα έργα του σε μια χριστιανική αλληγορία, γιατί αποδοκίμαζε τον συγκεκριμένο τρόπο διατύπωσης της σκέψης. Γι' αυτό δεν αποτελεί απορία που δεν εκτιμούσε τα Χρονικά της *Narnia* του Lewis που σύμφωνα με τον ίδιο ήταν αλληγορία με έντονους χριστιανικούς συμβολισμούς. Συνεπώς, παρατηρούμε ότι οι δύο παραπάνω θρησκείες είναι καθοριστικής σημασίας για τον συγγραφέα και αποτελούν τις κύριες πηγές έμπνευσης των έργων του. Επίσης, μέσω του Χριστιανισμού και της σκανδιναβικής μυθολογίας ο Tolkien με τον Lewis, διατηρούσαν μια στενή φιλία με αρκετές προστριβές, αλλά και εποικοδομητικές συζητήσεις.

²⁷⁴ Το Viking Club ήταν μια λέσχη ιστορικών και φιολόγων που ειδικεύονταν στις σκανδιναβικές σπουδές. Ίδρύθηκε από τον Tolkien και από τον Καναδό φιλόλογο Eric V. Gordon όταν ήταν καθηγητές στο πανεπιστήμιο του Leeds τη δεκαετία του 1920.

²⁷⁵ Ármann Jakobsson, *Tolkien and His Medieval Icelandic Models* (n.d.). Ανακτήθηκε στις 27 Δεκεμβρίου 2023. Διαθέσιμο στο: <https://www.icelandicroots.com/post/tolkien-and-his-medieval-icelandic-models>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

Τόλκιν ΤΖ. Ρ. Ρ., *Χόμπιτ*, μτφρ. Α. Γαβριηλίδη – Χ. Δεληγιάννη, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2012α.

Τόλκιν ΤΖ. Ρ. Ρ., *Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών-Η Συντροφιά του Δαχτυλιδιού*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2012β.

Τόλκιν ΤΖ. Ρ. Ρ., *Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών-Οι Δύο Πύργοι*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2012γ.

Τόλκιν ΤΖ. Ρ. Ρ., *Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών-Η Επιστροφή του Βασιλιά*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2012δ.

Τόλκιν ΤΖ. Ρ. Ρ., *Το Σιλμαρίλλιον*, μτφρ. Ευγενία-Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Αίολος, Αθήνα 1996.

Τόλκιν ΤΖ. Ρ. Ρ., *Ατελείωτες Ιστορίες*, μτφρ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Αίολος, Αθήνα 2000.

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ατματζίδης Χαράλαμπος Γ., *Θεολογία της Καινής Διαθήκης, Εισαγωγή, θεολογία των παύλειων επιστολών και θεολογία της ιωάννειας γραμματείας*, εκδ. Ostracon Publishing, Θεσσαλονίκη 2004.

Καλαντζάκης Σταύρος Ε., *Η Θεολογία της Δημιουργίας στην Παλαιά Διαθήκη*, εκδ. Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2016.

- Καλαντζάκης Σταύρος Ε., *Ερμηνεία Περικοπών της Παλαιάς Διαθήκης*, εκδ. Π. Πουρναρά Θεσσαλονίκη 2010.
- Μαντζαρίδης Γεώργιος Ι., *Χριστιανική Ηθική-Δεύτερος Τόμος*, εκδ. Ι.Μ Μονή Βατοπαιδίου-Άγιον Όρος 2015.
- Πρωτοπρεσβύτερος Αθανάσιος Γκίκας, *Μαθήματα Ποιμαντικής*, Εκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2005.
- Τσάτσος Κ., Κακριδής Θ., Κυριακίδου-Νέστορος Α., *Ελληνική μυθολογία-Τόμος Α΄* (Εισαγωγή, Ανάλυση και Ερμηνεία του Ελληνικού Μύθου), εκδοτική Αθηνών 1986.
- Τσίγκος Βασίλειος Α., *Άνθρωπος ο εν μικρῳ μέγας-Όψεις ορθοδόξου ανθρωπολογίας*, εκδ. Έννοια, Αθήνα 2019.
- Τσίγκος Βασίλειος Α., *Δογματική της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, εκδ. Ostrakon Publishing, Θεσσαλονίκη 2017.
- Χρήστου Παναγιώτου Κ., *Εκκλησιαστική Γραμματολογία-Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού-Τόμος Α΄*, εκδοτικός οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 1991.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Anderson RB., *Norse Mythology: The Religion of Our Fatherathers*, Scott, Foreman & Co, Σικάγο 2021.
- Belton James Hampton, *An Encyclopedia of Norse Mythology*, Kindle Edition 2015.
- Brown Abbie Farwell, *In the Days of Giants-A Book of Norse Tales*, ημερομηνία εκδ: CreateSpace. Kindle Edition 2014.
- Colum Padraic, *The Children of Odin-The Book of Northern Myths*, Publisher: Simon Pulse, 1st Collier Books ed edition (November 1984).
- Carpenter Humphrey, *Tolkien: A Biography*, New York, Allen, and Unwin 2000.
- Gaiman Neil, *Norse Mythology*, w.w Norton and Company-Independent Publishers Since 1923, London 2017.
- Klingensmith Annie, *Stories of Norse Gods and Heroes*, Chicago A. Flanagan 2004.
- Lewis C. S., *Surprised by Joy: The Shape of my early life*, London 2015.

Lindow John, *Norse Mythology: A Guide to the Gods, Heroes, Rituals and Beliefs*, Oxford University Press 2002.

McCoey Daniel, *The Viking Spirit-An Introduction to Norse Mythology and Religion* 2016.

Shippey Tom, *The Road to Middle Earth*, Grafton, United Kingdom 1992.

Sigfusson Saemundr, *The Poetic Edda-Northvegr Edition*, Translated by Benjamin Thorpe, Thorpe Press 2007.

Tolkien J.R.R., *The Letters of J.R.R Tolkien*, edited by Humphrey Carpenter, William Morrow 2000.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bernard L., *Παγκόσμια Μυθολογία*, μετάφραση: Κώστας Ζαρούκας, Αθήνα, εκδ. Μέρμηγκας 2020.

Duriez Colin, *Τζ. Ρ. Ρ. Τόλκιν, Η Γέννηση Ενός Θρύλου*, μτφρ. Θωμάς Μαστακούρης, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2013.

Green Miranda Jane, *Μύθοι των Κελτών*, μτφρ: Αντ. Η. Σακελλαρίου, εκδ. Παπαδήμα 1996.

Metabook, Συλλογικό έργο. *Χώρες και Λαοί, Ευρώπη*, Τόμος 4, Grolier Incorporated New York 1989.

ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΛΗΜΜΑΤΑ ΣΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

David Doughan, «J.R.R. Tolkien: A Biographical Sketch», <https://www.tolkiensociety.org/author/biography/>, ανακτήθηκε στις 9/4/2023.

Harry Lee Poe, «C.S. Lewis's Role in The Lord of the Rings», <https://www.crossway.org/articles/c-s-lewiss-role-in-the-lord-of-the-rings/>, ανακτήθηκε στις 10/4/2023.

Alex Chadwick, «Lewis and Tolkien, Narnia and Lord of the Rings», <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=5048867>, ανακτήθηκε στις 12/2/2023.

Polly J. Friess, «C.S. Lewis and J.R. Tolkien Friendship», <https://www.jacksonholeclassicalacademy.org/news-detail?pk=1054326>, ανακτήθηκε στις 2/1/2023.

Fr. Dwight Longenecker, «Tolkien's 'No' to Narnia», <https://www.crisismagazine.com/2008/tolkiens-no-to-narnia>, ανακτήθηκε στις 12/3/2023.

ENGRID BARNETT, «THE C.S. LEWIS AND J.R.R. TOLKIEN RELATIONSHIP EXPLAINED», <https://www.grunge.com/596312/the-c-s-lewis-and-j-r-r-tolkien-relationship-explained/>, ανακτήθηκε στις 12/3/2023.

Ethan Gilsdorf, «J.R.R. Tolkien and C. S. Lewis: A Literary Friendship and Rivalry», https://www.literarytraveler.com/articles/tolkien_lewis_england/, ανακτήθηκε στις 2/2/2023.

Helen Gardner, «Lewis, Clive Staples, 1898-1963», <https://www.thebritishacademy.ac.uk/publishing/memoirs/pba-51/lewis-clive-staples-1898-1963/>, ανακτήθηκε στις 2/3/2023.

Φαλίδα Έφη, «Πώς ο Τόλκιν και ο Λιούις άλλαξαν το φανταστικό» <https://www.tanea.gr/2020/12/17/lifearts/pos-o-tolkin-kai-o-liouis-allaksan-to-fantastiko/>, ανακτήθηκε στις 10/3/2023.

Readers diget, (n.d), <https://www.readersdigest.co.uk/culture/books/meet-the-author/5-things-you-didnt-know-about-j-r-r-tol>, ανακτήθηκε στις 2/3/2023.

Stephanie Kelsey, «Fantastic Facts About J.R.R. Tolkien», <https://www.factinate.com/people/42-fantastic-facts-j-r-r-tolkien/>, ανακτήθηκε στις 3/1/2023.

Andrea Monda, «The Conversion Story of C.S. Lewis», <https://www.ewtn.com/catholicism/library/conversion-story-of-c-s-lewis-9821>, ανακτήθηκε στις 3/2/2023.

William Ellery Leonard, «Lucretius, De Rerum Natura», <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=urn:cts:latinLit:phi0550.phi001.perseus-eng1:5.195-5.234>, ανακτήθηκε στις 4/3/2023.

Austin Cline, «C.S. Lewis and J.R.R. Tolkien Argued Over Christian Theology», <https://www.learnreligions.com/c-s-lewis-and-j-r-r-tolkien-christian-theology-249783>, ανακτήθηκε στις 28/12/2022.

RUSSELL SMITH, J.R.R. Tolkien, «C.S. Lewis and the Idea of the True Myth», <https://inspirationdaybook.wordpress.com/2018/06/11/j-r-r-tolkien-c-s-lewis-and-the-idea-of-the-true-myth/>, ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

Roger Peck, «C.S. Lewis and Tolkien on Myth and Knowledge», <https://www.faith.org.uk/article/march-april-2011-cs-lewis-and-tolkien-on-myth-and-knowledge#en27>, ανακτήθηκε στις 30/1/2023.

C.S. Lewis, «J.R.R. Tolkien, and Christianity as the True Myth», <https://opuszine.us/posts/cs-lewis-jrr-tolkien-christianity-true-myth>, ανακτήθηκε στις 20/4/2023.

JOSEPH LOCONTE, «How C. S. Lewis Accepted Christianity», <https://www.nationalreview.com/2021/04/how-c-s-lewis-accepted-christianity/>, ανακτήθηκε στις 3/2/2023.

Bradley J. Birzer, «Tolkien and the Roman Catholic Church», <https://theimaginativeconservative.org/2021/11/jrr-tolkien-roman-catholic-church-bradley-birzer.html>, ανακτήθηκε στις 4/3/2023.

Jason Boffetti, «Tolkien's Catholic Imagination», <https://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?recnum=4154>, ανακτήθηκε στις 24/2/2023.

«New World Encyclopedia Troll», <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Troll>, ανακτήθηκε στις 2/12/2022.

«Sky History, THE LEGENDARY ADVENTURES OF THOR IN NORSE MYTHOLOGY», <https://www.history.co.uk/articles/the-legendary-adventures-of-thor-in-norse-mythology>, ανακτήθηκε στις 10/12/2022.

LAUREN FUREY, «Exploring the mystery of Scandinavian Trolls», <https://scandification.com/exploring-the-mystery-of-scandinavian-trolls/>, ανακτήθηκε στις 10/12/2022.

«Ms Elly Wolves in Norse Mythology: Powerful and Cruel», <https://bavipower.com/blogs/bavipower-viking-blog/wolves-in-norse-mythology-powerful-and-cruel>, ανακτήθηκε στις 15/12/2022.

Joshua J. Mark, «Sleipnir», <https://www.worldhistory.org/Sleipnir/>, ανακτήθηκε στις 15/12/2022.

Katie Moyes, «Visions of Christianity in The Lord of the Rings», http://www.hatrack.com/svu/tolkien_lewis/gospel%20in%20tolkien.html, ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

Thomas J. McIntyre «How Judas is the Gollum of the Gospels», (207.<https://voyagecomics.com/2019/04/17/how-gollum-is-the-judas-of-the-gospels/>), ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

Daniel Mccoy, «Norse Mythology for Smart People, Hugin and Munin», <https://norse-mythology.org/gods-and-creatures/others/hugin-and-munin/>, ανακτήθηκε στις 29/11/2022.

«WORLDS OF FANTASY, FOLKLORE, MYTH AND LEGEND, The Skin-Changer», <https://ashsilverlock.wordpress.com/2015/03/14/the-skin-changer/>, ανακτήθηκε στις 2/11/2023.

«Historiska, Odin – the one-eyed All-Father», <https://historiska.se/norse-mythology/odin-en/>, ανακτήθηκε στις 4/1/2023.

«St. Denis - Holy Family - Immaculate Conception, Viaticum, the last Sacrament of the Christian», <http://www.bfvcatholic.org/sacraments/sacrament-of-the-anointing-of-the-sick/viaticum-the-last-sacrament-of-the-christian/>, ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

Br. Josemaría Guzmán-Domínguez, «O.P. Panis Vivus: An Essay on the Eucharist», <https://www.dominicanajournal.org/satan-hates-the-body/>, ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

«Experimental Theology. The Gospel According to The Lord of the Rings: Week 54, Food for the Journey», https://experimentaltheology.blogspot.com/2021/01/the-gospel-according-to-lord-of-rings_22.html, ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

«JOHN PAUL II, BISHOP SERVANT OF THE SERVANTS OF GOD FOR EVERLASTING MEMORY», [hf jp-ii apc 19921011 fidei-depositum.pdf](https://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apostolic_exhortations/apostolic_exhortation_19921011_fidei-depositum.pdf), ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

Joseph Tuttle, «Boromir's deathbed confession and the Sacrament of Reconciliation», <https://voyagecomics.com/2021/04/24/boromirs-deathbed-confession-and-the-sacrament-of-reconciliation/>, ανακτήθηκε στις 12/1/2023.

David Lord Alton, «J.R.R. Tolkien, Catholicism, and the Use of Allegory», <https://www.ewtn.com/catholicism/library/jrr-tolkien-catholicism-and-the-use-of-allegory-4135>, ανακτήθηκε στις 3/1/2023.

Ιερομόναχος Γεννάδιος Μανώλης, «Ιούδας ο προδότης και δόλιος...», <https://www.pemptousia.gr/2020/04/ioudas-o-prodotis-ke-dolios>, ανακτήθηκε στις 11/1/2023.

«Christianity in LOTR, Christ Like Figures», <https://sites.google.com/a/mun.ca/christianityinlotr/christ>, ανακτήθηκε στις 11/1/2023.

JARROD1240, «Christian Symbols and Christ Figures in The Lord of the Rings», <https://hobbylark.com/fandoms/The-Lord-of-the-Rings-and-Christian-Symbolism>, ανακτήθηκε στις 11/1/2023.

«Κιμιντενία, Σίμων ο Κυρηναίος», <https://kimintenia.com/2021/04/30/0252/>, ανακτήθηκε στις 20/12/2022.

Jayr Pereira, «Jesus Christ and Aragorn: the crownless again shall be King», <https://medium.com/@jayralencarpereira/jesus-christ-and-aragorn-the-crownless-again-shall-be-king-f5203a0db4ee>, ανακτήθηκε στις 9/1/2023.

«Ο Χριστός είναι ο θεραπευτής των ανθρώπων (Ευαγγελικό Ανάγνωσμα Κυριακής ΙΖ΄ Ματθαίου)», <http://www.imlemesou.org/index.php/psifides-pisteos-2/kyriakodromio/339-o-xristos-einai-o-therapeftis-ton-anthropon-evaggeliko-anagnosma-kyriakis-iz-matthaiou>, ανακτήθηκε στις 19/1/2023.

Bradley J. Birzer, «The Mythology of Tolkien: Recording Not Inventing», <https://theimaginativeconservative.org/2014/07/mythology-of-tolkien.html>, ανακτήθηκε στις 13/1/2023.

Ármann Jakobsson, «Tolkien and His Medieval Icelandic Models», <https://www.icelandicroots.com/post/tolkien-and-his-medieval-icelandic-models>, ανακτήθηκε στις 17/12/2023.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ο Άγγλος συγγραφέας John Ronald Reuel Tolkien, καπνίζει την πίπα του στο Merton College στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης όπου ήταν καθηγητής (Φωτογραφία από τον Haywood Magee/Picture Post 2nd December 1955 /Hulton Archive/Getty Images).

Ο Ιρλανδός συγγραφέας Clive Staples Lewis ως καθηγητής στο Magdalen College, δίδαξε στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης από το 1925 μέχρι το 1954 (Φωτογραφία από τον John Chillingworth/Picture Post 25th November 1950: /Hulton Archive/Getty Images).

Ο John Ronald Reuel Tolkien μαζί με τη σύζυγο του Edith Mary Tolkien (née Bratt). (Photographed από την Pamela Chandler. ©Pamela Chandler via Reeman Dansie Credit: Pamela Chandler).

Οι Νάνοι του Erebor στο συμβούλιο του Ξωτικού Elrond στο *Lord of the Rings (Fellowship of the Ring)*. Στην τρίτη σειρά κάθεται ο Gimli, γιος του Glóin, ο οποίος έχει παίξει βασικό ρόλο στο έργο. Η φωτογραφία προέρχεται από την τριλογία του *Lord of the Rings*, που σκηνοθέτησε ο Peter Jackson.

Οι νάνοι της σκανδιναβικής μυθολογίας και η κατασκευή του δαχτυλιδιού του θεού Odin (*Song of the Dwarves* από τον Thorarinn Gunnarsson).

Οι δεκατρείς Νάνοι του Tolkien με τον Thorin να βγάζει λόγο στο σπίτι του Bilbo Baggins (στο *edarlein* από τον DeviantArt).

Ξωτικά της σκανδιναβικής μυθολογίας (*Ängsälvor* Swedish "Meadow Elves" από τον Nils Blommér, 1850).

Ξωτικά του Tolkien της Πρώτης Εποχής (Illustration από τον Donato Giancola).

Ο αντίλογος του Thorin με τον βασιλιά Thranduil του Δασωμένου βασιλείου (από την Anke Eißmann).

Ο δράκος Fáfnir της σκανδιναβικής μυθολογίας (από viking-wiki.com).

Ο δράκος Smaug του Tolkien από την τριλογία του *Hobbit* (*The Desolation of Smaug*-Peter Jackson).

Ο δράκος Smaug, ζωγραφισμένος από τον ίδιο τον J.R.R. Tolkien.

Trolls της σκανδιναβικής μυθολογίας (από τον John Bauer-1915).

Τα τρία Trolls του Tolkien από το βιβλίο *Hobbit* (Media: Gouache on illustration board).

Ένας γίγαντας (jötninn) της σκανδιναβικής μυθολογίας (από τον Mark Bere Peterson).

Ένας Ent του Tolkien (από τον John Howe).

Ο λύκος Fenrir και ο θεός Odin (από την Dorothy Hardy 1909).

Ένας λύκος (Warg) από την τριλογία του *Lord of the Rings* (*An Unexpected Journey*-Peter Jackson).

Ο θεός Odin πολεμάει τον Fenrir με το άλογο Sleipnir (από τον BaviPower).

Gandalf the Grey από την *Hobbit* trilogy. Odin the Wanderer από τον Georg von Rosen

Gandalf the Grey από τον Matt Stewart.

Ο θεός Odin (από τον Hailey Selkrig, Taylah Nicholls και τον Haley Wood).

Το άλογο Shadowfax (Ισκιός) όπως απεικονίζεται στην τριλογία του *Lord of the Rings* (*The Two Towers*-Peter Jackson).

Ο Morgoth από την Jenny Dolfen.

Ο Sauron με το One Ring στο δάχτυλο του. Από την τριλογία του *Lord of the Rings* (*Fellowship of the Ring*-Peter Jackson).

One Ring or Ring of Power

Riddles in the Dark by Michael Hague. Το πλάσμα Gollum και ο Bilbo Baggins από το βιβλίο *Hobbit*.

Ο ένας από τους εννέα μεγάλους βασιλιάδες (Nazgûl) που πήραν τα δαχτυλίδια του Sauron και η ξεκάθαρη δίψα για απόκτηση δύναμης (στο steamey από τον DeviantArt).

The five Istari με τον Saruman στη μέση, τον Gandalf δεξιά, τον Radagast αριστερά και τους δύο μπλε μάγους τον Alatar και Pallando στο τέλος.

Ο Gandalf the Grey και ο Saruman the White από την τριλογία του *Lord of the Rings* (*Fellowship of the Ring*-Peter Jackson).

Οι εννέα μεγάλοι βασιλιάδες των Ανθρώπων που πήραν τα δαχτυλίδια από τον Sauron για να αποκτήσουν δύναμη και έγιναν Nazgûl (από την τριλογία του *Lord of the Rings*-*Fellowship of the Ring*-Peter Jackson).

Ένα Nazgûl (Ringwraith) από τον Nick Deligaris.

Η αρχή της πτώσεως του μάγου Saruman. "Saruman" από τον John Howe.

Ο Boromir, γιος του επίτροπου Denethor, από τον Donato Giancola.

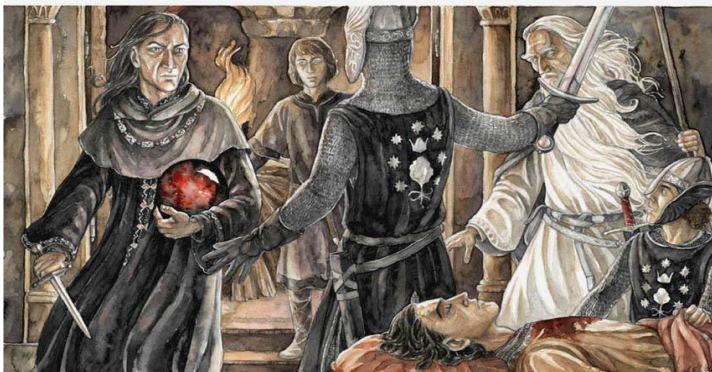
Ο βασιλιάς Theoden του Rohan μαζί με την ανιψιά του Eowyn από τον Angelo Montanini.

Η χειραγωγή και τα μάγια του Grima Wormtongue προς τον βασιλιά Theoden από τον Devian Art.

Ο Aragorn, γιος του Arathorn, ως περιπλανώμενος φύλακας με το παρωνύμιο «Strider» από τον J.S. Clingman.

Ο άρχοντας Denethor της Gondor προσπαθεί στην απελπισία του να καεί ζωντανός μαζί με τον γιο του Faramir από τον Anke Eißmann.

Οι Νάνοι στο σπίτι του Beorn από την τριλογία *Hobbit* (Peter Jackson-*The Desolation of Smaug*).

Aragorn μαζί με τον Legolas και τον Gimli (Night Battle on Helm's Deep, από τον Shin Lin).

Ο Aragorn ως βασιλιάς της Gondor από τον John Howe.

Ο Frodo και ο Sam οδεύουν προς το Mount Doom για την καταστροφή του One Ring, από τον John Howe.

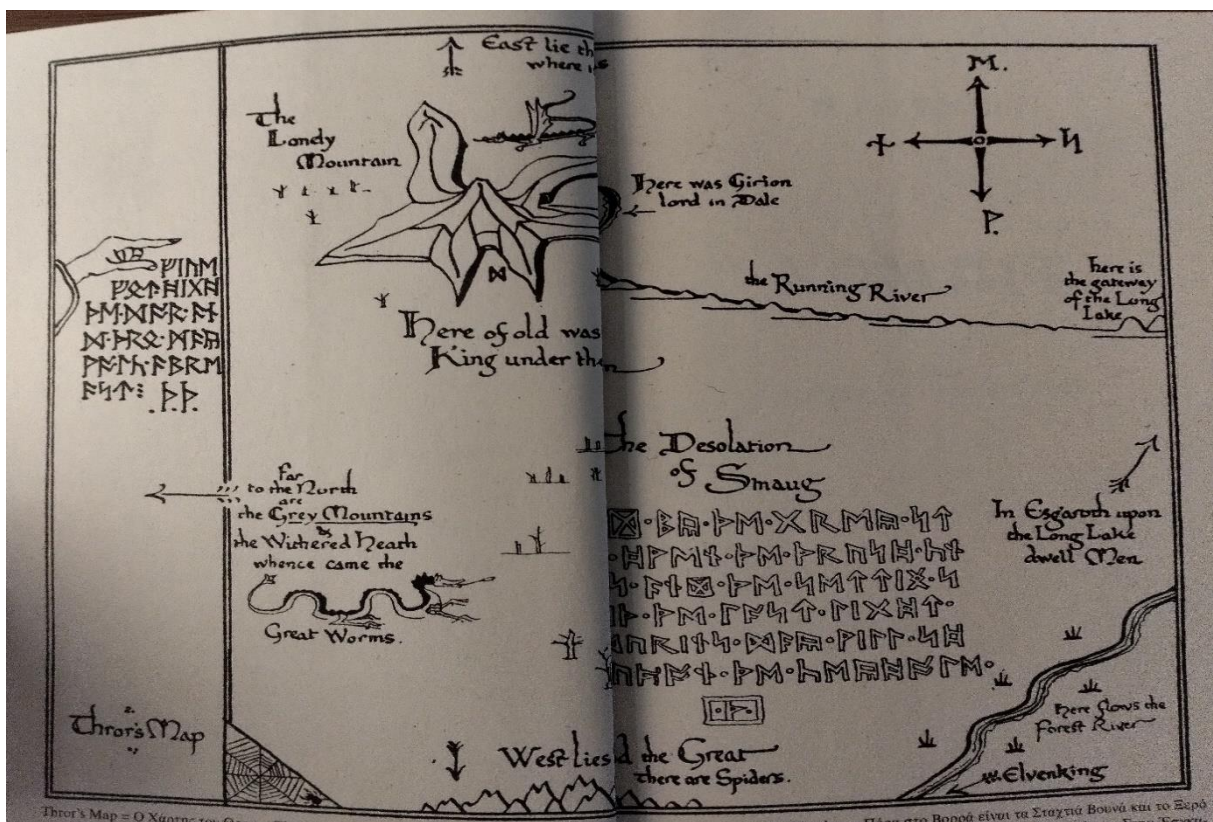
Ο Gandalf πολεμάει τον Balrog στα ορυχεία της Μόρια από τον Gonzalo Kenny.

Η εμφάνιση του Gandalf the White στο Fangorn forest, ενώπιον του Aragorn, του Legolas και του Gimli (*Lord of the Rings- The Two Towers*-Peter Jackson).

Ο χάρτης των δυτικών περιοχών της Middle Earth, όπως προβάλλεται στα βιβλία του J.R.R Tolkien (ΤΖ. Ρ. Ρ. Τόλκιν, *Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών*, μετ. Ευγενία Χατζηθανάση Κόλλια, εκδ. Κέδρος 2012).

Ο χάρτης του βασιλιά Θρόρ που δείχνει τη μυστική είσοδο του βασιλείου του Erebor (Τόλκιν ΤΖ. Ρ. Ρ. Χόμπιτ, μετ. Α. Γαβριηλίδη – Χ. Δεληγιάννη, εκδ. Κέδρος 2012).